

Europos Sąjungos oficialusis leidinys

C 198

Leidimas
lietuvių kalba

Informacija ir pranešimai

56 tomas
2013 m. liepos 10 d.

Pranešimo Nr.	Turinys	Puslapis
	I Rezoliucijos, rekomendacijos ir nuomonės	
	NUOMONĖS	
	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas	
	489-oji plenarinė sesija, 2013 m. balandžio 17, 18 d.	
2013/C 198/01	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl ekonominio elektros energetikos sistemų, kuriose didėja kintamų atsinaujinančiųjų išteklių energijos dalis, poveikio (tiriamoji nuomonė)	1
2013/C 198/02	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas nuomonė dėl „Bendro Europos dangaus II +“ (tiriamoji nuomonė)	9
2013/C 198/03	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl techninės tekstilės kaip augimo varomosios jėgos (nuomonė savo iniciatyva)	14
2013/C 198/04	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl ES Arkties politikos išskylantiems pasauliniams interesams regione derinti. Pilietinės visuomenės požiūris	26

LT

Kaina:
4 EUR

(Tęsinys antrajame viršelyje)

III Parengiamieji aktai

EUROPOS EKONOMIKOS IR SOCIALINIŲ REIKALŲ KOMITETAS

489-oji plenarinė sesija, 2013 m. balandžio 17, 18 d.

2013/C 198/05	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Komisijos komunikato Europos Parlamentui ir Tarybai „Veiksmų planas stiprinti kovą su mokestiniu sukčiavimu ir mokesčių slėpimu“ (COM(2012) 722 <i>final</i>)	34
2013/C 198/06	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Komisijos komunikato Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Kultūros ir kūrybos sektorių rėmimas siekiant ES ekonomikos augimo ir darbo vietų kūrimo“ (COM(2012) 537 <i>final</i>)	39
2013/C 198/07	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Komisijos komunikato Europos Parlamentui ir Tarybai „Statybų sektoriaus ir šio sektoriaus įmonių tvaraus konkurencingumo strategija“ (COM(2012) 433 <i>final</i>)	45
2013/C 198/08	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Komisijos komunikato Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Pasiengimas spręsti būsimus ES išorės politikos aviacijos srityje uždavinius“ (COM(2012) 556 <i>final</i>)	51
2013/C 198/09	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos, kuria iš dalies keičiama Direktyva 98/70/EB dėl benzino ir dyzelinių degalų (dyzelino) kokybės ir Direktyva 2009/28/EB dėl skatinimo naudoti atsinaujinančių išteklių energiją (COM(2012) 595 <i>final</i> – 2012/0288 (COD))	56
2013/C 198/10	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento, kuriuo iš dalies keičiamas Reglamentas (ES) Nr. 912/2010, kuriuo įsteigiama Europos GNSS agentūra (COM(2013) 40 <i>final</i> – 2013/0022 (COD))	67
2013/C 198/11	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento, kuriuo iš dalies keičiamas Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1224/2009, nustatantis Bendrijos kontrolės sistemą, kuria užtikrinamas bendrosios žuvininkystės politikos taisyklių laikymasis (COM(2013) 09 <i>final</i> – 2013/0007 (COD))	71
2013/C 198/12	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento dėl pranešimo apie civilinės aviacijos įvykius, kuriuo iš dalies keičiamas Reglamentas (ES) Nr. 996/2010 ir panaikinami Direktyva 2003/42/EB, Komisijos reglamentas (EB) Nr. 1321/2007 ir Komisijos reglamentas (EB) Nr. 1330/2007 (COM(2012) 776 <i>final</i> – 2012/0361 (COD))	73

I

(Rezoliucijos, rekomendacijos ir nuomonės)

NUOMONĖS

EUROPOS EKONOMIKOS IR SOCIALINIŲ REIKALŲ
KOMITETAS

489-OJI PLENARINĖ SESIJA, 2013 M. BALANDŽIO 17, 18 D.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl ekonominio elektros energetikos sistemų, kuriose didėja kintamų atsinaujinančiųjų išteklių energijos dalis, poveikio (tiriamoji nuomonė)

(2013/C 198/01)

Pranešėjas **Gerd WOLF**

Europos Sąjungos Tarybai pirmininkausianti Airija, vadovaudamasi Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 304 straipsniu, 2012 m. gruodžio 7 d. nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl

Ekonominio elektros energetikos sistemų, kuriose didėja kintamų atsinaujinančiųjų išteklių energijos dalis, poveikio (tiriamoji nuomonė).

Transporto, energijos, infrastruktūros ir informacinės visuomenės skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto darbo šiuo klausimu organizavimą, 2013 m. balandžio 3 d. priėmė savo nuomonę.

489-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2013 balandžio 17–18 d. (balandžio 17 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 147 nariams balsavus už, 2 – prieš ir 5 susilaikius.

1. Santrauka

1.1 EESRK atsinaujinančiuosius energijos išteklius tvirtai rėmė savo ankstesnėse nuomonėse ir rengiant priemonių paketą „20–20–20“.

1.2 Atsinaujinančiųjų energijos išteklių naudojimo skatinimu ES lygmeniu siekiama sumažinti su energijos vartojimu susijusį išmetamo CO2 kiekį (prisidedant prie Europos veiksmų klimato apsaugos srityje) ir priklausomybę nuo energijos importo (didinant energijos tiekimo saugumą).

1.3 Didėjanti kintamų atsinaujinančiųjų energijos išteklių dalis sukėlė intensyvias diskusijas dėl techninių ir ekonominių tokio didėjimo pasekmių. ES pirmininkaujanti Airija prašymu EESRK parengė šią nuomonę, norėdamas suteikti daugiau informacijos ir skaidrumo šia tema.

1.4 Kintamiems atsinaujinančiosios energijos ištekliams, kai jų dalis energijos rūšių derinyje viršija tam tikrą ribą, reikia papildomų energetikos sistemos komponentų: tinklų išplėtimo, saugyklų įrengimo, rezervinės galios ir lankstaus naudojimo pastangų. Todėl Komitetas ragina ryžtingai projektuoti ir diegti šiuos trūkstantus komponentus.

1.5 Nesant šių komponentų, gali atsitikti taip, kad pagamintos energijos kartais nebus galima naudoti arba kartais gali būti perkrauti tinklai ir reguliavimo sistemos. Dėl to būtų neveiksmingai naudojami įrenginiai ir kiltų pavojus energijos tiekimo saugumui bei Europos energijos rinkos veikimui.

1.6 Todėl reikėtų nustatyti naujas, gerai apgalvotas perteklinės energijos iš atsinaujinančiųjų šaltinių atidavimo į tinklą taisykles, kad visada būtų užtikrintas energijos tiekimo saugumas ir kad energijos gamyba iš atsinaujinančiųjų energijos šaltinių patenkintų paklausą.

1.7 Tolesnei energijos gamybos iš kintamų atsinaujinančių išteklių įrenginių plėtrai reikalingos didelės investicijos, kad būtų galima sukurti ir eksploatuoti trūkstamus sistemos komponentus. Ypač pakankamų energijos saugojimo pajėgumų plėtojimas ir įrengimas yra iššūkis, galimybė ir absoliuti būtinybė.

1.8 Tai reiškia, kad dėl intensyvesnio kintamos atsinaujinančiosios energijos technologijų naudojimo gali labai padidėti išlaidos elektros energijai, kurias perkėlus vartotojams elektros energijos kainos labai padidėtų.

1.9 Tačiau vienintelis ilgalaikis energijos problemos sprendimo būdas – netgi jei, palyginti su iškastinio kuro naudojimu, tai reiškia papildomas sąnaudas – yra tvari energetikos sistema, kurioje didžiausia dalis tenka atsinaujinančiajai energijai. Be to, sąnaudų didėjimo nebus išvengta jau vien dėl susitarimo įtraukti išorės sąnaudas ir nutraukti iškastiniam kurui skirtas subsidijas.

1.10 Todėl Komitetas rekomenduoja Komisijai atlikti atitinkamą išsamų ekonominį tyrimą šios nuomonės nagrinėjama tema, kuriame būtų kiekybiškai išnagrinėti atviri klausimai.

1.11 Kitos tokio kainų padidėjimo pasekmės galėtų būti (i) sumažėjęs Europos pramonės konkurencingumas ir (ii) didesnė našta pirmiausia nepalankioje socialinėje padėtyje esantiems gyventojams.

1.12 Todėl kyla pavojus, kad didesnė dalis gamybos bus perkeliama į ne ES šalis, kuriose energija yra pigesnė. Tai būtų žalinga ne tik klimatui („anglies dioksido nutekėjimas“), bet kartu pakenktų ir Europos ekonomikai ir gerovei.

1.13 Kadangi sąnaudos gali toliau didėti dėl netinkamo subsidijavimo ir paskatų, kurios įvairiose Europos šalyse skiriasi, kainos klausimą, įskaitant alternatyvių energijos išteklių strategijas, reikia atvirai ir skaidriai apsvarstyti, nepamirštant ir įvairių energetikos sistemų išorės sąnaudų ir jų tarpusavio priklausomumo.

1.14 Todėl reikalinga bendra Europos energetikos politika ir energijos vidaus rinka, kurių pagrindu būtų kuriama pasitikėjimą kelianti teisinė sistema, sudaranti galimybes investuoti į energetikos sektorių ir sukurti Europos masto energetikos sistemas. Bendras šių pastangų tikslas – sukurti Europos energetikos bendriją.

1.15 Norint, kad atsinaujinančiųjų išteklių energijos technologijos galėtų konkuruoti laisvose rinkose, reikalinga visoje ES taikoma veiksminga ir labiau į rinkos ekonomiką orientuota paramos priemonė, į kurią būtų įtrauktos galimos išorės sąnaudos ir kuri padėtų įgyvendinti ekonominius, socialinius ir aplinkosaugos tikslus.

1.16 Šia priemone galėtų tapti tinkama anglies dioksido kaina (pavyzdžiui, mokestis). Komitetas rekomenduoja Komisijai kartu su valstybėmis narėmis sukurti tinkamas politines inicia-

tyvas tokiai paramos priemonei. Taip būtų galima panaikinti visas kitas priemones, skirtas padėti įvairių išteklių energijai skverbtis į rinką.

1.17 Dėl visuotinio klimato problematikos pobūdžio ir tarptautinės ekonomikos integracijos reikia skirti daugiau dėmesio tarptautinei ekonomikos padėčiai bei pasaulio mastu išmetamam CO₂ kiekiui. Todėl pasauliniai susitarimai dėl klimato apsaugos priemonių yra gyvybiškai svarbūs.

1.18 Kalbant apie tolesnę procedūrą svarbi vieta tenka viešam dialogui – Europos dialogui energetikos klausimais, kuris turėtų būti vedamas visoje Europoje, kaip kad pabrėžta neseniai Komiteto priimtoje nuomonėje, sulaukusioje Europos Komisijos pritarimo. Galiausiai, prieš priimant ilgalaikį poveikį turinčius galutinius sprendimus, reikia atlikti „Energetikos veiksmų plano iki 2050 m.“ poveikio ES ekonomikai ir jos konkurencingumui pasaulyje tyrimą.

2. Įžanga

2.1 Komitetas palankiai vertina ES pirmininkaujančios Airijos prašymą parengti nuomonę, kadangi joje nagrinėjama rimta problema, kurią būtina išspręsti, jei norime įgyvendinti „Energetikos veiksmų planą iki 2050 m.“. EESRK atsinaujinančiuosius energijos išteklius tvirtai rėmė ankstesnėse nuomonėse ir rengiant vadinamąjį priemonių rinkinį „20–20–20“.

2.2 Be to, Komitetas su šios nuomonės tema susijusius klausimus visiškai neseniai nagrinėjo savo nuomonėje „Atsinaujinančiosios energijos integravimas į energijos rinką“ (CESE 1880/2012). Komitetas ragino tęsti įrenginių, skirtų paversti atsinaujinančiąją energiją į elektros energiją, statybą, nors ir subalansuoto energijos rūšių derinio sistemoje. Komitetas rekomendavo daugiau dėmesio skirti ekonominiams ir socialiniams aspektams ir pažaboti sąnaudų didėjimą, visų pirma taikant atitinkamą anglies dioksido apmokestinimą, kaip vienintelę paramos priemonę. Tokio požiūrio laikomasi ir šioje nuomonėje.

2.3 Be to, atsižvelgiant į šios nuomonės aplinkybes ir atskaitos taškus, reikėtų atkreipti dėmesį į tai, kad:

— visos ligšiolinės tarptautinio lygmens pastangos užkirsti kelią tolesniam pasaulinio mastu išmetamo CO₂ kiekio didėjimui faktiškai nedavė rezultatų (Dieter Helm, „The Carbon Crunch“, Yale University Press, 2012), ir greitai laiku gali būti viršyta 400 ppm riba.

— Energija – vis labiau elektros energijos pavidalu – yra gyvybiškai svarbi dabartinei visuomenei. Ilgalaikis energijos tiekimo nutrūkimas gali turėti labai sunkių padarinių („Kas atsitinka nutrūkus energijos tiekimui?“, Vokietijos Bundestago techninio poveikio vertinimo tarnybos tyrimai, 2011 m.).

- Todėl energijos tiekimo saugumui reikėtų suteikti bent jau tokios pačios svarbos prioritetą kaip ir kitiems energijos politikos kriterijams.
- Kaip Europos indėlių į klimato apsaugą, 2011 m. vasario mėn. Europos Vadovų Taryba nustatė ES tikslą iki 2050 m. 80–95 proc. sumažinti išmetamą šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekį, palyginti su 1990 m. lygiu. Komisijos parengtame „Konkurencingos mažo anglies dioksido kiekio technologijų ekonomikos sukūrimo iki 2050 m. plane“ (COM(2011) 112 final) šis tikslas reiškia, kad elektros energijos sektoriuje toks sumažinimas sudarys vos 5 proc. pamatinės vertės.
- Norint pasiekti galutinį „Energetikos veiksnių plano iki 2050 m.“ tikslą ir laikytis Atsinaujinančių energijos išteklių direktyvos nuostatų, atsinaujinantys energijos ištekliai turės kiekvienos valstybės narės nustatytame energijos rūšių derinyje užimti tą energijos gamybos dalį, kurios poreikių nepatenkina branduolinė energija arba CCS technologijas naudojančios elektrinės.
- Pagrindinis šiuo metu vyraujančių atsinaujinančiųjų energijos išteklių, pavyzdžiui, vėjo ir saulės, bruožas yra itin kintamas jų energijos gamybos pajėgumas, negalintis užtikrinti saugaus tiekimo (Friedrich Wagner, „Features of an electricity supply system based on variable input“, Max Planck Institute for Plasma Physics, 2012). Tai jau pradeda kelti aiškias problemas, dėl kurių vyksta viešos diskusijos ir susilaukiama politikų bei žiniasklaidos dėmesio.

3. Sąnaudų klausimas

3.1 Pagrindinis bet kurios energijos tiekimo sistemos ekonominis klausimas yra visos sistemos – nuo energijos gamintojo iki vartotojo – vystymo ir eksploatavimo sąnaudos ir jų poveikis ekonominiam pajėgumui, konkurencingumui ir socialiniam tvarumui.

3.2 Pastaraisiais metais sąnaudos visuose energijos tiekimo sektoriuose labai padidėjo. Tai pasakytina apie iškastinius energijos išteklius, tokius kaip nafta ir dujos (sąnaudas dar labiau padidino mokesčiai ir rinkliavos), naujai statomas branduolinių elektrines (dėl didelių papildomų sąnaudų, susijusių su saugos sistemomis), tačiau pirmiausia tai pasakytina apie atsinaujinančius energijos išteklius dėl jiems būtinų didelių subsidijų ir paramos mechanizmų be kurių jie negalėtų įsiskverbti į rinką. Be to, bendroje sistemoje patiriamos ir netiesioginės sąnaudos, susijusios su tinklų plėtojimu, balansavimo energija ir rezervine galia bei įvairiomis skirtingų energijos technologijų išorės sąnaudomis.

3.3 Dėl to, kad atskiriems energijos šaltiniams valstybėse narėse skiriama nevienoda parama ir (arba) taikomi nevienodi mokesčiai, nepaprastai sunku ir sudėtinga susidaryti visą ES apimančią vaizdą apie skirtingų energijos šaltinių sąnaudas. Šis aspektas dar kartą nagrinėjamas 4 skyriuje.

3.4 Prieš pereinant prie kitame skyriuje nagrinėjamo galimo papildomo ekonominio poveikio ir su tuo susijusių rekomenduojamų veiksnių, šiame skyriuje nagrinėjamos numatomos kintamų atsinaujinančiųjų energijos išteklių didėjančios dalies sąnaudos. Nors kitų energijos išteklių sąnaudos taip pat gali didėti, prognozės dėl iškastinio kuro panaudojimo ir būsimų sąnaudų pokyčių iš esmės atspindi diskusijos dėl skalūnų dujų ir skalūnų alyvos potencialo ir didelio energijos kainos skirtumo ES valstybėse narėse ir, pavyzdžiui, JAV, ir tai gali tapti svarbiu veiksniu įvertinant kintamiems atsinaujinantiesiems energijos ištekliams skirtų įrenginių intensyvesnės statybos ekonominę naudą ir riziką, tačiau šiame skyriuje daugiausia dėmesio skiriama numatomoms intensyvesnio kintamų atsinaujinančiųjų energijos išteklių naudojimo sąnaudoms.

3.5 Pripažįstama, kad tai tik preliminarūs svarstymai, nes nėra žinoma apie nepriklausomus ir pripažintus tyrimus, kuriais remiantis būtų galima sukurti išsamų energijos sąnaudų modelį, apimančią ne tik visas iki šiol žinomas išorės sąlygas, bet ir naujausius pasiekimus netradicinių iškastinių energijos išteklių aptikimo ir gavybos srityje. Galiausiai, prieš priimant ilgalaikius galutinius sprendimus, reikia atlikti „Energetikos veiksnių plano iki 2050 m.“ poveikio ES ekonomikai ir jos konkurencingumui pasaulyje tyrimą. Vis dėlto taip pat reikėtų įvertinti atsinaujinančiųjų energijos šaltinių socialinę ir ekonominę naudą.

3.6 Diskusijoje apie įvairius energijos išteklius (ypač apie branduolinę energiją) svarbus vaidmuo tenka išorės sąnaudoms. Atsinaujinančiųjų energijos išteklių technologijos taip pat gali būti susijusios su rizika (pavyzdžiui, užtvankos griuvimas, nuodingos medžiagos) ir išorės sąnaudomis (pavyzdžiui, aktyvus žemės naudojimas). Tačiau kiekybinė šių veiksnių ir jų tarpusavio priklausomumo analizė (pavyzdžiui, dėl iškastinių kurą naudojančių rezervinę galią elektrinių) nepatenka į šios nuomonės nagrinėjimo sritį, tačiau turėtų būti aptariama būsimose diskusijose.

3.7 Jei ir toliau bus plečiama kintamiems atsinaujinančios energijos ištekliams skirtų įrenginių statyba, netiesioginės sisteminės sąnaudos viršys tiesiogines „elektros energijos gamybos įrenginių“ sąnaudas. Nors tiesioginės šių „gamybos įrenginių“ sąnaudos pastaruoju metu labai sumažėjo, tačiau negaudamos subsidijų jos vis dar nėra konkurencingos ir toliau didina energijos vartojimo sąskaitas. Tačiau toliau išvardyti papildomi bendros sistemos sąnaudų veiksniai taps daug reikšmingesni tik, kai padidės santykinė atsinaujinančiosios energijos išteklių šaltinių dalis. Toliau šie aspektai nagrinėjami išsamiau.

3.8 **Kintamas gamybos pajėgumas:** vėjo ir saulės energija gaminama tik tada, kai pučia vėjas ir (arba) šviečia saulė. Tai reiškia, kad kintamus atsinaujinančiuosius energijos išteklius elektros srove paverčiantys įrenginiai maksimaliu našumu gali dirbti tik ribotą valandų skaičių per metus, t. y. fotovoltinių elementų elektrinės energijos (Vokietijoje) atveju įrengtųjų pajėgumų naudojimo laikotarpis yra 800–1 000 valandų ir apie

1 800-2 200 valandų vėjo energijos sausumoje arba maždaug dvigubai daugiau jūroje. Pavyzdžiui, per 2011 m. Vokietijoje fotovoltiniais elementais pagaminta tik daugiau nei 10 proc., o vėjo turbinomis – mažiau nei 20 proc. energijos, kurią, teoriškai būtų galima pagaminti per metus esant pastoviam gamybos pajėgumui (šaltinis: „2011 m. energetikos duomenys“, Vokietijos ekonomikos ministerija). Priešingai, hidro elektrinės, iškastinių kurą naudojančios ir branduolinės elektrinės gali pasiekti daug aukštesnį vidutinį metinį panaudojimo lygį (80–90 proc. t. y. visu pajėgumu dirbti 7 000 valandų), be to ši potencialą galima naudoti ir bazinei apkrovai.

3.9 Perteklinis pajėgumas: norint vidutinį metinį energijos kiekį, pagamintą iš metinę „tradicinių“ – iškastinių arba branduolinių – energijos išteklių pakeisti energijos elektros energija, pagaminta iš kintamų atsinaujinančių energijos išteklių, gamybos pajėgumas turės būti padidintas tiek, kad gerokai viršytų metinę piko apkrovą; prireiks įrengti daug perteklinį pajėgumą turinčių gamybos įrenginių ir užtikrinti jų veikimą, be to, nebus apsieita ir be didelio skaičiaus perteklinį pajėgumą turinčių perdavimo / paskirstymo įrenginių. Dėl saugojimo ir pakartotinio naudojimo metu prarandamos energijos šių įrengimų prireiks dar daugiau.

3.10 Du tipiški atvejai: Tokios padėties padarinius galima apibūdinti dviem tipiškomis situacijomis – kai, viena vertus, nagrinėjamu laikotarpiu dauguma „gamybos įrenginių“ tiekia elektros energiją (**perteklinė pasiūla**) ir, kita vertus, kai veikia tik nepakankama mažoji dalis įrenginių (**perteklinė paklausa**).

3.11 Perteklinė pasiūla. Atsižvelgiant į perteklinių pajėgumų poreikį, kai vėjo ar saulės jėgainių pagamintos elektros energijos pasiūla viršija tinklo pajėgumus ir tuo metu pasiekiamų vartotojų energijos paklausą, galimi trys scenarijai: energijos gamybą reikės iš dalies sustabdyti (tai reiškia, kad dalis potencialaus energijos gamybos pajėgumo liks nepanaudota), įvyks tinklų perkrova arba – jei veikia būtini elektros energijos akumuliacijos įrenginiai – ši perteklinė energija galės būti saugoma ir tiekiamą vartotojams, kai bus nepakankama vėjo arba saulės energijos pasiūla. Tikimasi, kad tai šiek tiek palengvins lankstaus vartojimo galimybes (žr. 3.16 punktą).

3.11.1 Tinklo perkrova ir energijos tiekimo saugumas. Jau dabar dėl Vokietijos vėjo ir (arba) saulės jėgainių pagaminamos elektros energijos pertekliaus perkraunami perdavimo tinklai kaimyninėse šalyse (visų pirma, Lenkijoje, Čekijoje, Slovakijoje ir Vengrijoje, (EurActiv, 2013 m. sausio 21 d.). Tai kelia nepasitenkinimą ir pavojų tinklo eksploatavimui bei patiriamos papildomos sąnaudos dėl padarinių likvidavimo priemonių ir būtinumo investuoti į apsaugomąsias priemones (pavyzdžiui, fazių keitimo transformatorius). Kyla pavojus, kad bus labai viršytas leistinas nuokrypis ir gali gerokai sumažėti energijos tiekimo saugumas.

3.11.2 Saugojimas. Norint i) apsaugoti tinklo sistemą nuo milžiniškų perteklinių pajėgumų pagamintos perteklinės pasiūlos perkrovos – o tai yra neišvengiamas didėjančio kintamų atsinaujinančiųjų išteklių naudojimo padarinys – ir ii) saugoti šią energiją vėlesniam naudojimui, pakankamų energijos saugojimo pajėgumų plėtojimas ir įrengimas yra iššūkis, galimybė ir absoliuti būtinybė.

3.11.3 Energijos saugojimo nuostolių koeficientas. Vandens saugyklų jėgainės patiria mažiausius energijos nuostolius ir jos jau daugelį metų naudojamos plačiu mastu, tačiau dėl ekonominių, gamtinių ir su visuomenės pritarimu susijusių priežasčių jų plėtros potencialas Europoje šiuo metu yra labai menkas. Kitos saugojimo sistemos, skirtos naudoti plačiu mastu, dar kuriamos. Remiantis prognozėmis, iš naujoviškų saugyklų tiekiamą elektros energiją kainuos dvigubai brangiau nei elektros energija, kuri nebuvo saugojama (Niels Ehlers „Elektros energijos rinkos kūrimas atsižvelgiant į kintamos elektros energijos gamybos plėtrą“ 2011 m.); tai reiškia mažiausiai antro laipsnio nuostolių koeficientą. Šioje srityje ypač reikalingi moksliniai tyrimai ir plėtra.

3.11.4 Pirmaeilis uždavinys - sukurti bendrą elektros energijos tiekimo sistemą. Norint toliau plėsti įrenginių, skirtų energijos gamybai iš kintamų atsinaujinančiųjų išteklių, statybą, pirmiausia reikėtų įrengti iki šiol trūkstamus visos elektros energetikos sistemos komponentus ir užtikrinti jų veikimą, ypatingą dėmesį skiriant tinkamai perdavimo infrastruktūrai ir saugojimo sistemoms bei lankstaus vartojimo sistemoms.

3.11.5 Preliminarios priemonės. Jei pirmenybinis atidavimas į tinklus ir ateietyje išliks tikslingu, šių veiksmų reikės imtis taip, kad nebūtų viršijama tinklų reguliavimo paklaida, energijos gamyba iš atsinaujinančių energijos šaltinių atitiktų paklausą ir nekiltų pavojaus energijos tiekimo saugumui. Priešingu atveju reikės iš naujo peržiūrėti pirmenybinio atidavimo į tinklą taisykles.

3.12 Perteklinė paklausa: atsižvelgiant į tai, kad iš atsinaujinančių energijos išteklių pagamintos energijos pasiūla yra kintamo pobūdžio, jų indėlis užtikrinant didžiausios metinės energijos paklausos patenkinimą – t. y. papildant „garantuotą galią“ – yra menkas. Vokietijos energetikos agentūros DENA („Integration EE“, Dena, 2012 m.) apskaičiavimais, šis indėlis vėjo energijos atveju galėtų būti 5–10 proc., o saulės energijos – tik 1 proc., palyginti su rusvosiomis anglimis kūrenamos elektrinės indėliu, kuris sudaro 92 proc. Dėl pavienių šalių geografinės padėties ir klimato sąlygų šie dydžiai gali būti didesni arba mažesni.

3.13 **Rezervinės elektrinės.** Todėl iki šiol reikalingos įprastinės (rezervinės) elektrinės, kad būtų galima kompensuoti iš atsinaujinančių energijos išteklių pagaminamos energijos trūkumą ir teikti patikimus ir valdomus pajėgumus. Kol nėra pakankamo kiekio naujoviškų elektros energijos saugyklų, tai būtina. Kai kurios tradicinės technologijos jau nebėra ekonomiškai pelningos, tačiau jos reikalingos norint užtikrinti tinklo eksploatavimo stabilumą. Jei šiose rezervinėse elektrinėse naudojamas iškastinis kuras (o ne, pavyzdžiui, vandenilis, gautas elektrolizės būdu naudojant elektrą, pagamintą naudojant atsinaujinančiuosius energijos išteklius), tai, be kita ko, apsunkins „Energetikos veiksmų plano iki 2050 m.“ tikslo įgyvendinimą.

3.13.1 **Atsarginiai pajėgumai:** palyginti su „įprastinėmis“ bazinėmis elektrinėmis, rezervinės elektrinės metų eigoje eksploatuojamos ne taip intensyviai, jų naudingumas, atsižvelgiant į aplinkybes, mažesnis, o kintamos sąnaudos didesnės. Todėl jų gyvavimo ciklo sąnaudos yra didesnės nei įprastinių jėgainių. Šiuo metu vyksta diskusijos dėl ekonominių paskatų, reikalingų sukurti būtiną rezervinę galią (Veit Böckers et al., „Braucht Deutschland Kapazitätsmechanismen für Kraftwerke? Eine Analyse des deutschen Marktes für Stromerzeugung“, *Vierteljahrshäfte zur Wirtschaftsforschung*, 2012 m.).

3.14 **Regioninių skirtumų panaikinimas** Greta rezervinių elektrinių ir energijos kaupimo technologijų, kita egzistuojanti galimybė yra panaikinti regioninius skirtumus, susijusius su tam tikru laiku atsirandančia pertekline pasiūla ir pertekline paklausa, t. y. kai vėjas pučia Šiaurės Vakarų Europoje, o ne pietryčių Europoje. Tačiau tai reiškia, kad labai vėjinguose regionuose konkrečiu laiku taip pat turės būti sumontuota pakankamai perteklinių pajėgumų, kad jie galėtų pagaminti pakankamai energijos tuo metu vėjo trūkumą patiriantiems regionams ir, kad abu šie regionai turės būti sujungti tinkamomis perdavimo linijomis.

3.15 **Elektros energijos perdavimo tinklų plėtra:** atsižvelgiant į tai, kad dauguma atsinaujinančiosios elektros energijos gamybos pajėgumų energiją atiduoda į vidutinės ir žemos įtampos tinklus, juos reikia plėsti ir stiprinti. Transformatoriai ir kontrolės sistemos („pažangieji tinklai“) taip pat turės būti pritaikyti naujiems perdavimo tinklams. Be to, skubiai reikalingos investicijos į aukštos įtampos elektros perdavimo tinklus, nes nepakankamas jungtys (pavyzdžiui, tarp Šiaurės ir Pietų Vokietijos) lemia neplanuotus energijos srautus, kurie kelia pavojų elektros perdavimo sistemų eksploatavimo saugumui. Iš dalies taip atsitinka todėl, kad dauguma vėjo energijos įrenginių pastatyti toli nuo didelę vartotojų koncentraciją turinčių vietovių arba energijos saugyklų, tačiau papildomi pajėgumai leistų geriau derinti energijos gamybą Europoje, o tai galėtų iš dalies pakeisti energijos saugyklas ir rezervinius pajėgumus.

3.15.1 Norint užtikrinti ekonomiškai perspektyvų atsinaujinančių energijos išteklių potencialo išnaudojimą ir kartu garantuoti energijos tiekimo saugumą, prireiks iš esmės išplėsti esamus elektros energijos tinklus vietos, regionų ir tarpvalstybiniu Europos lygiu siekiant veiksmingiau panaudoti kintamą energijos atidavimą.

3.16 **Paklausos valdymas ir elektros energiją naudojančios transporto priemonės:** kita galimybė sušvelninti kintamumo poveikį yra paklausos perkėlimas iš piko laikotarpių į ne piko („funkcionalus energijos saugojimas“), įskaitant elektros energiją naudojančias transporto priemones. Tai būtų galima taikyti tam tikrose elektros energijos vartojimo srityse, pavyzdžiui, oro kondicionavimo, vėsinimo ir šildymo sistemoms, elektrolizeriams ir elektrinėms lydymo krosnimis. Dar kita galimybė būtų baterijomis varomi automobiliai. Reikėtų nustatyti, kokių finansinių paskatų, įskaitant pažangiuosius skaitiklius, reikėtų norint paraginti vartotojus užtikrinti atitinkamą paklausą.

3.17 **Visos sistemos sąnaudos.** Ekonomikai kaip visumai, t. y. vartotojams (ir arba mokesčių mokėtojams) neišvengiamai teks visa kintamų atsinaujinančių energijos išteklių naudojimo sąnaudų našta. Tai apima mažiausiai dvių elektros energijos tiekimo sistemų gyvavimo ciklo sąnaudas: viena vertus, atsinaujinančiųjų išteklių energiją naudojančias elektrines, kurioms neišvengiamai reikia didelės perteklinės galios, kuri turi būti panaudojama, ir, kita vertus, elektrines su įprastine rezervine galią, elektros energijos saugyklas, naujus perdavimo pajėgumus ir galutinių vartotojų paklausos valdymą. Savaime aišku, šios sąnaudos turi būti subalansuotos su tolesnio iškastinio kuro naudojimo elektros energijos gamybai sąnaudomis (žr. 3.3 punktą) ir potencialiomis subsidijomis energijos gamybai iš neatsinaujinančių energijos šaltinių.

3.18 Reikėtų pabrėžti, kad, išskyrus atvejus, kai egzistuoja kitos priežastys, šalyse, kuriose taikoma aktyvi paramos politika kintamų atsinaujinančiųjų išteklių energijos gamybai, pavyzdžiui, Vokietijoje ir Danijoje, elektros kainos šalies viduje jau dabar yra apie 40–60 proc. didesnės nei ES vidurkis (EUROSTATAS 2012 m.). Tai reiškia, kad dėl intensyvesnio kintamų atsinaujinančiųjų energijos išteklių technologijų naudojimo įgyvendinant Energetikos veiksmų plano iki 2050 m. tikslus gali dar kartą padidėti išlaidos elektros energijai, kurias perkels vartotojams elektros energijos kainos, pirminiais apytikrais apskaičiavimais, labai padidėtų. Žr. 3.5 punkte pateiktą su tuo susijusią rekomendaciją.

3.19 Taigi, atsakant į ES pirmininkaujančios Airijos pateiktus klausimus, pirmiausia reikia konstatuoti, kad didinant elektros energijos iš kintamų atsinaujinančiųjų energijos išteklių gamybą įgyvendinant Energetikos veiksmų plano iki 2050 m. tikslus labai padidės elektros vartotojų sąnaudos. Viešose diskusijose

iki šiol nebuvo pakankamai atsižvelgiama į visos sistemos sąnaudas – daugiausia dėmesio buvo skiriama (kintamos) energijos tiekimo į tinklą sąnaudoms, kurios sudaro apie pusę visų sąnaudų.

4. Ekonominiai veiksniai

Atsižvelgiant į pirmiau išdėstytus teiginius, svarbiausia nuspręsti, kokių veiksmų imtis, kad i) sąnaudų padidėjimas būtų kiek įmanoma mažesnis, ii) jo poveikis būtų priimtinas, iii) tai būtų naudinga Europos ekonominei galiai ir iv) būtų užtikrintas energijos tiekimo saugumas.

4.1 Atsinaujinančiųjų energijos išteklių sistema kaip visuma. Siekiant užkirsti kelią išvengtina finansinių išteklių švaistymui ir dar didesnės energijos kainoms, pirmenybę reikėtų teikti reikalingų visos sistemos komponentų – saugyklų pajėgumų, tinklų ir rezervinių elektrinių – planavimui, kūrimui ir statybai pakankamu mastu, taip padedant pagrindą tolesnei kintamiems atsinaujinančios energijos ištekliams skirtų įrenginių statybai. Vokietijos pavyzdys ir kaimyninių šalių reakcija rodo, ko galima tikėtis, jei šiuo principu nesivadovausime nuo pat pradžios.

4.1.1 Reikalavimai energijos tiekėjams. Tai reiškia, kad norint išvengti atidavimo į tinklą taisyklių persvarstymo (žr. 3.10.5 punktą), būtina sukurti atsinaujinančių išteklių energetikos sistemą, apimančią visą ES. Pavyzdžiui, iš kintamų atsinaujinančių energijos šaltinių pagamintos elektros energijos tiekėjai galėtų būti įpareigoti laikytis „diena iki termino“ grafiko. Šią užduotį galėtų palengvinti galima sinergija su miestų šildymo ar vėsinimo bei transporto sistemomis.

4.2 Diskusijose dėl būsimų veiksmų, derėtų skirti įvairias kategorijas, terminus ir veiksmų sritis (netgi jei jie susiję), pavyzdžiui:

- neabejotina pirmenybė nuolat užtikrinamam energijos tiekimo saugumui,
- tinklų tiek perdavimo, tiek paskirstymo pajėgumų ribos,
- Bendrijos politika ES lygmeniu palyginti su atskirų šalių individualiais veiksmais,
- ekonominės politikos sritis: didesnių sąnaudų poveikis, atsipirkimo laikotarpiai, inovacijos, investuotojų pasitikėjimas, pramonės, verslo ir transporto energijos sąnaudos, rinkos ekonomika palyginti su planine ekonomika,

— socialinės politikos sritis: užimtumas (be kryžminio subsidavimo), privačių vartotojų energijos išlaidos,

— terminai: nors reikia planuoti iki 2020–2030 m. tačiau, kita vertus, privalome orientuotis į laikotarpį po 2050 m. Naujiems pokyčiams ir jų įgyvendinimui reikia laiko. Dėl skubotų veiksmų galima padaryti klaidų,

— pakankamai laiko inovacijų kūrimui ir testavimui,

— pasaulinis matmuo: i) su klimatu / išmetamo į aplinką CO₂ kiekio didėjimu susiję klausimai, ir ii) su ekonomikos politika ir Europos konkurencingumu, „anglies dioksido nutekėjimu“ susiję klausimai.

4.3 Prioritetų sąrašas. Svarstant, kokių veiksmų reikėtų imtis, būtina daugiau dėmesio skirti pasaulinėms tendencijoms ir faktams; būtina parengti aiškų prioritetinių svarbiausių tikslų sąrašą ir pažaboti stiprėjančią nesuderintą įvairių valstybių narių vyriausybės reguliavimą (žr. 4.7 punktą). Vietoje to reikia sukurti pasitikėjimą ir taip išlaisvinti privataus sektoriaus investavimo potencialą. Toliau nuomonėje nagrinėjami kai kurie šios problemos aspektai.

4.4 Visuotinis požiūris: bendras Europos energetikos ir klimato politikos tikslas turėtų būti teisingi veiksmai ir teisingi signalai, kurie – nepaisant ligšiolinių nesėkmių (Kopenhaga, Kankūnas, Durbanas, Doha) – būtų kuo labiau įtikinami siekiant sumažinti pasaulinio anglies dioksido koncentracijos lygio didėjimą, sustiprinti Europos ekonomikos konkurencingumą pasaulio rinkose ir užtikrinti kuo palankesnes energijos kainas Europos rinkose. Kadangi klimato kaita yra pasaulinė problema, vien į Europą orientuotas požiūris yra klaidingas. Pretendavimas į inovacijų kūrėjo vaidmenį gali ne tik paskatinti investicijas ir darbo vietų kūrimą, tačiau ir susilpninti mūsų tarptautinę derybinę poziciją ir realybės suvokimą.

4.5 Skaidrumas, pilietinė visuomenė ir vartotojų interesai: norint užtikrinti konstruktyvų pilietinės visuomenės dalyvavimą šiuose procesuose (TEN/503) ir labiau į vartotojų interesus orientuotą energetikos politikos priemonių įgyvendinimą, turi būti daugiau atvirumo, o Europos piliečiai ir sprendimus priimančios asmenys turi būti geriau informuojami apie kiekybinius faktus ir sąsajas. Tai dažnai apsunkina vienpusiški argumentai ir informacija, kurią pateikia įvairios privilegijuotos suinteresuotųjų subjektų grupės, nusišepdamos neigiamus jų atstovaujamojo pozicijų aspektus. Komitetas palankiai vertina su tuo susijusias Tarybos išvadas (2012 m. gruodžio 3 d. Tarybos išvados dėl atsinaujinančių išteklių energijos), bet kartu ragina taikyti platesnio užmojo ir atviresnę informavimo politiką.

4.6 Europos dialogas energetikos klausimais. Kalbant apie tolesnę procedūrą svarbi vieta tenka viešam dialogui energetikos klausimais, kuris turėtų būti vedamas visoje Europoje, kaip kad pabrėžta neseniai Komiteto priimtoje nuomonėje (TEN/503), sulaukusioje Europos Komisijos pritarimo. Visuomenės įtraukimas, įvairių pokyčių, kuriuos mūsų energetikos sistemai teks patirti ateinančiais dešimtmečiais, suvokimas ir pritarimas jiems yra esminės prielaidos. Šiuo atžvilgiu EESRK dėl savo narių ir sudėties, atspindinčios Europos visuomenę, gali tinkamai bendrauti su valstybių narių piliečiais ir suinteresuotaisiais subjektais ir parengti išsamią programą, aprėpiančią dalyvaujamąją demokratiją ir praktinius veiksmus.

4.7 Europos energetikos bendrija: Komitetas patvirtina savo išipareigojimus kuriant Europos energetikos bendriją (CESE 154/2012). Tik tokia bendrija gali veiksmingai ginti Europos pozicijas ir interesus santykiuose su tarptautiniais partneriais bei geriausiai pasinaudoti atitinkamomis regioninėmis ir klimato sąlygomis. Be to, tai vienintelė galimybė koordinuoti ir tobulinti nacionalines taisykles ir paramos priemones, kurios dažnai prieštarauja viena kitai, ir tik tokiu būdu galima veiksmingiausiai valdyti ir įgyvendinti tinklų vystymą Europoje.

4.8 Energijos vidaus rinka: Europos energetikos bendrija reiškia ir laisvą energijos vidaus rinką (CESE 2527/2012), apimančią atsinaujinančiuosius energijos išteklius. Tokiu būdu siekiant iš esmės pertvarkyti energijos tiekimo sistemą, kaip numatyta „Energetikos veiksmų plane iki 2050 m.“, elektros energijos gamybą būtų galima kuo ekonomiškesnėmis sąlygomis pritaikyti vartotojų reikmėms, o investicijos būtų daromos tinkamu laiku, tinkamoje vietoje (pavyzdžiui, tinkamo klimato regionuose) ir į pačias ekonomiškiausias elektros energijos gamybos technologijas. Todėl atsinaujinantieji energijos ištekliai turi būti integruoti į pagal laisvosios rinkos principus veikiančią Europos energijos vidaus rinką.

4.8.1 Konkurencingi atsinaujinantieji energijos ištekliai: norint, kad atsinaujinantieji energijos ištekliai galėtų konkuruoti energijos rinkoje, iškastinio kuro išmetamas CO₂ turi būti atitinkamai įtraukiamas į kainas, taikant tinkamą ir nuoseklų kainodaros ar rinkos instrumentą. Tai reiškia, kad atsinaujinančiųjų išteklių energija vidutinės trukmės laikotarpiu turi būti padaryta „konkurencinga“. Siekiant šio tikslo, pakankama investavimo paskata būtų nereguliuojamos elektros energijos kainos ir deramos anglies dioksido kainos (pavyzdžiui, mokesčiai). Kartu su atitinkamu mokesčiu už naudojimąsi tinklu, tai turėtų būti būtina ir pakankama sąlyga tinkamu laiku, tinkamoje vietoje ir tinkamu mastu investuoti į rezervines elektrines, saugyklas ir paklausos valdymą. Tokiu atveju subsidijų pririktų tik su naujomis technologijomis susijusiems moksliniams tyrimams, plėtrai ir demonstracinei veiklai.

4.9 Atsargus požiūris į sąnaudų pasidalijimą. Nors numatomas elektros energijos sąnaudų didėjimas dar tik prasideda, tačiau jau dabar svarstoma, kokių priemonių imtis, o ypatingais atvejais, jos jau pradėdamos taikyti. Viena vertus, Komitetas ragino ⁽¹⁾ apsaugoti mažas pajamas gaunančias socialines grupes nuo energijos nepritekliaus. Kita vertus, energijai imlūs pramonės sektoriai turi būti apsaugoti nuo energijos sąnaudų didėjimo, kad nebūtų pakenkta jų konkurencingumui pasaulyje; to nepavyks padaryti, jų gamybos vietos bus perkeltos už Europos ribų, į šalis, kuriose energija yra pigesnė. Tai jokių būdu nepadėtų spręsti su klimatu susijusių problemų („anglies dioksido nutekėjimo“) (TEN/492).

4.9.1 Tačiau vienas tokios padėties padarinių būtų tai, kad MVĮ ir vidutinėmis pajamomis disponuojančioms gyventojų grupėms papildomai tektų sąnaudų našta, kurios konkretūs sektoriai išvengė.

4.10 Užkirsti kelią pramonės nykimui: reikėtų stengtis išvengti tolesnio ES pramonės nykimo. Šiuo metu dėl nykstančios pramonės susidaro klaidingas išpūdis, kad Europos pastangos mažinti išmetamą CO₂ kiekį yra sėkmingos. Tačiau iš tikrųjų vyksta slaptas „anglies dioksido nutekėjimas“: jei gamyba vykdoma, kaip anksčiau, ne Europoje, o kur nors kitur, su tuo susijęs „anglies pėdsakas“ išlieka ar netgi gali padidėti.

4.11 Didesnės apimties moksliniai tyrimai ir plėtra vietoj skubotų ir nesavalaikių bandymų patekti į rinką. Būtina daryti skirtumą tarp mokslinių tyrimų, plėtros ir demonstracinės veiklos bei bandymų plačiu mastu patekti į rinką ir teikti su tuo susijusią paramą, nes tokiu būdu gali netgi susidaryti inovacijoms nepalankios rinkos sąlygos. Pernelyg didelės subsidijos saulės šviesos energijai (pavyzdžiui, Vokietijoje, Frondel et al. „Economic impacts from the promotion of renewable technologies“, *Energy Policy*, 2010 m.) nepadėjo sukurti konkurencingos sistemos Europos Sąjungoje (Hardo Bruhns ir Martin Keilhacker, „Energiewende – wohin führt der Weg“, *Politik und Zeitgeschichte*, 2011 m.). Pigesni saulės kolektoriai gaminami ne Europoje, o Kinijoje! Todėl daugiausia dėmesio reikia skirti visų potencialiai sėkmingų mažai anglies dioksido išmetančių energijos technologijų koncepcijų plėtojimui, ypač susijusių su ištekliais, galinčiais prisidėti prie bazinės apkrovos, pavyzdžiui, geotermine energija ir branduolių sintezės energija. Iki 2050 m. nei Europoje, nei pasaulyje energijos problema nebus iki galo išspręsta!

4.12 Investicijų skatinimas. Atsižvelgiant į dabartinę krizę ir poreikį sukurti tiekimo sistemą, reikia nedelsiant investuoti į naujas technologijas ir infrastruktūrą. Tokios investicijos skatintų optimistines nuotaikas ir padėtų kurti darbo vietas ir pasitikėjimą. Tai pasakytina ir apie investicijas į mažo anglies

⁽¹⁾ OL C 44, 2011 2 11, p. 53–56

dioksido kiekio technologijas, pavyzdžiui, atsinaujinančiuosius energijos išteklius, tačiau šiuo atveju yra trūkumų ir prielaidų, keletas kurių jau yra paminėtos šioje nuomonėje. Ypač turėtų būti vengiama reikalauti diegti konkrečias technologijas, nes tai gali lemti tolesnį neteisingą ribotų išteklių skyrimą (žr. pirmiau).

4.13 Bendrosios rekomendacijos. Apskritai, rekomenduojama peržiūrėti visą reguliavimo ir pagrindinių sąlygų sistemą ir užtikrinti, kad jomis būtų kuriama mokslinius tyrimus ir investicijas skatinanti aplinka, palankios sąlygos investicijoms, parama vidaus rinkai ir nekeliamas pavojus energijos tiekimo saugumui. Teikiant paramą daugiausia dėmesio būtina skirti technologijų ir sistemų moksliniams tyrimams, plėtrai ir demonstracinei veiklai. Kartu būtina užtikrinti, kad parama būtų tik atsinaujinančiųjų energijos išteklių konkurencingumui rinkoje ir ši parama turėtų būti susieta su CO₂ mažinimo sąnaudų kriterijumi (anglies dioksido apmokestinimas) (CESE 271/2008). Taip pat reikia panaikinti bet kokias subsidijas išskatinio kuro naudojimui.

4.14 Vienodos pasaulinės konkurencijos sąlygos. Norint, kad toks požiūris padėtų atremti visuotinės klimato kaitos iššūkius nesukurdamas Europos pramonei papildomų nepalankių konkurencinių sąlygų tarptautiniu lygmeniu, būtina, kad ir kitos pasaulio šalys nedelsdamos imtųsi panašių veiksmų arba susitartų dėl bendrų realiai įgyvendinamų tikslų, kad būtų užtikrintos sąžiningos ir panašios konkurencinės sąlygos pasaulio lygmeniu. Nepaisydamas ligšiolinių nesėkmių, Komitetas remia nuolatinę ES pastangas siekiant šio tikslo.

4.15 Individualūs Europos veiksmai. Tačiau, kol to įgyvendinti nepavyksta, kyla klausimas, kaip ilgai ES dar gali sau leisti veikti viena ir siekti radikalių tikslų, nekeldama rimto pavojaus savo ekonominei galiai, taip prarasdama išteklius, kurių jai reikia pasirengti klimato kaitai - kuri tokiu atveju būtų neišvengiama - kartu su visomis jos ekonominėmis ir politinėmis pasekmėmis.

2013 m. balandžio 17 d., Briuselis

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas*
Henri MALOSSE

**Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas nuomonė dėl „Bendro Europos dangaus II +“
(tiriamoji nuomonė)**

(2013/C 198/02)

Pranešėjas **Jacek KRAWCZYK**

2013 m. sausio 24 d., Europos Komisija, vadovaudamasi Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 304 straipsniu, nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl

Bendro Europos dangaus II +

(tiriamoji nuomonė).

Transporto, energetikos, infrastruktūros ir informacinės visuomenės skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto parengiamąjį darbą šiuo klausimu, 2013 m. balandžio 3 d. priėmė savo nuomonę.

489-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2013 m. balandžio 17–18 d. (balandžio 17 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 188 nariams balsavus už, 2 – prieš ir 3 susilaikius.

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1 Bendro Europos dangaus sukūrimas yra neatsiejama ES ekonomikos augimo ir konkurencingumo didinimo proceso dalis, nes jį sukūrus dar labiau sustiprėtų Europos bendroji rinka. Šio projekto tikslas – Europos piliečiams sudaryti geresnes, veiksmingesnes ir patikimesnes kelionių lėktuvu sąlygas.

1.2 Dėl ES aviacijos sektoriuje, visų pirma oro transporto pramonėje, besitęsiančios krizės reikia kuo skubiau įgyvendinti Bendro Europos dangaus projektą. Visų svarbiausia, kad oro eismo valdymo paslaugos našumo, ekonomikos, kokybės, saugumo ir aplinkos apsaugos aspektais pasiektų tokį veiksmingumo lygį, kuris prilygtų geriausiai pasaulio patirčiai.

1.3 Kaip ir ankstesnėse savo nuomonėse TEN/451 (2011 6 20) ir TEN/354 (2009 1 21), EESRK visapusiškai pritaria, kad būtina laiku ir visapusiškai įgyvendinti Bendro Europos dangaus ir jo oro eismo valdymo mokslinių tyrimų programos (angl. SESAR) iniciatyvas laikantis 2004 m. ir 2009 m. suderintų pirminių užmojų. Šiam tikslui pasiekti pakanka ES reglamentais Europos Komisijai suteiktų teisinių priemonių. Dėl besitęsiančios krizės ES aviacijos pramonėje ir ypač oro transporto sektoriuje gali tekti persvarstyti 2025 m. užsibrėžtus tikslus.

1.4 EESRK apgailestauja, kad dauguma valstybių narių, kurioms buvo nustatyti veiklos rezultatų tikslai, šių tikslų nepasiekė ir dėl to nepatyrė jokių veiksmingų teisinių pasekmių. EESRK taip pat apgailestauja, kad didžioji funkcinių oro erdvės blokų iniciatyvos dalis nedavė rezultatų ir buvo neįgyvendinta iki privalomo termino – 2012 m. gruodžio 4 d.

1.5 EESRK palankiai vertina Komisijos planą pradėti naują, vadinamąją Bendro Europos dangaus II + iniciatyvą ir taip suteikti naują postūmį Bendro Europos dangaus projektui.

1.6 EESRK mano, kad persvarstant dabartinę Bendro Europos dangaus teisinę sistemą reikia sutelkti dėmesį ne tik į institucijų raidą ir teisinio aiškumo didinimą, bet ir sustiprinti šiuos aspektus:

— be principo „iš apačios į viršų“ taikyti ir principą „iš viršaus į apačią“,

— stiprinti Bendro Europos dangaus įgyvendinimą laiko ir turinio požiūriu, taikant sankcijas už nesilaikymą,

— atskirti pagalbines oro eismo valdymo paslaugas ir atverti jas didesnei konkurencijai ir rinkos jėgoms,

— užsibrėžti tikslus paslaugų kokybei gerinti ir kartu veiksmingumui didinti,

— labiau įtraukti oro erdvės naudotojus.

1.7 Europos oro transporto pramonės ekonominė padėtis yra labai sunki, jau prarasta tūkstančiai darbo vietų. Tad įgyvendinti Bendrą Europos dangų ir pagerinti jo veiksmingumą svarbu dar ir dėl to, kad būtų išsaugotos darbo vietos šioje aviacijos vertės grandinės dalyje. Šiuo atveju, norint tinkamai atremti užimtumo, darbuotojų judumo, darbuotojų valdymo pokyčių ir profesinio mokymo iššūkius, labai svarbus yra Bendro Europos dangaus 5-asis ramstis. Todėl socialinis dialogas turėtų būti stiprinamas ir vykti ne tik pačiame oro eismo valdymo sektoriuje, bet jame turėtų dalyvauti ir kiti socialiniai partneriai, ne tik oro navigacijos paslaugų teikėjų atstovai, o tarp nagrinėjamų klausimų turėtų būti ir socialinės pasekmės oro eismo valdymo sektoriaus, oro transporto bendrovių, oro uostų darbuotojams ir būdai, kaip išsaugoti darbo vietas visoje ES aviacijos pramonėje.

1.8 Valstybės narės, įskaitant ir tas, kurios lėtai įgyvendina Bendrą Europos dangų, turėtų pristatyti savo strategijas dėl savo oro transporto sektoriaus vystymo ateityje.

1.9 EESRK mano, kad ir toliau labai svarbu išlaikyti ES pasiektą aukštą saugos lygį. Būtina užtikrinti, kad veiksmis, kurie reikalingi siekiant ekonominių tikslų, ir toliau būtų remiamas saugos lygio stiprinimas.

2. Įžanga

2.1 Bendro Europos dangaus projekto užbaigimas yra neatsiejama ES ekonomikos augimo ir konkurencingumo didinimo proceso dalis, nes jį užbaigus dar labiau sustiprėtų Europos bendroji rinka. Bendro Europos dangaus projekto tikslas – pagerinti bendrą Europos oro erdvės organizavimo ir valdymo efektyvumą. Tai apima išlaidų mažinimą, saugos ir pajėgumų gerinimą, taip pat poveikio aplinkai mažinimą. Siekiamas tikslas – Europos piliečiams sudaryti geresnes, veiksmingesnes ir patikimesnes kelionių lėktuvu sąlygas.

2.2 Remiantis naujausiomis Eurokontrolės ataskaitomis (2010 m. Oro eismo valdymo sąnaudų veiksmingumo lyginamosios analizės ataskaita, 2011 m. Oro eismo valdymo sąnaudų veiksmingumo lyginamosios analizės ataskaitos projektas ir 2011 m. Eurokontrolės veiklos apžvalgos skyriaus ataskaitos projektas) galima teigti, kad per 2007–2011 m. laikotarpį įvyko daug pokyčių. Todėl atliekant bet kokią bendrą sąnaudų veiksmingumo pokyčių analizę reikia atsižvelgti į pagrindinius šio laikotarpio įvykius.

2.3 2010 m. Europos oro erdvės suskaidymas kainavo 4 mlrd. EUR per metus. Į šią sumą įtraukta 19,4 mln. vėlavimo minučių dėl oro eismo srautų valdymo (ATFM); be to, kiekvienas skrydis buvo vidutiniškai 49 km ilgesnis nei tiesioginis skrydžio maršrutas. Europos lygiu sudėtinės skrydžio valandos ekonominės sąnaudos nuo 2006 m. iki 2009 m. šiek tiek padidėjo (t. y. realiai 1 proc. per metus); jos žymiai padidėjo 2010 m. (t. y. realiai 4,6 proc.), o 2011 m. vėl sumažėjo (4,3 proc.) prieš prasidedant Bendro Europos dangaus II pirmajam ataskaitiniam laikotarpiui. 2010 m. oro eismo valdymo ir ryšių / navigacijos / stebėjimo (ATM / CNS) paslaugų kaina sumažėjo 4,8 proc. (realiomis kainomis), tačiau labai padidėjo vėlavimo dėl oro eismo srautų valdymo (ATFM) vieneto kaina (+77,5 proc.), kuri 2011 m. sumažėjo 42 proc.

2.4 Labai skiriasi bendros oro transporto bendrovių išlaidų oro navigacijos paslaugoms sumos; 2010 m. jos svyravo nuo 179 EUR iki 849 EUR, t. y. skyrėsi daugiau nei 5 kartus. Be to, paaiškėjo, kad penki didžiausi oro navigacijos paslaugų teikėjai (angl. ANSP), kurių kiekvienas vykdo veiklą iš esmės panašiomis ekonominėmis ir darbo sąlygomis, taiko labai skirtingas vieneto kainas – nuo 466 EUR iki 720 EUR. Tokie skirtumai yra aiškus signalas, kad oro eismo valdymas Europoje nėra optimalus.

2.5 Bendro Europos dangaus I ir Bendro Europos dangaus II programų (pradėtų atitinkamai 2004 m. ir 2009 m.) rezultatai rodo, kad Bendro Europos dangaus iniciatyvos principai ir bendra kryptis yra tinkami, o įdėtos pastangos pagerinti oro eismo valdymo taisykles pradeda duoti rezultatų. Tačiau šios programos taip pat atskleidė keletą silpnų vietų, dažniausiai dėl valstybių narių nesugebėjimo aiškiai įvardyti savo dabartinius prioritetus aviacijos srityje. Jų prioritetai apima pačius įvairiausių klausimus: nuo pridėtinės vertės kūrimo oro erdvės naudotojams iki jų pačių pajamų iš skrydžių didinimo ir aviacijos panaudojimo regioniniam ir mikroekonomikos vystymui. Todėl oro navigacijos paslaugų našumas ir kokybė Europoje vis dar labai nepakankami ir iki šiol nėra tiesaus paaiškinimo, kodėl taip yra. Be to, dabartinė institucinė struktūra nėra optimali, nes esama daug darbo dubliavimosi ir spragų, nėra įvairių suinteresuotųjų subjektų sutarimo dėl bendros krypties. Todėl reikia sustiprinti Bendro Europos dangaus institucinę pagrindą.

2.6 Bendro Europos dangaus oro eismo valdymo mokslinių tyrimų programa (angl. SESAR) yra technologinė Bendro Europos dangaus dalis. SESAR bendrosios įmonės parengto tyrimo duomenimis, dėl SESAR makroekonominio poveikio Europos ekonomikos BVP gali papildomai išaugti 419 mlrd. eurų ir gali būti sukurta apie 320 000 darbo vietų. SESAR programai užbaigti prireiks nemažų visų aviacijos vertės grandinės dalyvių investicijų, kurias sunku pagrįsti, jei nėra priimtinos investicijų grąžos, kurią užtikrintų sinchronizuotas oro ir antžeminių elementų, įskaitant oro erdvės naudotojus, oro navigacijos paslaugų teikėjus ir oro uostus, diegimas. Norint užtikrinti sėkmingą SESAR diegimą, būtina tobulinti institucinę bazę; be to, visos bendradarbiaujančios šalys turi atlikti išsamius sąnaudų ir naudos tyrimus, kad būtų galima nustatyti investicinių projektų seką visoje aviacijos vertės grandinėje.

2.7 Todėl Europos Komisija planuoja paskelbti teisės aktų rinkinį (Bendras Europos dangus II+), kuris bus paremtas esamomis Bendro Europos dangaus iniciatyvomis ir kuriuo bus siekiama toliau gerinti sąnaudų efektyvumą, pajėgumus, saugą ir reguliavimo kokybę.

2.8 Remiantis iš Europos Komisijos gauta informacija Bendro Europos dangaus II+ iniciatyva bus siekiama:

- atgaivinti funkcinis oro erdvės blokus (angl. FAB) ir taip pagerinti prastus oro navigacijos paslaugų veiklos rezultatus, užtikrinti SESAR diegimo finansavimą, atnaujinti mokesčių už skrydžių valdymą sistemą, modernizuoti technologiją užbaigiant diegti SESAR ir nustatyti veiksmingesnius veiklos rezultatų tikslus;
- pagerinti dabartinę neoptimalią institucinę struktūrą įvairiomis priemonėmis, kurios apimtų: ekonominį reguliavimą pavesti Europos Komisijai, o techninį reguliavimą ir priežiūrą – Europos aviacijos saugos agentūrai (EASA); pripažinti Eurokontrolę pagalbos šioms institucijoms teikėja, modernizuoti tinklo valdytojo valdymą ir išaiškinti Bendro Europos dangaus ir EASA veikimo sistemas panaikinant dubliavimąsi ir galiausiai sukuriant Europos aviacijos agentūrą, kuri rūpintųsi visais Europos aviacijos pramonės priežiūros aspektais – techniniais, ekonominiais ir saugos;
- parengti visų reguliavimo priemonių naują redakciją viename nuosekliame akte;
- paraginti valstybes nares pritaikyti Eurokontrolę prie naujos institucinės aplinkos.

3. Bendrosios pastabos

3.1 Kaip ir ankstesnėse savo nuomonėse TEN/451 (2011 6 20) ir TEN/354 (2009 1 21), EESRK visapusiškai pritaria, kad būtina laiku ir išsamiai įgyvendinti Bendro Europos dangaus

ir jo oro eismo valdymo mokslinių tyrimų programos (angl. SESAR) iniciatyvas, tačiau tai reikia daryti daug skubiau, kadangi daugelio Europos oro transporto bendrovių ekonominė padėtis yra labai bloga.

3.2 EESRK tikisi, kad teisės aktų dėl Bendro Europos dangaus rinkinys bus visiškai įgyvendintas, t. y. bus įgyvendinti 2004 m. ir 2009 m. suderinti pirminiai užmojai. Šiam tikslui pasiekti pakanka ES reglamentais Europos Komisijai suteiktų teisinių priemonių.

3.3 Šiomis aplinkybėmis EESRK palankiai vertina Komisijos planą suteikti naują postūmį Bendro Europos dangaus iniciatyvai. Būtina, kad visos ES valstybės narės laikytųsi savo ankstesnių politinių įsipareigojimų laiku ir visapusiškai įgyvendinti Bendro Europos dangaus projektą. Taip pat labai svarbu, kad Europos Komisija išlaikytų tvirtą lyderio vaidmenį ir atsakomybę per visą jo įgyvendinimo procesą.

3.4 Atsižvelgdamas į gana prastus Bendro Europos dangaus projekto įgyvendinimo rezultatus 2004 m. balandžio mėn. išgaliojus Bendro Europos dangaus I paketui ir 2009 m. gruodžio mėn. – Bendro Europos dangaus II paketui, EESRK mano, kad persvarstant dabartinį Bendro Europos dangaus teisinį pagrindą reikia sutelkti dėmesį ne tik į institucijų raidą, bet ir sustiprinti šiuos aspektus:

- be principo „iš apačios į viršų“ taikyti ir principą „iš viršaus į apačią“,
- pateikti aiškias valstybių narių strategijas, ypač tas, kurios gali prieštarauti Bendro Europos dangaus įgyvendinimui,
- stiprinti Bendro Europos dangaus įgyvendinimą laiko ir turinio požiūriu, taikant sankcijas už nesilaikymą,
- atskirti pagalbines oro eismo valdymo paslaugas ir atverti jas didesnei konkurencijai ir rinkos jėgoms,
- užsibrėžti tikslus paslaugų kokybei gerinti ir kartu veiksmingumui didinti,
- labiau įtraukti oro erdvės naudotojus,
- į socialinį dialogą Bendro Europos dangaus II + sistemoje įtraukti daugiau socialinių partnerių – ne tik oro navigacijos paslaugų teikėjų atstovus.

4. Konkrečios pastabos

4.1 EESRK apgailestauja, kad daugelis valstybių narių, kurioms buvo nustatyti veiklos rezultatų tikslai, šių tikslų nepasiekė ir dėl to nepatyrė jokių veiksmingų teisinių pasekmių. Neseniai pateikti nacionaliniai veiklos planai rodo, kad šios valstybės narės netgi sumažino savo tikslus. Todėl norint užtikrinti, kad valstybės narės savo funkcinuose oro erdvės blokuose ir ypač tarp šių blokų pasiektų daugiau sinergijos, būtina kelti didelius veiklos tikslus ir taikyti veiksmingus sankcijų mechaniz-

mus, o valstybės narės turi parengti nedviprasmiškas ir aiškias strategijas, kurioms įgyvendinti būtina visos Europos mastu suderinti šios srities teisės aktus. Bendras Europos dangus skatintų rengti būtinas bendras Europos teises priemones (pavyzdžiui, civilinės teisės) ir laikytis bendro požiūrio į Europos oro erdvės gynybos sektorius.

4.2 EESRK mano, kad reikėtų suteikti daugiau įgaliojimų ES ir funkcinų oro erdvės blokų lygiu, nes tai padėtų išspręsti dabartinę problemą, kai valstybės narės daugiausia dėmesio skiria savo nacionalinių oro navigacijos paslaugų teikėjų apsaugai arba jais naudojasi kaip nacionalinės ekonomikos priemone, užuot visą dėmesį sutelkdamos į pridėtinės vertės oro erdvės naudotojams ir klientams (keleiviams) kūrimą. Visai ES bendri veiklos rezultatų tikslai turėtų padėti užtikrinti, kad 2020 m. keliami dideli Bendro Europos dangaus tikslai būtų pasiekti (t. y. kad pajėgumai, kur reikia, išaugtų tris kartus, palyginti su 2005 m., kad skrydžių poveikis aplinkai sumažėtų 10 proc. ir kad oro eismo valdymo paslaugų kaina oro erdvės naudotojams sumažėtų bent 50 proc.), ir kad būtų pereinama prie oro erdvės suskaidymo į nacionalines oro erdves panaikinimo.

4.3 EESRK pabrėžia būtinybę išsaugoti nepriklausomą ES veiklos rezultatų apžvalgos įstaigą (angl. PRB). Jos veikla turėtų būti atskirta nuo Eurokontrolės veiklos ir perkelta į atskirą ES instituciją, atskaitingą Komisijai. ES taip pat turėtų suteikti Veiklos rezultatų apžvalgos įstaigai daugiau galių nustatyti visos ES veiklos rezultatų tikslus ir nacionalinius veiklos rezultatų planus. Pernelyg didelis atstovavimas oro navigacijos paslaugų teikėjams neturėtų tęstis.

4.4 EESRK mano, kad ES lygiu reikia nustatyti sankcijas ir paskatas, taip siekiant užkirsti kelią veiklos rezultatų tikslų nesilaikymui ir užtikrinti, kad tokie tikslai ir toliau būtų atskirti nuo nacionalinių interesų. Visų pirma reikėtų numatyti, kad oro navigacijos paslaugų teikėjų investicijų grąžos norma ir jų akcininkų turtas turėtų būti susieti su veiklos rezultatų gerinimu.

4.5 EESRK apgailestauja, kad didžioji dalis funkcinų oro erdvės blokų iniciatyvos nedavė rezultatų ir kad Bendras Europos dangus II neįgyvendintas iki teisiškai privalomo termino – 2012 m. gruodžio 4 d. Reikėtų stipriau vadovauti ES lygiu pagal principą „iš viršaus į apačią“, nes tai funkcinų oro erdvės blokų iniciatyvoms suteiktų naują postūmį. Dažniau taikant principą „iš viršaus į apačią“ galbūt pavyktų pasiekti, kad funkciniai oro erdvės blokai teiktų realią naudą, užuot buvę tuščių pagyrų objektai. Todėl Bendro Europos dangaus tinklo valdytoji turėtų būti suteikta galia siūlyti ir įgyvendinti konkrečius funkcinų oro erdvės blokų projektus siekiant pagerinti funkcinų oro erdvės blokų valdymą, oro erdvę, taip pat techninius ir žmoniškuosius išteklius, remiantis aiškiais terminais. Reikėtų nustatyti sankcijas už tikslų nesilaikymą. Tinklo valdytojui ir suinteresuotiems oro erdvės naudotojams taip pat turėtų būti suteikta stebėtojo vieta pagrindiniuose funkcinų oro erdvės blokų organuose.

4.6 Valstybių narių dalyvavimas ES Bendro Europos dangaus komiteto veikloje yra susijęs labiau su nacionaliniais interesais nei su ES tikslais. Naujausias šio Komiteto sprendimas dėl 2015–2019 m. veiklos rezultatų ir apmokestinimo sistemos – dar vienas žingsnis atgal kuriant Bendrą Europos dangų. EESRK siūlo tiek oro erdvės naudotojams, tiek oro navigacijos paslaugų teikėjams suteikti stebėtojo vietą ir iniciatyvos teisę visoje Bendro Europos dangaus komiteto veikloje.

4.7 EESRK dar kartą pabrėžia, kad pritaria Komisijos ketinimui naujai pažvelgti į pagalbinių oro eismo valdymo paslaugų atskyrimą kaip galimybę labiau orientuotis į klientus ir pagerinti veiksmingumą. Siekiant paspartinti atskyrimo procesą reikėtų pasitelkti ES reguliavimo priemones. EESRK apgailestauja, kad Komisija nesugebėjo iki teisiškai privalomo termino – 2012 m. gruodžio 4 d. – parengti ir Europos Parlamentui ir Tarybai pateikti tyrimo, kuriame turėjo būti įvertintas rinkos principų taikymo komunikacijos, navigacijos, priežiūros ir aviacinės informacijos paslaugų teikimui poveikis teisiniu, saugumo, pramonės, ekonominiu ir socialiniu požiūriu ir atsižvelgta į funkcinį oro erdvės blokų bei esamų technologijų raidą.

4.8 EESRK mano, kad Bendro dangaus II+ teisės aktuose turėtų būti sprendžiamas klausimas, kaip atskirti pagrindines šiuo metu susietas oro navigacijos paslaugų teikėjų paslaugas ir pagalbines paslaugas, pavyzdžiui, komunikacijos, navigacijos ir priežiūros paslaugas, meteorologijos paslaugas ir mokymą, ir atverti rinką šioms paslaugoms, nes tai galėtų padidinti veiksmingumą, pagerinti kokybę ir sumažinti sąnaudas. EESRK atkreipia dėmesį į tai, kad Bendro Europos dangaus II+ teisės aktų poveikio vertinime ir Limasolyje vykusioje aukšto lygio konferencijoje dėl Bendro Europos dangaus buvo pabrėžta, jog svarbu toliau liberalizuoti pagalbines paslaugas. Nors pagal dabartinius teisės aktus galima atskirti šias paslaugas nacionaliniu lygiu, valstybės narės vis dar delsia pasinaudoti šia priemone, kad pagerintų veiklos rezultatus. Kai tik įmanoma, komunikacijos, navigacijos ir priežiūros paslaugoms bei meteorologijos paslaugoms turi būti taikomos rinkos sąlygos ir viešųjų pirkimų procedūros. Be to, rinkos sąlygų nereikėtų derinti su paskyrimo mechanizmu toje pačioje rinkoje, kitaip vyraus pastarasis. Reikėtų uždrausti visas vietos lygmens ir dideles kryžmines subsidijas.

4.9 Reikėtų gerai apsvarstyti naują Eurokontrolės koncepciją dėl centralizuotų paslaugų, tačiau pritari jai su sąlyga, kad šios paslaugos bus paremtos priimtinais ir skrydžius vykdančioms suinteresuotiesiems subjektams (oro transporto bendrovėms, oro navigacijos paslaugų teikėjams ir oro uostams) pasiteisinusiais verslo modeliais ir kad dėl jų teikimo bus skelbiami vieši konkursai ir sudaromos terminuotos sutartys su tomis įmonėmis, kurios pateiks geriausias pasiūlymus.

4.10 EESRK pabrėžia, kad oro navigacijos paslaugų infrastruktūros susiskaidymą būtų galima įveikti ikūrus konsoliduojančius centrus. Naudinga atskaitos tašku galėtų būti vadinamoji „virtualaus centro“ koncepcija. Pagal šią koncepciją būtų naudojami visiškai standartizuoti metodai, kai oro eismo paslaugų skyriai vykdo veiklą iš skirtingų vietų, bet naudoja visiškai standartizuotus, tačiau prirėkus koreguojamus veiklos metodus, procedūras ir įrangą taip, kad oro erdvės naudotojai galvoja, jog tai yra viena sistema. Toks poveikis akivaizdžiai matomas dabartiniame Bendro Europos dangaus programų rinkinyje, pavyzdžiui, SERA ir SESAR. Ši sistema pajėgi užtikrinti visišką dalyvaujančių oro navigacijos paslaugų teikėjų techninį ir veiklos sąveikumą, o tam tikram skyriui priskirti sektoriai gali būti laikinai perkelti kito skyriaus atsakomybėn. Tai leistų optimizuoti rajono skrydžių valdymo centrų panaudojimą naktį ir užtikrinti optimalius veiklos rezultatus bet kuriuo metu.

4.11 Todėl EESRK mano, kad Bendro Europos dangaus II+ teisės aktai turėtų būti tinkamas reglamentavimo pagrindas, kuriuo remiantis būtų galima nuosekliai ir darniai valdyti standartizavimo priemonių įgyvendinimą. Funkcinių oro erdvės blokų sistemoje turėtų būti sukurtas bendras valdymo organas, kuris užtikrintų nuoseklų ir koordinuotą diegimą. Standartizavimo priemonės yra realistiškas ir veiksmingas būdas pasiekti visos ES veiklos rezultatų tikslus.

4.12 EESRK palankiai vertina Komisijos planus padidinti Bendro Europos dangaus tinklo valdytojo užduotis ir galias. Todėl labai svarbu, kad oro erdvės naudotojams būtų leidžiama dalyvauti priimančias strateginius sprendimus, turinčius poveikio tinklo veiklos rezultatams, ir įtraukti oro navigacijos paslaugų teikėjus į sprendimų dėl vietos lygmens veiklos rezultatų priėmimo procesą.

4.13 EESRK atkreipia dėmesį į tai, kad Komisija planuoja išplėsti Europos aviacijos saugos agentūros (EASA) veiklos sritį, kad ji apimtų visą techninį reguliavimą ir priežiūrą, įskaitant su sauga nesusijusias sritis. EESRK sutinka, kad tai gali būti tinkama taktika, tačiau išreiškia susirūpinimą, kad net ir remiantis rizika grindžiama prioritetų koncepcija pernelyg didelis EASA apkrovimas naujomis užduotimis gali sukelti daugiau problemų, nei atnešti naudos, ir gali nukreipti EASA dėmesį nuo jos pagrindinės misijos – užtikrinti saugą. Todėl EESRK mano, kad šiuo metu EASA veiklos srities išplėtimas neturėtų būti prioritetas. Vietoj to, EESRK mano, kad galimą EASA ir Bendro Europos dangaus sistemos dubliavimąsi galima pašalinti taikant tinkamus EASA, Eurokontrolės ir Komisijos darbo koordinavimo mechanizmus nekeičiant institucinės sistemos.

4.14 Eurokontrolės vaidmuo praktiškai įgyvendinant Bendrą Europos dangų yra labai svarbus. Norint ateityje užtikrinti centralizuotų paslaugų, panašių į tas, kurias teikia tinklo valdytojas, našumą prirėks persvarstyti dabartinę Eurokontrolės konvenciją.

4.15 Dėl SESAR Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas pabrėžia, kaip svarbu užtikrinti pakankamą viešąjį finansavimą, skirtą paremti sinchronizuotą antžeminių ir oro elementų diegimą. Be to, svarbų vaidmenį SESAR diegimo valdyme reikėtų suteikti ir investuotojams į veiklą (oro erdvės naudotojams, oro navigacijos paslaugų teikėjams ir oro uostams), kurie dalyvautų priimant sprendimus dėl prioritetų remiantis aiškiais verslo modeliais. EESRK pabrėžia SESAR kaip vieno svarbiausių Europos infrastruktūros projektų įgyvendinimo svarbą. Komitetas labai nuogaštauja, kad gali būti sumažintas Europos infrastruktūros tinklų priemonės biudžetas, nes tai gali turėti poveikio gebėjimui sparčiau įgyvendinti SESAR. Taip pat labai svarbu parengti galimus būsimus SESAR naudojimo kariniams tikslams finansavimo modelius.

4.16 EESRK nepritaria Komisijos pasiūlymui įvesti kainų moduliavimą maršrutams, kuriose didelės apkrovos. Iš tiesų tai nepagerintų oro erdvės pajėgumų naudojimo, be to, kainų moduliavimo įvedimas gali versti orlaivių naudotojus skristi ilgesnius maršrutus, o tai prieštarautų ES kovos sus klimato kaita tikslams, t. y. mažinti išmetamų teršalų kiekius. Be to, tokia sistema būtų nesąžininga, kadangi orlaivių naudotojai jau moka mokestį už spūstis, nes patiria netiesiogines vėlavimo sąnaudas. Toks požiūris reikštų dvigubą baudimą, o tai yra visiškai nepriimtina, ypač atsižvelgiant į tai, kad orlaivių naudotojai iš maršruto rinkliavų finansuoja infrastruktūros atnaujinimą, dėl kurio spūstys galiausiai turėtų sumažėti.

4.17 EESRK mano, kad kainų moduliavimas turėtų skatinti orlaivių naudotojus įsigyti įrangos, kuri pagerintų bendrus oro eismo valdymo sistemos veiklos rezultatus. Tai galima pasiekti skiriant viešąjį finansavimą, kad mažėtų naudojimo rinkliavos tiems orlaivių naudotojams, kurie anksti investuoja į SESAR technologijas, o toliau būtų galima imtis ir kitų priemonių,

pavyzdžiui, taikyti koncepciją „geriausią įrangą turintys aptarnaujami geriausiai“, kurią visapusiškai remia EESRK.

5. Socialinis dialogas

5.1 Europos oro transporto pramonės ekonominė padėtis yra labai sunki, jau prarasta tūkstančiai darbo vietų. Taigi įgyvendinti Bendrą Europos dangų ir pagerinti jo veiksmingumą svarbu dar ir dėl to, kad būtų išsaugotos darbo vietos šioje aviacijos vertės grandinėje. Šiuo atveju, norint tinkamai atremti užimtumo, darbuotojų judumo, darbuotojų valdymo pokyčių ir profesinio mokymo iššūkius, labai svarbus yra Bendro Europos dangaus 5-asis ramstis. Todėl socialinis dialogas turėtų būti stiprinamas ir vykti ne tik pačiame oro eismo valdymo sektoriuje, bet jame turėtų dalyvauti ir kiti socialiniai partneriai, ne tik oro navigacijos paslaugų teikėjų atstovai, o tarp nagrinėjamų klausimų turėtų būti ir socialinės pasekmės oro eismo valdymo sektoriaus, oro transporto bendrovių, oro uostų darbuotojams ir būdai, kaip išsaugoti darbo vietas visoje ES aviacijos pramonėje.

5.2 EESRK yra tvirtai įsitikinęs, kad būtinas veiksmingas nuolatinis socialinis dialogas norint palengvinti perėjimo procesą. Jei darbuotojai nebus visapusiškai įtraukti į šį perėjimo procesą, labai išaugs rizika, jog jis nepavyks. Visų pirma, įdiegus naujas SESAR technologijas ir veiklos koncepcijas pasikeis tradicinis skrydžių vadovų vaidmuo – jie ne tik kontroliuos, bet ir valdys oro eismą.

5.3 Svarbu, kad socialiniame dialoge pagal Bendro Europos dangaus sistemą atspindėtų visų su įgyvendinimu susijusių šalių interesai. Todėl dabartinis oro navigacijos paslaugų teikėjų dominavimas yra nepateisinamas ir kelia pavojų, jog bus diskriminuojami kiti svarbūs pramonės subjektai.

2013 m. balandžio 17 d., Briuselis

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas*

Henri MALOSSE

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl techninės tekstilės kaip augimo varomosios jėgos (nuomonė savo iniciatyva)

(2013/C 198/03)

Pranešėja **Emmanuelle BUTAUD-STUBBS**

Bendrapranešėja **Ingeborg NIESTROY**

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas, vadovaudamasis savo Darbo tvarkos taisyklių 29 straipsnio 2 dalimi, 2012 m. liepos 12 d. nusprendė savo iniciatyva parengti nuomonę dėl

Techninės tekstilės kaip augimo varomosios jėgos

(nuomonė savo iniciatyva).

Pramonės permainų konsultacinė komisija (CCMI), kuri buvo atsakinga už Komiteto parengiamąjį darbą šiuo klausimu, 2013 m. kovo 12 d. priėmė savo nuomonę.

489-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2013 m. balandžio 17 ir 18 d. (2013 m. balandžio 17 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 172 nariams balsavus už, 6 susilaikius.

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1 Techninės tekstilės sektorius, kuriame Europos Sąjungoje pastebimos teigiamos ekonominės ir užimtumo tendencijos, yra pavyzdys, kaip „tradicinis sektorius“ gali „persiorientuoti“ į naują verslo modelį, visiškai atitinkantį naujojo (pažangesnio, įtrauktesnio ir tvaresnio) pramoninio perversmo poreikius.

1.2 Tekstilės medžiagos ir technologijos – reikšmingos inovacijos, galinčios padėti išspręsti daugybę visuomenei iškilančių iššūkių. Techninė tekstilė atveria naujų galimybių kitoms pramonės šakoms, nes siūlo:

- alternatyvias medžiagas – lengvas, lanksčias, minkštas (daugiafunkcines, patvarias,
- naujas technologijas – lanksčias, nepertraukiamas, universalias,
- funkcines sudedamąsias dalis – patikimas, daugiafunkcines, rentabilias, vartotojams patogias didesnių technologijų sistemų ir sprendimų dalis.

1.3 Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas atkreipia Europos Komisijos ir Europos Parlamento dėmesį į esminius sėkmę lemiančius veiksnius, kuriuos reikėtų skatinti norint, kad šis perspektyvus sektorius augtų:

- nacionaliniu ir ES lygmenimis reikėtų paprastų ir efektyvių priemonių, kuriomis būtų skatinamos ir finansuojamos technologinės ir netechnologinės inovacijos;
- reikėtų remti visus veiksmus, sudarančius darbo jėgai galimybę kelti savo kvalifikaciją ir pritaikyti savo įgūdžius prie augančių rinkų (sveikatos, statybos, transporto, kosmetikos ir kt.);
- reikėtų į atitinkamas ES mokslinių tyrimų ir technologinės plėtros (MTTP) programas įtraukti tekstilę ir taip skatinti tradicines medžiagas (plieną, cementą ir kt.) keisti tvares-

nėmis tekstilės medžiagomis bei stiprinti antrinio šių medžiagų perdirbimo tyrimus taip pat ir besivystančioje „CO₂ ekonomikos“ srityje (CO₂ kaip išteklius);

- reikėtų atsižvelgti į bet kokio energijos kainų didinimo poveikį itin energijai imlioms ES įmonėms, veikiančioms, pavyzdžiui, neaustinių ir sudėtinių medžiagų gamybos srityje;
- reikėtų padėti šiam sektoriui atlikti gyvavimo ciklo poveikio analizes, kuriomis būtų siekiama parodyti, kad šio sektoriaus gaminiai aplinkosauginiu požiūriu yra tvarūs.

2. ES techninės tekstilės sektorius

2.1 Sektoriaus apibrėžtis ir pagrindinės rinkos

2.1.1 Techninė tekstilė – tai tekstilės pluoštas, medžiagos ir sutvirtinimo medžiagos, vertinamos labiau pagal techninius, o ne estetinius kriterijus, net jei kai kuriose rinkose, pavyzdžiui, darbo aprangos ar sporto įrangos, abu šie kriterijai yra svarbūs.

Techninė tekstilė padeda rasti praktinį atsakymą į daugybę konkrečių reikalavimų (lengvumo, atsparumo, sutvirtinimo, filtravimo, gaisro stabdymo, laidumo, izoliacijos, lankstumo, absorbcijos ir kt.).

Dėl pluošto (pavyzdžiui, poliesterio, polipropileno, viskozės, medvilnės, anglies, stiklo, aramido) pobūdžio ir dėl to, kad galima pasirinkti tinkamiausią gamybos techniką (verpimo, audimo, pynimo, mezgimo, neaustinę ir kt.), įskaitant apdailą (dažymą, spausdinimą, aptraukimą, laminavimą ir kt.), techninės tekstilės gamintojai gali pasiūlyti tekstilės sprendimų, turinčių specifinius galutinių vartotojų poreikius atitinkančių mechaninių, „išmaniųjų“ ar apsauginių savybių.

Taigi, apibrėžtis priklauso ne nuo naudojamos žaliavos, pluošto ar technologijos, o nuo produkto galutinio panaudojimo.

„Messe Frankfurt“ – didžiausia pasaulyje techninių tekstilės gaminių prekybos mugė, rengianti ir mugė „Tehtextil“, yra išskyrusi 12 pagrindinių rinkų ⁽¹⁾:

Techninė tekstilė iš tikrųjų priklauso platesnei sričiai, kurią bendrovė „David Rigby Associates“ vadina „lanksčių medžiagų“ ⁽²⁾ (tarp kurių yra putos, plėvelės, milteliai, dervos, plastikas ir kt.) „inžinerija“. Jos yra ir viena iš sudėtinių medžiagų (kurias galima apibūdinti kaip dviejų ar daugiau savo forma ar sudėtimi besiskiriančių medžiagų deriniu, paprastai su matrica, kuri gali būti sudaryta iš pluošto, ir su sutvirtinimu, kuris gali būti stipresnis už matricą) sudedamųjų dalių.

2.2 Faktai ir skaičiai

2.2.1 ES tekstilės ir drabužių pramonė

EURATEX duomenimis, 2011 m. ES tekstilės ir drabužių pramonės sektoriaus apyvarta siekė 171,2 mlrd. EUR: sektoriuje veikė beveik 187 000 įmonių, kuriose dirbo daugiau kaip 1,8 mln. darbuotojų. Įmonės yra gana mažos (tekstilės – 13, drabužių – 9, iš viso – 10). Būtent todėl jos prekybą vykdo daugiausia vidaus rinkoje, tuo tarpu Bendrijos eksportas už ES ribų siekė 38,7 mlrd. EUR arba 22 proc. pasaulinio pardavimo.

2011 m.	Suvartojimas namų ūkyje (mlrd. EUR)	Apyvarta (mlrd. EUR)	Įmonės (tūkstančiai)	Darbo vietos (tūkst. darbuotojų)	Importas ne iš ES (mlrd. EUR)	Eksportas už ES ribų (mlrd. EUR)	Prekybos balansas (mlrd. EUR)
Drabužiai	304,0	77,5	131,4	1 117,9	67,7	18,4	- 49,32
Tekstilė	166,5	93,9	55,5	716,4	25,4	20,3	- 5,06
IŠ VISO	470,5	171,4	186,9	1 834,3	93,1	38,7	- 54,37

Šaltinis: EURATEX patikslinti duomenys apie narių duomenis ir Eurostatas – 2011 m.

2.2.2 ES techninės tekstilės pramonė

Savo ankstesnėse nuomonėse dėl tekstilės sektoriaus EESRK yra pareiškęs, kad techninės tekstilės sektorius yra vienas iš perspektyviausių Europos tekstilės įmonių, ypač MVĮ. ES pramonė jau šiandien yra tarp pirmaujančių techninės tekstilės vystymo srityje ⁽³⁾. Šis sektorius turi didelį inovacijų potencialą, todėl čia galima sukurti tiesioginių ir netiesioginių darbo vietų ir paskatinti augimą ES.

2.2.2.1 Tekstilės pasektorius

EURATEX duomenimis, techninės tekstilės pramonė sudaro apytiksliai 30 proc. visos tekstilės (išskyrus drabužių pramonę) apyvartos, t. y. 30 mlrd. EUR (kai kuriose šalyse šis sektorius užima didesnę rinkos dalį: pavyzdžiui, Vokietijoje – 50 proc., Austrijoje – 45 proc., Prancūzijoje – 40 proc.), sektoriuje veikia 15 000 įmonių ir dirba 300 000 darbuotojų. Kai kurių analitikų nuomone, prie šių skaičių reikėtų pridėti ir kitus ES pramonės šakų segmentus: dalį tekstilės įrenginių pramonės, taip pat kitų sektorių gamybinės veiklos „tekstilinė“ dalį (pavyzdžiui, padangas arba kelių dangą, arba statybą naudojant geotekstilės gaminius). Todėl visos ES techninės tekstilės pramonės apimtis galėtų būti net didesnė (siekti 50 mlrd. EUR).

⁽¹⁾ 1) „Agrotech“: žemės ūkis, miškininkystė ir žuvininkystė; 2) „Buildtech“: statyba; 3) „Clothtech“: funkcinės sudedamosios avalynės ir drabužių dalys; 4) „Geotech“: geotekstilė ir civilinė inžinerija; 5) „Hometech“: baldų ir grindų dangos sudedamosios dalys; 6) „Indutech“: filtrai ir kiti pramonėje naudojami produktai; 7) „Medtech“: sveikata ir medicina; 8) „Mobiltech“: transporto priemonių gamyba, įranga ir įrengimas; 9) „Oekotech“: aplinkos apsauga; 10) „Packtech“: pakuotės ir sandėliavimas; 11) „Protech“: asmeninė ir turto apsauga; 12) „Sporttech“: sportas ir laisvalaikis.

⁽²⁾ *Technical Textiles and Nonwovens: World Market Forecasts to 2010* („Techninė tekstilė ir neaustinės medžiagos. Pasaulio rinkos prognozės iki 2010 m.“). Parengė „David Rigby Associates“. Straipsnį skaitykite <http://www.fibre2fashion.com/industry-article/pdffiles/Technical-Textiles-and-Nonwovens.pdf>.

⁽³⁾ — Papildoma nuomonė dėl komunikato „Tekstilės ir aprangos pramonės sektoriaus ateitis išsiplėtusioje Europos Sąjungoje“ (CCMI/009), priimta 2004 m. birželio 7 d., pranešėjas Michel Nollet.
— Papildoma nuomonė dėl komunikato „Tekstilės ir aprangos pramonės sektoriaus ateitis išsiplėtusioje Europos Sąjungoje“ (INT/009), priimta 2004 m. birželio 7 d., pranešėjas Michel Nollet.
— CCMI informacinis pranešimas dėl Europos tekstilės ir avalynės pramonės vystymo (CCMI/041), priimtas 2008 m. vasario 4 d., pranešėjas Claudio Cappellini.
— Nuomonė dėl Pasiūlymo priimti Europos Parlamento ir Tarybos reglamentą dėl tekstilės pavadinimų ir atitinkamo tekstilės gaminių ženklavimo (INT/477), priimta 2009 m. gruodžio 16 d., pranešėjas Claudio Cappellini.

2.2.2.2 ES kaip pasaulinė pluošto vartotoja

Apie techninės tekstilės gamybos raidą pasaulyje byloja pluošto vartojimo mastas. 2010 m. techninei tekstilei pasaulyje suvartota apie 22 mlrd. tonų pluošto: tai sudaro 27,5 proc. viso 80 mlrd. tonų pluošto, suvartoto visiems tekstilės ir drabužių gaminiams. Europos cheminio pluošto asociacijos CIRFS skaičiavimu Europoje suvartojama apie 15 proc. pasaulyje suvartojamo techninės tekstilės kiekio.

	Pluošto suvartojimas (tūkst. tonų)
ES	3 437
Šiaurės ir Pietų Amerika	4 111
Kinija	7 100
Indija	4 020
Kitur pasaulyje	3 812
Visame pasaulyje	21 880

Šaltinis: CIRFS, Edana, JEC

ES rinkos dalies vertė yra didesnė: ji sudaro 20–33 proc. pagrindinių pasegmenčių. Bendra pasaulinės techninės tekstilės rinkos, įskaitant neaustines ir sudėtines medžiagas, vertė sudaro 230 mlrd. USD.

PASAULIO TECHNINĖS TEKSTILĖS RINKOS STRUKTŪRA 2011 m.

2011	Mt	Mrd. USD	ES dalis	Augimo tempas
Techninės tekstilės gaminiai	25,0	133	20 %	+3,0%
Neaustinės medžiagos	7,6	26	25 %	+6,9 %
Sudėtinės medžiagos	8,0	94	33 %	+6,0%
Iš viso	40,6	253		

Šaltiniai: INDA, Freedonia Group, IFAI, JEC

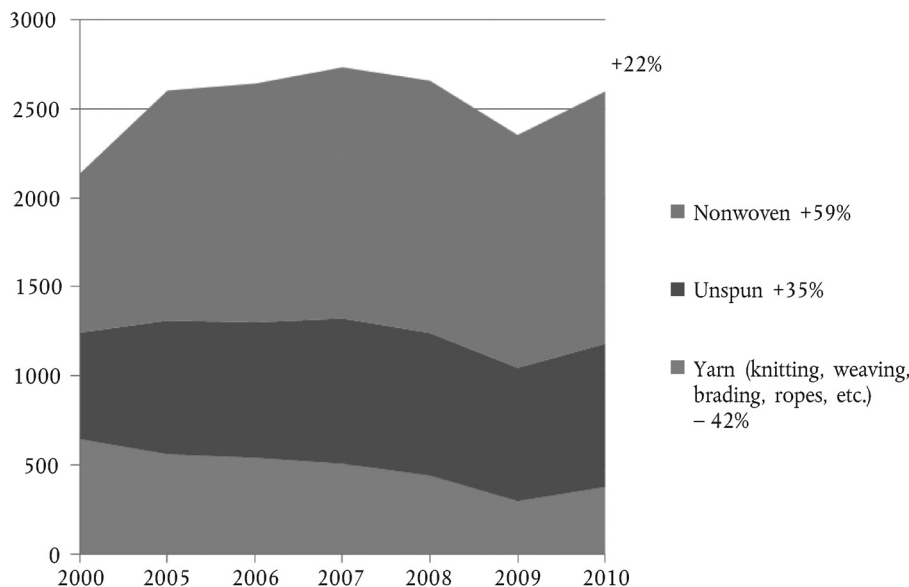
2.2.2.3 27-ųjų ES valstybių narių 2011 m. techninės tekstilės eksportas už ES ribų

Penkios didžiausios techninės tekstilės eksportuotojos (Vokietija, Italija, Prancūzija, Jungtinė Karalystė ir Belgija) eksportuoja 60 proc. viso valstybių narių eksporto už ES ribų. Kai kurios valstybės narės (Suomija, Danija, Švedija, Čekija ir Vengrija) iš viso eksportuojamo tekstilės (išskyrus drabužius) kiekio daugiausia eksportuoja techninės tekstilės (žr. 1 priedą „Techninės tekstilės dalis valstybių narių tekstilės eksporte už ES ribų 2011 m.“).

2.2.3 Naujausios ES techninės tekstilės pramonės tendencijos

2.2.3.1 Neaustinių ir sudėtinių medžiagų sektoriaus augimas

Iš toliau pateikiamos pluošto (išskyrus stiklo pluoštą) suvartojimo įvairiems poreikiams schemos matyti, kad per praėjusį dešimtmetį šis sektorius išaugo 22 proc.

Šaltinis: CIRFS

Techninės tekstilės sektoriuje vyksta didelės pramonės permainos, nes vis labiau populiarėja nauji techninės tekstilės pritaikymo būdai (medicinos, sporto ir laisvalaikio, oreivystės, aplinkos tikslams), iš esmės atsiskaidoma tradicinių technologijų (mezgimo, audimo, pynimo ir kt.) ir pasirenkamos šiuolaikiškesnės (tokios kaip sudėtinių ar neaustinių medžiagų gaminimo) technologijos.

Augimą Europoje daugiausia skatina dvi technologijų rūšys:

- neaustinių medžiagų gamybos (augimas praėjusį dešimtmetį sudarė 60 proc.);
- sudėtinių medžiagų gamybos (augimas praėjusį dešimtmetį sudarė 75 proc.).

2.2.3.2 Svarbi pozicija trijose rinkose

„Trijose populiariausiose pritaikymo srityse Europoje techninės tekstilės suvartota daugiau kaip 50 proc. viso suvartoto kiekio, tačiau šiuo atveju tai buvo statybos (Mobiltech), baldų ir grindų dangos (Homotech) bei filtrų ir kitų pramonėje naudojamų produktų (Indutech) sektoriai“ („David Rigby Associates“⁽⁴⁾).

2.2.3.3 Europos ir Viduržemio jūros regiono valstybių (Euromed) partnerystė

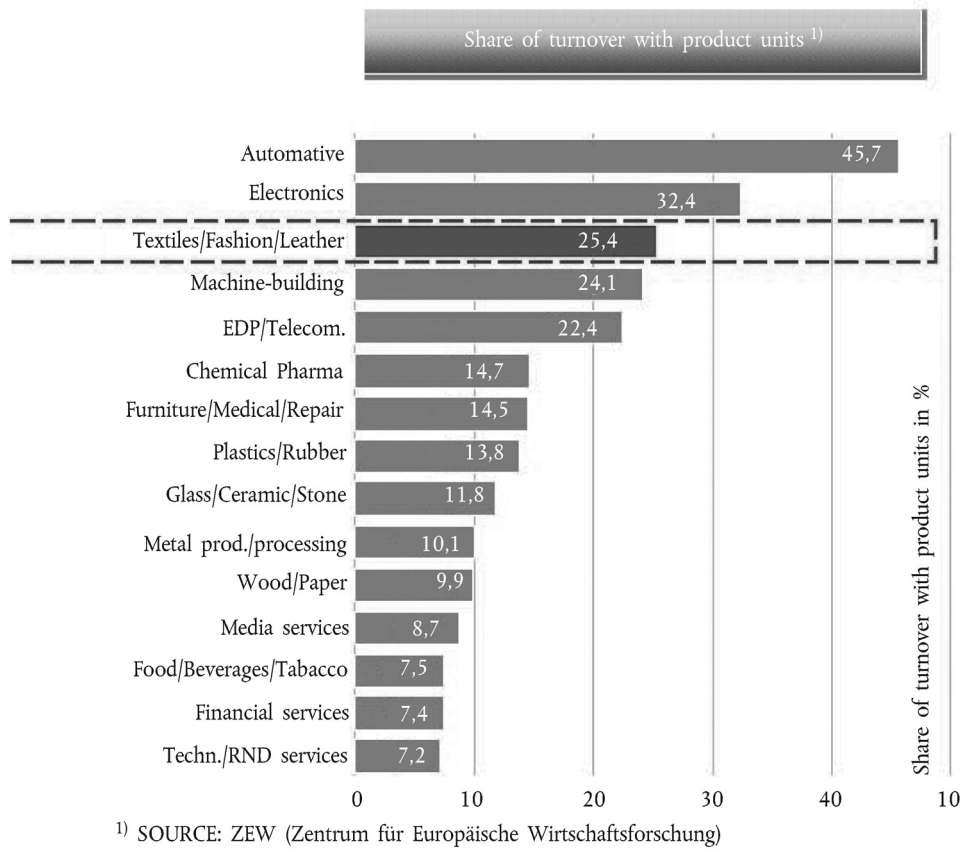
ES tekstilės ir drabužių pramonė mados srityje yra užmezgusi sėkmingą gamybos partnerystę su Euromed šalimis (Maroku, Tунisu ir Egiptu). Ateityje reikėtų pasinaudoti galimybe ir skatinti ES investuoti į kai kurias brandesnes techninės tekstilės rinkas, turinčias žemesnio lygio technologinį turinį ir jautriau reaguojančias į Azijos daromą kainų spaudimą.

Šiuo požiūriu reikėtų išskirti Turkiją. Tai viena stambiausių Euromed mados rinkos dalyvių, turinti galingą kompleksinę tekstilės pramonę, pradedant žaliavomis (medvilne ar sintetiniu pluoštu) ir baigiant drabužiais ar apyvokos tekstilės gaminiais. Vis daugiau Turkijos įmonių vykdo veiklą techninės tekstilės rinkose (10–15 proc.), šalies viduje vartojimo dinamika irgi nemaža.

2.2.3.4 Inovacijoms itin imlus sektorius

Vokietijoje neseniai atlikto tyrimo duomenimis, šiai keletui pramonės segmentų medžiagas teikiančiai tarpsektorinei šakai priklausančios techninės tekstilės įmonės yra itin imlios inovacijoms – daugiau kaip 25 proc. jų apyvartos sudaro novatoriški produktai, taigi šiuo požiūriu jos užima trečią vietą po automobilių ir elektronikos pramonės sektorių (šaltinis: p. Hunkeke pranešimas Stambule vykusiame 1-ajame EURATEX suvažiavime).

⁽⁴⁾ Žr. 1 išnašą.

2.3 Stiprybių, silpnybių, galimybių ir grėsmių analizė

2.3.1 Stiprybės ir galimybės

2.3.1.1 Stiprybės:

- visokio dydžio įmonėse daugėja MTTP ir inovacijų;
- efektyvios bendros priemonės inovacijoms nacionaliniu lygmeniu remti (tekstilės klasteriai, MTTP centrai ir kt.) visų pirma Vokietijoje, Prancūzijoje, Belgijoje, Italijoje, Ispanijoje, Nyderlanduose ir Lenkijoje;
- efektyvios bendros priemonės ES lygmeniu: T (tekstilės) ir D (drabužių) technologijų platforma su daugeliu bendradarbiavimo projektų, kurie buvo naudingi ir taikomosioms rinkoms, ir tekstilės įmonėms, ir mokslininkams; europinis tinklas, apimantis įtakingiausias tekstilės technologijų institutus (Textranet), universitetų tinklai (AUTEX) ir tinklas, apimantis regionus, diegiančius daugiausia inovacijų tekstilės srityje;
- ES lyderiai augančiose rinkose (*Freudenberg* arba, pavyzdžiui, *Fiberweb* neaustinių medžiagų srityje);
- ES yra tekstilės įrenginių gamybos lyderė ir užima 75 proc. pasaulio rinkos;
- privalumu laikytina tai, kad šiuo mažo augimo laikotarpiu galutinio panaudojimo būdai yra įvairūs;

— stipriai skatinama naudoti asmens saugos priemonės, Europos Komisijos laikomas viena iš šešių pirmaujančių rinkų;

— apskritai geresni finansiniai rodikliai nei kitų tekstilės ir drabužių įmonių (didesnė pridėtinė vertė vienam darbuotojui, didesnis grynujų pinigų srautas, didesnė marža ir kt.);

— rengiama didžiausia pasaulyje prekybos mugė (*Texchtexil*).

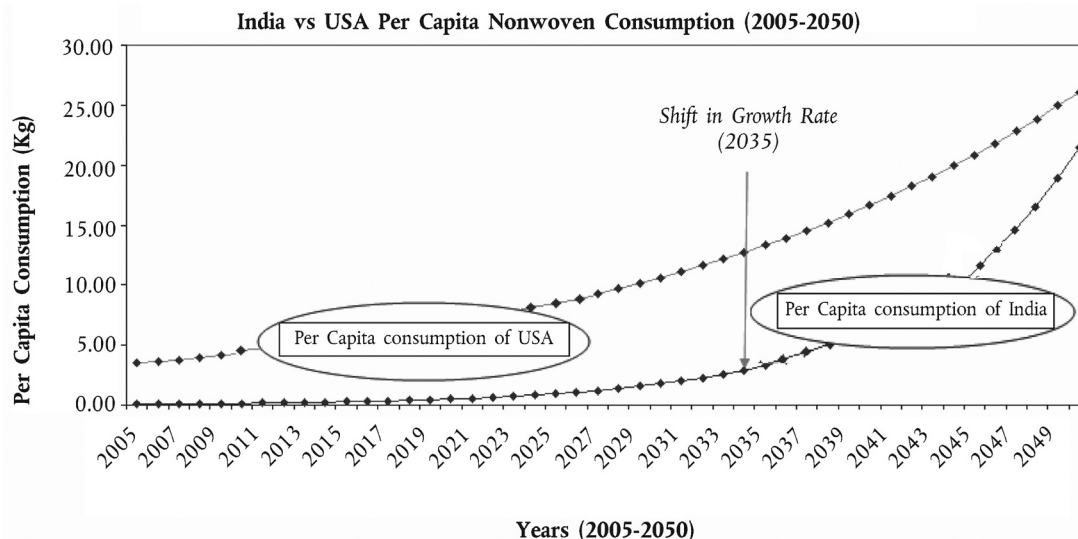
2.3.1.2 Galimybės:

— augantis tekstilės sprendimų poreikis iš galutinių vartotojų pusės: aktyviam gyvenimo būdai pritaikyti patogumo ir stebėsenos sprendimai, mažinamas anglies dioksido kiekis, išmetamas iš transporto priemonių (mažinant masę) ir statybos procese (atliekant šiluminę izoliaciją), medicinos technologijų tobulinimas (hospitalinių ligų prevencija, implantai, sveikatos stebėseną) ir kt.;

— glaudus gamintojų ir vartotojų bendradarbiavimas siekiant patenkinti labai specifinius poreikius („specialiems tikslams sukurti sprendimai“) ir paklausos skatinamos inovacijos;

— augantis geresnio produktų perdirbamumo (pavyzdžiui, putas pakeisti neaustinėmis, sudėtinėmis medžiagomis ir automobilių oro filtrais) poreikis;

— spartus techninės tekstilės vartojimo, tenkančio vienam gyventojui, augimas visame pasaulyje, ypač Kinijoje, Indijoje ir Brazilijoje.

Šaltinis: Texas Tech University, „India Rising: Opportunities in Nonwovens and Technical Textiles“, Seshadri Ramkumar ir Appachi Arunachalam, Nonwoven and Advanced Materials Laboratory, Texas Tech University, Lubbock, Teksasas.

2.3.2 Silpnybės ir grėsmės

2.3.2.1 Silpnybės:

- mažosios ir vidutinės įmonės, turinčios ribotas galimybes investuoti;
- sunkiau gauti kreditą;
- jauniems absolventams tekstilės sektorius nepakankamai patrauklus;
- Europos Sąjungoje menkstanti natūralaus ir cheminio pluošto gamyba ir dėl to kylantys sunkumai diegiant inovacijas: mažas turimo pluošto kategorijų skaičius ir didėjanti priklausomybės nuo importo rizika;
- kol kas techninės tekstilės gaminiai palyginti su tradicinėmis medžiagomis menkai perdirbami;
- energijai itin imlus sektorius;
- specializuojamasi brandžiose rinkose, tokiose kaip transporto priemonių gamybos, įrangos ir įrengimo (turint omenyje kritinę ES automobilių gamybos pramonės padėtį) arba baldų ir grindų dangos sudedamųjų dalių („Homotech“), ypač kilimų, dekoratyvinių audinių ir čiužinių.

2.3.2.2 Grėsmės:

- žaliavų trūkumas ir kylančios kainos (daugiausia sintetinio, atgaminato ar neorganinio pluošto, polimerų, suktų gijų ir gijinių siūlų);

— kylančios energijos (dujų ir elektros) kainos ES, galinčios paskatinti energijai imlesnius gamintojus (cheminio pluošto, neaustinių medžiagų, dažiklių, apdailos ir kt.) gamyklas perkelti savo veiklą į Jungtines Amerikos Valstijas ar Aziją;

— didėjanti konkurencija su besiformuojančios rinkos ekonomikos šalimis ir didėjančios kliūtys patekti į šių šalių rinką. Jau 2010 m. Azija buvo daugiausia tonų pagaminęs regionas, savo produkcijos vertę padidinęs 2,6 karto;

— didėjantis spaudimas kainoms, ypač brandžiose rinkose;

— didėjanti klastojimo ir kopijavimo rizika.

3. Kaip šis dinamiškas sektorius gali padėti atremti su strategija „Europa 2020“ susijusius iššūkius

3.1 Pažangus augimas

Pažangaus augimo bus siekiama ES pramonėje diegiant daugiau inovacijų, efektyviau naudojant energiją, naujas medžiagas, informacines ir ryšių technologijas (IRT) ir skatinant įmonių, tarp jų ir MVĮ, konkurencingumą.

Techninės tekstilės sektorius gali įvairiais būdais proporcingai prisidėti prie tokio tvaraus augimo:

— skatindamas geriausių vieno sektoriaus technologijų perdavimo kitam praktiką (kryžminis sektorių vystymasis);

— stengdamasis savo gamybos procese padidinti energijos vartojimo efektyvumą;

- technologines inovacijas derindamas su netechnologinėmis inovacijomis (strėnų skausmui gydyti skirtas diržas turi ne tik atlikti savo funkciją, bet ir jo dizainas turi patikti pacientui);
- skatindamas kūrybingumą produktų ir (arba) medžiagų kūrimo, naudojimo ir gyvavimo ciklo pabaigos etapuose;
- turėdamas patirties, kaip tobulinti darbuotojų kvalifikaciją siekiant užkariauti naujas rinkas, ir pan.;
- platindamas IRT kasdieniame gyvenime, t. y. siūlydamas išmaniuosius tekstilės gaminius, galinčius komunikuoti su aplinka („išmanieji drabužiai“ vyresnio amžiaus žmonėms, galintys stebėti ir perduoti paciento kritinius fiziologinius duomenis ligoninėms ir tokiu būdu padėti jiems, pavyzdžiui, likti namuose).

3.2 Integracinis augimas

ES techninės tekstilės sektorius daugelyje valstybių narių pastaruoju laikotarpiu pasižymėjo geru darbo vietų kūrimo tempu ir netgi kai kuriais atvejais atsirado darbo jėgos ir įgūdžių trūkumas, kurių reikėtų šalinti.

Integracinis augimas Europos Sąjungoje turi vykti išlaikant ir plėtojant mūsų aukšto lygio socialinį modelį, socialinės apsaugos tradiciją ir stiprią socialinio dialogo tradiciją. ES politikos priemonėse ir nacionaliniu lygmeniu ypatingą dėmesį reikėtų skirti pažeidžiamoms pramonės šakoms, teritorijoms ir žmonėms, kad jie galėtų savo kasdieniame gyvenime pasinaudoti ekonomikos augimo, technologijų pažangos ir inovacijų teikiama nauda.

Techninės tekstilės sektorius gali savo ruožtu įvairiais būdais prisidėti prie šio integracinio augimo:

- gali pateikti į rinką tinkamas ir novatoriškas prekes ir paslaugas neįgaliams, sergantiems ir vyresnio amžiaus žmonėms (specialios paskirties drabužius, specialią sporto ir laisvalaikio įrangą);
- gali gaminti pagal užsakymą ir taip reaguoti į demografinius ir socialinius pokyčius, dėl kurių didėja sudėtingesnių ir individualiems poreikiams pritaiktų produktų ir paslaugų paklausa (žr. kai kuriuos projektus Europos vartotojų prekių tyrimo iniciatyvos (angl. *European Consumer Goods Research Initiative*) svetainėje Prosumer.net).

3.3 Tvarus augimas

Tvarus augimas Europos Sąjungoje – tai tausiai energiją ir išteklius vartojanti ekonomika, pajėgi vykdyti savo išsipareigojimus, susijusius su klimato kaita ir būsimu išteklių trūkumu. Tokia ekonomika paprastai vadinama „mažo anglies dioksido kiekio technologijų ekonomika“, t. y. ekonomika, siekiančia sumažinti išmetamo CO₂ kiekį. Techninės tekstilės sektorius vienas pirmųjų rodo pavyzdį, kad anglies dioksidas ekonomikoje gali būti pradėtas naudoti kaip išteklius.

Techninės tekstilės sektorius gali proporcingai prisidėti prie tokio tvaraus augimo trimis pagrindiniais būdais:

- gamindamas lengvesnes medžiagas transporto priemonėms (sudedamąsias dalis orlaiviams ir anglies pluoštą automobiliams) ir taip mažindamas išmetamo CO₂ kiekį;
  - siūlydamas konkrečius sprendimus tekstilės srityje, pavyzdžiui, filtravimo, sutvirtinimo ir izoliacijos srityje, taip didindamas energijos vartojimo efektyvumą būsto ir statybos sektoriuose;
  - perdirbdamas polietilentereftalatinį pluoštą iš plastikinių butelių poliesteriui gaminti.
- Siekiant techninės tekstilės gaminių ekologiškos ženklo daros, reikėtų skatinti ES įmones:
- pagalvoti apie ekologišką produktų dizainą ir gamybos būdus;
  - atlikti savo produktų gyvavimo ciklo poveikio analizę, kuri ateietyje igis vis daugiau reikšmės, – kol kas paprastai pigiau atsieina pakartotinai perdirbti tradicines medžiagas, tokias kaip, pavyzdžiui, metalai.

Dar neišspręstos trys svarbios su anglies pluoštu susijusios problemos:

- pirmoji – prieš pasibaigiant naftos erai reikėtų natūralaus pluošto pagrindu sukurti ES perdirbamą anglies pluoštą⁽⁵⁾;
- antroji – reikėtų sukurti perdirbimo metodus, leisiančius visiškai perdirbti tekstilės gaminius, pagamintus iš mišriapluoščių audinių (80–90 proc.);
- trečioji – kiek ambicingesnė – reikėtų padėti pramonei ir mokslo bendruomenei kurti tinkamus procesus, leidžiančius iš CO₂, kaip iš išteklių, išgauti anglį, pavyzdžiui, transformuojant pagreintintos fotosintezės būdu arba taikant kitus metodus. Kitų pritaikymo būdų atžvilgiu jau atliekami tyrimai, tačiau juos reikėtų vykdyti intensyviau (siekiant „CO₂ ekonomikos“⁽⁶⁾).

[Žr. 2 priede pateiktą kokybinį tradicinių medžiagų poveikio aplinkai palyginimą su techninės tekstilės poveikiu (pateikiami trys pavyzdžiai).]

4. Svarbiausi ES lygmeniu skatintini sėkmės veiksniai

4.1 Įgūdžių ir praktinės patirties tobulinimas ir perdavimas

4.1.1 Šio sektoriaus vystymui didelės reikšmės turi švietimas (universitetai, tekstilės, plastikų, lanksčių medžiagų ir kitose srityse besispecializuojančios inžinerinės mokyklos). ES įmonėms reikia sudaryti galimybę įdarbinti jaunas, šioms rinkoms reikiamų įgūdžių turinčius specialistus – kvalifikuotesnę darbo jėgą, įvairių įgūdžių ne tik tekstilės, bet ir cheminių medžiagų, plastikų ir dervų, automobilių gamybos, statybos ir kitose srityse turinčius inžinierius.

Darbuotojams svarbus ir profesinis pasirengimas bei kvalifikacija. Nacionaliniu lygmeniu pirmenybę reikėtų teikti tinkamiausių įgūdžių perkėlimui iš brandžių į augančias rinkas.

⁽⁵⁾ Tačiau šis kelias turi trūkumų: tam reikia žemės ir tai prieštarauja maisto gamybos poreikiams (čia galima pasiremti biodegalų pavyzdžiu).

⁽⁶⁾ Žr., pavyzdžiui, www.bio-based.eu, www.nova-institut.de VCI /Dechema, 2009: „Positionspapier – Verwertung und Speicherung von CO₂“.

Todėl Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas palankiai vertina socialinių partnerių, gavus Europos Komisijos finansinę paramą, 2011 m. įsteigtos Europos tekstilės, drabužių ir odos sektoriams svarbių įgūdžių tarybos darbą ir prašo Tarybos įvertinti konkrečius techninės tekstilės sektoriuje veikiančių įmonių poreikius.

4.1.2 Kadangi naujos taikomosios rinkos sparčiai pradėjo vystytis palyginti neseniai, reikia naudotis naujai atsiradusiomis galimybėmis kurti darbo vietas šiame sektoriuje. Reikėtų skatinti planus susieti įvairias šiuo metu veikiančias įgūdžių ir darbo vietų observatorijas. Ypač svarbu kuo skubiau pradėti skleisti teigiamą informaciją apie tekstilės pramonę, siekiant pagerinti jos dabartinį įvaizdį.

4.2 *Kaip būtų galima pasinaudoti netechnologinėmis ir technologinėmis inovacijomis ir pateikti į rinką naujus produktus ir paslaugas*

2014–2020 m. laikotarpiui priimtoje programoje „Horizontas 2020“ Europos Komisija įvardijo tris svarbiausius prioritetus:

- iššūkiai visuomenei;
- lyderystė pažangą užtikrinančių ir pramoninių technologijų srityje;
- mokslinės bazės tobulinimas.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas pritaria svarbiausiems programos „Horizontas 2020“ pakeitimams palyginti su ankstesne Septintąja bendrąja programa:

- numatytas didesnis pramonės ir MVĮ dalyvavimas ir pranašumai;
- numatyta daugiau mažesnės apimties projektų su mažesne administracine našta (ne ilgesnė kaip dvejų metų trukmė ir 3–6 partneriai);
- numatytas aiškus išsipareigojimas remti inovacijas, įskaitant netechnologines.

4.2.1 Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas pritaria Įmonių konkurencingumo ir MVĮ programai COSME, nes ji padeda vartojimo prekių sektoriaus MVĮ pateikti į rinką novatoriškas vartojimo prekes remiantis rinkų replikacijos projektais ir iniciatyvomis, kuriose naudojami nauji verslo modeliai.

4.2.2 Remiantis patirtimi, įgyta įgyvendinant kai kurias (jau minėtas) bendras nacionalinio ir ES lygmens priemones, galima teigti, kad šiame sektoriuje nustatyti šie konkretūs poreikiai:

- reikia sukurti paprastą komunikacijos formą, kaip informuoti MVĮ apie MTTP programas, susijusias su naujais produktais ir medžiagomis, nes didelė jų dalis siejasi su tekstile;

- reikia padėti pramonės ir akademinėi bendruomenei bendradarbiauti ir remti novatoriškus darinius (ES technologijų platformą dėl tekstilės ir drabužių sektorių ateities, nacionalinio lygmens tarybas ir tinklus, regionų lygmens novatoriškus klasterius ir pan.);

- reikia užtikrinti, kad šie ES dariniai bendrautų ir sąveikautų su panašiais kitų sektorių dariniais, nes tai skatintų inovacijas visuose sektoriuose;

- reikia programoje „Horizontas 2020“ numatyti naują, ambicingą finansavimą antriniam tekstilės perdirbimui (tiek iš gamybos atliekų, tiek iš baigtų produktų), kad tekstilės perdirbimo rodikliai kiek labiau priartėtų prie popieriaus ar stiklo perdirbamo kiekio. Atliekų direktyvos peržiūra gera proga pradėti kurti antrinio tekstilės perdirbimo sektorių;

- reikia intensyviau vykdyti mokslinius tyrimus siekiant išsiaiškinti, kaip CO₂ būtų galima panaudoti kaip žaliavą (vienas iš būdų galėtų būti pagreitinta fotosintezė).

4.3 *Problemos, su kuriomis susiduria norintys gauti finansavimą*

4.3.1 *Galimybė gauti finansavimą iš banko*

Pradėjus įgyvendinti naujas mokumo taisykles „Bazelis III“ (?), bankų sektoriuje bus griežčiau ribojama kreditavimo veikla, nes bankų veiklos reguliavimo institucijos reikalauja didesnio akcinio kapitalo. Apribojimai paskoloms turės didžiulės įtakos MVĮ, ypač toms, kurios veikia pramonės sektoriuose.

Norint ES vystyti techninės tekstilės sektorių labai svarbu užtikrinti, kad būtų galima gauti finansavimą investicijoms (į įrenginius, naujas technologijas, išorės augimą, patentų pirkimą ir kt.).

Gauti finansavimą iš bankų paprastai sunkiau sekasi MVĮ, kurių nuosavas (akcinis) kapitalas yra gana nedidelis, ir kurios gali nukentėti ir nuo neigiamo sektoriaus reitingo.

4.3.2 *Galimybė gauti finansavimą ne iš banko*

Europos Sąjungoje ūkinės veiklos finansavimas ne iš bankų, palyginti su JAV, yra nedidelis: ES – 1/3, JAV – 2/3. Todėl reikėtų palaikyti iniciatyvas, kuriomis sudaromos palankesnės sąlygos MVĮ patekti į finansų rinkas ir skatinami verslo angelai ir kapitalo fondai.

Techninės tekstilės įmonės turi tam tikrų savybių, kurios galėtų pritraukti privačias investicijas: tai paprastai yra šeimos verslas; įmonių vadovai paprastai yra inžinieriai, turintys patirties mokslo srityje (pavyzdžiui, Prancūzijoje kai kurias naujas, specialius chirurginius siūlus ir protezus gaminančias įmones įsteigė chirurgai); o į MTTP investuojama didesnė apyvartos dalis nei vadinamosiose tradicinėse pramonės šakose (žr. 2.2.3.4 punktą).

(?) Naujos bankų kapitalo ir mokumo taisyklės.

4.4 Intelektinės nuosavybės teisių apsauga Europos Sąjungoje ir už jos ribų

MVĮ paprastai nepakankamai įvertina savo nematerialųjų turtą. Joms reikėtų padėti saugoti savo intelektinės nuosavybės teises, ypač patentų, prekių ženklų, nors modeliai ir dizainas turi daugiau reikšmės mados ir namų apyvokos rinkoms.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas prašo skubiai įdiegti Europos patentą. Jį įvedus bus galima supaprastinti ir suvienodinti procedūras, o novatoriškos ES MVĮ pajėgs užsitikrinti apsaugą neperžiangiant „patentabilumo“ ribų (konkrečiam inovacijų, rinkos tipui ir įmonės profiliui skirta stiprybių, silpnybių, galimybių ir grėsmių analizė).

Europos įmonės pasaulyje kenčia nuo to, kad jų produkcija masiškai kopijuojama ir falsifikuojama. Europos Komisija turėtų joms padėti apsaugoti savo teises didžiausiose besiformuojančios rinkos ekonomikos šalyse – Kinijoje, Indijoje, Brazilijoje ir Meksikoje. Kūrybos pramonei gerai žinoma prekių ženklų, dizaino ir modelių apsaugos problema. Europos Komisijos Intelektinės nuosavybės teisių veiksmų plane reikėtų sustiprinti naujų funkcijų turinčių tekstilės įrenginių, naujų pluošto rūšių ir naujų procesų patentų apsaugą.

4.5 Galimybė dalyvauti ES ir kitur rengiamuose viešuosiuose pirkimuose

Viešieji pirkimai – galingas svetas darbo vietoms kurti, tvariam vystymuisi skatinti ir duoti postūmį inovacijoms techninės tekstilės versle⁽⁸⁾. Europos Sąjungoje tarp viešiesiems pirkimams taikomų kriterijų turėtų būti ekonominiai, socialiniai ir aplinkosauginiai. Viešuosius pirkėjus reikėtų aktyviai skatinti ir mokyti, kaip „sušvelninti“ kainų ir su kainomis nesusijusius kriterijus (praktinės gairės).

Reikėtų apriboti ES socialinių ir aplinkosauginių standartų neatitinkančių už ES ribų veikiančių užsienio įmonių galimybes dalyvauti Europos viešuosiuose pirkimuose, ir atvirkščiai – sudaryti geresnes sąlygas ES įmonėms patekti į svetur organizuojamus viešuosius pirkimus.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas pritaria 2012 m. kovo 21 d. pateiktam pasiūlymui dėl reglamento, kuriame siekiama visiško abipusiškumo, t. y. sudaryti sąlygas ES viešuosiuose pirkimuose dalyvauti ES nepriklausančioms įmonėms, o ES įmonėms sudaryti galimybes dalyvauti viešuosiuose pirkimuose, organizuojamuose už ES ribų⁽⁹⁾.

⁽⁸⁾ CCMI informacinis pranešimas dėl Europos tekstilės ir avalynės pramonės vystymo (CCMI/041), CESE 1572/2007, priimtas 2008 m. vasario 4 d., pranešėjas Claudio Cappellini.

⁽⁹⁾ 2012 m. kovo 21 d. Europos Komisijos pasiūlymas dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento dėl trečiųjų šalių prekių ir paslaugų patekimo į Sąjungos viešųjų pirkimų vidaus rinką ir procedūrų, kuriomis remiamos derybos dėl Sąjungos prekių ir paslaugų patekimo į trečiųjų šalių viešųjų pirkimų rinkas, COM(2012) 124 final. Komunikatą rasite <http://eur-lex.europa.eu/Notice.do?val=675795%3Acs&lang=lt&list=675795%3Acs%2C&pos=1&page=1&nbl=1&pgs=10&hwords=&checkbox=checkbox&visu=>

4.6 Pateikimas į trečiųjų šalių rinkas

Prekybos generalinis direktoratas puikiai žino ES tekstilės ir drabužių pramonės pageidavimus, o Europos Komisija jau dabar atidžiai analizuoja įvairias tarifines ir netarifines kliūtis ir stengiasi jas panaikinti.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas prašo Prekybos generalinio direktorato atsižvelgti į vykstančias dvišales derybas (su Indija, Kanada, Japonija, JAV ir kitomis šalimis) dėl konkrečių techninės tekstilės sektoriaus poreikių ir:

- skirti daugiau dėmesio investicijoms (ir ne tik eksportui);
- skirti daugiau dėmesio visoms muitų pozicijoms, kurios nėra atskirai įtrauktos į 50–63 skyrius (nuo verpalų iki drabužių), pavyzdžiui, stiklo pluošto audiniams (HS 70.19) arba neausuotiniams higienos produktams (HS 96.19);
- toliau gilintis į problemas, su kuriomis susiduria ES įmonės norėdamos dalyvauti už ES ribų vykstančiuose viešuosiuose pirkimuose darbo aprangos, lignoninių ir panašiuose sektoriuose;
- įtraukti, į pavyzdžiui, būsimą transatlantinį susitarimą kai kuriuos su standartizavimu susijusius išpareigojimus.

4.7 Apsirūpinimas būtinausiomis žaliavomis

Daugiau kaip 80 proc. techninės tekstilės pramonėje naudojamo pluošto yra sintetinis. Kai kurių rūšių galima gauti dideliais kiekiais ir už prieinamą kainą (pavyzdžiui, poliesterio), o kitų rūšių pluoštas (pavyzdžiui, anglies pluoštas, aramidai, stiklo pluoštas ar itin tvirti verpalai) yra brangesnis ir dažniausiai gaminamas už ES ribų.

ES techninės tekstilės pramonė yra priklausoma nuo už ES ribų esančių tiekėjų, kuriuos gali traukti prekybą ribojančios priemonės (kaip, pavyzdžiui, 2011 m. Indiją, kai buvo nustatytos prekybą ribojančios priemonės prekybai žaliavine medvilne ir medvilnės verpalais).

Todėl Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas prašo Europos Komisijos:

- prireikus vykdant „diplomatinę žaliavų politiką“ atsižvelgti į tai, kokių būtiniausių žaliavų reikia tekstilės sektoriui;
- skatinti natūralaus pluošto (linų, kanapių, vilnos, celiuliozės pluošto) ir biopolimerų gamybą, kad tekstilės pramonei būtų užtikrinti vietoje užauginti žaliaviniai išteklių.

5. 1 priedas

Techninės tekstilės dalis valstybių narių tekstilės eksporte už ES ribų 2011 m. (išskyrus drabužius)

Valstybė narė	Techn. tekstilės dalis tekstilės eksporte	Eksporto dydis eurais	Dalis iš viso	Valstybė narė	Techn. tekstilės dalis tekstilės eksporte	Eksporto dydis eurais	Dalis iš viso
AT	21 %	545 836 380	2,5 %	LT	39 %	178 787 500	0,8 %
BE	28 %	1 664 943 280	7,5 %	NL	31 %	1 499 620 840	6,8 %
BG	23 %	94 353 020	0,4 %	PL	42 %	723 561 280	3,3 %
CZ	46 %	1 075 687 960	4,9 %	PT	23 %	383 053 520	1,7 %
DE	37 %	5 471 826 120	24,8 %	RO	24 %	237 749 020	1,1 %
DK	55 %	696 198 480	3,2 %	SE	65 %	558 986 660	2,5 %
EE	40 %	44 819 560	0,2 %	SK	36 %	262 766 180	1,2 %
FI	61 %	201 378 760	0,9 %	SL	37 %	221 994 210	1,0 %
FR	35 %	1 781 833 080	8,1 %	SP	28 %	963 521 670	4,4 %
GR	16 %	106 778 290	0,5 %	UK	40 %	1 683 055 490	7,6 %
HU	47 %	356 668 170	1,6 %	Other 5 (*)	65 %	712 194 990	3,2 %
IT	23 %	2 608 481 980	11,8 %	EU Countries	33,3 %	22 074 096 440	100 %

(*) Kipras, Airija, Liuksemburgas, Latvija ir Malta
 Šaltinis: EURATEX skaičiavimai remiantis CITH duomenimis

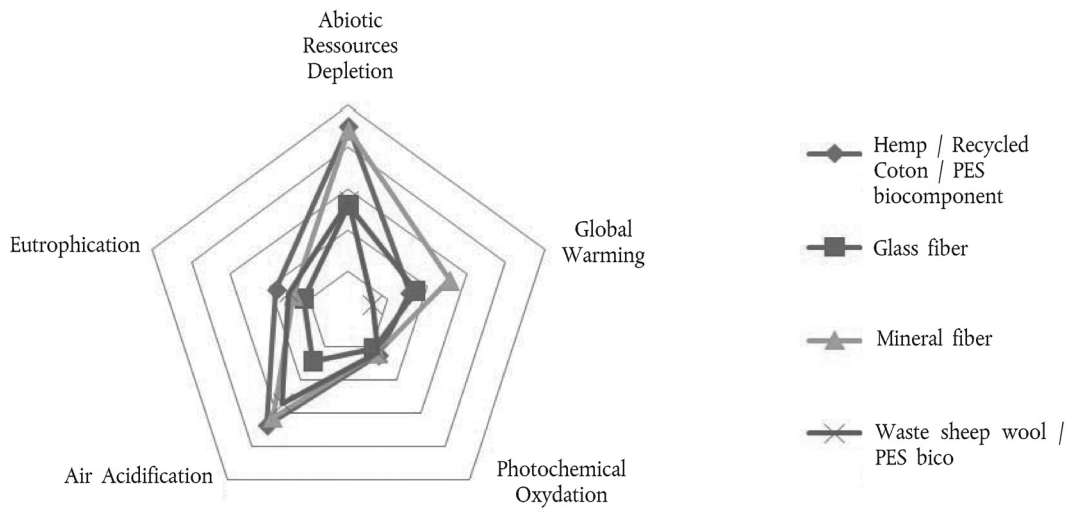
6. 2 priedas. Kokybinis tradicinių medžiagų poveikio aplinkai palyginimas su techninės tekstilės poveikiu (trys pavyzdžiai)

2013 m. vasario mėn. Prancūzijos tekstilės ir drabužių institutas IFTH

Išsamius ir moksliniais duomenimis pagrįstus aplinkosauginius palyginimus geriausia daryti remiantis gyvavimo ciklo analize. Vienas didelis šios priemonės trūkumas yra tas, kad reikia surinkti ir išanalizuoti daug duomenų. Be to, esama nemažai hipotezių. Todėl gyvavimo ciklo analizės sunku lyginti tarpusavyje.

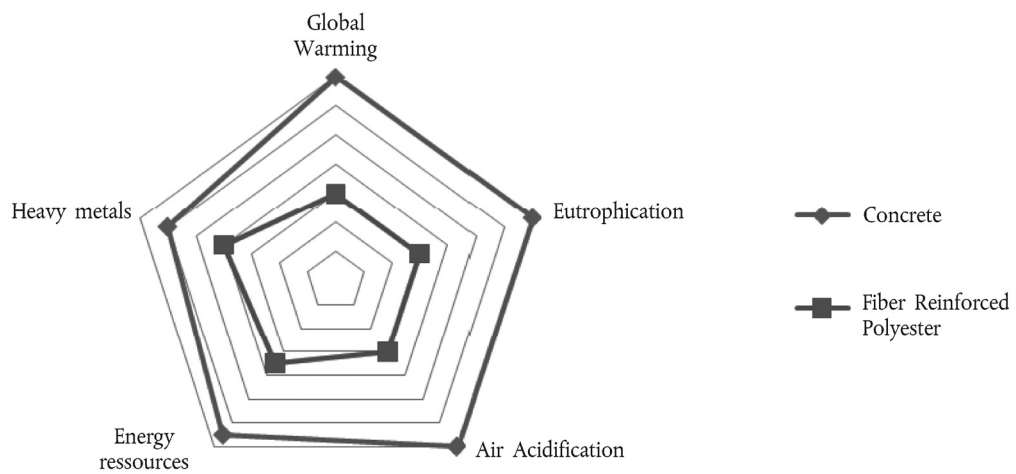
Norėdami parodyti, kodėl aplinkosauginiu požiūriu gali būti naudinga naudoti techninę tekstilę, kaip pavyzdį pasirinkome gyvavimo ciklo analizės, kurioje trimis skirtingais atvejais techninės tekstilės medžiagos lyginamos su tradicinėmis medžiagomis, rezultatus. Šie panaudojimo atvejai pasirinkti iš statybos ir transporto produktų. Šie du sektoriai (kartu su maisto ir gėrimų) sudaro 70–80 proc. viso produktų gyvavimo ciklo poveikio (produktų poveikio aplinkai) Europoje. 25-ųjų ES valstybių narių su galutiniu vartojimu susijusių gyvavimo ciklo poveikio aplinkai analizę rasite svetainėje: http://ec.europa.eu/environment/ipp/pdf/eipro_report.pdf. Analizėje pateikiami rezultatai yra pagrįsti normuotąja verte (išskyrus trečiąjį pavyzdį, kurio atžvilgiu normuotoji vertė tyrime neapskaičiuota) ir atspindi didžiausią kiekvieno produkto poveikį aplinkai. Iš rezultatų matyti, kad techninė tekstilė aplinkosauginiu požiūriu turi keletą didelių privalumų.

6.1 Statyba. Izoliacija

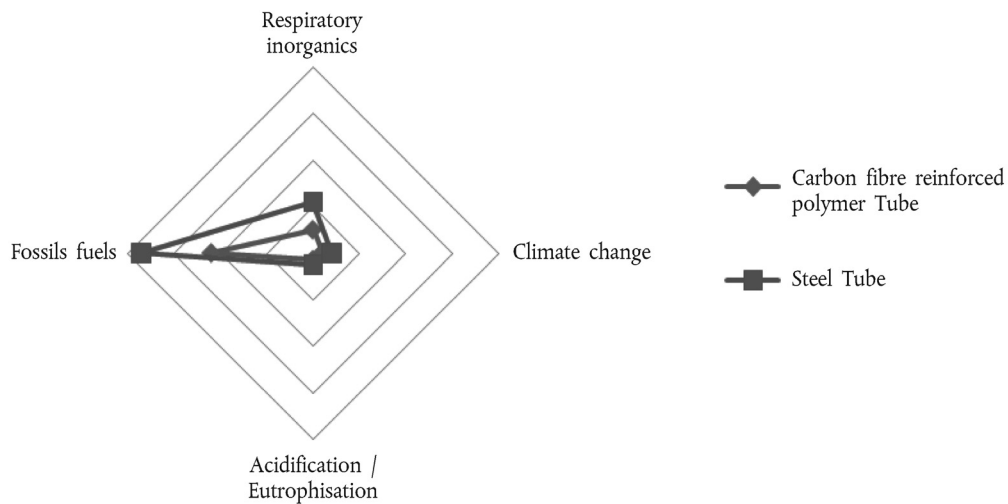
Šaltinis: Defra, 2008, Natūralaus pluošto izoliuojančiųjų medžiagų gyvavimo ciklo analizė

6.2 2. Statyba. Vandens rezervuaras

Šaltinis: E. Fekka, F. Flager, N. Frieden, T. Mercer, S. Russell-Smith, 2008, dviejų akvariumo rezervuaro sistemų (viena – suvirtinta plastikui, kita – išbetonuota) gyvavimo ciklo analizių palyginimas

6.3 3. Oro transportas. Struktūrinis vamzdis

Pateikiami viso 10 000 km gyvavimo ciklo rezultatai.

Šaltinis: L. Scelsi, M. Bonner, A. Hodzic, C. Soutis, C. Wilson, R. Scaife, K. Ridgway, 2011, „Kiek galima sumažinti taršą gaminant lengvus, iš sudėtinių medžiagų sudarytus orlaivius. Gyvavimo ciklo analizė“, eXPRESS Polymer Letters, Vol.5, No.3 (2011), p. 209–217.

2013 m. balandžio 17 d., Briuselis

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Henri MALOSSE

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl ES Arkties politikos išskylantiems pasauliniams interesams regione derinti. Pilietinės visuomenės požiūris

(2013/C 198/04)

Pranešėjas **Filip HAMRO-DROTZ**

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas, vadovaudamasis savo Darbo tvarkos taisyklių 29 straipsnio 2 dalimi, 2012 m. liepos 11–12 d. plenarinėje sesijoje nusprendė parengti nuomonę savo iniciatyva dėl

ES arkties politikos išskylantiems pasauliniams interesams regione derinti. Pilietinės visuomenės požiūris.

Išorės santykių skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto parengiamąjį darbą šiuo klausimu, 2013 m. kovo 27 d. priėmė savo nuomonę.

489-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2013 m. balandžio 17–18 d. (balandžio 17 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė savo nuomonę 163 nariams balsavus už, 1 – prieš ir 6 susilaikius.

1. Santrauka

1.1 Arkties regione šiuo metu vyksta labai svarbūs pokyčiai. Klimato kaita daro didelį poveikį visuotiniam atšilimui ir tirpdo ledynus regione, o tai savo ruožtu keičia klimato sąlygas ir lemia aplinkos pokyčius visame pasaulyje. Šie pokyčiai daro poveikį pasaulio ekonomikai, kadangi dėl jų atsiranda naujų ekonominės veiklos galimybių šiame išteklių turtingame regione. Pasaulio žvilgsnis šiuo metu nukreiptas į Arkties regioną, kurio pažeidžiamai ekosistemos ir gyventojams reikalingas tinkamas dėmesys ir apsauga. Šie pokyčiai gali turėti geopolitinių padarinių.

1.2 EESRK ragina ES parengti aiškia Arkties strategiją ir tvirtai įsipareigoti bendradarbiauti su Arkties regiono valstybėmis. Arkties regionas turi didžiulės reikšmės ES, o ES turi kuo praturtinti bendradarbiavimą regione. Komitetas ragina investuoti į atsakingą ekonominę veiklą, vykdomą šalto klimato sąlygomis, ir vystyti infrastruktūrą. Komitetas taip pat ragina toliau drauge vykdyti mokslinius tyrimus klimato kaitos srityje ir dėti daugiau pastangų pažeidžiamai regiono aplinkai apsaugoti.

1.3 Arkties tarybos padėtis ir ES padėtis šioje taryboje turėtų būti sustiprinta. Pilietinė visuomenė turėtų aktyviau dalyvauti plėtojant bendradarbiavimą Arkties regione. Reikia daugiau atvirumo ir ryžtingų pastangų siekiant pagerinti komunikaciją bendradarbiavimo Arkties regione klausimais.

1.4 Šiaurės Suomijoje (Rovaniemyje) kartu su Laplandijos universiteto Arkties centru ⁽¹⁾ surengtas viešas klausymas buvo labai naudingas Komitetui. Komitetas norėtų prisidėti prie bendradarbiavimo Arkties regione ir prie ES Arkties politikos bei sustiprinti ryšius su regiono pilietine visuomene.

⁽¹⁾ Laplandijos universitetas yra šiauriausias ES universitetas, www.ulapland.fi; www.arcticcentre.org.

2. Pagrindinės pilietinės visuomenės pastabos ir rekomendacijos

Šiame dokumente pateikiama ES pilietinės visuomenės organizacijų nuomonė ir rekomendacijos dėl ES Arkties politikos; šiuo tikslu visų pirma remiamasi 2012 m. birželio mėn. Komisijos ir Sąjungos vyriausiojo įgaliotinio užsienio reikalams ir saugumo politikai bendru komunikatu ir su juo susijusiu bendru tarnybų darbo dokumentu ⁽²⁾.

2.1 Arkties regiono strateginė reikšmė labai išaugo, domėjimasis regionu vis didėja visame pasaulyje. Todėl svarbu, kad ES kuo greičiau baigtų rengti Arkties politiką, kad galėtų bendradarbiauti Arkties regione dalyvauti kaip patikima, konstruktyvi ir iniciatyvi partnerė. ES turi parodyti, kad prisiima įsipareigojimų Arkties regionui ir nori bendradarbiauti. Daugiausia dėmesio reikėtų skirti šiaurinėms ES priklausančių Arkties regiono valstybių narių teritorijoms ir bendradarbiavimo su Arkties regiono valstybėmis, visų pirma su kaimyninėmis Europos Sąjungos šalimis (įskaitant Grenlandiją), stiprinimui. Tam reikalinga **išbaigta ES Arkties strategija**.

Reikėtų į vieną fondą sutelkti Arkties regionui skirtus ES išteklius arba veiksmingai juos koordinuoti, taip pat į ES biudžetą įtraukti Arkties regionui skirtą išlaidų kategoriją; tai padėtų užtikrinti tinkamą ES Arkties politikos ir (arba) strategijos įgyvendinimą.

2.2 ES Arkties politika ir (arba) strategija ir Arkties šalių strategijos turėtų nuosekliai derėti tarpusavyje; Arkties regiono valdymas turėtų būti plėtojamas ir vykdomas konstruktyviai bendradarbiaujant su tomis šalimis ir pagrindiniais partneriais.

⁽²⁾ Europos Komisijos ir Sąjungos vyriausiojo įgaliotinio užsienio reikalams ir saugumo politikai bendras komunikatas „Su Arkties regionu susijusios Europos Sąjungos politikos formavimas. Nuo 2008 m. padaryta pažanga ir tolesni veiksmai“, Briuselis, JOIN(2012) 19 final, 2012 6 26.

Bendradarbiavimas Arkties regione ir Arkties regiono valstybių sambūvis, kai tik įmanoma, turėtų būti grindžiami **tarptautiniais susitarimais ir bendradarbiavimu tarptautinėse organizacijose** (įskaitant JT, TJO, Maisto ir žemės ūkio organizaciją (angl. FAO) ir TDO). Bendradarbiauti yra lengviau todėl, kad dalyvaujančios šalys yra ratifikavusios pačius svarbiausius susitarimus, aktualius ir Arkties regionui.

2.3 Negalima leisti, kad šiuo metu Arkties regione vykstančios lenktynės peraugtų į konfliktą. ES turėtų skatinti dialogą dėl tarptautinio teisinio ginčų sprendimo mechanizmo, kuris būtų privalomas visoms susijusioms šalims. Todėl, remiantis 2010 m. pateiktu siūlymu, kuriam pritarė Europos Parlamentas⁽³⁾, reikėtų kaip galima greičiau surengti Arkties tarybos globojamą **Arkties aukščiausiojo lygio susitikimą** ir sudaryti galimybes pagrindiniams regionu ir bendradarbiavimu suinteresuotiems subjektams pakalbėti apie regiono ateitį ir pabandyti rasti bendrą sutarimą dėl bendradarbiavimo šiame regione principų. Taip pat būtų prasminga ateityje tokius aukščiausiojo lygio susitikimus rengti reguliariai, o sėkmingam bendradarbiavimui Arkties regione prireiks veiksmingų priemonių, pavyzdžiui, šiuolaikinėmis technologijomis pagrįsto bendro komunikacijos ir stebėsenos tinklo.

2.4 EESRK pritaria, kad reikėtų stiprinti **Arkties tarybos padėtį** ir kad šiai tarybai reikėtų suteikti įgaliojimą būti ta vieta, kurioje vyktų tarptautinės derybos dėl pagrindinių Arkties regiono klausimų. Sėkmingas bendradarbiavimas Arkties taryboje priklausys nuo to, ar bus užtikrintas vienodas požiūris į visas Arkties regiono valstybes.

ES padėtis taryboje turėtų būti tvirtesnė, kadangi taip ji galėtų veiksmingiau prisidėti prie tarybos darbo ir savo dalyvavimu padidintų tarybos įtaką. ES turi kuo praturtinti bendradarbiavimą. Viena iš galimybių stiprinti ES padėtį būtų suteikti jai stebėtojos statusą, o ES priklausančios Arkties regiono valstybės narės taryboje turėtų atsižvelgti ir į ES poziciją.

ES taip pat turėtų stengtis stiprinti bendradarbiavimą **Barenco jūros Europos ir Arkties taryboje** (ir Barenco regioninėje taryboje), kadangi jos atlieka labai svarbų vaidmenį visų 13 išteklių turtingo Barenco jūros regiono narių (Norvegijoje, Švedijoje, Suomijoje ir Rusijoje) tarpvalstybiniais santykiams. ES turėtų skatinti įvairių regioninių bendradarbiavimo forumų bendradarbiavimą ir raginti naudotis jų sukaupta patirtimi. Šie forumai apima 4 skirsnyje nurodytus forumus, pavyzdžiui, Šiaurės ministrų tarybą, Baltijos jūros valstybių tarybą arba Šiaurės ir Baltijos šalių aštuonetuką (NB8).

2.5 EESRK pritaria, kad reikia išsamesnių ir patikimesnių duomenų apie visame pasaulyje ir Arkties regione, kuriame

aplinkos sąlygos yra unikalios ir kurio ekosistema yra pažeidžiama, vykstančią klimato kaitą. Reikėtų toliau didelį dėmesį skirti **moksliniams tyrimams ir stebėsenai** klimato kaitos srityje, taip pat ekologijos, aplinkos ir meteorologijos klausimams. Arkties klimato poveikio vertinimas (angl. Arctic Climate Impact Assessment, ACIA), klimato kaitos poveikio Arkties sniegui, vandeniui, ledui ir amžinajam išalui vertinimas (angl. SWIPA) ir „Ice2sea“ programa vykdančios ES pėdsako ir politikos Arkties regione vertinimo projektą ir dalyvavimas Arkties išsaugojimo stebėjimo tinkluose (angl. Sustaining Arctic Observing Networks, SAON) gali sudaryti palankesnes sąlygas moksliniam bendradarbiavimui Arkties regione. ES įsteigti ir sklandžiai veikiantys bendradarbiavimo mokslinių tyrimų ir stebėsenos klausimais tinklai turėtų dirbti veiksmingiau, kad būtų galima gilinti žinias ir gerinti gebėjimus.

2.5.1 Iki šiol atliekant mokslinius tyrimus įvairiose pasaulio šalyse didžiausias dėmesys buvo skiriamas klimato kaitos švelninimui ir valdymui, bet regis, klimato kaita ir jos padariniai jau pasiekė tokią ribą, kad vargu ar įmanoma juos sustabdyti⁽⁴⁾. Todėl reikėtų daugiau dėmesio skirti tyrimams, susijusiems su Arkties aplinkos išsaugojimu ir tvariu gamtos išteklių valdymu bei prisitaikymu prie socialinių ir ekonominių klimato kaitos padarinių. Moksliniai tyrimai ir jų rezultatai turėtų būti skelbiami viešai; moksliniai tyrimai turėtų apimti visus su šia tema susijusius aspektus, jie turi būti atviri ir įtraukti visų ES šalių pilietinę visuomenę ir mokslininkus (žr. taip pat 2.9 punktą).

2.5.2 ES mokslinių tyrimų programose turėtų būti daugiau dėmesio skiriama tyrimams Arkties regione, o 2014–2020 m. ES finansinėje programoje jiems reikėtų numatyti atskirą finansavimą.

2.6 Arkties regiono **ekonomikos reikšmė** yra labai didelė vietos gyventojams, visai Europai ir ne tik jai. Verslumą regione, įskaitant perdirbimo pramonę ir verslumą kaime, reikėtų skatinti įvairiais būdais, pavyzdžiui, tokiomis iniciatyvomis, kaip „ArcticStartup“, ir mokymu. Reikėtų skatinti investicijas. Išteklių gavybos ir kitose ekonominės veiklos srityse ES turėtų investuoti į **Arkties regiono sąlygoms tinkamas technologijas** ir į reikalingos kompetencijos **šalto klimato** klausimais kaupimą ir naudojimą. Konkrečiai tai apima gręžimą atviroje jūroje, gavybą ir jūrų pramonę, laivų ir mašinų projektavimą ir statybą bei uostų, laivų remonto ir transporto technologijas.

2.6.1 Vystant **infrastruktūrą**, visų pirma geležinkelių, sausumos kelių, oro ir jūrų transporto bei energijos perdavimo tinklų, taip pat reikėtų remtis technologijomis ir atšiaurios Arkties aplinkos sąlygoms pritaikyta patirtimi. Sklandžiai veikianti infrastruktūra ir gera logistika (Šiaurės–Pietų ir Vakarų–Rytų kryptimis) turi esminės reikšmės Arkties regiono vystymuisi.

⁽³⁾ 2011 m. sausio 20 d. Europos Parlamento rezolucija dėl tvarios ES politikos Tolimojoje Šiaurėje, P7_TA(2011)0024, p. 52.

⁽⁴⁾ Norsk Polarinstittutt, www.npolar.no, ir Matthews, J.A.: The Encyclopedia of Environmental Change, Sage, Londonas, 2013 m.

2.6.2 Kitos regiono vystymuisi svarbios sritys, kurioms reikalingas finansavimas – gyvenamųjų centrų kūrimas, IT naudojimas retai apgyvendintose teritorijose (nuotolinis mokymasis, e. sveikatos priežiūra) ir turizmas.

2.6.3 Plėtodama transporto kelią per Šiaurės jūrą, kaip ekonomišką, ir kai kuriais aspektais saugesnę alternatyvą už pietinį jūros kelią per Suecą, ES turėtų skirti pakankamai dėmesio su aplinkosauga susijusiems klausimams. Pagal tarptautinius susitarimus (JT Jūrų teisės konvencija (angl. UNCLOS)) ES turėtų siekti tiesiti naujus **laivybos kelius** Arkties vandenyne, prieinamus taikiam plaukimui, taip pat ir tada, kai keliai eina per įvairių šalių išskirtines ekonomines zonas. Tai nepaprastai svarbu ir krovinių, ir keleivių vežimo vystymui regione.

2.6.4 ES turėtų labiau stengtis šiuos prioritetus įtraukti į **strategiją „Europa 2020“ augimui užtikrinti** ir į kitas programas, pavyzdžiui, „Inovacijų sąjunga“ ir „Horizontas 2020“. ES regioninė ir sanglaudos politika, INTERREG ir Europos kaimynystės ir partnerystės priemonės (EKPP) programos turi didelės reikšmės atokiausiems šiauriniams ES regionams, tad būtina užtikrinti, kad šie ir kaimyniniai regionai toliau galėtų veiksmingai naudotis šiomis priemonėmis, padedančiomis vykdyti ekonominę ir visuomeninę veiklą bei skatinančiomis tarpvalstybinį bendradarbiavimą.

2.6.5 ES taip pat turi investuoti į bendradarbiavimo iniciatyvas regione, dėl kurių susitarė su savo partneriais. **Šiaurės dimensijos** partnerystės transporto srityje projektui turėtų būti skiriamas ypatingas dėmesys ir pakankamai išteklių, kadangi jis gali paskatinti transporto kelių plėtrą iš išteklių turtingo Barento regiono į įvairias, įskaitant Europos, rinkas. Pavyzdžiui, labai svarbu kuo skubiau užtikrinti susisiekimą sausuma tarp ES ir didžiųjų Arkties uostų – Murmansko ir Narviko. Šie projektai turėtų būti vertinami kaip itin skubūs (žr. taip pat 2.6.1 ir 2.6.3 punktus).

Nukreipus išteklius į ekonominės veiklos skatinimą regione galima tikėtis teigiamo poveikio užimtumui, ekonomikos augimui ir žmonių gerovei.

2.7 Svarbiausia – užtikrinti **tvarią aplinkos apsaugos ir ekonominės veiklos pusiausvyrą** Arkties regione. ES turėtų ryžtingai imtis veiksmų padėti Arkties šalims pasiekti šią pusiausvyrą, kadangi regiono ekosistema yra itin pažeidžiama. Veiklą Arkties regione reikėtų derinti su aukščiausiais **tarptautiniais tvaraus vystymosi**, kurio reikalauja regiono sąlygos, **standartais**. Labai svarbi įmonių socialinė atsakomybė, kaip ir EPBO rekomendacijos daugiašalėms įmonėms. Itin didelės gamtinės vertės ar vietos gyventojams brangiose vietose įmonės turėtų veiklą vykdyti ypač **atsakingai ir atsargiai**. Žvejoti taip pat reikėtų atsakingai ir atsargiai – gilia vandenių žuvų išteklius

gauti tausiai, vadovaujantis ES taisyklėmis dėl žvejybos atviroje jūroje, atitinkamomis FAO gairėmis, ES bendru komunikatu Join(2012) 19 final ir prie jo pridėtu tarnybų darbo dokumentu SWD(2012) 182 final, galbūt taip pat susitarimu su Šiaurės Rytų Atlanto žvejybos komisija (angl. NEAFC) ⁽⁵⁾. Tai turi lemiamos reikšmės Arkties regiono gyvybingumo ir gerovės išsaugojimui.

2.7.1 Bendradarbiaujant Arkties regione reikėtų aktyviai naudotis ES gairėmis dėl **poveikio aplinkai vertinimo** ir jūrų politikos bei patirtimi šioje srityje. Atliekant ekonominės veiklos poveikio aplinkai vertinimą visada reikėtų įvertinti ir jos ekonominį poveikį.

2.7.2 ES turėtų stengtis užtikrinti, kad būtų visiškai įgyvendintas naujas Arkties tarybos **susitarimas dėl naftos išsiliojimo prevencijos** ir prasidėtų derybos dėl grėžimą reguliuojančių principų.

2.7.3 Taip pat gyvybiškai svarbu, kad rezultatyviai baigtųsi derybos dėl **TJO laivybos kodekso poliariniams regionams (laivybos poliariniuose vandenyse kodekso)**. ES taip pat turėtų užtikrinti, kad laivybos keliuose Arkties regione būtų galima naudotis **Galileo palydovinės stebėjimo sistemoms** paslaugomis, gerinančiomis navigacijos ir saugumo sąlygas, ir šią sistemą, kai įmanoma, derinti su kitomis galimybėmis.

2.8 EESRK labai pritaria prasidėjusiam ES **dialogui su samiais ir kitomis Arkties regiono čiabuvių tautelėmis** ir interesų grupėmis. Reikėtų ryžtingesnių pastangų šiam dialogui palaikyti ir stiprinti. Reikėtų gerbti čiabuvių tautų kultūros paveldą ir tradicinį gyvenimo būdą (įskaitant elnininkystę). Regiono gyventojai – tai daugiausiai ne vietos tautelių grupės (apie 90 proc.), tačiau būtent dėl to dialoge turėtų dalyvauti visų gyventojų atstovai. EESRK taip pat pritaria 2012 m. birželio mėn. komunikate pateiktam požiūriui, kad „**Arkties regione kyla uždavinių, tačiau kartu atsiveria galimybių, kurios turės didelį poveikį būsimoms Europos piliečių kartoms**“. Pokyčiai padarys poveikį žmonių gyvenimo sąlygoms ne tik Arkties regione ir kaimyninėse teritorijose, bet ir kitose pasaulio vietose (pavyzdžiui, ekonominis potencialas, dažniau pasitaikanti klimato kaitos lemiamos ekstremalios oro sąlygos, vandenyne srovių tėkmės pokyčiai, jūros lygio kilimas, dažnėjantys ir ilgiau trunkantys potvyniai, gausus sniegas ir lietus).

2.8.1 **Pilietinė visuomenė kartu su čiabuvių tautelių atstovais turi plačiai ir reguliariai dalyvauti Arkties regionui numatytuose darbuose**. Įvairūs suinteresuotieji subjektai – verslininkai, darbuotojai ir aplinkosaugininkai – turėtų dalyvauti ir daugiašalėje, ir ES veikloje Arkties regiono klausimais. Dialogas, apskritojo stalo diskusijos ir klausymai turėtų būti organizuojami su įvairiomis pilietinės visuomenės grupėmis.

⁽⁵⁾ EESRK nuomonė OL C 133, 2013 5 09, p. 41.

2.8.2 EESRK rekomenduoja, kad ES siektų gerinti pilietinės visuomenės dalyvavimą keletu lygmenų:

- kiekviena Arkties regiono šalis turėtų pakviesti pagrindinius pilietinės visuomenės partnerius dalyvauti Arkties regionui numatytuose darbuose;
- pagrindiniams pilietinės visuomenės partneriams turėtų būti suteiktas didesnis patariamasis vaidmuo Arkties taryboje ir Barenco jūros Europos ir Arkties taryboje pilietinei visuomenei aktualiais klausimais;
- ES turėtų dialogą su pagrindiniais ES pilietinės visuomenės partneriais įtraukti į savo būsimą Arkties politiką ir (arba) strategiją.

2.8.3 EESRK norėtų dalyvauti šiame darbe, pateikti ES organizuotos pilietinės visuomenės požiūrius ir pasiūlymus. EESRK taip pat ketina stiprinti ryšius su pilietine visuomene Arkties regiono teritorijose, esančiose ES ar už jos ribų. Pagrindinis tikslas – suteikti galimybę pilietinei visuomenei pareikšti savo poziciją ir organizuoti jai atstovauti Arkties regiono šalyse. Taip pat reikia imtis veiksmų siekiant užtikrinti galimybę subregioniniams ir vietos subjektams pareikšti savo pozicijas ES lygmeniu.

2.9 EESRK sutinka, kad reikia užtikrinti daug didesnę **skaidrumą ir plačiau informuoti visuomenę Arkties** regiono klausimais bei glaudžiau bendradarbiauti regione. Todėl ES turėtų raginti parengti veiksmingą **komunikacijos strategiją** bendradarbiavimo Arkties regione klausimais. Tad EESRK labai pritaria 2008 m. Komisijos pateiktam pasiūlymui ⁽⁶⁾, į kurį 2009 m. atkreipė dėmesį Ministrų Taryba ⁽⁷⁾, o vėliau ir Europos Parlamentas ⁽⁸⁾, **įsteigti ES Arkties informacinį centrą**. Jis visų pirma būtų atsakingas už informavimą apie mokslinių tyrimų rezultatus ir apie kitą su bendradarbiavimu Arkties regione susijusią veiklą. Ši iniciatyva yra svarbi, ypač siekiant didinti skaidrumą. EESRK palankiai vertina tai, kad Europos Komisija pavedė Laplandijos universiteto Arkties centrai atlikti parengiamąjį darbą šio centro steigimui. Informacinis centras galėtų veikti kaip tinklas, kuriame dalyvautų Europos bei kitų pasaulio regionų Arkties mokslinių tyrimų ir komunikacijos institucijos. Svarbus vaidmuo šiais klausimais turėtų tekti ir pilietinei visuomenei.

3. Bendroji informacija

3.1 Pagrindinės Arkties regiono ypatybės

Teritorija tarp Šiaurės ašigalio ir Šiaurės poliarinio rato (66° 33' 44" platumos) paprastai vadinama Arkties regionu, ir tai tinkama apibrėžtis.

⁽⁶⁾ Europos Komisijos komunikatas „Europos Sąjunga ir arkties regionas“, COM(2008) 763 final, 2008 11 20.

⁽⁷⁾ Tarybos išvados dėl Arkties klausimų, 2985-asis Užsienio reikalų Tarybos posėdis, 2009 m. gruodžio 8 d.

⁽⁸⁾ 2011 m. sausio 20 d. Europos Parlamento rezoliucija dėl tvarios ES politikos Tolimojoje Šiaurėje.

3.1.1 Didžiąją šio regiono dalį sudaro Arkties vandenynas, kurio didžioji dalis padengta ledu, o Šiaurės ašigalis yra pačiame vandenyno viduryje. Arkties vandenyną sudaro Barenco jūra, Karos jūra, Grenlandijos jūra, Norvegijos jūra, Boforto jūra, Laptevų jūra ir kai kurie kiti jūrų regionai. Arkties vandenyną supa kontinentiniai šelfai. Aštuonių Arkties regiono valstybių – Kanados, Danijos (įskaitant Grenlandiją), Suomijos, Norvegijos (įskaitant Svalbardą), Rusijos, Švedijos ir Jungtinių Amerikos Valstijų (įskaitant Aliaską) teritorijos bent iš dalies įeina į Šiaurės poliarinį ratą ir užima didelę dalį Arkties regiono. Islandija vos liečia Šiaurės poliarinį ratą. Bent penkių valstybių – Norvegijos, Rusijos, Kanados, Danijos/Grenlandijos ir JAV („Arkties penketukas“) krantus skalauja Arkties vandenynas. Arkties regione yra trys ES valstybės narės: Suomija, Švedija ir Danija. Norvegija ir Islandija nėra ES narės, bet priklauso Europos ekonominei erdvei; Islandija siekia narystės Europos Sąjungoje. JAV, Rusija ir Kanada yra strateginės ES partnerės. Grenlandija priklauso Danijai, bet nuo 2009 m. įvairiausiose srityse tvarkosi pagal savivaldos principus; Grenlandija nepriklauso ES, bet yra pasirašiusi partnerystės susitarimą su ja.

3.1.2 Arkties regiono plotas – 14,5 mln. km², regione gyvena apie 4 mln. gyventojų (dauguma jų Rusijoje), iš kurių 10 proc. – čiabuvių tautos (pvz., samiai, inuitai, nencai, aleutai, atabaskai ir gvičiniai). Suomijos ir Švedijos samiai – vienintelės čiabuvių tautos, gyvenančios ES teritorijoje. Murmanskas, įsikūręs Rusijos šiaurės vakaruose, yra didžiausias Arkties regiono uostas ⁽⁹⁾. Regione veikia bendruomenės, vyksta bendruomenės veiklos planavimas. Pavyzdžiu galima pateikti Laplandijos regiono tarybos kaimo plėtros programą 2014–2020 m. ⁽¹⁰⁾. Regione praktikuojamas žemės ūkis, miškininkystė, kailių pramonė ir įvairios verslo formos, tinkančios aršiam Arkties regiono klimatui ⁽¹¹⁾.

3.2 Pagrindiniai iššūkiai Arkties regione

3.2.1 Tradiciškai Arktis yra stabilus regionas, o Arkties valstybių sambūvis paremtas konstruktyviu bendradarbiavimu ir pasitikėjimu. Arkties regionas yra svarbus dėl savo geopolitinės padėties, o per pastaruosius dešimtmečius labai išaugo susidomėjimas juo Arkties valstybėse, Europoje ir visame pasaulyje. Dėl įvairių priežasčių Arkties regione šiuo metu vyksta labai svarbūs pokyčiai.

3.2.2 Pasaulinė antropogeninė **klimato kaita (visų pirma visuotinis atšilimas)** Arkties regione itin didelė ir sparti. Dėl jos **tirpsta ledynai ir amžinasis iššalas**, o tai savo ruožtu spartina šiltnamio efektą sukeliančių dujų poveikį visame pasaulyje (iš dalies dėl metano dujų išsiskyrimo). Dėl šiltnamio efektą sukeliančių dujų poveikio dažnėja ekstremalios oro sąlygos,

⁽⁹⁾ Naujausios informacijos apie Arkties regioną ir jo valdymą rasite dokumente „Arkties valdymas. Išskylantys iššūkiai ir vystymas“ (angl. *Arctic Governance: balancing challenges and development*), pasitarimas regioniniais klausimais, Europos Parlamentas, Europos Sąjungos išorės politikos generalinis direktoratas, Politikos departamentas. Fernando Garcés de los Fayos, DG EXPO/B/polDep/Note/2012_136, 2012 m. birželio mėn.

⁽¹⁰⁾ www.lapinliitto.fi.

⁽¹¹⁾ Pavyzdžiui, <http://www.arcticbusinessforum.org>.

vėjo ir vandenynų srovės keičia tėkmę, kyla jūros lygis, dažnėja ir ilgiau trunka potvyniai, įvairiose vietose gausiai lyga ir sninga. Dėl tirpstančių ledynų, ypač Antarktidoje ir Grenlandijoje, jūros lygis gali pakilti 1–2 metrus. 2012 m. rugsėjo mėn. duomenimis Arkties ledo dangos plotas sumažėjo iki rekordiškai mažo lygio – 3,41 mln. km². Itin sparčiai tirpsta sausumos ledas (nuo 1980 m. ištirpo apie 70 proc.); pamažu jį keičia plonas ledas, kuris išsilaiko tik metus. 2008 m. vasarą neužšalantis Arkties vandenyno plotas sudarė 65 proc., o per keletą kitų dešimtmečių gali ištirti dar didesni plotai ⁽¹²⁾.

3.2.3 Šiame regione **gausu nepanaudotų** tiek vandens, tiek sausumos **gamtos išteklių**. Dėl klimato atšilimo plonėjant ledo dangai ir mažėjant jos plotui, taip pat dėl kuriamų ir naudojamų naujų technologijų daugėja galimybių vykdyti naujų angliavandenilių (naftos, dujų) ir kitų jūros dugne esančių žaliavų telkinių žvalgybą ir gavybą. Pavyzdžiui, ketvirtadalis atrastų pasaulio dujų telkinių ir 80 proc. Rusijos atrastų gamtinių dujų telkinių yra Arktyje. Preliminariais skaičiavimais šiame regione glūdi 13 proc. neatrastų pasaulio naftos telkinių, 30 proc. neatrastų dujų telkinių ir 20 proc. skystųjų dujų telkinių.

3.2.4 Arkties regione veiklą vykdo dauguma didžiausių pasaulio naftos ir dujų bendrovių, atviroje jūroje veikia daugybė naftos gręžimo platformų, žvalgoma ir ieškoma naujų vietų platformoms įrengti netgi dar toliau į šiaurę (pavyzdžiui, Norvegija Barenco jūroje jau turi 89 platformas, o netrukus pradės gavybą dar devyniose vietose). Net ir augant susidomėjimui energijos gavyba iš skalūnų, šie energijos šaltiniai patrauklumo nepraranda.

3.2.5 Jau keliasdešimt metų įvairiose didžiulius nepanaudotus išteklių klotus turinčio Arkties regiono dalyse vyksta intensyvi metalų ir mineralų gavyba. Pavyzdžiui, 90 proc. į ES patenkančios geležies rūdos ir apie 20 proc. pasaulio nikelio rūdos išgaunama Arkties regione, daugiausia Barenco jūros teritorijoje. Be to, Arkties regione yra dideli miškų plotai, o jie – vienas svarbiausių atsinaujinančių gamtos išteklių.

3.2.6 Arkties vandenyne gyvena ir apie ketvirtadalis visų pasaulio **žuvų**. Dėl kylančios vandens temperatūros keičiasi žuvų judėjimo kryptys, o tai daro poveikį žvejybai. Žuvys migruoja vis toliau į šiaurę, į anksčiau žvejybai nenaudotus vandens plotus.

3.2.7 Ledo dangai darantis vis trapesnei ir kylant oro temperatūrai randasi vis daugiau galimybių Arkties vandenyne nutiesti ir (arba) plėtoti **naujus laivybos kelius (Šiaurės Vakarų kelias ir kelias per Šiaurės jūrą)** į Rytų Aziją; šie keliai apie 40 proc. trumpesni negu šiuo metu naudojami maršrutai nuo Arkties vandenyno pakrantės iki Azijos pakrantės

valstybių. Dėl to labai sumažėtų praplaukiančių laivų kelionių kaina ir jų išmetami anglies dioksido kiekiai. Didelė dalis viso pasaulio krovinių plukdoma ES laivais, o apie 90 proc. pasaulio krovinių šiuo metu pervežama tradiciniu pietiniu jūros keliu. 2012 m. Šiaurės jūros keliu, jungiančių Barenco jūrą ir Beringo sąsiaurį, praplaukė 46 laivai. Krovinių vežimo veikla intensyvėja, nors vis dar esama nemažai neatsakytų klausimų dėl šio maršruto naudojimo – dauguma jų susiję su navigacijos taisyklėmis, kaina, saugumu ir ekstremaliomis oro sąlygomis regione.

3.2.8 Arkties regiono **ekonominis potencialas** didžiulis: dėl savo energijos ir žaliavų klotų ir naujų jūrų transporto kelių šis regionas gali tapti vienu svarbiausių pasaulio ekonomikai regionų.

3.2.9 Arkties regiono aplinkos sąlygos unikalias, o jo **ekosistema trapi ir pažeidžiama**. Todėl aplinkos pokyčių valdymo gerinimas ir žmogaus ekonominės veiklos sukeltamų ekologinių nelaiminių (naftos išsiliejimo ir t. t.) prevencija yra vienas svarbiausių regioninio bendradarbiavimo prioritetų.

3.2.10 Šie pokyčiai daro įtaką čiabuvių tautelių ir kitų Arkties ir kaimyniniuose regionuose gyvenančių žmonių gyvenimo sąlygoms. Kintančios oro ir aplinkos sąlygos, akivaizdžios ekonominės galimybės ir didėjantys geopolitiniai bei saugumo interesai veikia ir Europos bei viso pasaulio gyventojus.

3.2.11 Galima sakyti, kad Arkties regione rasti strateginę grėsmių ir galimybių pusiausvyrą yra gyvybiškai svarbu viso pasaulio ateičiai.

4. Pagrindiniai politiniai subjektai Arkties regione

4.1 Visos **aštuonios Arkties regiono valstybės** turi savas Arkties strategijas ⁽¹³⁾. Jos visos orientuotos į panašius prioritetus: politinė ir ekonominė Arkties regiono svarba joms; konkreiti šalies padėtis regione; gamtinės sąlygos ir ekosistema; būtinybė bendradarbiauti ir kartu priimti sprendimus dėl tvaraus šio regiono valdymo. Visos strategijos parengtos svarbiausiu atskaitos tašku pasirinkus Arkties regiono potencialą energijos ir žaliavų gavybos bei tranzitinių kelių plėtojimo požiūriu. Be to, šios valstybės viena su kita yra užmezgusios dvišalius santykius, siekdamos ginti ir stiprinti bendrus interesus Arkties regione. 2012 m. spalio mėn. NATO Parlamentinė Asamblėja paskelbė rezoliuciją dėl Arkties regiono ⁽¹⁴⁾.

⁽¹³⁾ **Norvegija:** „Tolimoji šiaurė. Vizija ir strategija“, 2011 m.; **Rusija:** „Rusijos Federacijos pagrindinė valstybinė Arkties strategija iki 2020 m. ir vėliau“, 2008 m.; **Kanada:** „Kanados šiaurės strategija. Mūsų šiaurė, mūsų paveldas, mūsų ateitis“, 2009 m.; **Švedija:** „Arktis. Švedijos strategija regione“, 2012 m.; **JAV:** „JAV. Arkties regiono politika“, 2009 m.; **Suomija:** „Suomijos strategija Arkties regione“, 2010 m., numatoma atnaujinti 2013 m. balandžio mėn.; **Danija, Grenlandija ir Farerų salos:** „Danijos Karalystės Arkties strategija 2011–2020 m. laikotarpiui“, 2011 m.; **Islandija:** <http://www.utankisraduneyti.is>.

⁽¹⁴⁾ NATO Parlamentinė Asamblėja, Rezoliucija Nr. 396.

⁽¹²⁾ Arkties klimato poveikio vertinimas.

4.2 Šiaurės regione veikia keturi regioninio bendradarbiavimo forumai:

Arkties taryba ⁽¹⁵⁾ – svarbiausia regioninio bendradarbiavimo priemonė, turinti aštuonis narius (Arkties valstybės, įskaitant Danijai priklausančias Farerų salas ir Grenlandiją), šešis nuolatinius dalyvius (Arkties šalių čiabuvių tautų bendradarbiavimo forumai) ⁽¹⁶⁾ ir daug stebėtojų (Nyderlandai, Ispanija, Jungtinė Karalystė, Lenkija, Prancūzija, Vokietija ir 18 tarpvyriausybinių organizacijų ir NVO). Teisės būti nuolatiniams stebėtojais paprašė ES, Italija, Kinija, Indija, Pietų Korėja ir Singapūras. Pastaraisiais metais veiklą Arkties regione ir regiono šalyse labai sustiprino Kinija. Valstybės – Arkties tarybos narės yra sudariusios susitarimus dėl paieškos ir gelbėjimo jūroje. Siekiama šiai tarybai kaip tarptautinio bendradarbiavimo priemonei suteikti svarbesnį vaidmenį, platesnę jurisdikciją ir daugiau galių.

4.3 **Barenco jūros Europos ir Arkties taryba** ⁽¹⁷⁾ vienija Europos Arkties regioną ir subarktinus regionus. Ji skatina bendradarbiavimą išteklių turtingame Barenco regione, kuriam reikia geresnių transporto kelių į Europos ir kitas rinkas. Ši taryba turi septynias nares: Suomiją, Norvegiją, Švediją, Daniją, Islandiją, Rusiją ir Europos Komisiją. Taryboje veikia ir **Barenco regioninė taryba** ⁽¹⁸⁾, kuri vienija 13 Barenco jūros subregionų ir siekia sudaryti geresnes sąlygas pragmatiniam bendradarbiavimui.

4.4 **Šiaurės ministrų taryba** ⁽¹⁹⁾ (ir Šiaurės taryba) turi savą Arkties strategiją. Penkios Šiaurės šalys turi gilią glaudaus tarpusavio bendradarbiavimo įvairiose srityse tradicijas ir nemažai patirties ir žinių apie sąlygas šiaurės regione. Kaip visateisė narė šiame bendradarbiavime dalyvauja ir Grenlandija.

4.5 **Baltijos Jūros valstybių taryba** (BJVT) ⁽²⁰⁾ palaiko aštuonių Baltijos jūros regiono šalių bendradarbiavimą. ES yra parengusi savo **Baltijos jūros regiono makroregioninę strategiją**.

4.6 **Šiaurės dimensija** ⁽²¹⁾ – bendra ES, Islandijos, Norvegijos ir Rusijos politika – apima didelę geografinę teritoriją, įskaitant Europos Arkties regioną ir subarktinus regionus nuo Šiaurės Vakarų Rusijos rytuose iki Islandijos ir Grenlandijos vakaruose. Bendradarbiavimas vyksta per keturias temines partnerystes (angl. NDEP, NDPHS, NDPTL ir NDPC) ir pagal atskirą programą „Arkties langas“. Bendradarbiavimui Arkties regione labai svarbi Partnerystė transporto ir logistikos srityje (angl. NDPTL), pagal kurią šiuo metu rengiamas pasiūlymas dėl regioninio transporto tinklo. Labai svarbi ir Šiaurės dimensijos partnerystė aplinkosaugos srityje (angl. NDEP), jau vien dėl to,

kad ją plėtojant buvo sėkmingai nuo radioaktyviųjų atliekų išvalytas Kolos pusiasalis. 2013 m. vasario mėn. Briuselyje vyks trečiasis Šiaurės dimensijos užsienio reikalų ministrų susitikimas ⁽²²⁾. Pagrindinė Šiaurės dimensijos verslo tarybos užduotis ⁽²³⁾ – gerinti investavimo sąlygas regione ir didinti regiono konkurencingumą. Šiaurės dimensijos susitikimuose stebėtojų teisėmis dalyvauja ir Jungtinės Amerikos Valstijos bei Kanada.

4.7 Visuose išvardytuose forumuose dalyvauja Arkties regiono šalių parlamentų nariai, kurie taip pat nuolat bendradarbiauja **Arkties regiono šalių parlamentų narių konferencijoje** (angl. CPAR).

4.8 Nuolatinis bendradarbiavimas vyksta ir šešiuose **regiono čiabuvių tautų bendradarbiavimo forumuose**.

4.9 **Tarptautinis poliarinis fondas** palaiko tarptautinį subjektų, turinčių interesų Arkties regione, bendradarbiavimą; 2012 m. rugsėjo mėn. Regionų komiteto būstinėje jis surengė 2012 m. Arkties ateities simpoziumą.

5. Regioninio bendradarbiavimo gairės

5.1 Bendradarbiavimas Arkties regiono klausimais kiek įmanoma grindžiamas **tarptautiniais susitarimais** ir vykdomas **per tarptautinius forumus**.

5.2 Svarbiausias tarptautinis susitarimas dėl Arkties regiono yra **1982 m. JT Jūrų teisės konvencija** (angl. UNCLOS) ⁽²⁴⁾, kurioje svarstomi tarp nepriklausomų valstybių esančių vandenynų ir jūrų rajonų klausimai ir pagal kurią buvo įkurta **Kontinentinio šelfo ribų komisija** (angl. CLCS).

5.3 Šiais susitarimais Arkties vandenyno pakrantės valstybės siekė išspręsti regioninių teritorinių vandenų ir išskirtinių ekonominių zonų ribų (įskaitant teritoriją 200 jūrmilylių atstumu nuo kontinentinio šelfo) klausimą. Stengiamasi išvengti ginčų dėl teritorijos, tačiau dar lieka neišspręsti kai kurie nesutarimai dėl geografinių aspektų. Esama grėsmės, kad šie ginčai gali stiprėti. 2008 m. pakrantės valstybės Ilulise (Grenlandija) priėmė bendrą deklaraciją, kurioje pabrėžė visų ją pasirašiusių šalių suverenią teisę reguliuoti veiklą savo išskirtinėse ekonominėse zonose.

5.4 Šiuo metu plačiai tiriami ir įvairiose bendradarbiavimo forumuose aptariamai galimų laivybos kelių – Šiaurės Vakarų kelio (kuris kerta Kanados išskirtinę ekonominę zoną) ir kelio per Šiaurės jūrą (kuris kerta Rusijos išskirtinę ekonominę zoną) – vystymo ir naudojimosi jais sąlygų, infrastruktūros ir saugumo klausimai. Siekiama, kad šalys rastų geriausią bendrą susitarimą

⁽¹⁵⁾ www.arctic-council.org.

⁽¹⁶⁾ Arkties tarybos Čiabuvių tautų sekretoriatas (IPS), www.arcticpeoples.org.

⁽¹⁷⁾ www.beac.st.

⁽¹⁸⁾ www.beac.st.

⁽¹⁹⁾ www.norden.org.

⁽²⁰⁾ www.cbss.org.

⁽²¹⁾ http://eeas.europa.eu/north_dim/index_en.htm.

⁽²²⁾ <http://www.consilium.europa.eu/6597/13>.

⁽²³⁾ <http://www.northerndimension.info/component/content/article/10-innerpage/9-ndbc>.

⁽²⁴⁾ www.UN.org.

dėl principų, kurie turėtų būti taikomi šių kelių naudojimui ir valdymui. Šiuo klausimu jau esama tarptautinių susitarimų, pavyzdžiui, **Tarptautinės jūrų organizacijos** ⁽²⁵⁾ susitarimas dėl taikaus plaukimo teisės, o šiuo metu rengiamas **TJO laivybos poliariniuose vandenyse kodeksas**.

5.5 Klimato kaitos ir tvaraus vystymosi klausimai Arkties regione itin svarbūs. Vienu pagrindiniu atskaitos tašku plėtojant tarptautinius santykius išlieka **JT bendroji klimato kaitos konvencija** (JTBBKK) ⁽²⁶⁾. Ji bus labai reikšminga ir Arkties regionui.

Pagal Jungtinių Tautų aplinkos apsaugos programą (angl. **UNEP**) ⁽²⁷⁾ pradėta įgyvendinti Arkties stebėsenos programa.

5.6 Šiame darbe aktyviai dalyvauja aplinkos apsaugos grupės. Organizacija „**Greenpeace**“ pasiūlė, kad be išankstinio susitarimo dėl regiono apsaugos principų ekonominė veikla Arkties regione būtų besąlygiškai draudžiama.

6. ES veikla ir besiformuojanti Arkties politika

6.1 ES geopolitiniai, aplinkosauginiai ir ekonominiai interesai Arkties regione dideli ir vis auga. ES yra viena iš bendradarbiavimo šiame regione dalyvių, jau vien dėl to, kad kai kurios Arkties regiono šalys yra jos valstybės narės.

6.2 **ES Arkties politika vis dar formuojama.** Šis darbas pagreitį įgavo 2008 m., kai iniciatyvos ėmėsi Europos Parlamentas ⁽²⁸⁾. Komisija šiuo klausimu paskelbė du komunikatus (2008 m. ir 2012 m., žr. 2 ir 7 išnašas). Ministrų Taryba priėmė dvi rezoliucijas (2008 m. ir 2009 m.) ⁽²⁹⁾. Taryba 2013 m. sausio 31 d. posėdyje aptarė dabartinę padėtį.

6.3 **2008 m. ir 2012 m. birželio mėn. ES paskelbė ketinimą vykdyti kompleksinę politiką** Arkties regione, kurios trys pagrindiniai tikslai yra šie:

- kartu su Arkties regiono gyventojais saugoti regiono aplinką;
- skatinti tausiai naudoti gamtos išteklius;
- stiprinti tarptautinį bendradarbiavimą, pabrėžiant tarptautinių susitarimų svarbą.

Dabartinė politika grindžiama šiais pagrindiniais ramsčiais: žiniomis, atsakomybe ir įsipareigojimu.

⁽²⁵⁾ www.imo.org

⁽²⁶⁾ www.un.org

⁽²⁷⁾ www.unep.org

⁽²⁸⁾ 2008 m. spalio 9 d. rezoliucija P6_TA(2008)0474.

⁽²⁹⁾ Tarybos išvados dėl Arkties klausimų, 2985-asis Užsienio reikalų Tarybos posėdis, 2009 m. gruodžio 8 d. Taip pat žr. 9 išnašą.

6.4 ES dvišaliai santykiai su Arkties regiono valstybėmis apima bendradarbiavimą regione. ES turi atskirą susitarimą su Grenlandija, didelės reikšmės Arkties regionui turi ir daugiašalė Šiaurės dimensija.

6.5 **Arkties regione gali būti taikoma ir daugelis esamų ES programų.** Per 2007–2013 m. laikotarpį ES investavo apie 1,4 mlrd. eurų, siekdama paskatinti Arkties ir kaimyninių regionų tvarų vystymąsi. Prioritetas teikiamas bendradarbiavimui mokslinių tyrimų srityje: pagal šeštąją bendrąją mokslinių tyrimų programą, kuri pradėta įgyvendinti 2002 m., buvo vykdomi su Arkties regionu susiję projektai. Per kelerius pastaruosius metus ES į Arkties mokslinius tyrimus investavo per 200 mln. eurų ir dalyvauja daugelyje bendrų projektų, daugiausia pagal **Septintąją bendrąją mokslinių tyrimų programą** ⁽³⁰⁾. Įvairiems mokslinių tyrimų institutams (ES ir ne tik) bendradarbiauti padeda gerai veikiantis tinklas. Yra parengtas svarbiausių mokslinių tyrimų projektų 2008–2012 m. ir regioninio bendradarbiavimo finansavimo programų 2007–2013 m. laikotarpiui sąrašas ⁽³¹⁾. Nemažai projektų Arkties regione vykdyta pagal ES regioninę politiką, jos INTERREG ir Europos teritorinio bendradarbiavimo (ETB) programas, Regioninės pagalbos gaires ir Europos kaimynystės ir partnerystės priemonę. Europos infrastruktūros tinklų priemonė ir TEN-T projektas Arkties regiono nepasiekia.

Neseniai Europos Komisija nusprendė patyrinėti, kaip ES turėtų būti organizuojamas informavimas apie Arkties mokslinius tyrimus. Svarstoma galimybė įkurti ES Arkties informacinį centrą.

6.6 ES yra Šiaurės dimensijos politikos dalyvė ir Barenco jūros Europos ir Arkties tarybos narė. Ji taip pat yra *ad hoc* stebėtoja Arkties taryboje ir yra paprašiusi nuolatinės stebėtojos statuso. Jau kelerius metus ES visapusiškai dalyvauja įvairių šios tarybos darbo grupių veikloje.

6.7 Europos Parlamento nariai dalyvauja Arkties regiono šalių parlamentų narių konferencijos (angl. *CPAR*) posėdžiuose (žr. 3.3.7 punktą) ir keturių Šiaurės regioninių tarybų parlamentiniame bendradarbiavime bei Šiaurės dimensijoje. Arkties klausimu Europos Parlamentas yra priėmęs dvi rezoliucijas (2008 m. ir 2011 m.) (žr. 9 išnašą ir P6_TA(2008)0474).

6.8 ES pradėjo nuolatinį dialogą su čiabuvių tautelėmis ir kitoms pilietinės visuomenės grupėms atstovaujančiomis regiono organizacijomis ir dalyvauja Tarptautinio poliarinio fondo veikloje.

⁽³⁰⁾ Septintoji bendroji mokslinių tyrimų programa.

⁽³¹⁾ SWD(2012) 182, I priedas, ir „Europos teritorinis bendradarbiavimas“, II priedas.

6.9 EESRK keliose savo nuomonėse nagrinėjo Arkties bendradarbiavimo aktualijas: nuomonėse dėl Šiaurės dimensijos, regioninės ir jūrų politikos, tvaraus vystymosi ir santykių su kaimyninėmis šalimis. EESRK palaiko institucinius santykius su Norvegijos, Islandijos ir Rusijos pilietine visuomene (per Europos ekonominės erdvės konsultacinį komitetą, Jungtinių konsultacinį komitetą su Islandija ir su Rusijos Federacijos piliečių rūmais), yra surengęs du Šiaurės dimensijos forumus pilietinei visuomenei (2002 m. ir 2006 m.) ir susitikimą su suinteresuotaisiais subjektais 2013 m. vasario mėn. Šiaurės dimensijos ministrų susitikimo proga.

Briuselis, 2013 m. balandžio 17 d.

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas*

Henri MALOSSE

III

(Parengiamieji aktai)

EUROPOS EKONOMIKOS IR SOCIALINIŲ REIKALŲ KOMITETAS

489-OJI PLENARINĖ SESIJA, 2013 M. BALANDŽIO 17, 18 D.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Komisijos komunikato Europos Parlamentui ir Tarybai „Veiksmų planas stiprinti kovą su mokestinio sukčiavimu ir mokesčių slėpimu“

(COM(2012) 722 final)

(2013/C 198/05)

Pranešėjas **Petru Sorin Dandea**

Europos Komisija, vadovaudamasi Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 304 straipsniu, 2012 m. kovo 12 d. nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl

Komisijos komunikato Europos Parlamentui ir Tarybai „Veiksmų planas stiprinti kovą su mokestinio sukčiavimu ir mokesčių slėpimu“

COM (2012) 722 final.

Ekonominės ir pinigų sąjungos, ekonominės ir socialinės sanglaudos skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto parengiamąjį darbą šiuo klausimu, 2013 m. balandžio 4 d. priėmė savo nuomonę.

489-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2013 m. balandžio 16, 17 ir 18 d. (2013 m. balandžio 17 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 169 nariams balsavus už, 1 – prieš ir nėvienam susilaikius.

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1 EESRK pritaria Komisijos pasiūlytam planui ir jos pastangoms ieškoti konkrečių sprendimų mokestiniam sukčiavimui ir mokesčių slėpimui sumažinti. Realios pažangos bus galima pasiekti tik tuomet, kai valstybės narės daugiau dėmesio skirs mokesčių administravimo institucijų darbo veiksmingumo didinimui parūpindamos pakankamai žmogiškųjų ir finansinių išteklių ir užtikrindamos geresnį jų koordinavimą.

1.2 EESRK rekomenduoja Komisijai ir Tarybai į metinę augimo analizę ir Europos semestrą įtraukti ne tik mokesčio sukčiavimo ir mokesčių slėpimo, bet ir agresyvaus mokesčių planavimo klausimus bei imtis konkrečių priemonių kovai su šiais reiškiniais, kad būtų veiksmingiau mokami ir renkami mokesčiai, kad jie būtų sąžiningesni, geriau perskirstomi ir padėtų efektyviau kovoti su skurdu.

1.3 EESRK palankiai vertina Komisijos pasiūlymus į juodąjį sąrašą įtraukti tas valstybes, kurios veikia kaip mokesčių rojai,

nesilaikydamos gero mokesčių valdymo principų, ir prašo Europos lygiu nustatyti bendrus kriterijus šioms valstybėms ir teritorijoms identifikuoti, kad būtų išvengta skirtingų kriterijų taikymo nacionaliniu lygmeniu. Reikėtų siekti, kad į šį sąrašą būtų įtraukiamos ne tik trečiosios šalys ir teritorijos, bet ir valstybėms narėms priklausantys regionai ir juose veikiančios įmonės.

1.4 EESRK laikosi nuomonės, kad Komisija galėtų savo pasiūlymus dėl juodojo sąrašo sudarymo papildyti sankcijomis įmonėms, pavyzdžiui, numatyti galimybę pašalinti įmones iš viešųjų pirkimų arba nutraukti joms skirtą ES finansavimą ar valstybės pagalbą.

1.5 EESRK laikosi nuomonės, kad agresyvus mokesčių planavimas mažina valstybių narių apmokestinimo bazes ir verčia valstybes nars didinti mokesčius, todėl pats savaime yra amoralus, daro didelį neigiamą poveikį vidaus rinkos veikimui ir iškreipia mokesčių sistemų lygybę mokesčių mokėtojų atžvilgiu.

Kadangi tai sudėtingas reiškinys, būtina kuo geriau išaiškinti Komisijos pasiūlymus dėl bendros kovos su piktnaudžiavimu taisyklės ir dirbtinių dvišalių susitarimų apibrėžties, kad juos būtų lengviau taikyti visose valstybėse narėse.

1.6 EESRK pripažįsta, kad Komisija dėjo dideles pastangas derybose dėl susitarimų su ES kaimyninėmis valstybėmis dėl gero mokesčių valdymo. Jis rekomenduoja Tarybai įgalinti Komisiją tęsti šias derybas, kadangi šios priemonės gali būti nepaprastai naudingos kovojant su mokesčiniu sukčiavimu ir mokesčių slėpimu.

1.7 EESRK rekomenduoja, kad Komisija ir valstybės narės toliau stengtųsi supaprastinti ir suderinti esamą teisinį pagrindą tiek Europos, tiek nacionaliniu lygmenimis. Supaprastintas ir labiau suderintas teisinis pagrindas mokesčių srityje, kuris galėtų užtikrinti sąžiningą mokesčių sistemą ir kurią papildytų šiuolaikinės tikrinimui, kontrolei ir keitimuisi duomenimis skirtos IT priemonės, galėtų iš esmės sumažinti mokesčinio sukčiavimo ir mokesčių slėpimo galimybes.

1.8 EESRK rekomenduoja Komisijai, Tarybai ir Europos Parlamentui pasistengti įtikinti valstybes nares, kad negalima taikyti tokių skirtingų tiesioginio ar netiesioginio apmokestinimo lygių, skatinančių mokesčių konkurenciją.

1.9 EESRK palankiai vertina Komisijos sprendimą apsvastyti galimybę įvesti bendrą Europos TIN sistemą. EESRK primena jau ne kartą savo nuomonėse išsakytą prašymą valstybėms narėms suderinti netiesioginio apmokestinimo sistemas. Komitetas ragina Komisiją pateikti pasiūlymą šiuo klausimu. Toks suderinimas, lygiagrečiai įvedus Europos TIN sistemą, labai padėtų sumažinti karuselinio sukčiavimo atvejų.

2. Įžanga

2.1 Mokestinis sukčiavimas ir mokesčių slėpimas, taip pat vengimas mokėti mokesčius taikant agresyvaus mokesčių planavimo metodą didina dėl ekonomikos krizės ir griežto taupymo programų susidariusią nelygybę ir tokiu būdu kelia didelį pavojų ES valstybėms narėms, kurios stengiasi užtikrinti sklandų mokesčių sistemų veikimą, kad nenutrūktų viešųjų paslaugų finansavimas, būtų perskirstoma gerovė, mažėtų skurdas ir kad neatsirastų mokesčių konkurencijos tarp ES valstybių narių ir trečiųjų šalių. Manoma, kad valstybės narės kasmet praranda virš 1 000 mlrd. eurų per metus⁽¹⁾.

2.2 2012 m. kovo 2 d. Europos Vadovų Taryba paragino Tarybą ir Europos Komisiją parengti konkrečių priemonių kovai su mokesčiniu sukčiavimu ir mokesčių slėpimu.

⁽¹⁾ COM(2012) 351 final, p. 2.

2.3 2012 m. birželio mėn. Komisija paskelbė komunikatą⁽²⁾, kuriame nurodo, kaip galima pagerinti mokesčių prievolių vykdymą ir sumažinti mokesčių sukčiavimą ir mokesčių slėpimą. Šiame komunikate Komisija informavo, kad rengiamas veiksmų planas stiprinti kovą su mokesčiniu sukčiavimu ir mokesčių slėpimu.

2.4 2012 m. gruodžio mėn. Komisija paskelbė šį veiksmų planą, kuriame pateikiamos ir neseniai priimtos iniciatyvos, ir naujos priemonės, kurias galima taikyti iš karto ar kurioms įgyvendinti reikia daugiau laiko. Kartu su šiuo planu Komisija pateikė rekomendaciją dėl priemonių, kuriomis trečiosios šalys skatinamos laikytis minimalių gero mokesčių srities valdymo standartų⁽³⁾ ir rekomendaciją dėl agresyvaus mokesčių planavimo⁽⁴⁾.

3. Bendrosios pastabos

3.1 EESRK pritaria Komisijos pasiūlytam planui ir jos pastangoms ieškoti konkrečių sprendimų mokesčiniams sukčiavimui ir mokesčių slėpimui sumažinti⁽⁵⁾. Vis dėl to Komitetas skeptiškai vertina kai kurių siūlomų priemonių įgyvendinimo galimybes, kadangi valstybių narių padėtis labai skiriasi, todėl lėtai vyksta sprendimų priėmimo procesas Taryboje. Dėl pastaraisiais metais daugelyje valstybių narių taikomų griežto taupymo priemonių⁽⁶⁾ mokesčių administravimo institucijose teko sumažinti žmogiškuosius ir finansinius išteklius, dabar tai yra pagrindinė kliūtis naujoms priemonėms įgyvendinti. Realios pažangos bus galima pasiekti tik tuomet, kai valstybės narės daugiau dėmesio skirs mokesčių administravimo institucijų darbo veiksmingumo didinimui parūpindamos pakankamai žmogiškųjų ir finansinių išteklių ir užtikrindamos geresnį jų koordinavimą.

3.2 Didelę dalį dėl šešėlinės ekonomikos patiriamų nuostolių mokesčių surinkimo sistemoms atneša agresyvus mokesčių planavimas. Komisija pripažįsta, kad užsiimant šia praktika naudojamos dviejų ar keleto valstybių narių mokesčių sistemų neatitikimais; nors pasaulio mastu ši praktika nelaikoma neteisėta, ji pamina įmonių socialinės atsakomybės principus. EESRK laikosi nuomonės, kad agresyvus mokesčių planavimas, mažinantis valstybių narių apmokestinimo bazes, todėl verčiantis valstybes nares didinti mokesčius, pats savaime yra amoralus,

⁽²⁾ COM (2012) 351 final.

⁽³⁾ C(2012) 8805 final.

⁽⁴⁾ C(2012) 8806 final.

⁽⁵⁾ Komitetas ne kartą išsakė teigiamą poziciją dėl priemonių, skirtų pažaboti mokesčių slėpimą. Žr.: OL C 11, 2013 1 15, p. 31, OL C 347, 2010 12 18, p.73, OL C 255, 2010 9 22, p.61.

⁽⁶⁾ „Griežtos taupymo politikos poveikis užimtumui mokesčių paslaugų srityje ir kova su mokesčiniu sukčiavimu ir mokesčių slėpimu ES-27 bei Norvegojoje“ (*Impact of austerity on jobs in tax services and the fight against tax fraud and avoidance in EU-27 + Norway*), Europos viešųjų paslaugų profesinių sąjungų federacijos (EPSU) parengtas tyrimas Darbo sąlygų tyrimo departamentui, Lionel Fulton, <http://www.lrd.org.uk>, 2013 m. kovo mėn.. Žr. priedą.

daro didelį neigiamą poveikį vidaus rinkos veikimui, kadangi slopina sveiką įmonių, ypač mažųjų ir vidutinių įmonių, konkurenciją ir pažeidžia mokesčių sistemų sąžiningumo mokesčių mokėtojų atžvilgiu principą.

3.3 EESRK palankiai vertina Komisijos rekomendaciją dėl agresyvaus mokesčių planavimo, bet mano, kad siūlomų priemonių kovai su šia praktika nepakanka. Kadangi agresyvus mokesčių planavimas – sudėtingas reiškinys, laikantis valstybių narių sudarytų tarpusavio susitarimų gali būti sunku taikyti bendrą kovos su piktnaudžiavimu taisyklę ir apibrėžti dirbtinius dvišalius susitarimus. Todėl EESRK mano, kad valstybėms narėms daugiau problemų sukels šių priemonių įgyvendinimas, negu skubus tų susitarimų nutraukimas, visų pirma tų susitarimų, kuriuos sudaro šalys ir teritorijos, visuotinai laikomos mokesčių rojais arba nesilaikančiomis minimalių gero mokesčių srities valdymo standartų.

3.4 Komisija siūlo valstybėms narėms patvirtinti keletą kriterijų, kurie leistų nustatyti, kurios trečiosios šalys nesilaiko minimalių gero mokesčių srities valdymo standartų, ir jas įrašyti į juodąjį sąrašą. EESRK atkreipia dėmesį į tai, kad ši priemonė turi būti taikoma ir ES valstybėms narėms priklausančioms teritorijoms bei įmonėms, kurios ir toliau vykdys sandorius su tose teritorijose veikiančiais subjektais.

3.5 Komisija pateikė pasiūlymų iš dalies pakeisti kai kurias direktyvas⁽⁷⁾ siekiant ištaisyti spragas, galinčias skatinti mokesčių sukčiavimą ir mokesčių slėpimą. Komisija taip pat paprašė Tarybos jai leisti derėtis dėl bendradarbiavimo mokesčių srityje ir kovos su mokesčiniu sukčiavimu susitarimų su keturiomis kaimyninėmis trečiosiomis šalimis ir pasirašyti sutarties tarp Europos Sąjungos ir jos valstybių narių bei Lichtenšteino projektą. EESRK rekomenduoja Tarybai kuo greičiau atsižvelgti į šiuos pasiūlymus, kadangi šios priemonės gali būti nepaprastai naudingos kovojant su mokesčiniu sukčiavimu ir mokesčių slėpimu.

3.6 EESRK laikosi nuomonės, kad įgyvendindamos veiksmų planą Komisija ir valstybės narės turės toliau stengtis supaprastinti ir suderinti esamą teisinį pagrindą tiek Europos, tiek nacionaliniu lygmenimis. Supaprastintas ir labiau suderintas teisinis pagrindas mokesčių srityje, kuris galėtų užtikrinti sąžiningą mokesčių sistemą ir kurį papildytų šiuolaikinės tikrinimui, kontrolei ir keitimuisi duomenimis skirtos IT priemonės bei tinkamai parengti darbuotojai, galėtų iš esmės sumažinti mokesčinio sukčiavimo ir mokesčių slėpimo galimybes. Tai galėtų palengvinti įmonėms ir piliečiams tenkančią administracinę ir mokesčtinę našta ir duotų tiesioginės naudos valstybių pajamoms.

3.7 EESRK rekomenduoja Komisijai, Tarybai ir Europos Parlamentui pasistengti įtikinti valstybes nares, kad negalima taikyti tokių skirtingų tiesioginio ar netiesioginio apmokes-

tinimo lygių, skatinančių mokesčių konkurenciją. EESRK taip pat atkreipia dėmesį į tai, kad yra tiesioginis ryšys tarp mokesčių dydžio ir mokesčių slėpimo. Veiksminga kova su mokesčiniu sukčiavimu ir mokesčių slėpimu bei su agresyviu mokesčių planavimu gali padėti sumažinti bendrą apmokestinimo lygį, o tai būtų naudinga visiems mokesčių mokėtojams.

4. Konkrečios pastabos

4.1 Komisija pripažįsta, kad, atsižvelgiant į laisves, kuriomis naudojasi įmonės vykdydamos veiklą vidaus rinkoje, įmonės savo mokesčius santykius su šalimis ir teritorijomis, kurios yra laikomos mokesčių rojais, gali formuoti per tą valstybę narę, kurioje apsaugos mechanizmas yra silpniausias. Šis reiškinys mažina valstybių narių apmokestinimo bazes ir kelia pavojų sveikai įmonių, ypač mažųjų ir vidutinių įmonių, konkurencijai, kadangi iškreipia vidaus rinkos veikimą. EESRK ragina Komisiją ir valstybes nares į juodąjį sąrašą įtraukti tokio pobūdžio praktika užsiimančias įmones. Greta kitų nacionaliniu lygmeniu taikomų priemonių valstybės narės turėtų numatyti galimybę suspenduoti šių įmonių teises dalyvauti viešųjų pirkimų procedūrose arba prireikus atsisakyti joms suteikti prašomą valstybės pagalbą.

4.2 Remiantis Komisijos skaičiavimais, pusė valstybių narių nuostolių susidaro dėl šešėlinėje ekonomikoje praktikuojamo agresyvaus mokesčių planavimo. EESRK nuomone, Komisijos siūlomų priemonių kovai su šia praktika nepakanka⁽⁸⁾, todėl jis rekomenduoja konkrečiau suformuluoti bendrą kovos su piktnaudžiavimu taisyklę ir dirbtinių dvišalių susitarimų apibrėžtį, kad valstybės narės galėtų greičiau pradėti jas įgyvendinti ir nesusidarytų sudėtingų situacijų teismuose, iškilus ginčams dėl agresyvaus mokesčių planavimo.

4.3 EESRK nuomone, Komisijos pasiūlymas sukurti gero mokesčių valdymo platformą yra naudingas. Komitetas rekomenduoja Komisijai pakviesti šioje platformoje dalyvauti ir socialinius partnerius, visų pirma tuos, kurių atstovai dirba finansų administravimo institucijose, turinčiose didelę patirtį kovojant su mokesčiniu sukčiavimu ir mokesčių slėpimo reiškiniais. Taip pat būtina patikslinti, kokia bus platformos sąveika su kitomis Europos lygmens struktūromis, dirbančiomis mokesčių srityje.

4.4 Vykstant EPBO koordinuojamoms deryboms dėl Verslo apmokestinimo elgesio kodekso, Komisija ketina imtis veiksmų panaikinti esamų direktyvų nuostatas, pagal kurias tam tikrais atvejais sudaromos agresyvaus mokesčių planavimo galimybės arba užkertamas kelias tinkamiems sprendimams dėl to, kad jomis leidžiamas visiškai neapmokestinimas. EESRK labai palankiai vertina šią Komisijos iniciatyvą ir rekomenduoja šių priemonių imtis kaip galima greičiau.

⁽⁷⁾ COM(2008) 727 final – 2008/0215 (CNS); COM(2012) 428 final, – 2012/0205 (CNS).

⁽⁸⁾ COM(2012) 8806 final.

4.5 Komisija siūlo aktyviau vykdyti darbus dėl specialios apmokestinimo tvarkos emigrantams ir turtingiems asmenims, kuri yra žalinga vidaus rinkos veikimui ir dėl kurios mažėja bendros mokesčių pajamos. EESRK ragina valstybes narsiai panaikinti šią specialią apmokestinimo tvarką. EESRK dar kartą ragina (kaip jau ne kartą prašė ankstesnėse ES institucijoms skirtose savo nuomonėse⁽⁹⁾) imtis priemonių, kad būtų išvengta piktnaudžiavimo gyvenamosios vietos principu, kai nurodomas fiktyvus adresas ar nuosavybė, ir dėl to jokios veiklos nevykdančių patronuojančiųjų bendrovių ar fiktyvių įmonių tikrieji savininkai vengia mokėti mokesčius gyvenamosios vietos šalyje.

4.6 EESRK labai palankiai vertina tai, kad pradėtas naudoti portalas „TIN on EUROPA“. Ši priemonė padės bet kuriai trečiajam šaliai, visų pirma finansų įstaigoms, greitai, paprastai ir teisingai nustatyti ir užregistruoti mokesčių mokėtojų identifikacinius numerius (angl. TIN – *tax identification number*). Be to, šia priemone galima naudotis veiksmingesniam automatiniam keitimuisi informacija. Atsižvelgdamas į Komisijos sprendimą apsvarstyti galimybę įvesti Europos TIN sistemą, EESRK primena jau ne kartą savo nuomonėse išsakytą prašymą valstybėms narėms suderinti netiesioginio apmokestinimo sistemas. Komitetas ragina Komisiją pateikti pasiūlymų šiuo klausimu. Toks suderinimas, lygiagrečiai įvedus Europos TIN sistemą, labai padėtų sumažinti karuselinio sukčiavimo atvejų ir ateityje mokesčių mokėtojams galėtų tapti vienu identifikatoriumi mokant visų rūšių mokesčius.

4.7 Komisija pradėjo standartizuoti keitimosi informacija mokesčių srityje formas. Sukurta kompiuterinė programa visomis ES kalbomis šioms standartinėms formoms tvarkyti; ji pradėta naudoti nuo 2013 m. sausio 1 d. EESRK palankiai vertina tai, kad šie nauji formatai atliks svarbų vaidmenį užtikrinant administracinę valstybių narių bendradarbiavimą mokesčių srityje, ypač todėl, kad kompiuterinė sistema padės vykdyti automatinį keitimąsi informacija.

4.8 EESRK itin džiaugiasi Komisijos sprendimu peržiūrėti Patronuojančių ir dukterinių bendrovių direktyvą bei persvarstyti kitose direktyvose esančias kovos su piktnaudžiavimu nuostatas. Tai būtina norint įgyvendinti Komisijos rekomendaciją dėl agresyvaus mokesčių planavimo. EESRK rekomenduoja valstybėms narėms paremti Komisijos pastangas, kad ši peržiūra būtų atlikta per priimtina laiką. Atliekant šią peržiūrą svarbu nustatyti prievolę multinacionalinėms įmonėms kiekvienoje šalyje, kurioje jos vykdo veiklą, vesti atskirą apskaitą ir nurodyti kiekvienoje iš jų vykdytos gamybos apimtį ir gautą pelną. Toks apskaitos duomenų pateikimas padėtų lengviau nustatyti sandorių kainodara piktnaudžiaujančias arba agresyvių mokesčių planavimą skatinančias įmones. EESRK taip pat rekomenduoja remiantis visomis bendromis taisyklėmis parengti reglamentą dėl įmonių pelno apmokestinimo.

4.9 EESRK palankiai vertina Komisijos pastangas propaguoti ES parengtas kompiuterines priemones EPBO organizacijoje. Jeigu EPBO patvirtins elektronines formas, parengtas spontaniškam keitimuisi informacija ir atsiliepiamams tiesioginio apmokestinimo srityje, šios priemonės bus nepaprastai naudingos ir veiksmingos kovojant su rimtais mokesčio sukčiavimo ir mokesčių slėpimo atvejais.

4.10 Komisija siūlo sukurti Europos mokesčių mokėtojo kodą, apžvelgiantį geriausią valstybių narių praktiką, kaip padidinti mokesčių administratorių ir mokesčių mokėtojų tarpusavio pasitikėjimą, užtikrinti didesnę mokesčių mokėtojų teisių ir prievolių skaidrumą ir skatinti į paslaugas orientuotą požiūrį. EESRK atkreipia dėmesį į tai, kad mokesčių sistemų supaprastinimas sumažins administracinę naštą mokesčių mokėtojams ir įmonėms ir padidins jų pasitikėjimą. Valstybės narės turėtų numatyti galimybę sumažinti administracinę naštą geriems mokesčių mokėtojams, neatsižvelgiant į tai, ar jie fiziniai asmenys ar įmonės, ir padidinti šią naštą įstatymo pažeidėjams. Gerai žinoma, kad paprastai į veiklą, susijusią su agresyviu mokesčių planavimu, įsitraukia didelės tarptautinės įmonės.

4.11 Komisija rekomenduoja valstybėms narėms kurti vieno langelio principo tarnybas, kuriose mokesčių mokėtojai – rezidentai ir nerezidentai – mokesčių klausimais galėtų gauti visą informaciją. EESRK pritaria Komisijos pasiūlymui ir mano, kad toks principas padėtų panaikinti dalį kliūčių, iškilančių tarpvalstybinę veiklą vykdančioms mokesčių mokėtojams. Be to, centralizavus turimą informaciją kiekvienos valstybės narės vieno langelio principo tarnybose, Komisija, remdamasi e. teisingumo tinklo pavyzdžiu, galės sukurti mokesčiams skirtą Europos lygmens portalą.

4.12 Komisija siūlo, kad ateityje EUROFISC imtųsi ir tiesioginio apmokestinimo klausimų, remdamasis patirtimi, kurią šis tinklas sukaupta kovodamas su sukčiavimu PVM srityje, pasitelkdamas galimybes sparčiai keistis informacija. EESRK tikisi, kad išplėtus EUROFISC veiklos sritį ir į ją įtraukus tiesioginio apmokestinimo klausimus bus galima papildyti visas jau esančias ES lygmens kovos su mokesčiniu sukčiavimu, mokesčių slėpimu ir agresyviu mokesčių planavimu priemones.

4.13 EESRK pritaria pasiūlymui suderinti tam tikrų mokesčių nusikaltimų apibrėžtis, taip pat už tokius nusikaltimus, susijusius su visų rūšių mokesčiais, taikomas administracines ir baudžiamąsias sankcijas. Toks suderinimas padėtų atgrasinti įmones nuo bandymų savo veiklą vykdyti valstybėse narėse, kuriose apsaugos mechanizmas yra silpniausias. Komisija ketina svarstyti, ar toks suderinimas būtų naudingas.

⁽⁹⁾ OL C 229, 2012 7 31, p. 7.

4.14 2012 m. birželio mėn. komunikate Komisija pasiūlė keletą galimų veiksmų, kurie, Tarybos nuomone, šiuo metu nėra prioritetingi. EESRK mano, kad Komisijos siūlymas užtikrinti tiesioginę prieigą prie nacionalinių duomenų bazių tiesioginio apmokestinimo srityje yra viena veiksmingiausių priemonių, kuria galėtų naudotis valstybės narės, kovodamos su mokesčiniu sukčiavimu ir mokesčių slėpimu. Komisija taip pat siūlo įvertinti galimybę parengti administracinį bendradarbiavimą reglamentuojančią teisinę priemonę, kuri būtų taikoma visiems mokesčiams. EESRK pritaria šiems Komisijos pasiūlymams, kadangi jie gali padėti veiksmingiau kovoti su mokesčiniu sukčiavimu ir mokesčių slėpimu.

2013 m. balandžio 17 d., Briuselis

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas*

Henri MALOSSE

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Komisijos komunikato Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Kultūros ir kūrybos sektorių rėmimas siekiant ES ekonomikos augimo ir darbo vietų kūrimo“

(COM(2012) 537 final)

(2013/C 198/06)

Pranešėjas **Antonello PEZZINI**

Bendrapranešėjis **Nicola KONSTANTINOU**

Europos Komisija, vadovaudamasi Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo (SESV) 304 straipsniu, 2012 m. gruodžio 19 d. nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl

Komisijos komunikato Tarybai, Europos Parlamentui, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Kultūros ir kūrybos sektorių rėmimas siekiant ES ekonomikos augimo ir darbo vietų kūrimo“

COM(2012) 537 final.

Pramonės permainų konsultacinė komisija (CCMI), kuri buvo atsakinga už Komiteto parengiamąjį darbą šiuo klausimu, 2013 m. kovo 12 d. priėmė savo nuomonę.

489-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2013 m. balandžio 17–18 d. (2013 m. balandžio 17 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 175 nariams balsavus už, 2 – prieš ir 3 susilaikius.

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1 Komitetas yra įsitikinęs, kad kultūra ir kūryba Europai yra

— vertybių, kuriomis grindžiamas ES identitetas ir jos socialinės rinkos ekonomikos modelis, kertinis akmuo;

— dviejų naudingų aukštos kokybės ekonominių ir socialinių vystymąsi bei gamybos plėtrą vietos, regionų, nacionaliniu ir ES lygmeniu skatinančių veiksmų junginys;

— Europos pridėtinės vertės lyginamojo pranašumo svarbiausi elementai kuriant, plėtojant, gaminant ir vartojant materialųjį ir nematerialųjį turtą;

— pagrindinis veiksnys, skatinantis konkurencingumą ir apimantis visus ekonominius ir socialinius sektorius;

— didelių galimybių šaltinis siekiant sukurti daugiau ir geresnių darbo vietų;

— tarptautinė vizitinė kortelė, atspindinti ES prestižą ir savitumą pasaulyje.

1.2 EESRK mano, kad, atsižvelgiant į vis didėjančią kūrybos ir kultūros sektorių (KKS) vaidmens svarbą Europos ekonomikos vystymuisi ir jos tarptautinei veiklai, reikalinga vidutinės trukmės ir ilgalaikė strategija, kuria būtų siekiama plėtoti:

— tvirtą ir nuoseklų KKS socialinį aspektą, kuris leistų iš naujo apibrėžti profesinius įgūdžius ir perkvalifikuoti darbuotojus, užtikrinti vienodas darbo sąlygas ir skatinti neišnaudotą potencialą, kartu padėtų:

— išnaudoti visas kultūros ir kūrybos sektoriaus darbo vietų kūrimo galimybes ir užtikrinti kokybiškas darbo vietas bei aplinką, kurioje ginamos pagrindinės teisės;

— iš naujo apibrėžti profesinius įgūdžius ir perkvalifikuoti darbuotojus;

— sumažinti MVĮ, mikroįmonėms ir savarankiškai dirbantiems asmenims tenkančią administracinę ir biurokratinę našta;

— reorganizavimo ir restruktūrizavimo procesus paremti mokymo ir perkvalifikavimo iniciatyvomis užtikrinant skaidrų darbuotojų informavimą ir konsultavimą ir visapusiškai gerbiant asmens teises bei orumą;

— skatinti bendrą struktūruotą socialinį kultūros ir kūrybos sektorių dialogą, koordinuojamą Europos, nacionaliniu ir įmonių lygmeniu;

— apibrėžti tinkamą Europos reglamentavimo sistemą, galinčią užtikrinti kultūrų ir pasirinkimo įvairovę, sumažinti administracinę našta, palengvinti judumą ES viduje ir tarptautiniu lygmeniu;

— technologijų ir kūrybos pridėtinės vertės aspektą, kad būtų galima užtikrinti intelektinės nuosavybės teisių apsaugą ne tik vidaus, bet ir visų pirma tarptautinėje rinkoje; skatinti mokslinius tyrimus, susijusius su naujomis technologijomis, novatorišku produktų ir procesų panaudojimu; ryžtingai remti naujas skaitmeninės visuomenės galimybes ir procesus taikant Europos kokybės ženklą; plėtoti vertės grandinę kuriant bendras paskirstymo sistemas ir tinklus;

— teritorinio dialogo su pilietine visuomene aspektą, kuriuo vadovaujantis KKS būtų taikomi struktūrinio dialogo Europos nacionaliniu ir teritoriniu lygmeniu modeliai; skatinama plėsti kūrybos ir kultūros sektorius, reikalingus vietos bendruomenėms atgaivinti ir jų gebėjimams tobulinti, skatinti išraiškos ir kūrybos talentus, intelektines profesijas ir užimtumą;

— kūrybiškos ir kultūrinės Europos tarptautinį aspektą, atsižvelgiant į tarptautinius įsipareigojimus, prisiimtus pagal UNESCO konvenciją dėl kultūrų įvairovės, kad būtų galima taikyti naujus verslo modelius, pagal kuriuos dizainas įtrauktas į vertės grandinę ir visi grandinės dalyviai gali suteikti pridėtinės vertės produktams ir procesams, kurie pasaulio rinkose gali būti įvardyti kaip Europos kompetencijos pavyzdžiai; lanksčiomis, prieinamomis ir veiksmingomis priemonėmis apsaugoti gaminius nuo pirtavimo ir klastojimo;

— galimybių gauti finansavimą ir paskolą aspektą siekiant paremti šio sektoriaus iniciatyvas vidaus ir tarptautinėse rinkose (įskaitant mokesčių lengvatas, mokesčių susigrąžinimą ir dvigubo apmokestinimo panaikinimą) ir užtikrinti sektoriaus ypatumus atitinkančias priemones, susijusias su galimybe gauti kreditą, visų pirma mikroįmonėms ir nematerialaus pobūdžio projektams pritaikytas garantijų sistemas.

1.3 EESRK prašo Komisijos atlikti išsamų Bendrijos teisyno taikymo KKS patikrinimą, visų pirma peržiūrėti taisykles, susijusias su konkurencijos politika, intelektinės nuosavybės teisėmis ir darbo teise, taip pat ES su trečiosiomis šalimis pasirašytų tarptautinių susitarimų sąlygų apsauga.

1.4 Komitetas siūlo Komisijai išnagrinėti galimybes surengti išplėstą kūrybos ir kultūros srities suinteresuotųjų subjektų forumą ir būdus, kaip tą padaryti, siekiant tiksliau nustatyti – taikant ir dalyvaujantį prognozavimo priemonę – visus šioje srityje veikiančius subjektus ir apibrėžti vidutinės trukmės ir ilgalaikio strateginio veiksmų plano, kuriuo siekiama atgaivinti augimą ir aukštos kokybės darbo vietų kūrimą, pagrindines gaires. Šis veiksmų planas turi būti paremtas įvairiais srities apimančiais vietos, regionų ir Europos lygmens strategijomis, kuriose aktyviai dalyvautų valstybės narės, regionų ir vietos valdžios institucijos, socialiniai partneriai ir pilietinė visuomenė.

1.5 Komitetas ragina nedelsiant imtis konkrečių iniciatyvų siekiant kovoti su mažų garantijų darbu kultūros ir kūrybos sektoriuje, kad būtų užtikrintos vienodos darbo sąlygos visiems šiame sektoriuje dirbantiems asmenims, visų pirma vykdančioms savarankišką ar netipinę veiklą pagal subrangovo sutartį, ypač pagal nutrūkstantį darbo grafiką, ir visiems užtikrinti saugią ir lygiateisę prieigą prie skaitmeninių tinklų.

1.6 EESRK atkreipia Komisijos dėmesį į būtinybę reglamentavimo sistemą priderinti prie KKS specifinių poreikių, visų pirma susijusių su intelektine nuosavybe, administraciniu ir mokesčių supaprastinimu, vienodu PVM taikymu spausdintiems ir skaitmeniniams pranešimams, ypač mažoms šio sektoriaus įmonėms.

1.7 EESRK nuomone, reikia apsvarstyti galimybę sukurti į piliečius orientuoto dialogo su pilietine visuomene struktūras pasinaudojant tuo, kad šie metai paskelbti Europos piliečių metais.

2. Kultūros ir kūrybos sektoriai Europoje

2.1 Kultūros ir kūrybos sektoriai yra pagrindinis Europos strateginis išteklius: Europos laimėjimai ir konkurencingumas kultūros ir kūrybos sektoriuose yra menininkų, rašytojų, kūrėjų, specialistų ir verslininkų, turinčių tradicinių ir novatoriškų gabumų ir formalinių bei neformaliųjų gebėjimų, kuriuos reikia saugoti, skatinti ir vystyti, pastangų rezultatas.

2.2 Komitetas jau yra pabrėžęs, kad „strategijoje „Europa 2020“ patvirtinta, kad Europos kultūros ir kūrybos sektoriams (KKS) tenka pagrindinis vaidmuo užtikrinant ekonomikos augimą, konkurencingumą ir ES ir jos piliečių ateitį. [...] Be to, jie kuria papildomą naudą, kurios negali duoti kiti sektoriai ir yra plėtos vietose ir pramonės permąnų varomoji jėga“ (1).

2.3 Pagal 2010 m. žaliojoje knygoje (2) pateiktą apibrėžtį „kultūros sektorius – pramonės sektorius, kuriame gaminamos ir platinamos prekės ir paslaugos, kurios jų kūrimo metu yra vertinamos kaip turinčios išskirtinių požymių, išskirtinę naudojimo sritį ar paskirtį, ir įkūnija arba perteikia kultūrų raišką, nepriklausomai nuo galimos jų komercinės vertės“, kaip nustatyta 2005 m. UNESCO konvencijoje (3), o „kūrybos sektorius – pramonės sektorius, kuriame remiantis kultūra siekiama daugiausia funkcinų rezultatų. Šiam sektoriui priklauso architektūra ir dizainas, padedantys integruoti kūrybos aspektą į platesnę veiklą, bei smulkesnės sektoriaus šakos (grafinis dizainas, mados dizainas ar reklama)“.

2.4 Tačiau dar nėra aiškiai apibrėžta (4), kurios sritys priklauso kultūros ir (arba) kūrybos sektoriui, todėl sunku nustatyti, kiek jie realiai prisideda prie bendrojo vidaus produkto ir užimtumo.

2.5 Pasiūlyme dėl programos „Kūrybiška Europa“ (5), dėl kurio Komitetas turėjo galimybę pareikšti nuomonę (6), kultūros ir kūrybos sektoriai apibrėžiami (2 str.) kaip „sektoriai, kurių veikla grindžiama kultūros vertybėmis ir (arba) menine ir kūrybine raiška, nesvarbu, ar ta veikla orientuota į rinką ir koks tos veiklos įgyvendintojų tipas“. Tai turėtų aiškiai apimti leidybos, grafikos, spausdinimo ir skaitmeninių technologijų pramonę.

(1) OL C 051, 2011 02 17, p. 43 - 49.

(2) COM(2010) 183 final.

(3) Žr. <http://www.unesco.org/new/en/culture/themes/cultural-diversity/2005-convention>

(4) European Statistical System Network on Culture ESSnet-Culture, Final Report 10/2012.

(5) COM(2011) 785 final.

(6) OL C 181, 2012 06 21, p. 35–39.

2.6 2008 m. šie sektoriai sudarė 4,5 proc. viso Europos BVP, juose dirbo 3,8 proc. darbo jėgos, t. y. daugiau nei 8,5 mln. žmonių⁽⁷⁾.

2.7 Europos Parlamentas pritaria pirmiau pateiktai apibrėžčiai, tik aiškiai į ją įtraukia muziejus ir madą.

2.8 Nors kultūros ir kūrybos sektorių svarba Europos ekonomikai labai didelė ir vis auga, kaip ir jų įtaka užimtumui⁽⁸⁾, apibrėžčių, parengtų PINO, EBPO, JTPPK, UNESCO ir Europos Tarybos, įvairovė neužtikrina tvirto pagrindo darbui ir tarptautiniu mastu palyginamų statistinių duomenų; ES šių sektorių indėlis į BVP vertinamas įvairiai: 2,6 proc. (žalioji knyga), 3,3 proc. (programa „Kūrybiška Europa“), 4,5 proc.⁽⁹⁾ ir net 6,5 proc. (Europos Taryba). Šiuose sektoriuose įdarbintų asmenų skaičius taip pat nurodomas įvairiai: nuo 5 mln. iki 8,5 mln.⁽¹⁰⁾ ir netgi beveik 18 mln.⁽¹¹⁾

2.9 Europos kultūros ir kūrybos pramonės įvairovę atspindi sektoriaus struktūros ypatumai: joje gausu mažų, vidutinių ir labai mažų įmonių, kurios sudaro beveik 80 proc. visos gamybinės aplinkos. Didžiosios įmonės sudaro mažiau nei 1 proc., tačiau jose dirba daugiau nei 40 proc. šio sektoriaus darbuotojų⁽¹²⁾.

2.10 Toks kultūros ir kūrybos sektorių Europoje pobūdis kelia įvairių problemų: gebėjimų ugdymas, galimybės gauti finansavimą, naujų verslo modelių propagavimas, intelektinės nuosavybės teisių apsauga, sunkumai patekti į tarptautines rinkas, ryšių su kitais sektoriais gerinimas, taip pat abipusio kvalifikacijos (formalios, neformalios ir kt.) pripažinimo klausimas⁽¹³⁾.

2.11 Europoje nepramoninį branduolį sudarantys sektoriai, t. y. vaizduojamasis ir scenos menas, istorinis ir meninis paveldas, dažnai turi didelę strateginę vertę, tuo tarpu Jungtinėse Valstijose ši vertė visų pirma sutelkta pramonės sektoriuose, aiškiai orientuotuose į rinką.

2.12 JAV modelis yra natūralus atskaitos taškas šalims, kurių pagrindinis rūpestis – sukurti kultūrinės produkcijos sistemą, kuri mažai priklausytų nuo viešojo finansavimo ir kurioje aiškus tikslas – pelnas.

2.13 Japonija gali būti laikoma pavyzdžiu ne tik Azijos šalyse, kadangi ilgainiui išplėtojo labai specifinius šimtmečius

gyvuojančius gamybos modelius su naujomis ir originaliomis kultūros pramonės formomis, skirtomis plačiau visuomenei ir orientuotomis į rinkos poreikius.

2.14 Kinija vykdo didžiules investicijas į kultūros infrastruktūrą, kartu laikosi aiškios strategijos, ribojančios amerikietiškos kultūrinės medžiagos antplūdį, ir labai domisi Europos organizaciniais modeliais ir viešosios politikos vaidmeniu kuriant ir remiant vietos kultūros sistemas.

2.15 Indijoje iš visos kultūros pramonės labiausiai išplėtota kino pramonė, pasižymėjusi didžiausiu apyvartos augimu, nors šio sektoriaus produkcija dar glaudžiai susijusi su tradicine Indijos kultūra, todėl nelabai įdomi publikai, kuriai ši kultūra svetima.

2.16 Lotynų Amerikos kultūros pramonė šiuo metu išpūdingai auga ir dėl ispanų kultūros įtakos Jungtinėse Valstijose, ir dėl spartaus Meksikos ekonominio ir demografinio augimo, o Brazilijoje ryškus kultūros klestėjimas būdingas ne tik muzikos srityje. Taip pat ir Afrika puoselėja savo originalią kultūrinę dvasią, kurią įkvepia ir įvairūs ryšiai su visos Europos kultūros pasauliu: plėtojant abiejų žemynų tarpusavio santykius ir švietimą meno srityje galima daug sužinoti apie konkretaus regiono kasdienį gyvenimą ir bendrą kultūrą ir taip pašalinti bendradarbiauti trukdančias kliūtis.

2.17 EESRK visuomet pritarė, kad svarbu įgyvendinti strategiją, kuria siekiama visapusiškai išnaudoti ES kultūros ir kūrybos sektorių potencialą užimtumui ir augimui skatinti. Jau 2004 m. Europos Komisijos narė Viviane Reding prašymu parengtoje nuomonėje buvo nurodytos ES kultūros ir kūrybos sektorių problemos⁽¹⁴⁾. Jos buvo pakartotos ir išsamiau išnagrinėtos daugelyje vėlesnių nuomonių⁽¹⁵⁾.

2.18 Europa yra aiški lyderė kūrybos pramonės produktų eksporto srityje. Kad išlaikytume šią poziciją, turime investuoti į tokių sektorių gebėjimą vykdyti veiklą už valstybės sienų. Tokių požiūrį 2009 m. gegužės 12 d. išdėstė Taryba, o 2011 m. gegužės 12 d. rezoliucijoje – Europos Parlamentas.

3. Bendrosios pastabos

3.1 Komitetas supranta, kad Europos laimėjimai ir konkurencingumas kultūros ir kūrybos sektoriuose yra menininkų, rašytojų, kūrėjų, specialistų ir verslininkų, pasižyminčių tradiciniais ir novatoriškais gabumais ir formaliais bei neformaliais gebėjimais, kuriuos reikia saugoti, skatinti ir vystyti, pastangų rezultatas.

⁽⁷⁾ Taip pat žr. TERA Consultants ataskaitą, 2010, ir ES konkurencingumo ataskaitą (2010), COM(2010) 614 final.

⁽⁸⁾ Remiantis Eurostato duomenimis, 2008–2011 m. užimtumas kultūros ir kūrybos sektoriuose atsigavo sparčiau nei visa ES ekonomika.

⁽⁹⁾ TERA Consultants, 2010.

⁽¹⁰⁾ TERA Consultants, 2010.

⁽¹¹⁾ Žr. 2006 m. ataskaitą *The Cultural Economy of Europe* (CEOE).

⁽¹²⁾ Žr. Kultūros ir kūrybinės pramonės verslininkystės aspekto tyrimas.

⁽¹³⁾ OL C 175, 2009 07 28, p. 63–72.

⁽¹⁴⁾ OL C 108, 2004 4 30, p. 68–77.

⁽¹⁵⁾ EESRK nuomonės: OL C 181, 2012 6 21, p. 35–39; OL C 228, 2009 9 22, p. 52–55; OL C 132, 2011 5 3, p. 39–46; OL C 68, 2012 3 6, p. 28–34; OL C 48, 2011 2 15, p. 45–50; OL C 27, 2009 2 3, p. 119–122; OL C 51, 2011 2 17, p. 43–49; OL C 112, 2004 4 30, p. 57–59; OL C 110, 2006 5 9, p. 34–38; OL C 248, 2011 8 25, p. 144–148; OL C 229, 2012 7 31, p. 1–6; OL C 255, 2005 10 14, p. 39–43; OL C 117, 2004 4 30, p. 49–51; OL C 228, 2009 9 22, p. 100–102; OL C 77, 2009 3 31, p. 63–68.

3.2 EESRK įsitikinimu, kultūra ir kūryba išraiškos įvairovės požiūriu yra pagrindiniai paties ES identiteto ir teisėtumo elementai: vienybė kūrybos ir kultūrų įvairovėje, kuri turi paskatinti žiniomis grindžiamos Europos ekonomikos vystymąsi.

3.3 Kad būtų gerbiamas šis Europos kultūrinis identitetas ir užtikrintas visiškas KKS tvarumas, šiems sektoriams skirtos ES priemonės turi būti parengtos vadovaujantis Europos socialiniu modeliu, laikantis demokratijos principų ir aplinkos standartų.

3.4 Iš daugelio Europos ir nacionaliniu lygmeniu atliktų tyrimų matyti, kad kultūros ir kūrybos sektoriai (KKS) susiduria su šiais bendrais iššūkiais:

- labai susiskaldžiusi Europos rinka,
- 80 proc. šiuose sektoriuose veikiančių įmonių sudaro MVĮ ir mikroįmonės,
- didėjantis perėjimo prie skaitmeninių technologijų ir naujų technologijų plėtros poveikis gamybos ir paskirstymo procesams,
- spartesnis globalizacijos procesas su naujais subjektais ir konkurentais,
- spartus įgūdžių nuvertėjimas, susijęs su nuolat atsirandančiais naujais poreikiais,
- ribota intelektualinės nuosavybės teisių apsauga, ypač tarptautiniu lygmeniu,
- sunkumai gauti finansavimą ir skatinti investicijas į technologines inovacijas,
- nepakankamas duomenų rinkimas,
- nėra vienareikšmiškos ir tarptautiniu mastu pripažintos šių sektorių apibrėžties, apimančios jų subsektorių ypatumus,
- būtinybė užtikrinti didesnę kūrybos ir kultūros pasaulio ir technologinių inovacijų sinergiją,
- būtinybė plėtoti švietimo ir mokymo sektorių, verslo pasaulio ir kūrybinės bei kultūrinės veiklos partnerystę,
- kelti kokybės lygį ir suteikti daugiau karjeros galimybių vertės grandinėje pripažįstant ir kūrybinę vertę,
- kova su socialiniu dempingu kūrybos ir kultūros sektoriuose.

3.5 EESRK nuomone, kūrybos ir kultūros sektoriaus yra svarbus ir sudėtingas, todėl būtinas nuoseklus ES strateginis planas ir kur kas ilgesnis laikotarpis, taip pat išsamios naciona-

linės ir regioninės darbo programos ir tikslai, kuriuos būtų galima įvertinti ir patikrinti pagal Komisijos ir Parlamento prižiūrimą veiksmų planą, kuriame būtų nustatytos pareigos ir atsakomybė skirtingiems veiklos lygmenims: vietos, regionų, nacionaliniam ir ES.

3.6 Taigi, Komitetas prašo Komisijos parengti naują suderintą vidutinės trukmės ir ilgalaikę strategiją, paremtą dalyvaujamojo pobūdžio ir bendra vizija iki 2020 m., pagal kurią būtų visapusiškai atsižvelgiama į KKS ypatumus ir nustatyta teisinį tikrumą užtikrinanti sistema, būtina novatoriškoms investicijoms į šiuos sektorius ir žmogiškųjų išteklių kvalifikacijos didinimui.

3.7 Be to, tokioje strategijoje būtina atsižvelgti į tai, kad KKS yra ypatingai daug netipinių darbo formų, visų pirma paminėtinas darbas pagal nutrūkstantį darbo grafiką, daug laikinų darbo vietų, į kurias priimami laisvai samdomi darbuotojai, didelis savarankiškai dirbančių asmenų ir dažnai vieno asmens įmonių skaičius, taip pat didelė MVĮ, turinčių mažiau nei 10 darbuotojų, grupė⁽¹⁶⁾. Taigi darbuotojų atlyginimas dažnai yra nereguliarus ir kartais jie atsiduria arti ar žemiau skurdo ribos.

3.8 Daug darbuotojų susiduria su sunkiomis darbo sąlygomis ir neturi teisių į būtiniausių socialinę apsaugą. Tai visų pirma pasakytina apie moteris, kurios sudaro didelę šio sektoriaus ddirbuotojų procentinę dalį. Jos yra dar labiau diskriminuojamos, visų pirma turint omenyje įdarbinimo ir darbo sąlygas, taip pat didelius darbo užmokesčio skirtumus.

3.9 Šiame sektoriuje dirba palyginti daug savarankiškai dirbančių asmenų. Šiai kategorijai dažnai būdingi du kraštutinumai: vienas kraštutinumas – tai aukštos kvalifikacijos ir daug patirties turintys specialistai, užimantys tvirtą poziciją rinkoje, kitas – savarankiškai dirbantys asmenys, kuriems šis statusas reikalingas tik tam, kad galėtų siūlyti pigią darbo jėgą ir taip sumažinti klientui tenkančią administracinę ir finansinę naštą. TDO jau yra seniai išpėjusi apie galimą piktnaudžiavimą šiame sektoriuje⁽¹⁷⁾.

3.9.1 Tiesa ir tai, kad ekonomikos krizė sukretė visą KKS, jis kenčia dėl griežto taupymo priemonių ir beprecedentio valstybės paramos kultūrai sumažinimo visoje Europoje.

3.10 EESRK mano, kad priemonės, kurias jis išdėstė savo nuomonėse dėl restruktūrizacijos procesų numatymo⁽¹⁸⁾, turi būti taikomos ir KKS. Technologijos ir verslo modeliai KKS sparčiai kinta ir daug stambių įmonių pertvarko savo gamybą dėl spaudos skaitmeninimo, valstybės pagalbos mažinimo, įmonių perėmimo ir jų jungimosi procesų.

⁽¹⁶⁾ ES-27 lygmeniu 25 proc. kultūros sektoriuose dirbančių asmenų yra įdarbinti laikinai, palyginti su 19 proc. visų dirbančių asmenų, o namie dirbančių asmenų procentinė dalis yra dvigubai didesnė (26 proc.) už bendrą dirbančių asmenų skaičių. Kelis darbus turinčių asmenų procentinė dalis taip pat yra didesnė kultūros sektoriuje (6 proc.), palyginti su visu dirbančių asmenų skaičiumi (4 proc.). Žr. *Cultural Statistics, Eurostat pocketbooks*, 2011.

⁽¹⁷⁾ EESRK nuomonė CESE „Piktnaudžiavimas savarankiškai dirbančio asmens statusu“, OJ C 161, 2013 06 06.

⁽¹⁸⁾ OJ C 299, 2012 10 4, p. 54–59.

3.11 Tokie pokyčiai turi tiesioginės įtakos KKS darbuotojams: darbuotojai atleidžiami iš darbo, spaudimas dėl darbo užmokesčio, ankstyvo išėjimo į pensiją planai, dažnesnis laikinųjų darbuotojų priėmimas, prastesnės darbo sąlygos ir didesnis stresas, darbo sutarčių trukmės mažinimas ir nepakankamas darbuotojų informavimas ir konsultavimasis su jais.

3.12 Komitetas mano, kad, siekiant išsaugoti Europos Sąjungos kultūrų įvairovę ir gausumą, reikia vengti pernelyg didelės koncentracijos tiek gamybos, tiek paskirstymo srityje; EESRK siūlo pirmenybę teikti skaitmeniniams tinklams ir metarajonams, kurie padėtų pasiekti investicijų kritinę masę, skatinti mokslinius tyrimus, patekti į tarptautines rinkas ir taip išsaugoti darbo vietas.

3.13 Be to, EESRK nuomone, būtina bendromis ES ir šalių pastangomis remti mokymo ir kvalifikacijos kėlimo programas, įgyvendinant mokymosi visą gyvenimą iniciatyvas suteikti naujų profesinių įgūdžių ir atnaujinti senus, kad profesiniai įgūdžiai ir patirtis būtų nuolat pritaikomi prie šiame sektoriuje vykstančių permainų. Būtina paspartinti investicijas į menininkų, kūrėjų ir KKS darbuotojų švietimo ir mokymo sistemų modernizavimą, kad būtų išsaugota dabartinė ES pozicija ir įgyvendinti strategijos „Europa 2020“ tikslai.

3.13.1 Šios priemonės tampa dar skubesnės turint omenyje galias vis didėjančios pasaulinės konkurencijos lemiamas permainas, pasireiškiančias ir profesinės intelektinės veiklos srityse ir verčiančias nuolat kurti vis naujas koncepcijas ir priemones, pavyzdžiui, Europos žinių kooperatyvus, padedančius atlikti itin aukšto lygio žinių reikalaujantį darbą.

3.14 Jei, kaip pabrėžia pati Komisija, „finansų institucijos turėtų būti geriau informuotos apie šių sektorių ekonominių potencialą ir gerinti savo gebėjimus vertinti įmones pagal jų nematerialųjį turtą“, tai visų pirma turėtų būti taikoma 2014–2020 m. Bendrijos biudžeto struktūrai pašalinant esamus neaiškumus (tipinis pavyzdys – Erasmus), pertvarkant ES programas ir intervencines priemones (struktūriniai fondai, EIB, EIF ir kt.) taip, kad į jas būtų įtrauktos ir ypač skatinamos ne technologijų inovacijos ir konkurencinga KKS plėtra tarptautiniuose mastu.

3.15 Rengiant būsimą sanglaudos politiką po 2014 m., reikia pasimokyti iš projektų ir tyrimų, susijusių su priemonių, padedančių išlaisvinti visą kūrybos pramonės sektorių potencialą, įgyvendinimu. EESRK nuomone, kultūros ir kūrybos sektoriai turi būti įtraukti į integruotas regionų ar vietos vystymosi strategijas bendradarbiaujant su valdžios institucijomis ir organizacijomis pilietinei visuomenei atstovaujančiais organais.

3.16 Reikia sukurti Bendrijos sistemą, kuri palengvintų menininkų ir kūrėjų, jų darbų, paslaugų ir platinimo sistemų judumą, užtikrintų abipusį kvalifikacijos pripažinimą, pažangias švietimo ir mokymo priemones Europos kultūris ir kūrybos erdvėje ir už jos ribų, kartu padėtų praktiškai įgyvendinti Komisijos ekspertų grupės dėl menininkų judumo šiuo klausimu parengtas rekomendacijas⁽¹⁹⁾.

3.17 Komitetas pabrėžia, kad kultūros ir kūrybos pramonė padeda skatinti vietos ekonomikos pertvarką, kadangi sudaromos sąlygos pradėti naują ekonominę veiklą, kurti naujas ir ilgalaikes darbo vietas⁽²⁰⁾, didinti Europos miestų ir regionų patrauklumą, kaip teigiama tyrime *The rise of the creative class*⁽²¹⁾.

3.18 EESRK nuomone, pagrindinis tikrai naujos KKS strategijos elementas turi būti Bendrijos veiksmų planas *Creative Europe Open to the World* (CEOW), kad būtų užtikrintas menininkų ir kultūros bei kūrybos pramonės, ypač MVĮ, dalyvavimas svarbiausiose tarptautinėse rinkose sukuriant konkrečias schemas, palengvinančias mainus su trečiosiomis šalimis, ir bendrai susitarant dėl specialių privalomų sąlygų ES dvišaliuose ir daugiašaliuose susitarimuose.

4. Konkrečios pastabos

4.1 Skatinti tinkamą reguliavimo aplinką

4.1.1 Valstybės narės ir Komisija, visokeriopai remiant ir aktyviai dalyvaujant socialiniams partneriams, turėtų priimti specialias KKS poreikius atitinkančias reglamentavimo priemones, įskaitant atitinkamas konkurencijos taisykles, siekiant išvengti pernelyg didelės rinkos koncentracijos ir išsaugoti kultūrinę įvairovę, taip pat užtikrinti vartotojų ir įvairių verslo formų pasirinkimo galimybes.

4.1.2 Valstybės narės turėtų sumažinti administracinę ir biurokratinę našta, kuri ypač slegia kultūros ir kūrybos sektoriaus MVĮ ir šiuose sektoriuose savarankiškai dirbančius asmenis, ir šiuo tikslu supaprastinti su paslaugų teikimu susijusias procedūras ir sudaryti palankias sąlygas paslaugų, menininkų ir kultūros veiklos vykdytojų judumui.

4.2 Galimybės gauti finansavimą, ES finansinę paramą ir kurti viešojo ir privataus sektoriaus partnerystę

4.2.1 Net tuo atveju, kai yra labiau orientuoti į rinką, KKS kuria individualūs kūrėjai, dizaineriai, autoriai, menininkai, aktoriai ir įvairūs atlikėjai. Jiems turi būti užtikrintos galimybės lengvai gauti finansavimą ir kreditą; labai svarbu susieti KKS skiriamą finansinę paramą ir gerų darbo sąlygų, įskaitant finansines, visų kategorijų darbuotojams išlaikymą.

⁽¹⁹⁾ Žr. http://ec.europa.eu/culture/documents/moc_final_report_en.pdf.

⁽²⁰⁾ Žr. Jaunimo užimtumo iniciatyvą, 2013 m. vasario 8 d. Europos aukščiausiojo lygio susitikimas.

⁽²¹⁾ Richard Florida, Amerikos miestų plėtros specialistas.

4.2.2 Todėl svarbu sukurti mokesčių aplinką, palankią MVĮ plėtojimui ir savarankiškai dirbantiems asmenims atleidžiant juos nuo dvigubo apmokestinimo tarpvalstybinio ir tarptautinio judumo atveju, ir užtikrinti tinkamas socialinės apsaugos sistemas.

4.2.3 ES ir valstybės narės turi skatinti viešojo ir privačiojo sektorių bendradarbiavimą siekiant užtikrinti KKS tvarumą ir skatinti prekių ir paslaugų kultūrinę įvairovę.

4.2.4 ES ir valstybės narės turi remti su garantijų, paskolų, investicijų, eksporto skatinimo sąlygomis susijusius lyginamosios analizės (angl. *benchmarking*) mechanizmus, kad kūrybos ir kultūros projektams būtų užtikrintos lankstesnės sąlygos gauti privataus sektoriaus finansavimą ir būtų skatinamos nekomercinių sektorių, kuriems dažnai skiriamos viešosios lėšos ir kurie yra labiau orientuoti į verslo sektorių, pavyzdžiui, dizaino, mados ir reklamos, sąsaja.

4.2.4.1 EESRK rekomenduoja parengti:

— pastaraisiais trejetą metų vykdytų svarbiausių ES veiksmų KKS srityje žemėlapi,

— per pastaruosius tris metus KKS skirto finansavimo biudžetą,

— rezultatų, pasiektų KKS taikant atvirąjį koordinavimo metodą, apibendrinamąją lentelę.

4.3 Kūrybos ir kultūros įmonės ir verslo modeliai

4.3.1 Norint kurti naujus verslo modelius būtina įsisavinti naujas skaitmeninio, remiksavimo formas, *mashing* ir *sampling*, t. y. taikyti skaitmeninę daugialypės terpės rinkmeną, kurioje yra vienas arba keletas tekstinių, grafinių, garso, vaizdo ir animacijos duomenų iš jau esmų šaltinių siekiant sukurti išvestinį kūrinių arba atlikti imčių atranką.

4.3.2 Modelis „Kūrybiškumas socialinei kokybei“ (angl. *creativity for social quality*) iš esmės susijęs su kultūra, teritorijomis ir visuomene kūrybos rajonuose ir apima priemones, padedančias įsisavinti žinias ir skatinančias pasitelkti dizainerius kaip tarpininkus arba kaip asmenis, sudarančius sąlygas kūrimo, technologijų ir gamybos sąsajos procesams.

4.3.3 EESRK mano, kad būtina pasinaudoti naujais verslo modeliais, kuriuose dizainas įtrauktas į vertės grandinę ir visi grandinės dalyviai gali suteikti pridėtinės vertės produktams ir procesams, kurie pasaulio rinkose gali būti įvardyti kaip Europos kompetencijos pavyzdžiai.

4.3.4 EESRK mano, kad taip pat svarbu skatinti tarptautinį ir tarpvalstybinį judumą ir gebėjimą pritraukti kvalifikuotus ir talentingus darbuotojus ir kartu perduoti žinias, dalytis verslo patirtimi ir įgūdžiais, Europos Sąjungoje kurti įvairių ES dalyvių ir įvairių ekonomikos sektorių dalyvių tinklus ir branduolius.

2013 m. balandžio 17 d., Briuselis

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Henri MALOSSE

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Komisijos komunikato Europos Parlamentui ir Tarybai „Statybų sektoriaus ir šio sektoriaus įmonių tvaraus konkurencingumo strategija“

(COM(2012) 433 final)

(2013/C 198/07)

Pranešėjas **Aurel Laurențiu PLOSCEANU**

Bendrapranešėjis **Enrico GIBELLIERI**

Europos Komisija, vadovaudamasi Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 304 straipsniu, 2012 m. rugsėjo 7 d. nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl

Komisijos komunikato Europos Parlamentui ir Tarybai „Statybų sektoriaus ir šio sektoriaus įmonių tvaraus konkurencingumo strategija“

COM(2012) 433 final.

Pramonės permainų konsultacinė komisija, kuri buvo atsakinga už Komiteto parengiamąjį darbą šiuo klausimu, 2013 m. kovo 12 d. priėmė savo nuomonę.

489-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2013 m. balandžio 17 d. ir 18 d. (bandžio 17 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 128 nariams balsavus už, 2 – prieš ir 7 susilaikius.

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1 EESRK palankiai vertina Komisijos 2012 m. liepos mėn. paskelbtą veiksmų planą dėl statybų sektoriaus tvaraus konkurencingumo.

1.2 Komitetas pripažįsta strateginę statybų sektoriaus svarbą Europos ekonomikai, nes jis prisideda prie BVP ir užimtumo lygio didinimo ir yra ekonomikos augimą skatinantis veiksnys.

1.3 EESRK mano, kad statybų sektorius galėtų aktyviai prisidėti prie ES energijos poreikio mažėjimo, ir taip mažinti žmonijos ekologinį pėdsaką bei padėti švelninti klimato kaitos poveikį bei prisitaikyti prie jo. Komitetas tikisi, kad veiksmų planas padės šiam sektoriui atremti šiuos svarbius visuomenei kylančius iššūkius.

1.4 Statybų sektorius, sukuriantis beveik 10 % ES BVP, yra labai svarbus visos ekonomikos būklei. Siekdami ekonomikos augimo, nacionalinės politikos rengėjai turi bendradarbiauti su statybų sektoriumi, kaip tai darė Komisija rengdama šį komunikatą, ir pasirūpinti, kad sektorius, sudarius jam tinkamas finansines ir reguliavimo sąlygas, galėtų užtikrinti ES piliečiams ekonomikos augimą, darbo vietų kūrimą ir aplinkos apsaugą, nes jie yra to nusipelnę.

EESRK mano, kad statybų sektoriui nereikalinga tokia tiesioginė finansinė parama kaip subsidijos, tačiau veiksmų planu turėtų būti siekiama parengti tokią politikos ir reguliavimo sistemą, kuri leistų sektoriui optimaliai prisidėti prie ekonomikos augimo, socialinės gerovės ir aplinkos valdymo, o tam būtina užtikrinti pakankamą viešųjų investicijų srautą ir privatų finansavimą perspektyviems projektams, taip pat valstybių narių

ekonomikos finansavimą, kuris iš esmės priklauso nuo bankų kreditų; visų pirma būtina numatyti skubias ir veiksmingas priemones palengvinančias MVĮ sąlygas gauti kreditą, įskaitant konkrečias garantijas ir priešpriešinės valstybės garantijos mechanizmus.

1.5 ES reguliavimo ir standartizavimo sistemos paprastumas, stabilumas ir nuoseklumas yra svarbiausi veiksniai, lemiantys Europos statybų sektoriaus vidaus ir išorės konkurencingumą.

1.6 EESRK puikiai supranta, kad nors griežtas taupymas iš naujo subalansuoja struktūrines spragas, vis tik toks taupymas nelemia ekonomikos atsigavimo atnaujinto augimo, o tik dar labiau pagilina ekonomikos krizę daugelyje šalių. Investicijos į tvarius pastatus ir infrastruktūrą yra būtinos norint užtikrinti būsimą Europos augimą ir darbo perspektyvas.

1.7 Organizuota pilietinė visuomenė ragina Komisiją, Europos Parlamentą, Tarybą ir valstybių narių vyriausybes investicijas į pagal tvarumo principą pastatytus pastatus ir gyvybiškai svarbią infrastruktūrą laikyti strategiškai svarbiomis, nes jos prisideda prie būsimo ekonomikos augimo ir darbo vietų kūrimo ir nėra tik dar viena viešojo sektoriaus išlaidų forma. Be to, EESRK rekomenduoja į tokias investicijas neatsižvelgti vertinant, kaip šaliai sekasi vykdyti Stabilumo ir augimo paktą.

1.8 Energijos poreikį galima labai sumažinti renovavus esančią ES pastatų ūkį, kad būtų galima pasiekti ES tikslus dėl išmetamų šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekio sumažinimo 20% ir energijos poreikio sumažinimo 20%. Tokios priemonės taip pat sumažintų iškastinės energijos importą ir padėtų

užtikrinti, kad tebesitęsiant finansų ir ekonomikos krizei daugiau ES turto liktų Europoje, nes tai padėtų išsaugoti darbo vietas ir kurti naujas. Kad būtų galima išnaudoti šį potencialą, šalys turi teikti pakankamai finansinių ir fiskalinių paskatų, kad rinka būtų skatinama labiau taupyti energiją ir kad sumažėtų kvalifikacijos spragos.

1.9 Dar vienas didelis uždavinys – atnaujinti Europos transporto, energetikos ir plačiajuosčio ryšio infrastruktūrą, kad būtų patenkinti būsimų kartų poreikiai ir užtikrintas Europos tarpautinis konkurencingumas ir patrauklumas tiesioginėms užsienio investicijoms (TUI). Jeigu vyriausybės nesupras tokių investicijų svarbos, Europa gali atsilikti nuo kitų pasaulio regionų ekonomikos ir socialinės gerovės srityse.

1.10 Dėl demografinių pokyčių sektoriui iškils naujų iššūkių dėl gyvenamosios aplinkos, pavyzdžiui, senėjant visuomenei teks daugiau galvoti apie gyvenamosios aplinkos prieinamumą. EESRK atkreipia dėmesį, kad šiuo metu Europos standartizacijos komitetas (CEN) Europos Komisijos pavedimu koreguoja atitinkamus standartus pagal principą „visiems tinkamas“. Be to, statybų sektorius susiduria su senėjančios darbo jėgos problema. Todėl EESRK primena Europos pažangaus, tvaraus ir integracinio augimo strategiją „Europa 2020“⁽¹⁾ ir iššūkį visai ekonomikai.

1.11 Statybų sektoriui, padedančiam sušvelninti klimato kaitos padarinius, prisitaikymas prie klimato kaitos padarinių kelia ir naujų, su gyvenamąja aplinka susijusių iššūkių, kuriuos sektorius turės atremti. Tai pasakytina apie ekstremalių oro reiškinį poveikį, dėl kurio reikės atsparesnės gyvenamosios aplinkos ir atitinkamų apsauginių konstrukcijų. EESRK pabrėžia, kad į tai būtina atsižvelgti taikant esamus standartizuotus techninius metodus, pavyzdžiui, Eurokodus.

1.12 Statybos atliks gyvybiškai svarbų vaidmenį sprendžiant šias problemas, jeigu tik tam bus skirta reikalingų investicijų, ir nors projektų obligacijomis galima padidinti papildomo privataus sektoriaus finansavimo projektams poveikį, jų vaidmuo nėra toks svarbus kaip viešųjų investicijų.

1.13 Daug statybų sektoriaus bendrovių, ypač MVĮ, jaučia didelį spaudimą tiek dėl viešojo, tiek dėl privataus sektoriaus klientų pavėluotų mokėjimų. Kad bendrovės išliktų, turi būti tinkamai užtikrintas Direktyvos 2011/7/ES dėl kovos su pavėluotu mokėjimu, atliekamu pagal komercinius sandorius, vykdymas. EESRK primygtinai pabrėžia, kad siekiant tinkamai įgyvendinti Direktyvos 2011/7/ES nuostatas ir pasiekti joje užsibrėžtų tikslų ypač svarbu viešųjų pirkimų atveju mokėjimo / gavimo terminus sumažinti iki ne daugiau kaip 30 dienų ir užtikrinti, kad jų bus laikomasi iš tiesų apmokant sąskaitas, priimant

atitinkamas biudžetines ir administracines priemones (visų pirma susijusias su banko paskolų gavimu įsiskolinimams padengti). EESRK sutinka, kad svarbu pirmenybės tvarka išspręsti iki Direktyvos 2011/7/ES perkėlimo susidariusių įsiskolinimų problemą. Iš tiesų smarkiai vėluojantis sąskaitų apmokėjimas vykstant skirtingiems viešiesiems pirkimams labai kenkia įmonių konkurencingumui, pelningumui ir gyvybingumui. Tos šalys, kurios yra nustačiusios trumpesnius mokėjimo terminus, neturėtų taikyti direktyvos leidžiančių nukrypti nuostatų, kad šiuos terminus pailgintų. Todėl EESRK rekomenduoja 30 dienų mokėjimo terminą laikyti ilgiausiu leistinu terminu sąskaitoms faktūroms apmokėti (įskaitant priėmimą ir patikrinimą).

1.14 Kad nebūtų prarasta ar labai nesumažėtų ekonomikos atsigavimo galimybių, EESRK nuomone, būtina atnaujinti ir sustiprinti banko paskolų teikimą investuotojams ir realiajai ekonomikai. Komitetas rekomenduoja vengti vykdyti pernelyg didelę rizikos ribojimų pagrįstą paskolų teikimo priežiūrą ir užuot pirmenybę teikus investicijų į vertybinius popierius vystymui, skolinti krizę išgyvenusius įmonėms. Trumpalaikės paskolos yra gyvybiškai svarbios daugelio bendrovių, ypač MVĮ, kasdieniam išlikimui. Todėl šiuo metu ribotas bankų skolinimas kelia realų pavojų tokių įmonių gyvybingumui. Kad ir taip ribotas skolinimas dar labiau nesumažėtų, tokios finansų rizikos ribojimo taisyklės, kokios yra pasiūlytos susitarime „Bazelis III“, neturėtų lemti tolesnio bankų skolinimo realiajai ekonomikai mažėjimo. Tai bus galima pasiekti, jeigu pigiam skolinimuisi iš Europos centrinio banko bus taikoma sąlyga, kad didelė paskolos dalis turi duoti naudos realiajai ekonomikai.

1.15 Labai svarbi tvaraus ir konkurencingo statybų sektoriaus sukūrimo dalis yra tinkamų darbo sąlygų sektoriuje užtikrinimas. 1993 m. Atkins ataskaitoje⁽²⁾ daroma išvada, kad statybų sektorius, kuriame dažnai taikomos nuo tokios mažų garantijų darbo formos kaip apgaulinga savisamda, neskatinama našumo. Todėl veiksmų plane turėtų būti nurodytos ir strategijos, skirtos stabilizuoti užimtumą ir kovoti su neteisėta praktika, pavyzdžiui, netikra savisamda.

1.16 Nepriklausomai nuo užimtumo formos, turi būti nustatytos paskatos darbo jėgos kvalifikacijai kelti ir mokymosi visą gyvenimą galimybėms suteikti.

1.17 Taisyklių ir socialinių išpareigojimų apėjimas iškreipia statybų rinką. Todėl turi būti užtikrintos vienodos konkurencijos sąlygos, užtikrinant priimančiojoje šalyje galiojančių teisės aktų vykdymą ir prisitaikymą prie socialinių sąlygų. Kad šis tikslas būtų pasiektas, turi būti taikomi tinkami priimančiosios šalies sąlygų vykdymą užtikrinantys mechanizmai.

⁽¹⁾ 2010 m. kovo 3 d. Komisijos komunikatas COM(2010) 2020 „Europos pažangaus, tvaraus ir integracinio augimo strategija „Europa 2020““.

⁽²⁾ *Secteur, Strategic Study on the Construction Sector: Final Report: Strategies for the Construction Sector* („Statybų sektoriaus strateginė studija. Galutinė ataskaita. Statybų sektoriaus strategijos“) W. S. Atkins International (1993 m.).

1.18 EESRK ragina Europos institucijas ir valstybes nares sustiprinti politiką ir imtis konkrečių veiksnių prieš korupciją ir nusikalstamų organizacijų poveikį viešiesiems pirkimams, ypač dėl didelių infrastruktūros projektų; dėl tokio poveikio, kai naudojami gąsdinimai ir smurtas, suvaržoma laisvė ir demokratija, atsiranda nepriimtina ir nesąžininga konkurencija.

1.19 EESRK pabrėžia, kad valstybėms narėms reikėtų leisti taikyti egzistuojančias ir papildomas kontrolės priemones arba administracinius formalumus, kurie laikomi efektyviais ir reikalingais. Jos taip pat privalėtų užtikrinti, kad tokia kontrolė, stebėsenos ir įgyvendinimo mechanizmai, taip pat efektyvūs ir pakankami patikrinimai būtų tikrai vykdomi, siekiant užtikrinti atitiktį nacionalinei teisei ir darbuotojų komandiravimo direktyvai (96/71/EB).

1.20 Darbuotojams migrantams turėtų būti sudarytos būtiniausios socialinės sąlygos ir (arba) vienodos sąlygos pagal priimančiojoje šalyje galiojančias sąlygas ir teisės aktus. Turėtų būti įgyvendinti tinkami vykdymo užtikrinimo mechanizmai kovai su socialiniu dempingu ir nevienodu teisės aktų taikymu darbuotojams migrantams.

1.21 Statybų sektoriuje būtina sustiprinti mokslinių tyrimų ir technologinės plėtros veiklą, nes tai padėtų didinti našumą. Būtina politika, palanki nuolatinėms inovacijoms, našumo didinimui keliant darbo jėgos kvalifikaciją, pažangiems naujiems produktams ir darbo organizavimo metodams bei kokybiškoms darbo vietoms. Šiuo požiūriu aplinkosaugos technologijos gali tapti teigiamus poslinkius skatinančiu veiksmu.

1.22 EESRK remia sąžiningas ir subalansuotas sutarčių sąlygas, kurios turėtų būti įgyvendintos visose ES valstybėse narėse ir turėtų būti taikomos ir ne ES šalių įmonėms, veikiančioms ES statybos rinkoje. Norint užtikrinti veiksmingą ir sąžiningą konkurenciją, būtina skatinti rinktis ekonomiškai naudingiausias pasiūlymus (vietoj „žemiausios kainos“) ir nuosekliai atmesti pasiūlymus, kuriuose pasiūlyta neįprastai maža kaina.

1.23 Kad statybos padėtų sklandžiau įgyvendinti tvaraus vystymosi principus, EESRK rekomenduoja turtą vertinti ir jo kainą nustatyti remiantis jo viso gyvavimo ciklu. Kai kuriais atvejais tokie vertinimai turėtų būti atliekami remiantis Europos standartizavimo komiteto parengtais ar patvirtintais standartais.

1.24 EESRK palankiai vertina aukšto lygio forumo statybos klausimais sukūrimą ir norėtų jame dalyvauti, kad padidėtų ES politikos, susijusios su statybų sektoriumi, nuoseklumas.

2. Aplinkybės

2.1 ES-27 statybų sektorius labai nukentėjo 2008 m. prasidėjus finansų krizei, lėmusiai statybų veiklos ekonominį nuosmukį. Augimas greitai neatsinaujino, nes euro zonai priklausančiose valstybėse narėse prasidėjo valstybės skolos krizė, o daugelyje valstybių narių buvo įgyvendinamos griežto taupymo priemonių programos.

2.2 Nepaisant to, 2011 m. statybų sektoriaus apyvarta pasiekė 1 208 mlrd. eurų, o tai sudaro 9,6% ES-27 BVP ir 51,5% bendrojo pagrindinio kapitalo formavimui skiriamos sumos ⁽³⁾.

2.3 Kalbant apie įmones, statybų sektoriuje veikia 3,1 mln. įmonių, iš kurių 95% yra MVL, kuriose dirba ne daugiau kaip 20 darbuotojų, o 93% – mažiau nei 10 darbuotojų.

2.4 Statybų sektorius yra didžiausias Europos pramonės darbdavys; šiame sektoriuje 2011 m. dirbo 14,6 mln. darbuotojų, o tai sudaro 7% bendro dirbančiųjų skaičiaus ir 30,7% dirbančiųjų pramonės sektoriuje skaičiaus. Nuo 2008 m. užimtumo lygis nuolat mažėjo.

2.5 Įskaičiavus didinamąjį poveikį (sukūrus vieną darbo vietą šiame sektoriuje, sukuriama dar dvi darbo vietos kituose sektoriuose), ES yra 43,8 mln. darbuotojų, tiesiogiai ar netiesiogiai priklausančių nuo statybų sektoriaus.

2.6 Įvairių valstybių narių statybų sektorius nukentėjo nuo tų pačių ekonominių veiksnių:

- užsitęsusio kreditų krizės poveikio, apribojusio skolinimą,
- likusių atgaivinimo priemonių panaikinimo,
- valstybės skolos krizės, prasidėjusios 2010 m. vasarą,
- ir tolesnio griežto taupymo priemonių įgyvendinimo visoje Europoje.

2.7 Nacionalines pastangas sumenkino biudžeto ir fiskalinio konsolidavimo priemonės bei labai apkarpytos investicijos siekiant įveikti valstybės skolos krizę.

2.8 Tokia padėtis dar labiau susilpnino jau ir taip nestabilią verslą ir pakirto vartotojų pasitikėjimą.

2.9 Prognozuojama, kad dėl nuosmukio visuose statybų sektoriaus segmentuose bendra statybų apimtis 2012 m. sumažės daugiau kaip 2%.

2.10 Pasaulio banko analizėje statybų sektorius buvo nurodytas tarp tų, kuriuose klesti korupcija ir organizuotas nusikaltamumas:

- projektai skiriami pagal politinius interesus, o ne konkurso būdai;
- sertifikavimo procedūros statybų sektoriuje akreditacijos būdai.

ES valstybės narės nurodo, kad korupcija pasireiškia tokiais būdais:

⁽³⁾ Europos statybų pramonės federacijos (FIEC) statistinė ataskaita R54.

- paplitusi finansų inžinerija ir vėlavimai atsiskaityti už statybos bendrovių atliktus darbus,
- nepanaikinamos techninės, administracinės ir reglamentavimo kliūtys, iškreipiančios viešuosius pirkimus.

3. Komisijos pasiūlymas

3.1 Siūlomos strategijos tikslai:

- iki 2020 m. atremti statybų sektoriui kylančius pagrindinius iššūkius investicijų, žmogiškojo kapitalo, energijos ir aplinkosaugos reikalavimų, reglamentavimo ir galimybių patekti į rinką srityse,
- pasiūlyti trumpojo ir vidutinio laikotarpio veiksmų planą šiems iššūkiams įveikti.

3.2 Šio pasiūlymo paskirtis:

- paskatinti tvarios gyvenamosios aplinkos, ypač pastatų renovavimo, paklausą,
- pagerinti tiekimo ir (arba) vertės grandinės veiksmingumą ir statybos produktų ir paslaugų vidaus rinkos veikimą,
- išplėsti ES statybos bendrovių perspektyvas tarptautinėje rinkoje.

3.3 Siūlomame veiksmų plane daugiausia dėmesio skiriama penkiems tikslams:

- 3.3.1 skatinti kurti investicijoms palankias sąlygas,
- 3.3.2 gerinti statybų sektoriaus žmogiškųjų išteklių bazę,
- 3.3.3 efektyviau naudoti išteklius, didinti aplinkosauginį veiksmingumą ir verslo galimybes,
- 3.3.4 stiprinti statybos vidaus rinką,
- 3.3.5 gerinti ES statybos bendrovių konkurencingumą pasaulio mastu.

3.4 Kalbant apie valdymą, siūlomas trišalis (Komisija, valstybės narės, suinteresuotieji subjektai) strateginis forumas strategijos įgyvendinimo pažangai stebėti.

4. Dabartinė statybų sektoriaus padėtis. SSGG analizė

4.1 Stiprybės

4.1.1 Klimato kaitos poveikio sušvelninimas ir prisitaikymas prie jo bei žmonijos ekologinio pėdsako sumažinimas.

Statybų veikla yra vietos verslas ir itin imlus darbu. Todėl negalima gamybos perkelti į lengvatinių mokesčių zoną, nes reikia užtikrinti, kad darbo vietos išliktų ES.

43,8 mln. darbuotojų ES-27 vis dar tiesiogiai ar netiesiogiai priklauso nuo statybų sektoriaus.

Tai, kad daug labai mažų įmonių ir MVĮ dalyvauja statybų versle reiškia, kad ši veikla turi gilią šaknis vietos bendruomenėse, atspindi vietos tradicijų ir kultūrų įvairovę.

Daugelyje valstybių narių statybų sektorius, kartu su profesinio mokymo įstaigomis, atlieka pagrindinį vaidmenį užtikrinant jauniems darbuotojams galimybę dalyvauti pameistrystės programose, kartu ir socialinį judumą.

4.2 Silpnybės

4.2.1 Daugelio šalių statybų sektoriuje yra taisyklių, kurios trukdo veikti įmonių bendradarbiavimo mechanizms (pvz., atsakomybės taisyklės), jo vertės grandinė – sudėtinga, daug galimybių kilti konfliktams ir atsirasti neefektyviai veiklai. Tokia padėtis trukdo didinti konkurenciją.

4.2.2 Nepaisant teigiamų poslinkių, pavyzdžiui, Europos statybos forumo neoficialios platformos 2010 m. lapkričio mėn. pirmą kartą paskelbto manifesto „Gerovės kūrimas Europos ateičiai“ ir ypač 2013 m. sausio mėn. dar kartą paskelbto dėl Komisijos komunikato, sektorių sudaro tiek daug suinteresuotųjų subjektų, kad jiems sunku derinti savo nuomonę ir kalbėti vieningai nacionaliniu arba Europos lygiu.

4.2.3 Kai kuriais atvejais sektorius neatsparus spekuliaciniams turto burbulams – toks burbulas 21-ojo amžiaus pirmąjį dešimtmetį susidarė daugelyje valstybių narių ir jį lėmė kreditai mažomis palūkanomis nekiliojamam turtui vystyti.

4.2.4 Politikos priemonės, skirtos skatinti konkrečias statybų formas, pavyzdžiui, fiskalinės paskatos pastatų renovacijai arba modifikavimui siekiant padidinti jų energijos vartojimo efektyvumo rodiklius, arba supirkimo tarifai siekiant paremti labai mažus atsinaujinančius energijos šaltinius, dažnai būna nenusėjamoms, trumpalaikėms ir nutraukiamoms dar prieš tai, kai pradeda duoti juntamą naudą.

4.2.5 Viešųjų pirkimų kriterijus paprastai būna žemiausia kaina. Toks spaudimas mažinti siūlomas kainas trukdo bendrovėms diegti inovacijas savo procesuose ir investuoti į naujas ir inovacines medžiagas. Be to, viešuosiuose pirkimuose dažnai neleidžiama pateikti alternatyvių pasiūlymų. Galimybių pateikti alternatyvius pasiūlymus nebuvimas, kartu su ribojančiomis sąlygomis dėl draudimo, yra papildomos kliūtys, trukdančios didinti inovacijas.

4.2.6 Statybų sektoriuje į mokslinius tyrimus ir technologinę plėtrą investuojama mažai, palyginti su kitais pramonės sektoriais; taip yra dėl to, kad sektorius yra susiskaidęs, statybos darbai griežtai ir kategoriškai reglamentuojami, pelno maržos tradiciškai mažos. Visgi EESRK atkreipia dėmesį į viešojo ir privataus sektorių partnerystę siekiant energijos vartojimo efektyvumo, kuri naudoja moksliniams tyrimams ir technologijų plėtrai skiriamą Europos Sąjungos paramą ir atitinkamą privataus sektoriaus skiriamą finansavimą.

4.2.7 Nepaisant pastaraisiais metais pasiektos didelės pažangos, statybų sektoriaus įvaizdis vis dar yra ne koks ir prioritetu išlieka geresnių rezultatų sveikatos ir saugos srityje siekimas. Kalbant konkrečiau, nepaisant nuosmukio, pramonei vis dar nesiseka pritraukti pakankamai kvalifikuotų inžinierių iš universitetų. Dėl demografinių pokyčių ši problema vis gilės. Pats sektorius turi spręsti įvaizdžio problemą ir siekti pritraukti jaunus kvalifikuotus darbuotojus.

4.3 Galimybės

4.3.1 Pastatų fondo energijos vartojimo efektyvumas yra didžiulė galimybė sektoriui suintensyvinti veiklą taikant esamas technologijas. Tačiau nacionalinės vyriausybės turi pripažinti tokį potencialą ir skirti reikalingą finansinę paramą bei fiskalines paskatas.

4.3.2 Valstybės narės ir Europos Sąjunga turėtų koordinuoti didelio masto investicijų į pagrindinę infrastruktūrą ir pastatus programas, kurių sumos yra didesnės nei gali būti skiriamos pagal Europos infrastruktūros tinklų priemonę iš kitos daugiametės finansinės programos.

4.3.3 Vidutiniu ir ilguoju laikotarpiu sektorius gali sukurti tvarią, mažo anglies dioksido kiekio technologijų ekonomiką, jei tik bus teikiamos būtinos reguliavimo ir finansinės paskatos.

4.3.4 Statybų sektorius bus vienas pirmųjų, kuris imsis priemonių atremti klimato kaitos padarinių švelninimo ir prisitaikymo prie jų uždavinius.

4.3.5 Tokių naujų technologijų, pagrįstų IT, kaip statinio informacinis modeliavimas, vystymas padeda skatinti šiame sektoriuje diegti inovacijas ir didinti efektyvumą.

4.4 Grėsmės

4.4.1 Pagrindinė grėsmė, su kuria susiduria statybų sektorius, yra viešųjų ir privačių investicijų trūkumas ir dėl to jau yra bankrutavusios perspektyvios įmonės, o nuo 2008 m. labai sumažėjo užimtumo lygis. Dėl nesibaigiančio nuosmukio statybų sektoriuje bus visam laikui prarasta nemažai architektų, projektuotojų, inžinierių ir amatininkų.

4.4.2 Kita sektoriui kylanti grėsmė, susijusi su pirmiau minėta, yra darbo jėgos senėjimas ir jaunų kvalifikuotų darbuotojų, kurie pakeistų senėjančius darbuotojus, trūkumas. Remiantis Vokietijos duomenimis, galima daryti išvadą, kad 2011 m. 44% darbuotojų buvo vyresni nei 45 metų.

4.4.3 Dar viena grėsmė – į ES viešųjų pirkimų rinką ateinantys trečiųjų šalių rangovai. Šios bendrovės, dažnai valstybinės, jau yra pasinaudojusios savo buveinės šalies finansavimu, kad išvengtų sąžiningos konkurencijos; taip yra buvę, pavyzdžiui, vykdant A2 greitkelio Lenkijoje 2009 m. tiesimo projektą, kuriame dalyvavo Kinijos valstybinė bendrovė. Dėl tokios nesąžiningos konkurencijos blogėja statybų kokybė ir mažėja vietos statybininkų atlyginimai.

4.4.4 Valdžios institucijų spaudimas taupyti lėšas viešuosiuose pirkimuose lemia tai, kad labai dažnai siūloma neįprastai maža kaina. Dėl tokių pasiūlymų mažėja gyvenamosios aplinkos kokybė, prastėja darbuotojų socialinė gerovė ir ilginiui didėja sąnaudos.

4.4.5 Statybų sektorius ir taip yra labai reglamentuotas ir tai daroma dėl rimtų priežasčių, tačiau ES lygiu priimami statybų sektorių reglamentuojantys teisės aktai galėtų duoti priešingą nei norimą rezultatą, jeigu nebus derinami.

4.4.6 Vienas svarbiausių ES statybų sektoriaus ypatumų yra itin didelis mobilumas. Kitų šalių darbuotojai neturėtų būti samdomi, ypač savisamdos pagrindais, ir laikinai komandiruojami vien dėl socialinio dempingo – siekiant išvengti prievolės mokėti priimančiojoje šalyje galiojančias socialinio draudimo įmokas ir vykdyti socialinius išpareigojimus.

4.4.7 Statybinių medžiagų pramonei gresiantis didelis iššūkis – ateityje gauti žaliavų, taip pat išteklių naudojimo efektyvumas.

5. Ekonominės, socialinės ir organizuotos pilietinės visuomenės nuomonės

5.1 Keičiantis nuomonėmis per 2012 m. gruodžio 19 d. CCMI surengtą klausymą buvo pabrėžti šie pagrindiniai aspektai:

5.1.1 Komisijos komunikatas paskelbtas laiku ir jame yra daug dalykų, kurių statybos pramonė laukė.

5.1.2 Pasiūlytoje strategijoje nėra nurodyta, kokios taktikos laikytis sprendžiant klimato kaitos poveikio pramonei klausimą.

5.1.3 Projektų finansavimas ir pavėluotų mokėjimų problemos sprendimas išlieka svarbiais statybos pramonės darbotvarkės klausimais.

5.1.4 Opią statybų darbo jėgos senėjimo problemą būtina spręsti pritraukiant jaunus kvalifikuotus darbuotojus.

5.1.5 Būtinai tvirtesnis požiūris, kad būtų galima atremti pagrindines grėsmes ir pašalinti silpnas bei užtikrinti, kad būtų pasiekti strategijos „Europa 2020“ ir TEN tikslai.

5.1.6 Be aukštos projektavimo ir darbų vykdymo kokybės nebus tvarios statybos arba statybų sektoriaus tvaraus konkurencingumo. Kokybiškas projektavimas ir darbų vykdymas negalimas, jeigu konkursuose vyraus tik žemiausios kainos kriterijus ir bus ignoruojamos ilgalaikės sąnaudos.

5.1.7 Viešieji statybos paslaugų pirkimai paprastai remiasi žemiausia kaina, trukdančia bendrovėms savo procesuose diegti inovacijas ir investuoti į naujas ir inovacines medžiagas. Inovacijoms trukdo ir draudimo schema, kurios yra nepalankios bendrovėms, norinčioms keisti savo darbo metodus arba naudoti inovacines medžiagas.

5.1.8 Konkurencija nevienoda tarp EBPO ir BRICS šalių bendrovių; šiai problemai spręsti reikia konkrečių sprendimų.

5.1.9 Dar kartą kaip galimą stimulą būtų galima svarstyti galimybę sumažinti PVM, kad būstas būtų įperkamesnis.

5.1.10 Socialinė partnerystė, kurios principu statybos pramonėje buvo sukurta keletas paritetinių NVO, taip pat turėtų būti vystoma ir stiprinama valstybės narėse, nepamirštant socialinio dialogo, kad būtų sprendžiamos labai konkrečios šiai pramonės šakai kylančios problemos (sveikata ir sauga, mokymas, atostoginiai ir kt.).

5.1.11 Etikos kodeksas taip pat būtinas, kad sumažėtų korupcijos poveikis.

5.1.12 Būtina aktyviau informuoti apie investicijų politiką, kad pagerėtų bendrovių strategijos, kurios šiuo metu dažniausiai orientuojamos į išlikimą trumpuoju laikotarpiu.

5.1.13 Komisijos sukurtas aukšto lygio forumas statybos klausimais, pradėjęs darbą 2013 m. sausio mėn., labai reikalingas ir EESRK jame turėtų dalyvauti.

6. Bendrosios pastabos

6.1 Statybų sektoriaus būsima raida susijusi su:

- pastatų energiniu naudingumu, efektyviu išteklių naudojimu gaminant, transportuojant ir naudojant produktus, skirtus pastatų ir infrastruktūros objektų statybai,
- mažo anglies dioksido kiekio technologijų ekonomika, darančia didelį poveikį statybų sektoriui,
- pasaulinio masto uždaviniais, t. y.:
  - globalizuota nesubalansuota konkurencija,
  - energijos vartojimo efektyvumu,
  - pastatais, pastatytais pagal tvarumo principą,
  - atsparumu nelaimėms,

- patalpų mikroklimatu,
- pastatų ir medžiagų regeneravimu, perdirbimu ir pakartotiniu naudojimu,
- gamyba pagal užsakymą,
- darbo jėgos senėjimu,
- viešaisiais pirkimais,
- viešojo ir privataus sektorių partneryste,
- sveikatos ir saugos klausimais,
- verslo etika.

6.2 Statybų sektoriuje tarp suinteresuotųjų subjektų būtina trofinė grandinė: statybos bendrovės, planuotojai, architektai, projektuotojai, užsakovai, kt. turėtų dalyvauti tokiose žinių srityse kaip finansavimas, draudimas, viešieji pirkimai, rinkodara ir švietimas.

6.3 Kad būtų galima kovoti su korupcija ir organizuotu nuskalstamumu, statybos bendrovės siūlo visą priemonių ir struktūrinių reformų kompleksą, įskaitant:

- dabartinių techninių, administracinių ir reglamentavimo kliūčių, iškreipiančių konkursus dėl infrastruktūros objektų, statybos ir surinkimo darbų, pašalinimą, supaprastinant konkrečią reglamentavimo sistemą ir nustatant griežtą atsakomybę subjektams;
- vykdomų sutarčių ir mokėjimo mechanizmų, susijusių su ES lėšomis, peržiūrą, pagerinant dokumentų srautą, padidinant stebėsenos ir kontrolės subjektų atsakomybę ir kiekvienam projektui atidarant sąlyginio išsipareigojimo sąskaitą; už Europos lėšomis įgyvendinamų projektų mokėtinų sumų ir darbų, kuriuos bendrai finansuoja VALSTYBĖ ir ES, auditą ir bendrą bei kryžminio patikrinimo kontrolę, kurią atlieka ir paramos gavėjas, ir statybos bendrovė.

2013 m. balandžio 17 d., Briuselis

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Henri MALOSSE

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Komisijos komunikato Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Pasirengimas spręsti būsimus ES išorės politikos aviacijos srityje uždavinius“

(COM(2012) 556 final)

(2013/C 198/08)

Pranešėjas **Thomas McDONOGH**

Europos Komisija, vadovaudamasi Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 304 straipsniu, 2012 m. gruodžio 19 d. nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl

Komisijos komunikato Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Pasirengimas spręsti būsimus ES išorės politikos aviacijos srityje uždavinius“

COM(2012) 556 final.

Transporto, energetikos, infrastruktūros ir informacinės visuomenės skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto parengiamąjį darbą šiuo klausimu, 2013 m. balandžio 3 d. priėmė savo nuomonę.

489-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2013 m. balandžio 17 d. ir 18 d. (balandžio 17 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 165 nariams balsavus už 1 – prieš ir 7 susilaikius.

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1 Komitetas palankiai vertina Komisijos komunikatą dėl išorės politikos aviacijos srityje. Turint omenyje tai, kad Europa tampa vis labiau priklausoma nuo išorės prekybos ir kad oro uostams tenka pagrindinis vaidmuo užtikrinant mūsų žemyno susisiekimą su kitais pasaulio kraštais, EESRK visiškai pritaria didelio užmojo darbotvarkei aviacijos srityje.

1.2 EESRK ypač norėtų sparčios pažangos siekiant išplėstos bendros aviacijos erdvės, kuri apimtų mūsų kaimynes Artimuosiuose Rytuose, Rytų Europą, Rusiją, Turkiją ir kirtus Viduržemio jūrą – Šiaurės Afrikos šalis. Tai suteiktų naujų plėtos galimybių antriniam ir regioniniam oro uostams, nes jie geografiniu požiūriu yra arti šių rinkų ir daugelis jų patiria didelį ekonomikos augimą.

1.3 EESRK taip pat labai pritaria ambicingai liberalizavimo darbotvarkei su BRIC ir ASEAN šalimis siekiant Europos vežėjams sudaryti galimybes daugiau bendradarbiauti su kitais oro vežėjais ir padidinti per Europos oro uostus vykstančio eismo srautus.

1.4 Komisija teisingai nurodo, kad oro susisiekimo sektoriuje reikėtų suvienodinti verslo sąlygas. Komisija, kalbėdama apie problemų keliančius veiksnius, kuriems reikėtų skirti dėmesio, pelnytai nurodo aviacijos mokesčius, nederamą valstybės pagalbą, perpildytus oro uostus ir oro erdvę, atsakomybę už vartotojų apsaugą ir išlaidas dėl anglies dioksido išmetimo.

1.5 EESRK pritaria Komisijos nuogaštavimams, susijusiems su būtinybe investuoti į oro uostų pajėgumus. Europos Sąjungoje reikia skubiai užtikrinti oro uostų pajėgumus, kad ES neprarastų konkurencingumo palyginti su kitais augančiais regionais ir kad eismas atitinkamai nebūtų nukreiptas į kaimyninius regionus.

2. Įžanga ir bendra informacija

2.1 Komitetas palankiai vertina Komisijos komunikatą dėl išorės politikos aviacijos srityje.

2.2 Komitetas visiškai pritaria, kad aviacija yra nepaprastai svarbi Europos ekonomikai – ir pramonei, ir ES piliečiams. Aviacijos sektorius sukuria 5,1 mln. darbo vietų ir 365 mlrd. EUR, arba 2,4 %, Europos BVP, todėl jo poveikis ekonomikos augimui ir užimtumui Europos Sąjungoje yra esminis.

2.3 Europos Komisijai ir ES koordinuojant pastangas, sudaryta 1 000 dvišalių susitarimų su 117 ES nepriklausančių valstybių. Padaryta pažanga kuriant platesnę bendrą aviacijos erdvę su kaimyninėmis valstybėmis: jau pasirašyti susitarimai su Vakarų Balkanų valstybėmis, Maroku, Jordanija, Gruzija ir Moldova.

2.4 Tačiau pereinant nuo tik dvišalių santykių tarp ES valstybių narių ir valstybių partnerių prie mišrių (dvišalių ir ES lygmenis santykių) valstybėse partnerėse kartais kildavo sumaištis ir ES interesai ne visada būdavo apibrėžiami ir apginami tinkamiausiu būdu.

2.5 Be to, dėl nacionalinio susiskaidymo aviacijos pramonėje dar pernelyg vaikomasi nacionalinių interesų ir per daug pasitikima *ad hoc* iniciatyvomis, pagrįstomis atskirais derybų įgaliojimais, kad būtų galima sudaryti sąlygas veiksmingam patekimui į rinką ir augimui. Atskiros valstybės narės su tam tikromis ES nepriklausančiomis valstybėmis ES valstybių narių lygmeniu liberalizuoja rinką nekoordinuotai tokiu tempu, o akivaizdus valstybių narių nusiteikimas toliau suteikti dvišalių skrydžių

teises trečiosioms šalims ne lygiaverčių mainų principu ir neatšizvelgiant į poveikį ES lygmeniu yra toks, kad jei mes dabar nesistengsime nustatyti ambicingesnės ir veiksmingesnės ES išorės politikos, po kelerių metų gali būti jau vėlu.

2.6 Taryba taip pat suteikė Komisijai įgaliojimus derėtis dėl visapusiškų susitarimų su Australija ir Naująja Zelandija. Derybos su šiomis valstybėmis dar nebaigtos. Šiuo metu Europos aviacijai Australijoje atstovauja tik dvi Europos oro linijos – „British Airways“ ir „Virgin Atlantic“. Anksčiau skrydžius į Australiją vykdė kur kas daugiau Europos vežėjų.

2.7 EESRK palankiai vertina išsamias Tarybos išvadas dėl Komisijos pasiūlymo⁽¹⁾, bet mano, kad valstybės narės galėtų aiškiau paremti kai kurias esmines ES derybas, pavyzdžiui, suteikdamos stipresnį įgaliojimą Komisijai „normalizuoti“ aviacijos srityje vyraujančius įtemptus santykius su Rusija.

2.8 Lotynų Amerika – sparčiai auganti rinka. Susijungus oro vežėjams LAN ir TAM gali iškilti reali komercinė grėsmė „Iberia“, „Tap“ ir kitiems skrydžius į Lotynų Ameriką vykdančioms Europos oro vežėjams. Būtina kuo skubiau sudaryti susitarimą su Brazilija.

3. Didžiųjų mazgų svarba

3.1 Nepaisant pigių vežėjų, kurie savo paslaugas pradėjo teikti ne didžiuosiuose oro uostuose (mazguose), augimo, Europos didieji mazgai tebėra labai svarbūs pasaulinei aviacijai ir išorės santykiams, nes jie dažnai yra susitarimų dėl eismo objektas.

3.2 Augantys didieji mazgai Abu Dabyje, Dubajuje ir kitur kelia didelį pavojų ES bendrovių vykdomų tolimųjų skrydžių konkurencingumui. Pavyzdžiui, neseniai bendrovės „Qantas“ su Jungtiniais Arabų Emyratais sudaryta sutartis kelia rimtą pavojų Europos oro susisiekimo sektoriui.

3.3 Didysis mazgas būna gyvybingas, kai vietos paklausa yra pakankamo lygio ir kai veikia platus logistikos paslaugų tinklas (dėl tos priežasties sėkmingiausi didieji mazgai paprastai yra didžiųjų miestų oro uostuose, o pastarieji vis labiau perpildomi ir nebegali plėstis daugiausia dėl aplinkosauginių priežasčių).

3.4 Kai kuriuose didžiuosiuose Europos oro uostuose (mazguose) dėl pajėgumų stygiaus jau ribojamas jungiamųjų skrydžių, kurie galėtų būti vykdomi, skaičius, – norint išsaugoti Europos konkurencingumą, šį klausimą reikia būtinai išspręsti.

4. Sąžiningos ir atviros konkurencijos kūrimas

4.1 ES oro vežėjų, kurių daugelis susiduria su rimtomis finansinėmis problemomis, konkurencingumas sumažėja, kai aukštesnes vieneto gamybos sąnaudas lemianti ekonominė našta yra didesnė nei kitų oro vežėjų kituose pasaulio regionuose.

4.2 Vertinant ES aviacijos sektoriaus konkurencingumą, ypač ES oro vežėjų tarptautinį konkurencingumą, svarbu atšizvelgti į visą aviacijos vertės grandinę (oro uostus, oro navigacijos paslaugų teikėjus, gamintojus, kompiuterines rezervavimo sistemas, antžeminių paslaugų teikėjus ir kt.) ir į kitose svarbiausiose rinkose esančią sąnaudų struktūrą, atvirumą konkurencijai kitose vertės grandinės dalyse ir infrastruktūros finansavimo mechanizmus.

4.3 Europos Sąjungoje nepavyko sukurti vienodų verslo sąlygų nei valstybių narių, nei vietos ar regionų lygmeniu: pavyzdžiui, daugeliu atvejų nepavyko išvengti situacijų, kai maži oro uostai oro vežėjams taiko nekomercinius tarifus nesilaikydami privataus rinkos investuotojo principo. Neseniai pradėti išsamūs galimos valstybės pagalbos teikimo oro vežėjams, vykdančioms skrydžius iš keleto ES valstybių narių regioninių oro uostų, atvejų tyrimai rodo, kad reikia nedelsiant baigti nuolat atidėliojamą Europos Komisijos valstybės pagalbos gairių oro uostams rengimą. Neseniai priimtos ES taisyklės dėl ES socialinės apsaugos mobiliems darbuotojams, kaip antai orlaivių įgulos nariams, pagerins bendros rinkos veikimą. Komisija ėmėsi veiksmų dėl daugelio galimos nesąžiningos konkurencijos atvejų.

5. Augimo strategija suteikiant daugiau galių ES

5.1 Komisijos užsakymu atliktame nepriklausomame tyrime apskaičiuota, kad toliau sudarant ES lygmens visapusiškus oro susisiekimo paslaugų susitarimus su kaimyninėmis valstybėmis ir svarbiausiais partneriais būtų gauta didžiulė ekonominė nauda (daugiau nei 12 mlrd. EUR per metus), ypač sparčiai augančiose ir (arba) apribojimais pasižyminčiose rinkose.

5.2 Europos Sąjungai strategiškai svarbu išlaikyti stiprų ir konkurencingą Europoje veikiančių aviacijos sektorių, kuris jungtų ES su pasauliu. Sparčiausiai augančios aviacijos rinkos dabar yra ne Europoje, todėl būtina, kad Europos sektorius turėtų galimybę augti ir tose rinkose.

5.3 Svarbu užtikrinti, kad tęsiant šį procesą, kai kaimyninės valstybės viena kitai atsiveria ir integruojasi, ilgainiui rastųsi realiai integruota bendra aviacijos erdvė. Nebėra prasmės, kad Taryba kiekvienos konkrečios valstybės atžvilgiu svarstyti, ar suteikti derybų dėl susitarimų įgaliojimus. Būtų daug produktyviau suteikti Komisijai vienintelį įgaliojimą derėtis su likusiomis kaimyninėmis valstybėmis, nors tos derybos ir toliau vyktų su kiekviena valstybe atskirai.

5.4 Trečiaja kryptimi (visapusiški susitarimai su svarbiausiais partneriais) suderėta keletas svarbių susitarimų. Tačiau ir šioje srityje liko pasiekti keletą reikšmingų tikslų, kurie susiję su ES ir JAV bei ES ir Kanados susitarimais dėl nuosavybės teisių ir oro vežėjų kontrolės.

5.5 Dauguma šalių iki šiol išlaikė taisyklės, pagal kurias oro vežėjų kontrolinį akcijų paketą turėti ir juos kontroliuoti privalo tų šalių piliečiai; dėl to oro vežėjai netenka prieigos prie platesnio investuotojų rato ir kapitalo rinkų. The effect has been to impose an artificial industry structure on the airline sector that does not exist in other industries. Pavyzdžiui, užsieniečiai negali valdyti daugiau nei 25 % JAV oro vežėjo akcijų su

⁽¹⁾ 2012 m. gruodžio 20 d. Briuselyje vykusio 3213-ojo Transporto, telekomunikacijų ir energetikos tarybos posėdžio išvados.

balsavimo teise. Tokie nacionaliniai nuosavybės teisėms ir kontrolei taikomi apribojimai tapo akstinu susiburti trims pasauliniams oro vežėjų aljansams („Star Alliance“, „SkyTeam“ ir „One-world“), tiksliau – kai kuriuos jų narius paskatino sukurti bendras įmones skrydžiams tam tikrais maršrutais vykdyti. Tos įmonės tapo į pasaulinius oro vežėjus panašiausiu jų pakaitalu.

5.6 O pagal galiojančią ES teisę ES oro vežėjams nėra keliamas apribojimas, kad jie turį priklausyti šalies piliečiams ar būti jų kontroliuojami; ES oro vežėjai gali priklausyti bet kuriam suinteresuotam ES subjektui.

5.7 Konsolidavimo tendencija Europoje yra unikali tuo, kad tarptautiniai susijungimai ir įsigijimai leidžiami tik ES viduje, o nuosavybės teisių ir kontrolės tvarka iš esmės nepasikeitus nuo to laiko, kai dėl jos buvo susiderėta 1944 m. Čikagos konvencijoje. Taikant nuosavybės teisių ir kontrolės nuostatas susiduriama su rimtais sunkumais, todėl prireikia derybų su valstybėmis partnerėmis ir labai sudėtingų valdymo struktūrų. Aljansų nariai vis glaudžiau bendradarbiauja siekdami pasiūlyti klientams integruoto pasaulinio tinklo, be trūkstatų grandžių jungiančio daugelį didžiųjų mazgų, paslaugą.

5.8 Pribrendo metas imtis papildomų ES ir JAV oro susisiekimo susitarime numatytų žingsnių, kuriais būtų liberalizuotos oro vežėjų nuosavybės teisės ir kontrolė, kad oro vežėjai galėtų pritraukti investicijų netrukdomi apribojimų dėl investuotojo pilietybės.

6. Būsimo ES išorės politikos aviacijos srityje pagrindiniai principai

6.1 ES turėtų toliau aktyviai remti tolesnį atvėrimą ir liberalizavimą aviacijos srityje kartu užtikrindama, kad būtų pasiekta patenkinamo lygio reguliavimo konvergencija. Norint išvengti rinkos iškraipymų ir lenktyniavimo dėl žemesnių standartų, derybose su valstybėmis partnerėmis reikėtų deramą dėmesį skirti darbo ir aplinkos standartams, tarptautinių konvencijų ir susitarimų tose srityse paisymui. Paslaugas Europoje teikiantys oro vežėjai turi laikytis Tarptautinės darbo organizacijos taisyklių ir reglamentų.

6.2 Turint omenyje tai, kad Europa tampa vis labiau priklausoma nuo išorės prekybos ir kad oro uostams tenka pagrindinis vaidmuo užtikrinant mūsų žemyno susisiekimą su kitais pasaulio kraštais, EESRK visiškai pritaria didelio užmojo darbotvarkei aviacijos liberalizavimo srityje.

6.3 Kad gautų kuo daugiau naudos, ES turi paskubėti (kol besiformuojančios rinkos ekonomikos šalys nepažengė liberalizacijos srityje), kad galėtų pasinaudoti pradininkės pranašumu. Tai apsaugotų Europos aviacijos rinkos pozicijas pasaulyje ir kartu jas sustiprintų. Jeigu šia galimybe nebus pasinaudota, ES kyla grėsmė būsimo pasaulinio oro eismo srautų būti nustumtai į visišką nuošalę.

6.4 Būdamą aviacijos liberalizavimo „pradininkė“ ES taip pat galėtų propaguoti Europos techninius standartus, o tai galėtų būti labai naudingą Europos aviacijos ir kosmonautikos pramonei.

6.5 EESRK jau seniai pasisako už tai, kad būtų pašalinti nuosavybės ir kontrolės apribojimai⁽²⁾, kad oro vežėjai turėtų prieigą prie platesnio investuotojų ir kapitalo rinkų rato. ES ir JAV rinkos yra labai svarbios, todėl reikėtų išlaikyti pradinį užsiedimą tęsti šią politiką ir siūlyti naujas ES–JAV susitarimų pataisas. Taip gali būti nubrėžtos naujos aviacijos eros po Čikagos konvencijos gairės.

6.6 Komisija turės pademonstruoti, kad, palyginti su dvišaliais susitarimais, koordinuotai vedant derybas rezultatų galima pasiekti greičiau ir be reikalo nedelsti, kai atsiranda naujų galimybių. Šiuo metu mums tenka tik apgailestauti, kad taip vėluojama pasirašyti dvišalį susitarimą su Brazilija. Be to, reikia paminėti, kad valstybės narės yra bendrai atsakingos už Europos išorės aviacijos politikos stiprinimą ir kad Komisijai reikalingi tvirti derybų įgaliojimai, ypač tais atvejais, kai valstybes ir regionus, kur aviacijos veikla vykdoma laikantis labai skirtingų standartų, norima įtikinti laikytis ES rinkos taisyklių.

6.7 Europos oro susisiekimo sektoriaus padėtis dar labiau susilpnėtų, jeigu vienas iš Artimųjų Rytų vežėjų perimtų vieną iš šiuo metu finansinių sunkumų slegiamų Indijos oro bendrovių.

7. Santykių su svarbiausiais partneriais stiprinimas

7.1 Dėl savo specifikos pasauliniu mastu ypač nukencia Europos krovinių ir pašto gabenimo sektorius, susiduriantis su ribojamaisiais dvišaliais oro susisiekimo susitarimais, todėl šio sektoriaus patekimo į rinką kliūtis reikėtų stengtis šalinti pirmiausiai.

7.2 EESRK ypač norėtų sparčios pažangos siekiant išplėtos bendros aviacijos erdvės, kuri apimtų mūsų kaimynes Artimuosiuose Rytuose, Rytų Europą, Rusiją, Turkiją ir kirtus Viduržemio jūrą – Šiaurės Afrikos šalis. Tai suteiktų naujų plėtos galimybių antriniam ir regioniniams oro uostams, nes jie geografiniu požiūriu yra arti šių rinkų ir daugelis jų patiria didelį ekonomikos augimą. Konstruktyvi ir pragmatiška bendradarbiavimo su Turkija darbotvarke sudarytų sąlygas sprendžiant konkrečias atitinkamo regiono problemas siekti abipusiai naudingos pažangos. Ypač reikėtų pasistūmėti rengiant dvišalį saugos susitarimą.

7.3 EESRK taip pat labai pritaria ambicingai liberalizavimo darbotvarkei su BRIC ir ASEAN šalimis. Šios valstybės sparčiai tampa svarbiausiomis pasaulio žaliavų ir pagamintų prekių ir paslaugų tiekėjomis, o jų gyventojai vis daugiau keliauja. Įrodyta, kad visapusiški ES oro susisiekimo susitarimai su Kinija, Indija, Japonija ir Lotynų Amerika galėtų atnešti didelės ekonominės naudos, todėl jų reikėtų siekti toliau. Liberalizavus oro eismą

⁽²⁾ 2009 m. birželio mėn. nuomonė dėl transatlantinių ryšių oro transporto sektoriuje, OL C 306, 2009 12 16, p. 1–6.

Europos vežėjams turėtų atsiverti galimybės daugiau bendradarbiauti su kitais tų regionų oro vežėjais ir padidinti per Europos oro uostus vykstančio eismo srautus.

7.4 Svarbu ir tai, kad sandoriai būtų naudingi abiem sandorio pusėms – tiek ES, tiek ir trečiosioms šalims. Šiuo atveju Rusija turėtų skubiai parodyti ryžtą vykdyti 2011 m. susitarimą įgyvendinti „Skrydžių per Sibirą sistemos modernizavimo sutartuosius principus“. Jeigu šių įsipareigojimų nebūtų laikomasi, Komisija, valstybių narių padedama, turėtų imtis reikiamų priemonių.

7.5 Santykiai su Persijos įlankos valstybėmis pastaraisiais metais reiškė vienpusį procesą – ES rinkų atvėrimą Persijos įlankos oro vežėjams ir dėl to galimybės tapo labai nevienodos. Kadangi galimas ir tolesnis eismo srautų „nutekėjimas“, artimiausiu metu nepatartina tęsti derybų su Persijos įlankos valstybėmis.

8. Investicijos į oro uostus

8.1 EESRK pritaria Komisijos nuogaštavimams, susijusiems su būtinybe investuoti į oro uostų pajėgumus. Vis dėlto šią pasiūlymo dalį reikėtų geriau išaiškinti: kokiais veiksmais siūloma siekti nustatytų tikslų ir kaip šie pasiūlymai yra susiję su ankstesniu Komisijos pasiūlymu dėl oro uostų paketo ⁽³⁾.

8.2 Europos Sąjungoje reikia skubiai užtikrinti oro uostų pajėgumus, kad ES neprarastų konkurencingumo palyginti su kitais, augančiais regionais ir kad eismas atitinkamai nebūtų nukreiptas į kaimyninius regionus.

8.3 Žala Europos ekonomikai pasijus gerokai anksčiau nei paklausa ims viršyti pasiūlą. Eurokontrolės duomenimis, kai tik didžiuosiuose oro uostuose (mazguose) bus pradėta išnaudoti daugiau nei 75 proc. jų teorinio didžiausio pajėgumo, sparčiai sumenks jų gebėjimas veiksmingai reaguoti į blogų oro sąlygų ir techninių priežasčių sukeltus vėlavimus bei patikimai užtikrinti jungiamųjų skrydžių paslaugas.

8.4 Be to, piko valandomis keleiviai moka daugiau nei mokėtų, jeigu pajėgumai būtų didesni. Pavyzdžiui, Jungtinės Karalystės Bendruomenių Rūmų Transporto komitetas neseniai buvo informuotas, kad tuo atveju, jeigu pietryčių Anglijoje oro uostai nebus plečiami, keleiviams iki 2030 m. gali tekti už lėktuvo bilietus sumokėti 1,2 mlrd. svarų sterlingų.

8.5 Oro uostų pajėgumus reikia stebėti ES lygmeniu. Reikalingos ir ES gairės, kurios leistų vietos valdžios institucijoms, svarstant oro uostų plėtros planus, remtis bendromis išsamiomis taisyklėmis.

8.6 Žvelgiant į ilgalaikę perspektyvą, plėsti didžiųjų oro uostų pajėgumus tiesiog būtina, tačiau kartu reikia ir kuo geriau išnaudoti esamus pajėgumus, ypač oro uostų tarpsnius. Oro uostai turi būti pajėgūs reaguoti į besikeičiančią pasiūlą ir

paklausą ir savo tarpsnius galėti panaudoti taip, kad gautų ekonominiu požiūriu optimaliausią rezultatą. Šiuo atveju svarbu, kad dabartinio oro uostų paketo ⁽⁴⁾ tarpsnių elementas padėtų užtikrinti, kad ir toliau būtų stengiamasi kuo geriau išnaudoti oro uostų pajėgumus, o skirstant tarpsnius būtų atsižvelgiama į vietos aplinkybes, nes tai tikrai būtų vienintelis būdas, leisiantis kai kuriems oro uostams ateityje augti. Daugeliu atveju didžiųjų oro uostų kilimo ir tūpimo takai išnaudojami visu pajėgumu, nors gretimi regioniniai oro uostai savo pajėgumų toli gražu neišnaudoja.

8.7 Didžiųjų mazgų funkcijos neatliekantys oro uostai gali labai padėti sumažinti spūstis didžiuosiuose Europos mazguose ir kartu leisti Europos oro uostų sektoriui išlaikyti lyderio pozicijas. Norint išplėsti didžiųjų oro uostų kilimo ir tūpimo takus ar terminalų infrastruktūrą, reikia daug laiko, todėl reikėtų geriau išnaudoti didžiųjų mazgų funkcijų neatliekančius oro uostus ir į juos tinkamai investuoti, – taip būtų galima greičiau sušvelninti su pajėgumų stoka susijusias problemas. Gerai išplėtojus tokių didžiųjų mazgų funkcijų neatliekančių oro uostų ir regioninių oro uostų tinklą, bus galima padidinti ir keleivių saugumą, t. y. be kitų dalykų užtikrinti, kad pablogėjus oro sąlygoms ar susiklosčius kitoms aplinkybėms bus galima pasinaudoti kitų avariinių ar alternatyvių oro uostų tinklu.

8.8 Be to, EESRK dar kartą kartoja, kad reikia nedelsiant įvesti vienos saugumo patikros (angl. „one-stop security“) principą, nes taip būtų sutaupyta milžiniškos oro vežėjų išleidžiamos sumos ir daug keleivių laiko. Šį klausimą, kaip vieną svarbiausių, reikėtų aptarti su pagrindiniais partneriais.

9. Bendras Europos dangus ir SESAR

9.1 Norint pažangos Bendro Europos dangaus srityje reikia funkcinį oro erdvės bloką. Visi funkciniai oro erdvės blokai turėjo būti sukurti ir pradėti veikti nuo 2012 m. gruodžio 4 d. Turint omenyje tai, kad oro navigacijos paslaugų teikimo optimizavimo ir veiksmingo oro eismo apimčių valdymo klausimas yra itin opus, Komisijai privalu Europos Teisingumo Teisme pradėti atitinkamas procedūras prieš tas valstybes nares, kurios to dar nepadarė.

9.2 Jeigu Komisijos pasiūlymai būtų nedelsiant ir nuosekliai įgyvendinami, šis sektorius tolydžio augtų ir visapusiškai padėtų gaivinti Europos ekonomiką.

10. Taikytinos priemonės

10.1 Visapusiškuose oro susisiekimo susitarimuose su kaimyninėmis valstybėmis, didžiaisiais partneriais ir panašių nuostatų turinčiais partneriais turėtų būti svarstomas ir vienodinamas reguliavimas, sudarantis sąlygas sąžiningai konkurencijai ir aviacijos sektoriaus tvarumui, įskaitant esminius aspektus, kaip antai saugą, saugumą, aplinkosaugą ir ekonominę reguliavimą.

⁽³⁾ COM(2011) 823 final; šį pasiūlymą papildė trys atskiri pasiūlymai dėl teisėkūros procedūra priimamų teisės aktų dėl laiko tarpsnių, orlaivių skleidžiamo triukšmo ir antžeminių paslaugų, OL C 277, 2012 9 13, p. 110.

⁽⁴⁾ COM(2011) 827 final - 2011/0391 (COD).

10.2 Kol kas dar iki galo neaišku, kokią tiksliai formą įgaus naujai siūloma priemonė Europos interesams nuo nesąžiningos praktikos apsaugoti, tačiau ji turėtų būti panaši į bendresnę skundų procedūrą, kuri padėtų spręsti bilietų kainose atsispindinčių „užslėptų subsidijų“ problemą. Teisinio svorio ji turbūt įgytų per „sąžiningos konkurencijos nuostatas“, kurias Komisija ketina pasirašyti su šiomis išorės valstybėmis.

10.3 Komisija teisingai nurodo, kad pastangas užtikrinti vienodas konkurencijos sąlygas tarptautiniu lygmeniu reikia papildyti panašiais Europos lygmens veiksmais. Europos aviacijos pramonė susiduria su vis didėjančia reguliavimo našta ir nuoseklumo stoka. Komisija, kalbėdama apie problemų keliančius veiksnius, kuriems reikėtų skirti dėmesio, pelnytai nurodo aviacijos mokesčius, nederamą valstybės pagalbą, perpildytus

oro uostus ir oro erdvę, atsakomybę už vartotojų apsaugą ir išlaidas dėl anglies dioksido išmetimo.

10.4 Reikėtų paminėti ES šiltnamio efektą sukeliančių dujų apyvartinių taršos leidimų prekybos sistemą. Svarstant išorės aviacijos politiką ši sistema nuolat iškyla kaip itin kontraversiška. Kinija ir Indija atsisakė jos laikytis, o JAV Kongresas priėmė teisės aktą, kuriuo remiantis JAV oro vežėjų veiksmai, kuriais būtų laikomasi ES taisyklių, pripažįstami neteisėtais. Niekas neneigia, kad labai svarbu užtikrinti aplinkos apsaugą, tačiau ES, užuot stūmusi ES aviaciją į konkurenciniu požiūriu nenaudingą padėtį, turi Tarptautinei civilinės aviacijos organizacijai (ICAO) suteikti galimybę pateikti pasaulinio masto pasiūlymą, dėl kurio 2013 m. rudenį ICAO asamblėjoje susitartų visos šalys partnerės ⁽⁵⁾.

2013 m. balandžio 17 d., Briuselis

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas*

Henri MALOSSE

⁽⁵⁾ Taip pat žr. EESRK nuomonę dėl Europos Parlamento ir Tarybos sprendimo, kuriuo laikinai nukrypstama nuo Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2003/87/EB, nustatančios šiltnamio efektą sukeliančių dujų emisijos leidimų sistemą Bendrijoje, COM(2012) 697 final.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos, kuria iš dalies keičiama Direktyva 98/70/EB dėl benzino ir dyzelinių degalų (dyzelino) kokybės ir Direktyva 2009/28/EB dėl skatinimo naudoti atsinaujinančių išteklių energiją

(COM(2012) 595 final – 2012/0288 (COD))

(2013/C 198/09)

Pranešėjas **Lutz RIBBE**

2012 m. lapkričio 19 d. Europos Parlamentas ir Taryba, vadovaudamiesi Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 114 straipsniu, nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl

Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos, kuria iš dalies keičiama Direktyva 98/70/EB dėl benzino ir dyzelinių degalų (dyzelino) kokybės ir Direktyva 2009/28/EB dėl skatinimo naudoti atsinaujinančių išteklių energiją

COM(2012) 595 final – 2012/0288 (COD).

Transporto, energetikos, infrastruktūros ir informacinės visuomenės skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto parengiamąjį darbą šiuo klausimu, 2013 m. balandžio 3 d. priėmė savo nuomonę.

489-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2013 m. balandžio 17–18 d. (balandžio 17 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 147 nariams balsavus už, 26 – prieš ir 23 susilaikius.

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1 EESRK visada pasisakė už tai, kai būtų aktyviau naudojama atsinaujinančioji energija, taip pat ir bioenergija. Tačiau dar savo nuomonėje dėl Atsinaujinančiosios energijos direktyvos jis kritiškai įvertino agrodegalų naudojimą transporto srityje. Todėl Komitetas palankiai vertina Komisijos ketinimą „įprastinių biodegalų“ dalį dabar sumažinti iki 5 proc.

1.2 Komisija dabar nori labiau skatinti energiniams tikslams – degalų gamybai – naudoti likutinius ir šalutinius produktus bei atliekas. EESRK tai vertina iš principo teigiamai, tačiau reikia būti labai apdairiems, kad būtų įgyvendinama nuosekli politika ir nekiltų naujų problemų. Būtent šioje srityje EESRK išvelgia tam tikrų pavojų Komisijos projekte.

1.3 Nors biomasė yra atsinaujinanti, tačiau jai reikalinga žemė yra ribota. Todėl logiška svarstant politinius ir strateginius klausimus įtraukti netiesioginio žemės paskirties keitimo klausimą, tiek, kiek tai susiję su konkurencija dėl žemės. Tačiau tokie pokyčiai įvyksta arba konkurencija atsiranda tik tuo atveju, kai ligšiolinę maisto ir pašarų gamybą pakeičia, pavyzdžiui, bioenergijos gamyba, o ne tada, kai žemdirbystė perkeliama iš vieno regiono į kitą.

1.4 Komisijos pasirinktas netiesioginio žemės paskirties keitimo metodas yra iškastinių ir biogeninių energijos išteklių

lyginamojo vertinimo, kuris vienpusiškai orientuotas į šiltnamio efektą sukeliančių dujų balansą, dalis. Tokie klausimai, kaip tiekimo saugumas arba iškastinių žaliavų baigtinumas, nepatenka į šią matematinę koncepciją, jie yra ignoruojami. Todėl netiesioginio žemės paskirties keitimo metodas neatitinka tvarumo politikos reikalavimų.

1.5 Komisijos pasirinktas netiesioginio žemės naudojimo keitimo metodas kelia abejonių ir dėl to, kad jį numatyta taikyti skystiesiems, bet ne dujiniais ar kietiesiems energijos ištekliams. EESRK su tuo nesutinka.

1.6 Pateiktas pasiūlymas skatina abejoti Europos baltymų gamyba, taigi ir tuo, kad tam tikrose srityse iš tikrųjų būtų labai naudinga energiniams tikslams tiesiogiai naudoti augalinį aliejų, nes augaliniam aliejui Komisija ketina taikyti netiesioginio žemės paskirties keitimo veiksnį ir tokiu būdu jį apriboti. Tai yra neteisinga. Augalinis aliejus nėra „pagrindinis produktas“, jis priskirtinas šalutiniams produktams, kurie susidaro Europoje auginant baltyminius augalus, kaip to yra pageidaujama. Aliejinių augalų, iš kurių vienu metu gaunami baltyminiai pašarai ir augalinis aliejus (taigi, pakeičiantys sojos importą), auginimas turėtų būti skatinamas kaip tvarios žemdirbystės metodas, o ne ribojamas.

1.7 Dėl Komisijos vadinamų „pažangiųjų“ biodegalų, kuriuos Europos Komisija dabar nori skatinti, EESRK būsnauja, kad

vertingi potencialūs anglies dioksido absorbentai (pavyzdžiui, mediena, šiaudai, lapai) bus naudojami degalams, o tai gali padidinti CO₂ koncentraciją atmosferoje (žr. 4 punktą).

1.8 EESRK nuomone, pateiktas pasiūlymas dėl Atsinaujinančiosios energijos direktyvos keitimo nėra perspektyvus strateginis pagrindas siekiant iš tikrųjų sumažinti iškastinio kuro naudojimą, pagerinti tiekimo saugumą Europoje ir prisidėti prie klimato apsaugos.

1.9 Kokie tai bebūtų biodegalai, tai nėra ilgalaikė priemonė ypač dideliame energijos suvartojime, kuris yra paplitęs, sumažinti. Atsižvelgiant vien į turimą jų kiekį, iškastinio kuro jais nebus galima pakeisti. Visų pirma lengvųjų automobilių transporto srityje, kurioje atsiranda alternatyvų skystiesiems degalams, tai yra geriausiu atveju laikinas sprendimas, kuris gali turėti ir didelį nepageidaujamą poveikį ir dėl kurio jokia būdu negalime pamiršti, kad, nepriklausomai nuo atskirų energijos šaltinių, būtina turime mažinti energijos suvartojimą.

1.10 EESRK supranta, kad kai kuriose transporto srityse ir žemės bei miškų ūkyje skystiesiems degalams dar nėra tinkamų alternatyvų. Grynasis augalinis aliejus gali būti praktiška alternatyva, tačiau jo gamybos mastas taip pat yra ribotas, todėl reikia labai gerai strategiškai numatyti, kur jis bus naudojamas.

1.11 Komisijos komunikate „Transportui – švari energija. Europinė alternatyviųjų degalų strategija“⁽¹⁾, kuris strateginiu požiūriu yra susijęs su biodegalų politika, taip pat nepateikiama tinkamų sprendimų⁽²⁾.

1.12 Apskritai EESRK pripažįsta, kad įvairūs Komisijos politikos metodai yra labai nenuoseklūs ir šią problemą reikia kuo skubiau išspręsti. Komitetas ragina Komisiją iš esmės persvarstyti bioenergijos politiką, ypač transporto srityje. Reikia atsižvelgti į išteklius „žemė“ (taigi ir biomasės) baigtinumą, atitinkamos bioenergijos rūšies energijos balansą ir efektyvumą (taigi ir skirtingas galimybes sumažinti šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekį), taip pat racionalumą. Daug daugiau dėmesio reiktų skirti konversijos procesų metu prarandamai energijai, transporto sektoriuje reiktų plėtoti ir skatinti vidaus degimo variklių alternatyvas (pavyzdžiui, judumą elektra varomomis transporto priemonėmis ir vandenilio technologijas) ir parengti atskirą Europos strategiją, skirtą tvariai baltymų ir augalinio aliejaus gavybai ir jų naudojimui Europoje.

⁽¹⁾ COM(2013) 17 final.

⁽²⁾ Žr. EESRK nuomonę "Dokumentų dėl transportui skirtos švarios energijos rinkinys"v(dar nepriimta).

2. Įžanga. Politinės aplinkybės ir Komisijos pasiūlymų pristatymas

2.1 Direktyvoje 2009/28/EB (Atsinaujinančiosios energijos direktyva) nustatyti privalomi atsinaujinančių energijos išteklių plėtojimo rodikliai; iki 2020 m. iš atsinaujinančių išteklių turės būti pagaminama 20 proc. suvartojamos energijos. Įgyvendinimo srityje valstybėms narėms suteikta didelė veiksmų laisvė, nes jos gali pačios nuspręsti, kokiame pagrindiniame sektoriuje (elektros energija, šiluma / vėsinimas ar transportas) jos nori aktyviai veikti.

2.2 Tačiau transporto sektoriuje nuo šio lankstumo buvo nukrypta: nustatyta minimali privaloma 10 proc. sunaudojamos energijos dalis. Pradžioje buvo planuojama šį rodiklį nustatyti kaip biodegalų⁽³⁾ dalį, tačiau po EESRK ir EP išsakytos kritikos buvo susitarta atsižvelgti ir į kitas atsinaujinančiosios energijos rūšis (pavyzdžiui, iš atsinaujinančiųjų energijos išteklių gaunamą elektros energiją automobiliams ir traukiniams, biodujas ir kt.).

2.3 Dabar pateiktų pakeitimų pagrindas – 2010 m. Komisijos paskelbta „Ataskaita dėl netiesioginio žemės paskirties keitimo, susijusio su biodegalais ir skystaisiais bioproduktais“⁽⁴⁾, kurioje daroma išvada, „kad su biodegalais susijusio netiesioginio žemės paskirties pakeitimo klausimus svarbu spręsti <...>“.

2.4 Iš esmės laikomasi principo transporto srityje naudoti iš augalinės žaliavos pagamintus degalus, kurį EESRK kritikavo, tačiau dabar ketinama apriboti „įprastinius agrodegalus“ ir pradėti perėjimą prie vadinamųjų pažangiųjų biodegalų, kuriuos naudojant, kaip manoma, neturėtų kilti pavojus netiesiogiai pakeisti žemės paskirtį. Šie biodegalai, kuriuos Komisija apibrėžia kaip „pažangiuosius“, yra skystieji degalai, kurie, pavyzdžiui, gaminami iš biogeninių atliekų ir liekanų arba dumblių. Komisijos manymu, jų gamybą reikia skatinti, nes šiuo metu jie nėra plačiai prieinami rinkoje. Ketinama kurti paskatas didinant pažangiųjų biodegalų svarbą siekiant Direktyvoje 2009/28/EB transporto sektoriui nustatyto 10 proc. planinio rodiklio, palyginti su įprastiniais agrodegalais.

2.5 Pateikdama savo pasiūlymus Komisija, trumpai tariant, siekia šių tikslų:

— apriboti įprastinių biodegalų dalį, kad būtų pasiekti Atsinaujinančiosios energijos direktyvos planiniai rodikliai, iki ne daugiau kaip 5 proc. transporto srityje suvartojamos energijos, taigi, iki ne daugiau kaip pusės nustatytos 10 proc. tikslinės vertės;

⁽³⁾ Direktyvos projekte oficialiai vartojama sąvoka „biodegalai“. Tačiau įvairiose savo nuomonėse EESRK atkreipė dėmesį į daugelį aplinkos apsaugos problemų, kurias sukėlė šie biodegalai. Kadangi „bio“ tarsi reiškia, kad produktas nekenkia aplinkai (plg. biologinė žemdirbystė), šioje nuomonėje EESRK vietoj „biodegalų“ vartoja sąvoką „agrodegalai“.

⁽⁴⁾ COM(2010) 811 final, 2010 12 22.

- skatinti vadinamuosius „pažangiuosius biodegalus“ (kuriuos naudojant žemės paskirtis nėra netiesiogiai keičiama arba keičiama nedaug), be kitų dalykų, sudarant galimybes, kad vien matematiškai tokių degalų indėlis siekiant Atsinaujinančiosios energijos direktyvos tikslų būtų didesnis nei įprastinių agrodegalų;
- gerinti biodegalų gamybos procesų rodiklius (mažinti susijusį išmetamą teršalų kiekį), susijusius su šiltnamio efektą sukeliančiomis dujomis, padidinant naujiems įrenginiams taikomą šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekio sumažinimo slenkstį;
- gerinti atsiskaitymą apie išmetamą šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekį, įpareigojant valstybes nares ir degalų tiekėjus pranešti apie numatomą šių dujų kiekį, išmetamą dėl biodegalų netiesiogiai pakeistos žemės paskirties;

3. Bendrosios pastabos

3.1 EESRK savo nuomonėje ⁽⁵⁾ dėl tuometinio Atsinaujinančiosios energijos direktyvos projekto palankiai įvertino ir rėmė bendrą direktyvos tikslą, tačiau bioenergijos naudojimą transporto sektoriuje vertino kritiškai.

3.2 Europa turi nuosekliai plėtoti atsinaujinančiąją energiją, tačiau kartu ir nuosekliai taupyti energiją ir didinti energijos efektyvumą, taip pat įvairiose srityse (pavyzdžiui, transporto srityje) įgyvendinti struktūrines permainas.

3.3 Vis dėlto EESRK nepritarė transporto sektoriui sudaromoms ypatingoms sąlygoms ir dėmesio sutelkimui į agrodegalus, argumentuodamas tuo, kad „strateginis reikalavimas iš dalies pakeisti dyzeliną ar benziną agrodegalais yra viena mažiausiai veiksmingų ir brangiausių klimato apsaugos priemonių, tai rodo ypač netinkamą finansinių išteklių paskirstymą. EESRK negali suprasti, kodėl pačios brangiausios priemonės yra politiškai labiausiai remiamos, ypač kai lieka visiškai neišspręsta daugybė aplinkos ir socialinių klausimų, ką jau kalbėti apie ekonominius <...>. Todėl Komitetas nepriitaria nustatytam atskiram 10 proc. agrodegalų planiniam rodikliui.“ ⁽⁶⁾ Komiteto pozicija nuo to laiko nepasikeitė.

3.4 Tačiau Komisijai neturėtų būti svarbiausias politinis 10 proc. tikslas. Veikiau ji turėtų siekti parengti nuoseklią politiką, kurios tikslas – ilgalaikėje perspektyvoje šiuo metu naudojamą iškastinį kurą kaip įmanoma 100 proc. pakeisti kitu kuru.

3.5 Esant dabartiniam transporto mastui agrodegalai gali sudaryti tik labai nedidelę dalį. Maisto ir žemės ūkio organizacija apskaičiavo, kad norint dabartinį pasaulinį transporto sektoriaus

energijos poreikį patenkinti agrodegalais, jų gamybai reikėtų panaudoti du trečdalius visos ariamos žemės pasaulyje.

3.6 Aišku, kokios būtų tokios politikos pasekmės turint galvoje netiesioginį žemės paskirties keitimą.

3.7 Taigi, kokie tai bebūtų biodegalai, jie nėra ilgalaikė priemonė ypač dideliame energijos suvartojime, kuris yra paplitęs, sumažinti. Atsižvelgiant vien į turimą jų kiekį, jie galės pakeisti tik labai nedidelę dalį iškastinio kuro. Visų pirma lengvųjų automobilių transporto srityje, kurioje atsiranda alternatyvų skystiesiems degalams, tai yra geriausia atveju laikinas sprendimas, kuris gali turėti ir didelį nepageidaujamą poveikį ir dėl kurio jokia būdu negalime pamiršti, kad, nepriklausomai nuo atskirų energijos šaltinių, būtina turime mažinti energijos suvartojimą.

3.8 Viena iš priežasčių, kodėl Komitetas kritiškai reagavo į 2008 m. Komisijos pasiūlymą, – netiesioginis žemės paskirties keitimas. Todėl Komitetas palankiai vertina dabartinį metodą, kuriuo siekiama apriboti įprastinių agrodegalų naudojimą.

Netiesioginio žemės paskirties keitimo metodas yra logiškas, tačiau turi didelių trūkumų

3.9 Galima suprasti Komisijos požiūrį į netiesioginį žemės paskirties keitimą: jei žemės ūkio naudmenos, kuriose anksčiau buvo auginamos maistinės arba pašarinės kultūros, bus naudojamos naujose srityse (pavyzdžiui, agrodegalams arba perdirbant augalus ir t. t.), lig šiol vykdytai maisto produktų ir pašarų gamybai reikės kitų žemės plotų, o tai gali turėti neigiamų ekologinių ir socialinių pasekmių.

3.10 Todėl logiška svarstant politinius ir strateginius klausimus įtraukti netiesioginio žemės paskirties keitimo klausimą.

3.11 Komisijos užsakymu atliktame tyrime nurodoma, kad vien padidinus agrodegalų dalį nuo šiuo metu ES taikomų mažiau nei 5 proc. iki 10 proc., netiesiogiai būtų pakeista 1,4 mln. ha žemės paskirtis.

3.12 Komitetas norėtų atkreipti Komisijos, EP ir Tarybos dėmesį į tai, kad žemės paskirtis netiesiogiai keičiama ne tik naudojant skystuosius degalus. Veikiau tai būdinga pačiai biomasės, kuri nėra produktų atliekos, naudojimo sistemai.

3.13 Tai reikėtų, kad panašų metodą, kuris dabar taikomas skystiesiems degalams, būtų logiška taikyti ir dujinams bei

⁽⁵⁾ OL C 77, 2009 3 31, p. 43.

⁽⁶⁾ OL C 77, 2009 3 31, p. 43.

kietiesiems energijos ištekliams. Pavyzdžiui, Vokietijoje 2011 m. be 1,2 mln. ha ariamos žemės, kuri buvo naudojama augalams, skirtiems įprastiniams agrodegalams gaminti, net apie 1 mln. ha žemės buvo naudojama biodujoms gaminti skirtų augalų (daugiausia kukurūzų) auginimui. Kai augalai tampa kuru, taikomas netiesioginio žemės paskirties keitimo rodiklis, tačiau jis netaikomas, kai iš augalų gaminama elektros energija. Tai yra neloģiška ir nenuoseklu.

3.14 EESRK mano, kad būtų ypač tikslinga tokius energijos išteklius kaip biomasę, kuriai skiriami atskiri žemės plotai, transporto srityje naudoti tik tada, kai nėra tam tinkamų alternatyvų. Nors biomasė atnaujinama, tačiau dėl jai reikalingos žemės jos kiekis yra ribotas.

3.15 Dažnai alternatyvų yra arba jas galima rasti, pavyzdžiui, judumo elektrinėmis transporto priemonėmis srityje, kurioje vėjo ir saulės energiją galima išgauti naudojant daug mažiau žemės plotų. Pavyzdžiui, norint per metus pagaminti 10 GWh elektros energijos reikia 400 ha žemės kukurūzų auginimui, 8 ha stogų ploto (fotovoltinei saulės energijos sistemai įrengti) arba 0,3 ha naudojant vėjo jėgaines. Kitaip tariant, ten, kur, pavyzdžiui, galimas, ekonominiu požiūriu tikslingas ir praktiškai įgyvendinamas judumas elektrinėmis transporto priemonėmis, šią galimybę reikėtų toliau išplėtoti ir naudoti, kad būtų galima kiek įmanoma išvengti konkurencijos dėl žemės arba užtikrinti, kad ji būtų nedidelio masto.

3.16 Komisijos pateiktame pasiūlyme EESRK pasigenda svarios bendros koncepcijos bioenergijos srityje ir sprendžiant Komisijos vis iškeliamas problemas transporto srityje, kad:

- a) priklausomybė nuo energijos importo yra labai didelė ir
- b) šiltnamio efektą sukeliančių dujų išmetimas tampa beveik visiškai nekontroliuojamas.

Naujasis metodas nedaug pagerins klimato apsaugą ir tiekimo saugumą

3.17 Komisija supranta, kad vadinamieji pažangieji biodegalai, gaminami iš produktų atliekų arba dumblių, bus gerokai brangesni nei iš maistinių kultūrų gaminami įprastiniai agrodegalai. Kadangi Komisija mano, kad norint pasiekti 10 proc. tikslą tokių pažangiųjų degalų reikės, todėl gudrauja taikydama tam tikrą skaičiavimo metodą, kad šį tikslą būtų galima pasiekti. Vienam litrai pažangiųjų degalų, pagamintų iš Direktyvos projekto IX priedo A dalyje nurodytų žaliavų (taigi, iš dumblių, šiaudų, mėšlo ar nuotekų šlamo, riešutų kevalų arba žievės, medienos drožlių, pjuvenų arba lapų), taikomas veiksnys „4“, taigi, skaičiuojama kaip 4 litrai įprastinių agrodegalų. Degalams,

pagamintiems, pavyzdžiui, iš naudoto kepimo aliejaus, gyvulinių riebalų, nemaistinių celiuliozės medžiagų (IX priedo B dalis), bus taikomas veiksnys „2“.

3.18 Tai reiškia, kad tikrąjį 10 proc. tikslą galima pasiekti 2,5 proc. pažangiųjų degalų, kuriems taikomas veiksnys „4“. Jei, naudojant šiuos pažangiuosius degalus, palyginti su iškastiniu kuru, kaip teigiama, išmetama 60 proc. mažiau šiltnamio efektą sukeliančių dujų, transporto sektoriuje šių dujų kiekis sumažėtų apie 1,5 proc. Kadangi transporto sektoriuje išmetamas teršalų kiekis sudaro apie 25 proc. visų ES išmetamų teršalų, apskaičiuota, kad bendras šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekis ES sumažėtų **mažiau nei pusę procento!**

3.19 Nesvarbu, ar nustatyto 10 proc. tikslo dabar siekiama 2,5 proc. šiuolaikinių biodegalų, ar derinant ne didesnę kaip 5 proc. įprastinių degalų ir, pavyzdžiui, 1,25 proc. pažangiųjų biodegalų dalį – to negalima laikyti svarbiu indėliu didinant tiekimo saugumą ES ir užtikrinant klimato apsaugą.

3.20 Ilgalaikėje perspektyvoje atnaujinančiosios energijos dalis transporto srityje turi būti didesnė už dabartinę 10 proc. tikslą. Komisija ir pati planuoja iki 2050 m. transporto srityje išmetamą šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekį sumažinti iki 67 proc. Pateiktas pasiūlymas nėra perspektyvus strateginis pagrindas siekiant šio tikslo.

Komisijos taikomas metodas prieštarauja Europos baltymų strategijai

3.21 EESRK pabrėžia, kad netiesioginio žemės paskirties keitimo metodą tikslinga taikyti tuo atveju, kai tai yra naujos žemės naudojimo rūšys, o ne ligšiolines naudojimo rūšis perkeltant iš vieno regiono į kitą. Kaip tik šioje vietoje Komisijos projekte padaryta didelė loginė klaida.

3.22 Komisija, atlikdama netiesioginio žemės paskirties keitimo skaičiavimus, nurodo, kad gaminant augalinį aliejų susidarą šalutinis produktas – vadinamosios išspaudos, tačiau jų „vertę“ apskaičiuoja tik klimato apsaugos požiūriu, t. y. į šiltnamio efektą sukeliančių dujų lyginamuosius skaičiavimus įtraukia tik jų degimo vertę.

3.23 Tačiau niekas Europoje nesugalvotų deginti išspaudų. Veikiau reikėtų pripažinti, kad Europoje būtų labai naudinga auginti aliejinius augalus. Pavyzdžiui, paskutiniaisiais dešimtmečiais rapso selekcija buvo vykdoma tam, kad jis būtų auginamas pašarams, tokiu būdu pagerinant ypač blogą Europos apsirūpinimo baltymais padėtį. EESRK ne kartą yra nurodęs, kad tai daryti yra būtina, nes apie 75 proc. sušerto baltyminių pašarų kiekio šiandien reikia importuoti. Europoje auginant baltymines kultūras galima sumažinti baltyminių augalų, pavyzdžiui, sojos, importą, taigi ir neigiamą ekologinį ir socialinį poveikį, kurį iš dalies daro pramoninis sojos auginimas užjūryje.

3.24 Taigi augalinis aliejus nėra pirminis aliejinių augalų auginimo tikslas. Beveik du trečdalius nuimto derliaus sudaro baltyminės išspaudos ir tik vieną trečdalį išspauštas aliejus. Todėl aliejus, kaip ir šiaudai, susidarę gamybos procese ⁽⁷⁾, yra šalutinis produktas arba atliekos.

3.25 Viena vertus, Komisija nurodo norinti skatinti šalutinių produktų arba atliekų naudojimą, tačiau pateiktas pasiūlymas skatina abejoti baltymų gamyba Europoje ir labai naudingą tiesioginį augalinio aliejaus naudojimą. Tai tikrai nenuosekli politika.

Netiesioginis žemės paskirties keitimas tėra tik kriterijus, bioenergija reiškia daugiau nei reikiamą žemę ir išmetamas šiltnamio efektą sukeliančias dujas

3.26 Komisija, pateikdama savo pasiūlymus, diskusiją apie bioenergiją, apriboja iki iškastinių ir atsinaujinančiųjų energijos rūšių išskiriamo šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekio lyginamųjų skaičiavimų. Ji laikosi principo, kad biogeninis kuras tik tuo atveju įtraukiamas į Atsinaujinančiosios energijos direktyvą, jei jis, palyginti su iškastiniu kuru, išskiria mažiau šiltnamio efektą sukeliančių dujų.

3.27 EESRK pabrėžia, kad tokia politika yra trumparegiška, nes neatsižvelgiama į kitus svarbius klausimus, pavyzdžiui, tiekimo saugumą (įskaitant regioninių tiekimo struktūrų plėtojimą). Be to, neatsižvelgta ir į iškastinių energijos išteklių arba žaliavų baigtinumą, socialinius aspektus, pavyzdžiui, smulkių ūkininkų arba vietos gyventojų grupių išstūmimą iš auginimo plotų užjūryje ir kainų raidą maisto produktų rinkose. Nes to, kitaip nei netiesioginio žemės paskirties keitimo, negalima įvertinti taikant matematinį šiltnamio efektą sukeliančių dujų ekvivalento modelį.

3.28 Be to, pateikiant šiltnamio efektą sukeliančių dujų lyginamuosius skaičius nepakankamai logiškai išskiriama nafta, kuri yra baigtinis iškastinis kuras (kaip benzino, dyzelino ir žibalo pagrindas), ir, pavyzdžiui, atsinaujinantis išteklius augalinis aliejus, kurį galima pakartotinai išgauti (kaip atlieka įgyvendinant Europos baltymų strategiją). Jei norime atitinkamai naudoti lyginamuosius šiltnamio efektą sukeliančių dujų skaičius, būtina atsižvelgti į tai, ar kuras yra iškastinis, ar atsinaujinantis. Tai reiškia, kad išvestinių naftos produktų vertė, atsižvelgiant į jų konkretų poveikį, turėtų būti iš anksto gerokai sumažinta. Be to, į iškastinių energijos išteklių klimato balansą turi būti įskaičiuoti nauji (klimatui žalingesni) auginimo metodai (pavyzdžiui, skalūnų vaškas). Komisija šioje srityje dar turi padirbėti.

3.29 Be to, reikėtų atkreipti dėmesį į tai, kad pavieniai biogeniniai degalai gali labai skirtis. Biodegalų atveju šiltnamio efektą sukeliančios dujos susidaro dėl a) augalų auginimo metodo ir b) biodegalų technologinės gamybos, įskaitant žaliavų ir galutinių produktų transportą, sąnaudų.

3.30 Todėl biodegalus, kurių gamyboje taikomi gamtą ir išteklius tausojantys auginimo metodai (pavyzdžiui, ekologinės žemdirbystės metodai), reikėtų atskirti nuo degalų, kurie gaminami naudojant daug agrocheminių medžiagų (tai pablogina šiltnamio efektą sukeliančių dujų balansą), o vietoje pagamintus degalus – nuo stambiuose centriniuose įrenginiuose pagamintų degalų ir pan. Tokio diferencijavimo Komisija neatlieka.

3.31 Dar labiau keista, kad pagal Komisijos siūlomus skaičiavimo metodus „pažangieji“ degalai, kuriems pagaminti reikalingos didelės energijos ir transporto sąnaudos, matematiškai netgi vertinami geriau, nei, pavyzdžiui, gamtos teikiami žaliaviniai produktai, kai teršalų beveik neišsiskiria (pavyzdžiui, grynasis augalinis aliejus); žr. 4 punktą. Tai, EESRK nuomone, nepriimtina.

4. Konkrečios pastabos

4.1 Kaip nurodo Komisija, pažangiųjų degalų atveju nekyla pavojus, kad bus netiesiogiai pakeista žemės paskirtis. EESRK nuomone, svarbu nurodyti, jog tai jokių būdu nereiškia, kad šie degalai nežalingi klimatui. Toliau Komitetas, remdamasis keturiais konkrečiais pavyzdžiais iš Komisijos siūlomo produktų atliekų sąrašo, norėtų paašškinti savo kritišką poziciją dėl šiuo metu planuojamo metodo.

4.2 Glicerinas

4.2.1 Iš pažangiųjų degalų Komisija daugiausia dėmesio skiria glicerinui, o ne tradiciniam biodyzelinui, kurį norima apriboti. Tačiau pastaraisiais metais būtent Europos biodyzelino gamintojai tapo didžiausiais glicerino tiekėjais Europoje – 80 proc. glicerino produkcijos kildinama iš biodyzelino produkcijos ⁽⁸⁾. EESRK neaišku, iš kur ateityje bus gaunama žaliava glicerinas, kurio ketinama naudoti daugiau, jei norima sumažinti atitinkamos žaliavos (biodyzelino) gamybą. Tai yra prieštaravimas savaime.

4.2.2 Komisija yra pati aiškiai nurodžiusi, kad klimato ir energetikos požiūriu būtų tikslingiau naudoti natūralų augalinį aliejų, o ne esterifikuoti jį į biodyzeliną (žr. Direktyvos 2009/28/EB B priedo A dalį). Taikant šį klimato požiūriu

⁽⁷⁾ Rapsų atveju tai vis dėlto sudaro apie 9 t./ha, tačiau keista, kad į energinę šių šiaudų vertę neatsižvelgiama apskaičiuojant šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekį.

⁽⁸⁾ Žr. 2009 m. metinę ADM ataskaitą: http://www.oelag.de/images_betraege/downloads/ADM%20GB%202009%20final.pdf.

tikslingą metodą apskritai nesusidarytų jokio glicerino. Vis dėlto dėl dabartinio Komisijos pasiūlymo bus labai stipriai ir pavojingai „iškreipta konkurencija“ turint galvoje produktų išsidėstymą pagal išmetamą šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekį. Pramoninės produktų atliekos glicerino, kuris gaunamas energijai imliame gamybos procese (būtent augalinį aliejų esterifikuojant į biodyzeliną), likutinę vertę padauginus iš veiksnio „4“, jo išmetamų šiltnamio efektą sukeliančių dujų vertė tariamai tampa geresnė nei žaliavinio produkto augalinio aliejaus. Teoriškai sukuriama matematinis pranašumas, kad išmetama mažiau šiltnamio efektą sukeliančių dujų, tačiau realiai taip nėra (žr. 4.4.3 punktą).

4.3 Mediena („iš biomasės gaminami skystieji degalai“)

4.3.1 Techniniu požiūriu, žinoma, galima pasirinkti tokį kelią, kai iš biomasės gaminami skystieji degalai, pavyzdžiui, naudojant medieną, kaip siūlo Komisija. Šiuo tikslu naudojamas Fischer-Tropsch metodas jau žinomas ne vieną dešimtmetį. Jo esmė: medienos lignino molekulės visiškai suskaidomos ir likęs anglies monoksidas, dažniausiai įterpiant vandenilį, paverčiamas angliavandenilio molekulemis.

4.3.2 Šis procesas negali vykti naudojant medienos atliekas arba žieves, tam reikia geriausios kokybės medienos (konkurencija baldams ir fanermedžiui), nes būtent medienos atliekose ir žievėje esančios svetimos molekulės kliudo Fischer-Tropsch procesui.

4.3.3 Šiam procesui reikia ypač daug energijos! Iš 1 000 kg geriausios kokybės rąstų (organinių medžiagų masinė dalis 60 proc.) galima pagaminti 135 kg dyzelinių degalų. Šiame procese prarandama daugiau kaip 85 proc. medienos pavidalu panaudotos energijos, tik apie 15 proc. tampa pažangiaisiais biodegalais. Tai reiškia, kad iš miško, kuriame yra 1 000 medžių, apdorojimo energijai gauti sudeginama 850 medžių, kad būtų galima pagaminti degalų iš mažiau nei 150 medžių. Vėliau sudeginus iš biomasės pagamintus skystuosius degalus automobilių varikliuose išsiskirs visas anglies dioksidas, kuris vykstant fotosintezai buvo sukauptas visuose 1 000 panaudotų medžių.

4.3.4 Energetiniu požiūriu tai yra nepriimtas ir blogas efektyvumas ir tai yra tikrai ne tas efektyvus energijos vartojimas, kurį Komisija nuolat skatina. Energinio efektyvumo tikslai reikalauja investuoti į procesus, galinčius turėti poveikio, kuris būtų priimtinas energijos vartojimo požiūriu.

4.3.5 Nepaisant to šis procesas ES atsinaujinančiosios energijos politikoje pristatomas kaip CO₂ požiūriu beveik neutralus, nes medieną būtent ir norima naudoti kaip apdorojimo energiją. Kita vertus, ES taip pat ketina įrengti CO₂ saugyklas. Argi nebūtų geriausia CO₂ paversti mediena ir jį ten laikyti ilgą laiką, o ne iš karto jį vėl išleisti deginant medieną, pavyzdžiui, pažangiesiems biodegalams gaminti?!

4.3.6 EESRK, žinoma, pritaria tam, kad mediena iš tvaraus miškų ūkio gali ir turi būti naudojama taip pat ir energiniams tikslams, pavyzdžiui, siekiant pakeisti tokias iškastines energijos rūšis kaip nafta arba anglis. Tačiau jis ir anksčiau yra nurodęs⁽⁹⁾, kad reiktų laikytis Jungtinio tyrimų centro rekomendacijų ir pirmiausia imtis klimato požiūriu efektyviausių ir ekonominiu požiūriu tikslingiausių priemonių. Tai visų pirma pasakytina apie medienos naudojimą šilumos tikslais (pavyzdžiui, vietinės šilumos sistemose, geriausia būtų, jas derinant su elektros energijos ir šilumos gamybos įrenginiais), o ne vykdyti energijai imlius cheminės konversijos procesus, kai mediena perdirbama į transporto sektoriui skirtus skystuosius degalus⁽¹⁰⁾.

4.4 Šiaudai

4.4.1 Ekologiniu ir klimato apsaugos požiūriu problemų kelia tai, kad Komisija šiaudus tiesiog priskyrė produktų atliekoms (kaip bevertėms atliekoms). Ne vieną šimtmetį šiaudai buvo pagrindinė medžiaga ūkininkaujant pagal žiedinės ekonomikos principą. Viename hektare sveikos dirvos gyvena apie 10 tonų gyvių, kuriems reikia maisto. Be to, negalima pamiršti, kad humusas atsirado dėl dirvoje esančių gyvių, kurie daugelį šimtmečių naudojo būtent šiaudus, lapus, nuvytusią žolę ir pan. Humusas užtikrina dirvos kokybę, derlingumą ir yra CO₂ absorbentas.

4.4.2 EESRK nesupranta, ko iš tikrųjų Komisija nori: kurti ir plėsti CO₂ absorbentus, ar šiaudus pirmiausiai naudoti degalų gamybai ir iš potencialių absorbentų atimti vieną iš svarbiausių šaltinių?

4.4.3 ES remia degalų gamybą šiaudus laikydama „atliekomis“ ir iš jų didelėmis energijos sąnaudomis gamindama pažangiuosius degalus, kurie, siekiant klimato apsaugos tikslo, transporto sektoriuje skaičiuojami taikant rodiklį „4“. O į tai, kad atitinkamai prarandami CO₂ absorbentai, neatsižvelgiama.

4.4.4 Dar vienas pamištas dalykas: kai dirvožemio sistemoje nebelieka šiaudų, problemų kyla ne tik dirvožemio struktūrai ir mikroorganizmams. Taip prarandamas maistinės medžiagos reikia atstatyti mineralinėmis trąšomis, kurioms pagaminti reikia ir pinigų, ir daug energijos.

4.4.5 Ūkininkams tai naudinga, nes politiniu sprendimu šiaudai tampa ekonomine vertybe, už kurią jie gauna pinigų. Už humuso didinimą ir anglies dioksido saugojimą dirvoje bei energijos taupymą, kai šiaudai naudojami žiedinėje ekonomikoje, jie nieko negauna. Akivaizdu, kad tokiu būdu rinkos ekonomikoje sukuriama neteisingos paskatos.

⁽⁹⁾ OL C 77, 2009 3 31, p. 43.

⁽¹⁰⁾ Europos Komisijos Jungtinis tyrimų centras „Biofuels in the European Context: Facts, Uncertainties and Recommendations“, 2008 m., http://ec.europa.eu/dgs/jrc/downloads/jrc_biofuels_report.pdf (pateikiama tik anglų kalba).

4.4.6 Komitetas primena apie savo 2012 m. rugsėjo 19 d. nuomonę dėl Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos sprendimo dėl naudojant žemę, keičiant žemės naudojimo paskirtį ir vykdant miškininkystės veiklą išmetamo ir pašalinamo šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekio apskaitos taisyklių ir veiksmų planų⁽¹⁾. Minėtoje nuomonėje Komitetas išdėstė, kad planuojamus veiksmų planus, pavyzdžiui, dėl atitinkamų CO₂ absorbentų kūrimo žemės ūkyje, „būtinai turi remti kitos politinės priemonės arba jie turi būti derinami su esamomis priemonėmis, kad būtų sukurtos sąlygos žemės savininkams ir žemės naudotojams ekonomiškai ir neužsidedant naštos vien tik sau įgyvendinti atitinkamai veiksmingas žemės naudojimo, žemės naudojimo paskirties keitimo ir miškininkystės priemonės.“ Apmaudu, kad net nepraėjus dviem mėnesiams po to, kai Komitetas suformulavo šį principą, Komisija pateikia dabartinį pasiūlymą šiaudus naudoti pažangiesiems degalams gaminti ir tokiu būdu vėl suteikia visiškai priešingą postūmį.

4.5 Lapai

4.5.1 Ekologiniu požiūriu visiškai nepriimtina, kad lapai nediferencijuojami ir laikomi atliekomis arba žaliava pažangiesiems biodegalams gaminti. Lapai, pavyzdžiui, atlieka labai svarbią funkciją miško ekologiniame cikle ir yra svarbūs jo produktyvumui. Pavyzdžiui, viduramžiais iš kai kurių Europos miškų pašalinti lapai paskatino ilgalaikį miškų pablogėjimą. Laikantis dabartinių Komisijos pasiūlymų miško lapus būtų galima specialiai naudoti degalams gaminti: tai yra veiksmai, kurie prieš keletą dešimtmečių vos ne vos buvo sustabdyti siekiant, kad miškai pasveiktų. Šiuo metu vien dėl ekonominių priežasčių gali būti sunku įgyvendinti Komisijos pasiūlymus.

5. EESRK pasiūlymai

5.1 EESRK ragina Komisiją visiškai iš naujo apsvastyti bioenergijos, ypač biodegalų politiką. Reikia atsižvelgti į ištakliaus žemės (taigi ir biomasės) baigtinumą, atitinkamos bioenergijos rūšies energijos balansą ir energinį efektyvumą (taigi ir skirtingas galimybes sumažinti šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekį), taip pat našumą. Komisijai rekomenduojama šioje srityje atsižvelgti į svarbiausius Jungtinio tyrimų centro teiginius ir į pagrindinius Vokietijos federalinės aplinkos apsaugos tarnybos pozicijos dokumento⁽²⁾, kuris buvo pristatytas Durbano klimato apsaugos konferencijos metu surengtame papildomame EESRK renginyje, pareiškimus.

5.2 Reikia gerokai daugiau dėmesio skirti konversijos procesų energijos sąnaudoms, kurios dažnai yra nepakankamai

įvertinamos. Daugelyje mūsų gyvenimo sričių (pavyzdžiui, farmacijos srityje) intervencija į žaliavinių produktų molekulinę struktūrą gali būti ypač svarbi, tačiau ne energijos srityje. Čia svarbiausia užtikrinti didžiausią energinį efektyvumą – juk norima išgauti energiją. Visus energinius produktus, kuriuos gaminant vyksta cheminė konversija, visada reikia gerai apsvastyti, jei tam yra alternatyvų.

5.3 Užuot medieną perdirbus didelėmis energijos sąnaudomis ir vėliau deginant transporto priemonės variklyje, ją reikėtų naudoti arba kaip anglies dioksido absorbentą, arba tiesiogiai deginti taip pakeičiant šilumai skirtas iškastines energijos rūšis.

5.4 Komisija turėtų parengti tokią strategiją, kuri, kaip ir planuojamos Europos baltymų strategijos atveju, energijos tiekimo poreikį energiniu požiūriu efektyviai susietų su natūraliais procesais, pavyzdžiui, žemės ir miškų ūkyje. Tai reiškia, kad Europoje aliejinių augalų, iš kurių vienu metu gaunami baltyminiai pašarai ir augalinis aliejus (taigi, pakeičiantys sojos importą), auginimas turėtų būti skatinamas kaip tvarios žemdirbystės metodas, o ne ribojamas.

5.5 Biodegalus, kurių naudojimas yra ribotas, Komisija turėtų vienareikšmiškai sutelkti tose srityje, kuriose, kitaip nei lengvųjų automobilių sektoriuje, dar neaišku, kada iškastiniam kurui bus rasta perspektyvių alternatyvų. Tai yra, pavyzdžiui, oro transporto ir laivininkystės sritys, net ir žemės bei miškų ūkis (taigi, ne kelių transportas).

5.6 Komisija turėtų ir pati laikytis savo suformuluoto principo, kad bioenergija turi būti naudojama ten, kur ji mažiausiomis finansinėmis sąnaudomis gali pasiekti energiniu ir klimato apsaugos požiūriu didžiausią poveikį. Taip yra šilumos naudojimo, bet ne skystųjų degalų srityje.

5.7 Dėl atsinaujinančiosios energijos žemės ūkyje EESRK jau ne kartą yra pateikęs savo nuomonę ir, be kitų dalykų, nurodęs, kad šioje srityje esama įdomių alternatyvų naudoti grynąjį augalinį aliejų. Pavyzdžiui, Austrija remiasi atitinkamai pagal Septintąją bendrąją programą Komisijos remto projekto rezultatais dėl grynojo, chemiškai nepakeisto augalinio aliejaus naudojimo, ir pradės juos plačiai taikyti žemės ūkyje. Apmaudu, kad Komisija šio klausimo nenagrinėja arba nesiima panašios iniciatyvos.

⁽¹⁾ OL C 351, 2012 11 15, p. 85.

⁽²⁾ „Globale Landflächen und Biomasse nachhaltig und ressourcenschonend nutzen“ [Tvarus ir ištakliaus tausojantis žemės plotų ir biomasės naudojimas pasaulyje], Federalinė aplinkos apsaugos tarnyba, 2012 m.; <http://www.umweltbundesamt.de/uba-info-medien/4321.html>.

5.8 EESRK ateityje norėtų dar aktyviau dalyvauti visuomenės diskusijose apie žemės naudojimą ir konkurenciją dėl žemės, taip pat apie vis didėjančią dirvožemio sandarinimo problemą.

2013 m. balandžio 17 d., Briuselis

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas*
Henri MALOSSE

PRIEDAS

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonės projekto

Toliau pateikiami diskusijų metu atmeti pakeitimai, už kuriuos buvo atiduota ne mažiau kaip 1/4 balsų:

3.16 punktas (8 pakeitimas)

Iš dalies pakeisti taip:

„Komisijos pateiktame pasiūlyme EESRK pasigenda svarios bendros koncepcijos bioenergijos srityje ir sprendžiant Komisijos vis iškeliamas problemas transporto srityje, kad:

- a) priklausomybė nuo energijos importo yra labai didelė ir
- b) šiltnamio efektą sukeliančių dujų išmetimas tampa beveik visiškai nekontroliuojamas.

Be to, reikia nurodyti, kad Komisijos numatomas privalomas pranešimas apie šiltnamio efektą sukeliančių dujų išmetimą dėl žemės paskirties keitimo praktiškai ir techniškai sunkiai įgyvendinamas ir bet koku atveju būtų didelė papildoma našta administracijai ir susijusioms įmonėms.“

Paiškinimas

Bus pateiktas žodžiu.

Balsavimo rezultatai:

Už 63

Prieš 79

Susilaikė 34

4.3.1 punktas (11 pakeitimas)

Iš dalies pakeisti taip:

„Techniniu požiūriu, žinoma, galima pasirinkti tokį kelią, kai iš biomasės gaminami skystieji degalai, pavyzdžiui, naudojant medieną, kaip siūlo Komisija. Šiuo tikslu naudojamas Fischer-Tropsch metodas jau žinomas ne vieną dešimtmetį. Jo esmė: medienos lignino molekules visiškai suskaidomos ir likęs anglies monoksidas, dažniausiai įterpiant vandenilį, paverčiamas angliavandenilio molekulėmis. Techniniu požiūriu, žinoma, galima pasirinkti tokį kelią, kai iš biomasės gaminami skystieji degalai, pavyzdžiui, naudojant medieną, kaip siūlo Komisija. Pavyzdžiui Fischer-Tropsch metodas (jo esmė: medienos lignino molekules visiškai suskaidomos ir likęs anglies monoksidas, dažniausiai įterpiant vandenilį, paverčiamas angliavandenilio molekulėmis) žinomas ne vieną dešimtmetį, tačiau jau sukurta ir naujų metodų.“

Paiškinimas

Nors Fischer-Tropsch metodas yra gerai žinomas, tačiau būtų klaidinga taikyti tik vieną vienintelį metodą.

Balsavimo rezultatai:

Už 53

Prieš 89

Susilaikė 30

4.3.2 punktas (12 pakeitimas)

Iš dalies pakeisti taip:

Šis procesas negali vykti naudojant medienos atliekas arba žievės, tam reikia geriausios kokybės medienos (konkurencija baldams ir fanamedžiui), nes būtent medienos atliekose ir žievėje esančios svetimos molekulės kliudo Fischer-Tropsch procesui.

„Vadovaujantis veiksmingo išteklių naudojimo principu, šiuos procesus galima taikyti medienos ruošos atliekoms, retinamo miško medienai ir šalutiniams žemės ūkio pramonės produktams, surenkamiems miško valdymo proceso metu. Tai padeda veiksmingiau naudoti medieną ir išvengti aukštos kokybės rąstų naudojimo energijos gamybai.“

Paiškinimas

Ankstesnė formuluoė yra netiksli. Šie procesai iš tiesų padeda veiksmingiau naudoti medieną.

Balsavimo rezultatai:

Už 54

Prieš 96

Susilaikė 27

4.3.3 punktas (13 pakeitimas)

Iš dalies pakeisti taip:

„Šiam procesui reikia ypač daug energijos! Iš 1 000 kg geriausios kokybės rąstų (organinių medžiagų masinė dalis 60 proc.) galima pagaminti 135 kg dyzelinių degalų. Šiame procese prarandama daugiau kaip 85 proc. medienos pavidalu panaudotos energijos, tik apie 15 proc. tampa pažangiaisiais biodegalais. Tai reiškia, kad iš miško, kuriame yra 1 000 medžių, apdorojimo energijai gauti sudeginama 850 medžių, kad būtų galima pagaminti degalų iš mažiau nei 150 medžių. Vėliau sudeginus iš biomasės pagamintus skystuosius degalus automobilių varikliuose išsiskirs visas anglies dioksidas, kuris vykstant fotosintezai buvo sukauptas visuose 1 000 panaudotų medžių. Tinkamai vykdomas šis procesas yra labai efektyvus tiek energijos, tiek išteklių požiūriu. Geriausios kokybės rąstai vis dar naudojami medienos ir kitų produktų, taip pat šalutinių produktų, pavyzdžiui, žievės, pijuvenų, gamybai, o medienos atliekos yra perdirbamos ir naudojamos transportui skirtų degalų, elektros gamybai ir šildymui. Iš 1 000 kg sausos medienos galima pagaminti 526 kg metanolio ir 205 kg FT dyzelino. Tai reiškia, kad taikant pramonės srityje jau išbandytas technologijas maždaug 60 proc. medienos energijos kiekio galima paversti mentoliu arba 50 proc. – dyzelinu. Šiuo metu vystomi procesai padės šiuos rezultatus pagerinti dar 5 proc. Jei kuro gamybą integruosime į miško pramonę ar kitas pramonės šakas, kuriose naudojama šiluma, bus galima pagamintą šilumą panaudoti kaip šalutinį proceso produktą ir taip pasiekti 70–80 proc. bendro medienos panaudojimo efektyvumo lygį.“

Paiškinimas

Ankstesnė formuluoė yra netiksli, todėl galima susidaryti neteisingą įspūdį apie dabartinę biodegalų gamybą.

Balsavimo rezultatai:

Už 66

Prieš 99

Susilaikė 24

4.3.5 punktas (15 pakeitimas)

Iš dalies pakeisti taip:

„Nepaisant to šis procesas ES atsinaujinančiosios energijos politikoje pristatomas kaip CO₂ požiūriu beveik neutralus, nes medieną būtent ir norima naudoti kaip apdorojimo energiją. Kita vertus, ES taip pat ketina įrengti CO₂ saugyklas. Argi nebūtų geriausia CO₂ paversti mediena ir jį ten laikyti ilgą laiką, o ne iš karto jį vėl išleisti deginant medieną, pavyzdžiui, pažangiesiems biodegalams gaminti? Mediena pagrįstai yra laikoma anglies požiūriu neutraliu energijos šaltiniu, turint omenyje medžiams užaugti reikalingą laiką. Įrodyta, kad biomasės naudojimas daro teigiamą poveikį klimatui, kadangi skatina miškų augimą ir didina anglies dioksido sekvestraciją, be to, naudojant biomasę nenaudojamas iškastinis kuras ir kitos atsinaujinančiosios medžiagos.“

Paiškinimas

Dėl tvarios miškininkystės ir didesnio medienos naudojimo medžiai akivaizdžiai sukaupia daugiau anglies ir pakeičia neatsinaujinančiąsias medžiagas. Neteisinga teigti, kad jeigu būtų draudžiama naudoti miškus, jie veiksmingiau absorbuotų anglies dioksidą.

Balsavimo rezultatai:

Už 60

Prieš 96

Susilaikė 25

1.5 punktas (1 pakeitimas)

Išbraukti:

~~„Komisijos pasirinktas netiesioginio žemės naudojimo keitimo metodas kelia abejonių ir dėl to, kad jį numatyta taikyti skystiesiems, bet ne dujiniams ar kietiesiems energijos šaltiniams. EESRK su tuo nesutinka.“~~

Paiškinimas

Kadangi netiesioginio žemės naudojimo keitimo metodas apskritai yra problemiškas, nereikėtų siūlyti jį taikyti ir kitiems energijos šaltiniams. Skystiems, bet ne dujiniams ir kietiesiems energijos šaltiniams šiuo metu rengiami atskiri tvarumo kriterijai. Prieš toliau rekomenduojant šį metodą, reikėtų paaiškinti šioje nuomonėje paminėtus kritinius punktus.

Balsavimo rezultatai:

Už 56

Prieš 93

Susilaikė 36

1.7 punktas (9 pakeitimas)

Iš dalies pakeisti taip:

~~„Dėl Komisijos vadinamų „pažangiųjų“ biodegalų, kuriuos Europos Komisija dabar nori skatinti, EESRK būgštauja, kad vertingi potencialūs anglies dioksido absorbentai (pavyzdžiui, mediena, šiaudai, lapai) bus naudojami degalams, o tai gali padidinti CO₂ koncentraciją atmosferoje (žr. 4 punktą).“~~

Paiškinimas

Idėja ta, kad „pažangiesiems“ biodegalams gaminti būtų naudojami ne Europos lapuočių ar spygliuočių miškai, o tik retinimo medžiaga ir medienos atliekos. Atsižvelgiant į dabartinius metodus, biodegalai yra kur kas efektyvesni nei siūloma nuomonėje. Žr. pakeitimą dėl 4.3.3. punkto.

Balsavimo rezultatai:

Už 47

Prieš 121

Susilaikė 18

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento, kuriuo iš dalies keičiamas Reglamentas (ES) Nr. 912/2010, kuriuo įsteigiama Europos GNSS agentūra

(COM(2013) 40 final – 2013/0022 (COD))

(2013/C 198/10)

Pranešėjas **Antonello PEZZINI**

Europos Sąjungos Taryba, 2013 m. vasario 27 d., ir Europos Parlamentas, 2013 m. kovo 12 d., vadovaudamiesi Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 172 straipsniu, nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl

Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento, kuriuo iš dalies keičiamas Reglamentas (ES) Nr. 912/2010, kuriuo įsteigiama Europos GNSS agentūra

COM(2013) 40 final – 2013/0022 (COD).

Transporto, energetikos, infrastruktūros ir informacinės visuomenės skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto parengiamąjį darbą šiuo klausimu, 2013 m. balandžio 3 d. priėmė savo nuomonę.

489-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2013 m. balandžio 17–18 d. (balandžio 17 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 169 nariams balsavus už, 1 – prieš ir 5 susilaikius.

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1 Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas (EESRK) palankiai vertina iniciatyvą pritaikyti ES globalios navigacijos palydovinės sistemos agentūros struktūras siekiant užtikrinti visišką jos organų nepriklausomumą ir aiškų akreditavimo ir saugumo veiklos atskyrimą nuo kitų veiklos sričių.

1.2 Komitetas teigiamai vertina naują Europos GNSS agentūros (GSA, buvusi priežiūros institucija) savarankiškumo ir bendradarbiavimo pagrindą. Todėl, atsižvelgdamas į dabartines aplinkybes, EESRK remia pasiūlymą iš dalies keisti Reglamentą (ES) Nr. 912/2010, kuriuo įsteigiama Europos GNSS agentūra, ir rekomenduoja pritariti šiam pasiūlymui, nes jis gali padėti visiškai įgyvendinti nustatytus tikslus.

1.3 Komiteto manymu, siekiant įvertinti, ar priimtas sprendimas iš tiesų yra geriausias, svarbu, kad būtų užtikrinta faktinio veiklos struktūrų įgyvendinimo stebėseną ir kad Komisija šiuo klausimu rengtų reguliarias faktines ataskaitas.

1.4 Komitetas dar kartą pabrėžia svarbų Europos palydovinės navigacijos programų EGNOS ir GALILEO vaidmenį: jos yra naudingos piliečiams ir inovacijoms bei konkurencingumą skatinantis veiksnys įgyvendinant Europos kosmoso politiką ir strategiją „Europa 2020“ ir kartu su didžiaisiais visapusiškai Žemės stebėsenos sistemos ir saugumo projektais turi padėti Europai ateityje išsaugoti tvirtą pirmaujančią poziciją ir strateginę nepriklausomumą kosmoso srityje.

1.5 Komitetas mano, kad Sąjunga privalo suprasti, kad valstybių narių pasiekti tvirtos ir taikios integracijos ir vystymosi

tikslo turi sudaryti galimybę skirti sutaupytus išteklius spartesniam bendrų didžiųjų, pasaulio lygmeniu konkurencingų projektų, kaip pavyzdžiui, GALILEO, GMES ir ITER (GMES – Europos Žemės stebėsenos programa, ITER – tarptautinis termobranduolinis eksperimentinis reaktorius), plėtojimui.

1.6 EESRK išreiškia didelį nusivylimą dėl 2013 m. vasario 19 d. Europos Vadovų Tarybos sprendimo 2014–2020 m. daugiametėje finansinėje programoje sumažinti GALILEO skirtus finansinius išteklius ir primygtinai prašo ES institucijų, visų pirma Europos Parlamento, peržiūrėti šį sprendimą ir padidinti asignavimus GMES ir ITER.

1.7 Komitetas mano, kad būtina užtikrinti GALILEO suderinamumą ir sąveiką su kitomis palydovinėmis navigacijos sistemomis ir kitais pasaulio lygmeniu patvirtintais europiniais standartais.

1.8 Komitetas prašo aktyviai vykdyti paramos ir informavimo apie GNSS programų naudą veiklą, kad sudarytų sąlygas visuomenei kuo geriau pasinaudoti naujomis galimybėmis, kurias atveria GALILEO ir EGNOS teikiamos paslaugos.

1.9 EESRK mano, kad reikia paspartinti ir GALILEO saugumo stebėjimo centrų kūrimą.

1.10 Komitetas labai abejoja, ar tikslinga perduoti agentūroms paramos moksliniams tyrimams ir inovacijoms veiklą, už kurią iki šiol buvo atsakinga Komisija, ir prašo atidžiau įvertinti iki šiol šioje srityje įgytą patirtį.

1.11 Komitetas rekomenduoja paspartinti Komisijos ir Agentūros įgaliojimų suteikimo sudarymą, visų pirma siekiant skatinti GNSS technologijų diegimą įvairiose mokslinių tyrimų srityse ir jų įtraukimą į strategines sektorių iniciatyvas ir vengti tolesnio vėlavimo turint omenyje, kad jau nemažai vėluojama įgyvendinant GALILEO programą.

2. Įžanga

2.1 Globali padėties ir laiko nustatymo bei navigacijos palydovinė sistema GNSS yra svarbiausias Europos technologinių inovacijų diegimo veiksnys, naudingas piliečiams, įmonėms, valdžios institucijoms ir visuomenei, sudarantis galimybę teikti navigacijos paslaugas, kurti darbo vietas ir užtikrinti didesnius konkurencinius ekonominius pranašumus.

2.2 EESRK jau priėmė keletą nuomonių dėl GALILEO programos ⁽¹⁾. Kuriant, įrengiant ir eksploatuojant pagal programas GALILEO ir EGNOS sukurtą infrastruktūrą didžiausias dėmesys turi būti skiriamas saugumo reikalavimams.

2.3 Svarbu, kad GALILEO sistema, kurios kūrimo procesas labai užsitęsė, galiausiai pradėtų kuo greičiau veikti – be procedūrinių kliūčių ir interesų konfliktų – ir Europa turėtų nuosavą palydovinės navigacijos sistemą ir nepriklausytų nuo kitų teikiamų paslaugų, ypač jei jos naudojamos kariniams tikslams.

2.4 EESRK visiškai supranta, kad vis plačiau įvairiose veiklos srityse naudojama palydovinė navigacija leis užtikrinti didesnę saugumą, o prekybos lygmeniu – padidinti pajamas, su sąlyga, kad bus užtikrintas veiklos tęstinumas ir nutrūkstamas paslaugų teikimas.

2.5 Rizikos valdymas, kurio svarba pabrėžta 2007 m. vykdant valdymo reformą, yra vienas svarbiausių Komisijos darbo uždavinių. Bet kokia programoms kylanti grėsmė įtraukiama į registrą, kuriame įrašomos įvairių tipų grėsmės, susijusios su pramonine tiekimo grandine, išorės veiksniais, kaip antai politinių institucijų įtaka ir saugumo reikalavimai, ir vidiniais veiksniais, kaip antai programų kūrimas ir Europos GNSS priežiūros institucija, kuriai buvo atsakinga už ankstesnę bendrą įmonę GALILEO. ⁽²⁾

2.6 Kiekvienam rizikos tipui suteikiamas tikimybės ir padarinių rimtumo laipsnis. Registre numatyta daug galimos grėsmės tipų: technologinė, pramoninė, susijusi su integruotų sistemų kūrimu, visų pirma saugumo srityje, rinkos, valdymo grėsmė, su civiline atsakomybe susijusi infrastruktūros grėsmė.

2.7 Kalbant apie saugumą, reikėtų priminti, kad nors pagal reglamentą Komisija yra atsakinga už saugumo sistemų valdymą, jos veiksmų laisvė šioje srityje ribota dėl dviejų priežasčių.

2.7.1 Visų pirma saugumo srities poreikius nustato valstybės narės, kadangi itin svarbios infrastruktūros, pavyzdžiui, palydovinės navigacijos, saugumui nuolat kyla įvairios grėsmės. Valstybės narės turi apsisaugoti nuo dalies šių grėsmių.

2.7.2 Antra, šiuo metu galiojančiu GNSS reglamentu (EB) Nr. 683/2008 sistemų saugumo atitikties patvirtinimo užduotis pavesta GSA. Laikantis tinkamo valdymo principų, reikėtų atskirti valdymo ir atitikties patvirtinimo funkcijas; tai įprasta ir itin svarbi praktika įgyvendinant tokio pobūdžio projektą.

2.8 Kaip EESRK jau yra nurodęs anksčiau „nuo sėkmingo Europos GNSS - tiek GALILEO, tiek EGNOS - įgyvendinimo ir valdymo priklauso strategijoje „Europa 2020“ numatytos pažangaus, tvaraus ir integracinio augimo vizijos sėkmingas įgyvendinimas“ atsižvelgiant ir į tai, kad „siūlomos GNSS programos per sistemos 2014-2034 m. gyvavimo ciklą duos Sąjungai 68,63 mlrd. [...] gryno pelno“ ⁽³⁾.

2.9 Be to, Komitetas palankiai vertino tai, „jog EK privalo valdyti programoms skirtas lėšas ir kontroliuoti, kaip įgyvendinama visa su programomis susijusi veikla, įskaitant Europos GNSS agentūrai (GSA) ir Europos kosmoso agentūrai perduotą veiklą“ ir „planus sukurti rizikos valdymo mechanizmą“. ⁽⁴⁾

2.10 EESRK mano, kad būtina užtikrinti didesnę su akreditavimu susijusios veiklos nepriklausomumą siekiant ją visiškai atskirti nuo kitos GSA agentūros veiklos, kad būtų išvengta interesų konflikto, visų pirma su kitomis užduotimis ⁽⁵⁾, ir pavojaus vienu metu būti ir teisėju, ir bylos šalimi.

2.11 EESRK mano, kad tokiomis naujomis aplinkybėmis būtina užtikrinti, kad saugumo akreditavimo valdyba jai patikėtą užduotį galėtų atlikti visiškai nepriklausomai nuo kitų organų ir kitos Agentūros veiklos, o akreditavimo veikla būtų visiškai atskirta nuo kitos veiklos.

2.12 EP taip pat pabrėžė, kad „GNSS ilgalaiškės valdysenos ir valdymo struktūra turėtų būti padalijamos Komisijos, GSA ir Europos kosmoso agentūros (EKA) užduotys ir atsakomybė, taip pat sprendžiami kiti susiję klausimai, kaip, pvz., tinkamas išlaidų pasidalijimas, pelno pasidalijimo mechanizmas, taisyklės

⁽¹⁾ OL C 181, 2012 6 21, p. 179–182, OL C 256, 2007 10 27, p. 73–75, OL C 256, 2007 10 27, p. 47, OL C 324, 2006 12 30, p. 41–42, OL C 221, 2005 9 8, p. 28.

⁽²⁾ OL C 48, 2002 2 21, p. 42–46; OL C 324, 2006 12 30, p. 37–40.

⁽³⁾ OL C 181, 2012 6 21, p. 179–182.

⁽⁴⁾ OL C 181, 2012 6 21, p. 179–182.

⁽⁵⁾ OL C 388/2012, 2012 12 15, p. 208.

dėl atsakomybės, kainodaros politika ir galimas privataus sektoriaus dalyvavimas GNSS programose“ (2011 m. birželio 8 d. Europos Parlamento rezoliucija P7_TA(2011)0265).

2.13 Taryba savo ruožtu nurodė, kad akreditavimo veikla – šiuo metu reglamentuojama pagal Reglamento (ES) Nr. 912/2010 II skyrių – turi būti vykdoma visiškai nepriklausomai nuo kitų Europos GNSS agentūrai patikėtų užduočių (žr. 2012 m. birželio 7 d. ES Tarybos dokumentą Nr. 11279/12 ADD 1).

2.14 Todėl Komisija mano, kad „Reglamentas (ES) Nr. 912/2010 turėtų būti iš dalies pakeistas, siekiant padidinti saugumo akreditavimo valdybos ir jos pirmininko savarankiškumą ir įgaliojimus bei juos iš esmės suderinti su atitinkamai administracinės valdybos ir Agentūros vykdomojo direktoriaus savarankiškumu ir įgaliojimais, būtinai numatant įvairiems Agentūros organams privalo bendradarbiauti“.

2.15 Komitetas remia Komisijos pasiūlymą iš dalies pakeisti Reglamentą (ES) Nr. 912/2010 ir rekomenduoja pritarti pasiūlytoms priemonėms, jei atlikus patikrinimus ir parengus reguliarias ataskaitas, bus nustatyta, kad jos visiškai atitinka tikslus.

3. Bendrosios pastabos dėl GNSS ES programų

3.1 Komitetas dar kartą pabrėžia, kad Europos kosmoso politika yra labai svarbus strategijos „Europa 2020“ veiksnys, skatinantis visuomenei naudingas inovacijas ir konkurencingumą: šiuo požiūriu Europos palydovinės navigacijos programos EGNOS ir GALILEO turi atlikti pagrindinį vaidmenį, kuriuo reikia pasinaudoti ir jį stiprinti, kartu įgyvendinti GMSE projektą ⁽⁶⁾.

3.2 EESRK pabrėžia strateginę kosmoso politikos ir GNSS programos svarbą siekiant sukurti tikrą Europos pramonės politiką, pagrįstą konkrečiais projektais, duodančiais apčiuopiamų rezultatų piliečiams ir įmonėms.

3.3 Taigi, veiksmingas GNSS valdymo sistemos taikymas yra svarbus siekiant įvertinti, ar priimtas sprendimas iš tiesų yra geriausias. Todėl EESRK pritaria pasiūlytiems pakeitimams ir prašo užtikrinti, kad būtų vykdoma faktinė veiklos struktūrų įgyvendinimo stebėseną ir kad Komisija šiuo klausimu rengtų reguliarias faktines ataskaitas.

3.4 EESRK išreiškia didelį nusivylimą dėl 2013 m. vasario 19 d. Europos Vadovų Tarybos sprendimo 2014–2020 m. daugiamečioje finansinėje programoje sumažinti GALILEO skirtus finansinius išteklius ir vietoj Komisijos numatytų 7,9 mlrd. EUR skirti tik 6,3 mlrd. EUR.

3.5 EESRK ragina ES institucijas, visų pirma Europos Parlamentą, priimant galutinį sprendimą dėl 2014–2020 m.

daugiamečio finansinės programos, patvirtinti anksčiau GALILEO programai siūlytą finansavimą ir kartu padidinti asignavimus GMES ir ITER projektams ⁽⁷⁾.

3.6 Be to, GSA turėtų aktyviai vykdyti paramos ir informavimo apie GNSS programų naudą veiklą, kad sudarytų sąlygas visuomenei kuo geriau pasinaudoti naujomis GALILEO ir EGNOS paslaugų pardavimo galimybėmis, kad paskatintų jų įsisavinimą rinkoje ir siekiant gauti kuo daugiau socialinės ir ekonominės naudos.

4. Konkrečios pastabos

4.1 **Naujo valdymo modelio tinkamumas** Komitetas mano, kad, numatant perduoti Agentūrai EGNOS eksploatavimo etapo ir nuo 2014 m. sausio mėn. programos GALILEO eksploatavimo etapo valdymą, naujas savarankiškumu ir bendradarbiavimu grindžiamas Agentūros pagrindas yra tinkamas ir atitinka institucijų gaires. Vis dėlto mano, kad tokie teigiami pokyčiai turi būti stebimi siekiant įsitikinti, ar pasiūlyti sprendimai iš tiesų geriausiai atitinka nurodytus tikslus.

4.2 **GALILEO saugumo stebėsenos centrai.** Reikėtų paspartinti GALILEO saugumo stebėsenos centrų Prancūzijoje ir Jungtinėje Karalystėje įrengimą ir sustiprinti jų struktūrą ir išteklius. Siekiant patenkinti su prieiga prie PRS (paslaugos valstybinėms institucijoms, angl. *Public regulated service*) susijusius naudotojų poreikius, būtina aktyviau vykdyti mokymo veiklą.

4.3 **Komunikacijos veikla.** Pradėjus teikti GALILEO paslaugas būtina aktyviau vykdyti visuotines Agentūros informavimo kampanijas norint pasirengti 2018–2019 m. visiško eksploatavimo etapui. Reikia užtikrinti kompetencijos centrų valdymą siekiant skatinti GNSS taikmenų plėtojimą ir įsisavinimą ir parengti EGNOS ir GALILEO technologijų ir paslaugų (Komitetas „kokybės ženklą“ supranta kaip prekybos ženklų sistemą, kuri išduoda licencijas patvirtintiems EGNOS ir GALILEO technologijų tiekėjams parduoti technologijas ir sprendimus, kurie atitinka griežtus techninius kokybės standartus. Pavyzdžiui, tokią prekybos ženklų sistemą labai sėkmingai naudojo pasaulinis WiFi aljansas siekdamas paspartinti belaidės LAN technologijos sėkmę rinkoje. Žr. http://it.wikipedia.org/wiki/Wi-Fi_Alliance) „prekės ženklo strategiją“ ir kokybės ženklą ⁽⁸⁾.

4.4 **Moksliniai tyrimai ir inovacijos.** Komitetas yra išreiškęs didelį abejonių, ar tikslingas „aiškus dabartinių mokslinių tyrimų ir inovacijų rėmimo užduočių ir veiklos perkėlimas agentūroms, Komisijai paliekant tik teisinių klausimų sprendimą ir finansinio administravimo veiklą“ ir prašė „atkreipti didesnę dėmesį į patirtį, įgytą įgyvendinant tokio pobūdžio didelės apimties projektus, kuriuose išbandomos naujausios technologijos, ir nustatyti tinkamą „nenumatytų atvejų“ rezervą, pvz., 10 proc.“ ⁽⁹⁾.

⁽⁶⁾ OL C 299, 2012 10 4, p. 72–75.

⁽⁷⁾ OL C 229, 2012 7 31, p. 60–63.

⁽⁸⁾ OL C 107, 2011 4 6, p. 44–48.

⁽⁹⁾ OL C 229, 2012 7 31, p. 60–63.

4.5 **Terminai ir įgyvendinimo nuostatos.** Komitetas susirūpinęs, kad vėluojama priimti reglamentą dėl Europos palydovinės navigacijos sistemų įrengimo ir eksploatavimo, kuris turėtų pakeisti Reglamentą (EB) Nr. 683/2008 ir kuris šiuo metu svarstomas Europos Parlamente ir Taryboje, atsižvelgiant į tai, kad minėtas dokumentas yra glaudžiai susiję su šiuo Komisijos pasiūlymu.

2013 m. balandžio 17 d., Briuselis

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas*

Henri MALOSSE

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento, kuriuo iš dalies keičiamas Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1224/2009, nustatantis Bendrijos kontrolės sistemą, kuria užtikrinamas bendrosios žuvininkystės politikos taisyklių laikymasis

(COM(2013) 09 final – 2013/0007 (COD))

(2013/C 198/11)

Vienintelis pranešėjas **Gabriel Sarró IPARRAGUIRRE**

Europos Parlamentas ir Taryba, vadovaudamiesi Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 43 straipsnio 2 dalimi ir 304 straipsniu, 2013 m. vasario 5 d. nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl

Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento, kuriuo iš dalies keičiamas Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1224/2009, nustatantis Bendrijos kontrolės sistemą, kuria užtikrinamas bendrosios žuvininkystės politikos taisyklių laikymasis

COM(2013) 09 final – 2013/0007 (COD).

Žemės ūkio, kaimo plėtros ir aplinkos skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto parengiamąjį darbą šiuo klausimu, 2013 m. kovo 25 d. priėmė savo nuomonę. Pranešėjas Gabriel Sarró Iparraguirre.

489-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2013 m. balandžio 17–18 d. (balandžio 17 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 177 nariams balsavus už ir 10 susilaikius.

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1 EESRK mano, kad būtina iš dalies pakeisti Reglamentą (EB) Nr. 1224/2009, kad jis atitiktų Sutartį dėl Europos Sąjungos veikimo (SESV).

1.2 Komitetas laikosi nuomonės, kad nuomonėje išvardyti tam tikri svarbūs aspektai turėtų būti išdėstyti ne deleguotuosiose, o įgyvendinimo aktuose.

2. Bendros aplinkybės

2.1 Tarybos reglamentu (EB) Nr. 1224/2009 nustatoma Bendrijos kontrolės sistema, kuria užtikrinamas bendrosios žuvininkystės politikos (BŽP) taisyklių laikymasis.

2.2 Šiuo reglamentu Komisijai suteikiami įgaliojimai dėl kai kurių jo nuostatų įgyvendinimo.

2.3 SESV skiriami įgaliojimai, kurie deleguojami Komisijai, kad ji priimtų bendro pobūdžio įstatymo galios neturinčius teisės aktus, papildančius ar iš dalies keičiančius neesmines įstatymo galią turinčio teisės akto nuostatas (deleguotieji teisės aktai, 290 straipsnio 1 dalis), ir įgaliojimai, kurie suteikiami Komisijai, kad ji nustatytų vienodas teisiškai privalomų Sąjungos aktų įgyvendinimo sąlygas (įgyvendinimo aktai, 291 straipsnio 2 dalis).

2.4 Iškilus būtinybei Reglamentą (EB) Nr. 1224/2009 suderintų su naujomis sprendimų priėmimo pagal SESV taisyklėmis, Europos Komisija pateikė šioje nuomonėje nagrinėjamą pasiūlymą dėl jo dalinio pakeitimo Komisijai suteiktus įgaliojimus perklasifikuojant į deleguotuosius ir įgyvendinimo įgaliojimus.

3. Pasiūlymo analizė

3.1 Pasiūlyme nustatomi Tarybos reglamentu (EB) Nr. 1224/2009 Komisijai suteikti įgaliojimai ir jie suklasifikuojami į deleguotuosius ir įgyvendinimo įgaliojimus.

3.2 Kartu priimamos tam tikros sprendimų priėmimo pagal SESV procedūrų nuostatos.

3.3 Šiuo tikslu siūloma iš dalies pakeisti 66 Reglamento (EB) Nr. 1224/2009 straipsnius.

3.4 Dėl šios priežasties pasiūlymo analizė yra labai sudėtinga, kadangi minėtų 66 straipsnių dalinis pakeitimas iš viso apima maždaug du šimtus Reglamento (EB) Nr. 1224/2009 pakeitimų, kuriais Komisijai suteikiami įgaliojimai priimti deleguotuosius ir įgyvendinimo aktus.

3.5 Įgaliojimai priimti deleguotuosius teisės aktus suteikiami neribotam laikotarpiui. Europos Parlamentas arba Taryba juos gali bet kada atšaukti. Sprendimu dėl įgaliojimų atšaukimo nutraukiamas tame sprendime nurodytų įgaliojimų delegavimas. Jis įsigalioja kitą dieną po sprendimo paskelbimo Europos Sąjungos oficialiajame leidinyje arba vėlesnę jame nurodytą dieną. Jis neturi poveikio jau galiojantiems deleguotiesiems teisės aktams.

3.6 Deleguotasis aktas įsigalioja tik tuo atveju, jeigu per du mėnesius nuo pranešimo Europos Parlamentui ir Tarybai apie šį aktą nei Europos Parlamentas, nei Taryba nepareiškia prieštaravimų arba jeigu dar nepasibaigus šiam laikotarpiui tiek Europos Parlamentas, tiek Taryba praneša Komisijai, kad neprieštaraus. Europos Parlamento arba Tarybos iniciatyva šis laikotarpis pratęsiamas dviem mėnesiais.

3.7 Šias procedūras Komisijai vykdyti padeda pagal Reglamento (EB) Nr. 2371/2002 30 straipsnį įsteigtas Žuvininkystės ir akvakultūros vadybos komitetas.

3.8 EESRK savo nuomonėse pritarė tam, kad Komisijai būtų suteikti įgaliojimai priimti deleguotuosius kontrolės aktus, kad būtų užtikrintas BŽP taisyklių laikymasis.

3.9 Tačiau Komitetas mano, kad, atsižvelgiant į dabartiniame pasiūlyme numatytą didelį Reglamento (EB) Nr. 2371/2002 pakeitimų skaičių, būtina iš anksto susitarti su valstybėmis narėmis dėl visų siūlomų pakeitimų turinio ir apimtys.

4. Konkrečios pastabos

4.1 Pagal bendrą SESV principą pagrindiniai teisės aktų aspektai turi būti išdėstyti įgyvendinimo aktuose, o neesminiai aspektai – deleguotuosiuose aktuose.

4.2 Išanalizavęs pasiūlymą EESRK išreiškia nuomonę, kad bent aspektai, susiję su bet kokiais priemonėmis tokiose srityse kaip

- išankstinis pranešimas ir perkrovimas,
- kitokio duomenų apie kvotas ir žvejybos pastangas perdavimo Komisijai būdo ir dažnumo nustatymas,
- įpareigojimo pateikti pardavimo pažymas netaikymas tam tikriems laivams,
- triumų planams taikomų taisyklių nustatymas,
- žvejybos rajonų, kuriems turėtų būti taikomos specialiosios kontrolės ir inspektavimo programos, nustatymas,

turint omenyje jų svarbą, turėtų būti išdėstyti ne deleguotuosiuose, o įgyvendinimo aktuose.

4.3 Galiausiai Komitetas išreiškia nuostabą dėl to, kad Komisija gali bet kuriuo metu netekti įgaliojimų priimti deleguotąjį aktą klausimu, kuriuo ji turėjo teisę priimti, tačiau tai nereiškia, kad bus automatiškai atšauktas tuo klausimu jau priimtas deleguotasis aktas.

Briuselis, 2013 m. balandžio 17 d..

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas*

Henri MALOSSE

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento dėl pranešimo apie civilinės aviacijos įvykius, kuriuo iš dalies keičiamas Reglamentas (ES) Nr. 996/2010 ir panaikinami Direktyva 2003/42/EB, Komisijos reglamentas (EB) Nr. 1321/2007 ir Komisijos reglamentas (EB) Nr. 1330/2007

(COM(2012) 776 final – 2012/0361 (COD))

(2013/C 198/12)

Pranešėjas **Raymond HENCKS**

Taryba, 2013 m. sausio 24 d., ir Europos Parlamentas, 2013 m. sausio 17 d., vadovaudamiesi Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 100 straipsnio 2 dalimi, nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl

Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento dėl pranešimų apie civilinės aviacijos įvykius, kuriuo iš dalies keičiamas Reglamentas (ES) Nr. 996/2010 ir panaikinami Direktyva 2003/42/EB, Komisijos reglamentas (EB) Nr. 1321/2007 ir Komisijos reglamentas (EB) Nr. 1330/2007

COM(2012) 776 final – 2012/0361 (COD).

Transporto, energetikos, infrastruktūros ir informacinės visuomenės skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto parengiamąjį darbą šiuo klausimu, 2013 m. balandžio 3 d. priėmė savo nuomonę.

489-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2013 m. balandžio 17–18 d. (balandžio 17 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 195 nariams balsavus už, 1 – prieš ir 1 susilaikius.

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1 Komitetas teigiamai vertina civilinės aviacijos srityje Komisijos numatytas avarijų prevencijos priemones ir siekį stiprinti informacijos srautus apie įvykius ar incidentus, kurie kelia pavojų arba kurie, nesiėmus taisomųjų veiksmų, gali kelti pavojų keleiviams ar bet kuriam kitam asmeniui ar orlaiviu.

1.2 Kad būtų galima nustatyti civilinės aviacijos avarijų riziką ir užkirsti joms kelią, labai svarbu, kad visi aviacijos sektoriaus specialistai privalėtų pranešti apie visus įvykius, galinčius kelti pavojų saugumui, įskaitant klaidas, kurias jie patys padarė, prie kurių jie gali būti prisidėję arba kurios įvyko dėl jų kolegų kaltės.

1.3 Tokia pranešimo sistema bus veiksminga tik tuo atveju, jeigu:

— vienintelis atskaitomybės apie įvykius tikslas bus avarijų ir incidentų prevencija, o ne kaltės ar atsakomybės priskyrimas,

— ši sistema bus taikoma laikantis „teisingumo principo“, pagal kurį susiję darbuotojai apsaugomi nuo bet kokių darbdavio veiksmų prieš juos ir netaikomos nuobaudos ar baudžiamoji atsakomybė už netyčines klaidas, išskyrus aiškiai nustatytus šiurkštaus aplaidumo atvejus.

1.4 Komitetas mano, kad būtų galima dar labiau sustiprinti ir papildyti esamų arba papildomų informacijos šaltinių apsaugos priemones, numatytas šioje nuomonėje nagrinėjamame pasiūlyme. Todėl EESRK:

— pakartoja savo pasiūlymą parengti ES teisingumo kultūros chartiją,

— siūlo aiškiai pabrėžti, kad ne tik valstybės narės, bet ir civilinės aviacijos sektoriaus organizacijos privalo susilaikyti nuo teismo proceso inicijavimo dėl nesuplanuoto ar netyčinio įstatymų pažeidimo, kuris užfiksuojamas tik todėl, kad apie jį pranešta,

— prašo, kad prieš pradėdant taikyti sektoriaus organizacijų rengiamas vidaus taisykles, kuriomis nustatoma, kaip užtikrinami ir įgyvendinami teisingumo principai, jas patvirtintų kompetentinga valdžios institucija.

1.5 Atsižvelgdamas į teisingumo principo svarbą užtikrinant veiksmingą pranešėjo apsaugą, kai siekiama aiškaus tikslo – išvengti bet kokios avarijų rizikos, Komitetas pavedė išorės ekspertui atlikti tyrimą šiuo klausimu ir būtinai pateiks suinteresuotiesiems subjektams šio tyrimo išvadas.

1.6 Komitetas abejoja naujos priemonės, pagal kurią numatyta, kad nuo šiol pranešėjai galės perduoti pranešimą arba savo darbdaviui, arba kompetentingai viešosios valdžios institucijai, nors iki šiol pranešimai buvo siunčiami tik valdžios institucijai, tikslingumu. Komitetas mano, kad tiesiogiai darbdaviui pateiktųjų pranešimų atveju, siekiant užtikrinti neutralumą ir išvengti darbdavio poveikio pranešėjui pastarajam išdėstant faktus, pranešimo kopija kartu privalėtų būti siunčiama ir kompetentingai valdžios institucijai.

1.7 Komitetas apgailestauja, kad reglamente aiškiai nepaminėtas keleivių pranešimas apie įvykius, nors keleiviai dažnai pragmatiškiau vertina infrastruktūros ir paslaugų saugos riziką ir pastebi trūkumus, kuriuos šio sektoriaus darbuotojai dėl rutinos vertina kitaip. Tai pasakytina ir apie riboto judumo asmenis, kurie atsižvelgdami į specifinę savo padėtį gali geriausiai įvertinti rizikos veiksnius. Todėl Komitetas siūlo numatyti procedūras, pagal kurias visi keleiviai galėtų dalyvauti teikiant informaciją apie pranešinius įvykius.

1.8 Galiausiai EESRK mano, kad turi būti privaloma pranešti apie įvykius ar nesklandumus, pastebėtus keleivių įlaipinimo metu, visų pirma atliekant keleivių saugos patikrinimą.

2. Įžanga

2.1 Nuo bendros oro susisiekimo rinkos sukūrimo 1992 m. buvo laikomasi vis griežtesnių aviacijos saugos reglamentavimo reikalavimų, susijusių su valstybėje narėje registruotu arba valstybėje narėje įsisteigusios organizacijos naudojamu orlaiviu, ir atliekami išsamūs ir nepriklausomi tyrimai apie įvykius, todėl žymiai ir gana progresyviai sumažėjo aviacijos avarijų, kuriose žuvo žmonės.

2.2 Patirtis rodo, kad dažnai prieš įvykstant avarijai įvairūs incidentai ir kiti trūkumai rodo, kad yra pavojus saugai. Greitai tapo aišku, kad vis sunkiau padidinti aviacijos saugą vadovaujantis tik „reagavimo“ požiūriu, kuriam iki šiol teikta pirmenybė ir pagal kurį imamasi veiksmų ir daromos išvados jau po įvykio.

2.3 Todėl Europos Sąjunga negalėjo vykdyti tik teisėkūros vaidmens ir buvo priversta reguliariai spręsti su rizika aviacijos saugai susijusius klausimus. Savo Direktyvoje 2003/42/EB dėl civilinės aviacijos įvykių pranešimų ji patvirtino papildomą „iniciatyvų“ metodą.

2.4 Pranešimų sistema grindžiama apie incidentus ir trūkumus pranešančio asmens ir už tokios informacijos surinkimą ir vertinimą atsakingo subjekto tarpusavio pasitikėjimu.

2.5 Nuo 2007 m. Europos Sąjungoje veikia Europos centrinė saugykla (ECR), kurioje pertvarkoma visa valstybių narių surinkta informacija apie visus civilinės aviacijos įvykius. Šiuo metu joje saugoma informacija apie 600 tūkst. įvykių.

2.6 Atsižvelgiant į jautrų sukauptos informacijos pobūdį, ji yra konfidenciali ir ja gali naudotis tik su ja susiję subjektai ir tie, kuriems ji skirta. Siekiant išvengti nepagrįsto baiminimosi ir reakcijos, visuomenei turi būti pateikiama apibendrinta informacija ir dažniausiai skelbiama tik metinė ataskaita apie bendrą aviacijos saugos lygį.

2.7 Be privalomos pranešimų sistemos valstybės narės gali įdiegti savanorišką pranešimų sistemą, skirtą rinkti informaciją apie civilinėje aviacijoje pastebėtus trūkumus, kurie nepatenka į privalomos pranešimų sistemos taikymų sritį, ir juos analizuoti.

2.8 Pranešimo prievolė taikoma visai oro susisiekimo grandinei, visų pirma navigacijos paslaugų teikėjams, sertifikuotų aerodromų naudotojams, antžeminių paslaugų įmonėms ir t. t.

2.9 Avarijų prevencijos tikslais įvairių kategorijų personalas, dirbantis civilinės aviacijos srityje ir pastebintis įvykius, privalo apie juos pranešti.

2.10 Reikėtų panaikinti visus pranešėjo asmeninius duomenis ir techninius duomenis, kurie gali padėti nustatyti pranešėjo tapatybę. Valstybės narės turi užtikrinti, kad darbdaviai visiškai nebaustų apie incidentus pranešančių darbuotojų ir apie tokį įvykį pranešusiam asmeniui nebūtų taikomos jokios administracinės, drausminės ar profesinės sankcijos, išskyrus šurkštus aplaidumo arba tyčinių pažeidimų atvejus.

3. Svarbiausios naujojo reglamento nuostatos

3.1 Europos Komisijos teigimu, perduodant pranešimus apie įvykius Europos Sąjungoje ir naudojantis Europos centrine saugykla vis dar esama tam tikrų spragų, kurios riboja šių priemonių naudingumą ir labai trukdo sužinoti apie sukauptą patirtį, kuri padėtų užkirsti kelią avarijoms. Šiai padėčiai ištaisyti Komisija siūlo tokias priemones:

3.1.1 Geresnis informacijos apie įvykius surinkimas

Pasiūlymu nustatoma aplinka, tinkama siekiant užtikrinti, kad būtų pranešama apie visus įvykius, keliančius arba galinčius kelti grėsmę aviacijos saugai. Be privalomos sistemos, pasiūlymu nustatomas reikalavimas nustatyti savanoriškas sistemas.

Pasiūlyme taip pat yra nuostatų, skatinančių aviacijos specialistus pranešti su sauga susijusią informaciją nebijant bausmės, išskyrus rimto aplaidumo atvejus.

3.1.2 Informacijos srauto paaiškinimas

Pranešimų sistemą turės įdiegti ne tik valdžios institucijos, bet ir visos aviacijos srityje veiklą vykdančios organizacijos.

3.1.3 Kokybiškesni ir išsamesni duomenys

Pranešimuose apie įvykius reikės pateikti būtiniausios informacijos ir užpildyti tam tikrus privalomus laukelius. Įvykiai turės būti klasifikuoti pagal jų keliamą riziką, naudojantis bendra Europos rizikos klasifikacijos sistema. Be to, reikėtų įdiegti duomenų kokybės tikrinimo procesą.

3.1.4 Geresnis keitimasis informacija

Valstybių narių ir EASA teisė naudotis Europos centrinėje saugykloje laikoma informacija apie įvykius dabar yra taikoma visai šioje duomenų bazėje saugomai informacijai. Visi pranešimai apie įvykius būtų suderinami su ECCAIRS ES programine įranga.

3.1.5 Geresnė apsauga nuo netinkamo saugos informacijos naudojimo

Šiuo atžvilgiu pasiūlymu sugriežtinamos taisyklės, kuriomis užtikrinama, kad, be prievolės užtikrinti surinktų duomenų konfidencialumą, juos būtų galima sužinoti ir naudoti tik aviacijos saugos palaikymo arba gerinimo tikslu. Turi būti sudaromi sutarimai su teisingumo vykdymo institucijomis siekiant sušvelninti neigiamą poveikį, kurį gali daryti šių duomenų naudojimas teisiniais tikslais.

3.1.6 Geresnė pranešėjo apsauga, kuria užtikrinamas tolesnis informacijos teikimas (teisingumo principas)

Sugriežtinamos taisyklės dėl pranešėjų apsaugos ir įtvirtinama prievolė iš pranešimų apie įvykius pašalinti tapatybės duomenis, o prieiga prie informacijos su tapatybės duomenimis suteikiama tik tam tikriems asmenims. Sugriežtinama taisyklė, pagal kurią dėl informacijos, pateiktos laikantis šiame reglamente nurodytų taisyklių, darbdavys darbuotojų bausti negali, išskyrus rimto aplaidumo atvejus (numatytus pasiūlymo dėl reglamento 2 straipsnio 4 dalyje). Civilinės aviacijos srityje veikiančių organizacijų taip pat prašoma priimti politikos priemonės, kuriomis aprašoma, kaip užtikrinama darbuotojų apsauga. Be to, kiekviena valstybė narė turi paskirti tarnybą, atsakingą už taisyklių dėl informacijos šaltinio, kuriam pranešėjas praneša apie nustatytų taisyklių pažeidimus, apsaugos taikymą. Prireikus paskirtoji tarnyba pasiūlo savo valstybei narei patvirtinti nurodytas sankcijas, taikomas nustatytas taisyklės pažeidusiam darbdaviui.

3.1.7 Informacijos analizė ir paskesnių veiksmų nacionaliniu lygiu priėmimo reikalavimų nustatymas

Pasiūlymu į Sąjungos teisę perkeliama tarptautiniu mastu suderintos taisyklės, taikomos analizei ir paskesniems veiksams, susijusiems su surinkta informacija apie įvykius.

3.1.8 Veiksmingesnė analizė ES lygmeniu

Įtvirtinamas principas, kad Europos centrinėje saugykloje saugomą informaciją analizuoja EASA ir valstybės narės, o vykstantį bendradarbiavimą oficialiai valdo Aviacijos saugos analitukų tinklas, kuriam vadovauja EASA.

3.1.9 Didesnis skaidrumas plačiajai visuomenei

Valstybės narės, laikydamosi reikalavimo dėl informacijos konfidencialumo, kasmet skelbia apibendrinamąsias saugos apžvalgas, kuriose pateikiama informacija apie atliktus aviacijos saugą stiprinančius veiksmus.

4. Bendrosios pastabos

4.1 Komitetas teigiamai vertina civilinės aviacijos srityje Komisijos numatytas avarijų prevencijos priemones ir siekį stiprinti informacijos srautus apie įvykius, kurie kelia pavojų arba kurie, nesiėmus taisomųjų veiksmų, gali kelti pavojų keleiviams ar bet kuriam kitam asmeniui ar orlaiviui.

4.2 Be to, Komitetas pritaria teisės aktų supaprastinimui, kadangi ankstesnė direktyva ir du reglamentai pakeičiami vienu teisės aktu.

4.3 Atsižvelgiant į tai, kad valstybės narės nuolat vėluoja perkelti direktyvų nuostatas į nacionalinę teisę (taip buvo ir su šiuo svarbiu klausimu susijusios Direktyvos 2003/42/EB atveju), ir siekiant kuo skubiau išaiškinti galimas saugos problemas, kad būtų išvengta nelaimių ir žmonių aukų, EESRK pritaria Komisijos tvirtinimui, kad priimti vieną tiesiogiai taikomą teisės aktą, šiuo atveju reglamentą, yra tinkamiausia teisinė priemonė nustatytiems tikslams pasiekti.

4.4 Nors apskritai EESRK pritaria šioje nuomonėje aptariamam reglamento projektui, tačiau norėtų iškelti keletą klausimų:

4.5 Nuo šiol pranešėjai galės perduoti pranešimą arba savo darbdaviui, arba kompetentingai viešosios valdžios institucijai, nors iki šiol pranešimai buvo siunčiami tik valdžios institucijai. Kai pranešimas pateikiamas tiesiogiai darbdaviui, jis turi apie tai parnešti kompetentingai viešosios valdžios institucijai. Tačiau reglamento projekto 7 straipsnio 3 dalyje numatyta, kad civilinės aviacijos sektoriaus organizacijos, siekdamos pranešime apie įvykius pateiktų įvairių duomenų ir iš pranešėjo gautos pradinės informacijos nuoseklumo, nustato duomenų kokybės tikrinimo procesą.

4.6 Tuo remdamasis EESRK daro išvadą, kad pranešėjo pateikta pradinė informacija apie įvykius gali nesutapti su viešosios valdžios institucijai pateikta informacija, todėl Komitetas negali šiam pasiūlymui pritariti.

4.7 EESRK atsargiai vertina pasiūlymą pranešimus apie įvykius tiesiogiai teikti darbdaviui. Siekiant užtikrinti neutralumą ir išvengti darbdavio poveikio pranešėjui pastarajam išdėstant faktus, tuo atveju, kai pranešimas teikiamas tiesiogiai darbdaviui, pranešimo kopija tuo pačiu metu turėtų būti siunčiama ir kompetentingai valdžios institucijai.

4.8 EESRK teigia, kad į praneštinių incidentų sąrašą (žr. pasiūlymo dėl reglamento 1 priedą) neįtraukti incidentai, galintys įvykti prieš įlaidinimą. Todėl Komitetas mano, kad apie nesklaidumus, pastebėtus vykdant saugumo patikrą iki keleivių įlaidinimo, turi būti pranešta bent jau pagal savanorišką pranešimo sistemą. Tokie incidentai gali turėti tikrai pražūtingų pasekmių, todėl EESRK mano, kad juos būtina įtraukti į privalomų pranešimų apie incidentus sąrašą.

4.9 Be to, reglamento projekte aiškiai nenurodyta, kad ir keleiviai gali pranešti apie incidentus, nors tokie atvejai galimi, kadangi numatyta, kad pagal savanorišką pranešimo sistemą turi būti leidžiama rinkti informaciją apie įvykius ne tik aviacijos specialistams, kurie privalo pranešti apie įvykius.

Keleiviai dažnai būna budresni ir pastebi infrastruktūros ir paslaugų saugos spragas bei trūkumus, kuriuos aviacijos sektoriaus darbuotojai dėl rutinos ar iš įpratimo vertina kitaip. Todėl EESRK siūlo numatyti procedūras, pagal kurias visi keleiviai galėtų teikti informaciją apie praneštinius įvykius. Tai

taikytina ir žmonėms su judėjimo negalia, kuriais pagal reglamento projekto 1 priedo 4 straipsnio 3 dalį turi būti rūpinamasi taip pat kaip bagažu ir krovniais, nors rizikos veiksniai yra visiškai skirtingi.

5. Teisingumo principas

5.1 Kad būtų galima nustatyti civilinės aviacijos avarių riziką ir užkirsti joms kelią, labai svarbu įpareigoti visus aviacijos specialistus pranešti apie visus įvykius, galinčius kelti pavojų saugumui.

5.2 Prireikus, turi būti reikalaujama susijusių asmenų pranešti apie klaidas, kurias jie patys padarė, prie kurių jie gali būti prisidėję arba kurios įvyko dėl jų kolegų kaltės.

5.3 Akivaizdu, kad ši pranešimo sistema veiksmingai veiks tik tuo atveju, jeigu bus laikomasi „teisingumo principo“, pagal kurį susiję darbuotojai apsaugomi nuo bet kokių darbdavio veiksmų prieš juos ir netaikomos nuobaudos ar baudžiamoji atsakomybė už netyčines klaidas, išskyrus aiškiai nustatytus šiurkštaus aplaidumo atvejus.

5.4 Todėl EESRK vienareikšmiškai pritaria požiūriui, kad vienintelis pranešimų apie įvykius tikslas yra avarių ir incidentų prevencija, o ne kaltės ar atsakomybės priskyrimas, ir palankiai vertina tai, kad pasiūlymu dėl reglamento įtvirtinamos ir papildomos apie įvykius pranešančių asmenų apsaugos priemonės, tačiau mano, kad jos galėtų būti dar griežtesnės.

5.5 Dar savo nuomonėje dėl Reglamento dėl civilinės aviacijos avarių ir incidentų tyrimo ir prevencijos⁽¹⁾ EESRK pabrėžė, jog būtina ES lygiu imtis daugiau priemonių, kad visos valstybės narės iš dalies pakeistų nacionalines baudžiamosios teisės sistemas ir užtikrintų teisingumo principo laikymąsi. Komitetas taip pat nurodė, kad svarbu parengti ES teisingumo kultūros chartiją, kad būtų išvengta nuobaudų už netyčines klaidas.

5.6 EESRK apgailestauja, kad minėtas pasiūlymas neįtrauktas į šioje nuomonėje aptariamą reglamento projektą, kuriame,

reikia pripažinti, numatomas saugos ir teisminių institucijų bendradarbiavimas, įformintas išankstiniais susitarimais (15 straipsnis 4 dalis: „Šiais išankstiniais susitarimais siekiama tinkamai suderinti poreikį tinkamai vykdyti teisingumą su būtinybe nuolat gauti su sauga susijusios informacijos“), kas iš esmės yra teisingas žingsnis, tačiau šie susitarimai apima tik „reikiamą“ konfidencialumą ir neužtikrina, kad apie įvykius pranešantys asmenys nebus patraukti baudžiamojon atsakomybėn.

5.7 Taisyklė, kuria užtikrinama apie įvykį pranešančio asmens apsauga, būtent „valstybės narės susilaiko nuo teismo proceso inicijavimo dėl nesuplanuoto ar netyčinio įstatymų pažeidimo, kuris užfiksuojamas tik todėl, kad apie jį pranešta“, turėtų būti taikoma ir pranešančio asmens darbdaviui, todėl reglamento projekto 16 straipsnio 3 dalį reiktų papildyti šiuo aspektu.

5.8 Kalbant apie nuostatas dėl reikalavimo kiekvienai civilinės aviacijos organizacijai priimti vidaus taisykles, kuriomis nustatoma, kaip organizacijoje užtikrinami ir įgyvendinami teisingumo principai, EESRK siūlo iš anksto pateikti šias taisykles tvirtinti valstybės narės tarnybai, atsakingai už ES nuostatų dėl informacijos šaltinio apsaugos įgyvendinimo.

5.9 Nors reglamentas yra privalomas visas ir tiesiogiai taikomas visose valstybėse narėse ir įsigalioja dvidešimtą dieną po jo paskelbimo Europos Sąjungos oficialiajame leidinyje, dalį jo nuostatų, pavyzdžiui, vidaus taisykles, kuriomis nustatoma, kaip organizacijoje užtikrinami ir įgyvendinami teisingumo principai, ir reglamento pažeidimo atvejais taikomas taisykles dar reikia nustatyti arba, prireikus, perkelti į nacionalinę teisę. EESRK mano, kad būtų geriau reglamente nurodyti galutinį terminą, nuo kurio šios taisyklės turi būti pradėtos taikyti.

5.10 Atsižvelgdamas į teisingumo principų, kuriais užtikrinama veiksminga pranešėjo apsauga siekiant aiškaus tikslo išvengti bet kokios avarių rizikos, svarbą, Komitetas pavedė išorės ekspertui atlikti tyrimą šiuo klausimu ir suinteresuotiems subjektams būtina pateiks šio tyrimo išvadas.

2013 m. balandžio 17 d., Briuselis

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas*

Henri MALOSSE

⁽¹⁾ OL C 21, 2011 1 21, p. 62-65.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos, kuria, siekiant suderinti su Reglamentu (EB) Nr. 1272/2008 dėl cheminių medžiagų ir mišinių klasifikavimo, ženklavimo ir pakavimo, iš dalies keičiamos Tarybos direktyvos 92/58/EEB, 92/85/EEB, 94/33/EB, 98/24/EB ir Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2004/37/EB

(COM(2013) 102 final – 2013/0062 (COD))

(2013/C 198/13)

Europos Parlamentas, 2013 m. kovo 12 d., ir Taryba, 2013 m. kovo 15 d., vadovaudamiesi Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 153 straipsnio 2 dalimi, nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl

Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos, kuria, siekiant suderinti su Reglamentu (EB) Nr. 1272/2008 dėl cheminių medžiagų ir mišinių klasifikavimo, ženklavimo ir pakavimo, iš dalies keičiamos Tarybos direktyvos 92/58/EEB, 92/85/EEB, 94/33/EB, 98/24/EB ir Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2004/37/EB

COM(2013) 102 final – 2013/0062 (COD).

Komitetas, remdamasis tuo, kad savo nuostatą dėl pasiūlymo jis jau išdėstė nuomonėje, priimtoje 2008 m. kovo 12 d. (*) 489-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2013 m. balandžio 17–18 d. (2013 m. balandžio 17 d. posėdis), 178 nariams balsavus už, 3 – prieš ir 10 susilaikius, nusprendė naujos nuomonės šiuo klausimu nerengti ir laikytis pozicijos, kurią jis išsakė pirmiau minėtame dokumente.

2013 m. balandžio 17 d., Briuselis

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas*

Henri MALOSSE

(*) Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento dėl medžiagų ir mišinių klasifikavimo, ženklavimo bei pakavimo, iš dalies keičiančio Direktyvą 67/548/EEB ir Reglamentą (EB) Nr. 1907/2006 COM(2007) 355 final — 2007/0121 COD (OL C 204, 2008 8 9, p. 47–56).

2013/C 198/13

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos, kuria, siekiant suderinti su Reglamentu (EB) Nr. 1272/2008 dėl cheminių medžiagų ir mišinių klasifikavimo, ženklavimo ir pakavimo, iš dalies keičiamos Tarybos direktyvos 92/58/EEB, 92/85/EEB, 94/33/EB, 98/24/EB ir Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2004/37/EB (COM(2013) 102 final – 2013/0062 (COD)) 77

EUR-Lex (<http://new.eur-lex.europa.eu>) – tai tiesioginė ir nemokama prieiga prie Europos Sąjungos teisės aktų. Šiame tinklalapyje galima skaityti *Europos Sąjungos oficialųjį leidinį*, susipažinti su sutartimis, teisės aktais, precedentine teise bei parengiamaisiais teisės aktais.

Išsamesnės informacijos apie Europos Sąjungą rasite <http://europa.eu>

Europos Sąjungos leidinių biuras
2985 Liuksemburgas
LIUKSEMBURGAS

LT